CENTRALE V. E. II
35
6
35

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
23 G
2

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
LEGATO

Auctore

IOANNE A CHOKIER,

CANONICO ET VICARIO
LEODIENSI.

Cum Indice gemino, vno Capitum, altero Rerum maximè notabilium.

Ad Ser^mum^ Principem Electorem Colonienſem, vtriuſq; Bauariæ Ducem, Epiſcopum ac Principem Leodienſem, &c.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus IOANNIS KINKII ad interſigne Monocerotis.
Anno M. DC. XXIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO PRINCIPI

FERDINANDO

Dei gratia electo & confirmato Archiepiſcopo Colonienſi, Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario & Principi Electori, Epiſcopo & Principi Leodienſi, Paderbornenſi & Monaſterienſi Adminiſtratori, Hildeſimenſi, Bertheſgadenſi & Stabulenſi, Comiti Palatino Rheni vtriuſque, Bauariæ, VVeſphaliæ, Angariæ & Bullonij Duci, Marchioni Franchimontenſi, Comiti Loſſenſi, Longienſi, Hornenſi, &c.

COMPERTVM eſt *Ser*^{me} Princeps, Domine Clementiſſime, Patrem illum familias Codicis *S*acri, vineæ ſuæ fructus certis ſtatiſque temporibus ab operarijs ſuis requirere, ne ſi ignauia obrepat, pro vuis ferat labruſcas. Quas ergò vineæ ſuæ myſticæ Leodienſi Eccleſiæ Vicariales operas Celſit. veſtra

Sereniſſima mihi commiſit, equidem conatus ſum advſque ſic auxiliante Domino præſtare, necubi diligentia mea deſideraretur, ac ſi quid reſidui temporis à quotidianis occupationibus ſuperfuit illud in amæna Annalium vireta nonnunquam impendi, exhiſque nonnullos ſurculos deprompſi, in vſum eorum qui in alio obſequij genere Eccleſiæ Principibuſque famulantur. in vſum dico Legatorum, quorum munere vt in rebus humanis nullum eſt ſanctius, ita vobis Principibus nullum eſt gratius, adeoque vtilius eſſe poteſt. Legatus enim, negocia tum pacis, tum belli expedit, ſacra prophanaque adminiſtrat, fœderibus Principes iungit, diſſidia extinguit, pacem cõponit, & alia generis eiuſdem in ciuili vita frequentiſſima. Quæ cum ex longo negociorum vſu, & Rerum-publicarum aſſiduâ adminiſtratione Serenitati veſtræ cognita, & familiaria ſint, ſuperuacaneum videbatur laconica hæc ſcripta illi à me offerri : verùm dum memoriâ recolerē hodierno æuo permultos eſſe alienæ famæ depeculatores, qui cum ſuis meritis placere non poſſint, aliena carpunt, vt bonos & innocuos in inuidiam apud Principes, & alios vocent, cenſui ſtudia hæc euulganda ſub auſpicijs, & tutela inclyti nominis veſtri. cuius auctoritate, & gratiâ munitus magis magiſq; accendar ad exornādam, pro mea virili, creditam mihi à Serenitate veſtra Spartam. Accipiat igitur eadē Serenitas veſtra hūc animi mei fœtum, velut mancipio, & nexu ſuum, ſed & tanquam cultus atque obſequij mei æuiternum monumentum. Deus Opt. Max. Serenitatem veſtram Eccleſiæ ſuæ ac nobis diu conſeruet incolumem. Datum é Ciuitate veſtrâ Leodienſi pridie Aſſumptionis Dei-paræ Virginis, anno poſt illius partum M. DC. XXIIII.

Celſitud. Veſtræ Sermæ

Humillimus ac deuotiſsimus ſeruus
Io. A Chokier.

INDEX CAPITVM.

CAPVT I.

Legati definitio, legatio alia libera, alia Publica: iſta Ordinaria, vel Extraordinaria.

2. Diſsidia potius legatione tollenda, quam ârmis: ad Subditos tamen non eſſe mittendam.

3. De aſſumendis à Principe Legatis auctoritate præditis. Auctoritas vnde naſcatur.

4. Prudentia Legato neceſſaria: quibus illa conſtet: quibus adminiculis iuuetur, an pariatur, & vbi maximè requiratur?

5. Eloquentiam Legatis eſſe neceſſariam: in multiloquio illam non conſiſtere: quod vitandum. Dilectus verborum habendus: In pronunciatione quid obſeruandum.

6. Legati ſunto clari à Natalibus, & Virtute: ſint & ſenes.

7. Mittendos eſſe gratos ijs qui legatione adeuntur; Illi conſiderati à moribus gentium, ætate, Religione.

8. Ab Eccleſiaſticis concinnè ſuſcipi legationes præſertim ſupplices; indecorè contentioſas. eoſdem bellicis expeditionibus nonnunquam non indecenter intereſſe.

9. Mittendos Indigenas, quam Exteros.

10. Forma etiam, & dignitas corporum in legatis attendenda.

11. Legati à pecunia ſtudio longius abſint: & Aulici illius Principis qui aditur.

12. De Temperatia legatorum in Venere, Baccho, Colloquio, Dicterijs, & Salibus

13. De Muneribus quæ dantur Legatis.

14. De Muneribus quæ ſibi mutuo Principes mittunt: qualia mitti expediat. Remuneratio non negligenda, & quidem cita.

15. De Seſsione Legatorum.

16. Non temerè ſuſcipiendas eſſe legationes præſertim periculoſas.

17. Legati nonnunquam ex compacto à Principe remorantur; quin plerumq; eluduntur: in quo euentu robore animi opus eſt.

18. Legato maturanda interdum non eſt admiſsio. Edere Mandata cogi non poteſt, etſi plerumq; expediat vt promat, imò vt de ſcripto dicat.

19. Legationes quando accelerandæ.

20. De Congreſsionibus legatorum.

21. Quæ notanda ante ingreſſum legati in vrbem; & ad Principem: quæ ſecundum ingreſſum: quæ veſtes? quæ fandi tempora, deq; officijs ſalutationum.

22. Legatio qua lingua edi debeat: deq; Interpretibus legatorum.

23. De excipiendis legatis à Principe, & quidem amicorum legatis.

24. Aliter excipiuntur legati exteri; aliter domeſtici, deq; hoſpitijs ijs dandis.

25. De admiſsione, ſeu audientia legatis danda.

26. In legatione hoſtili quæ obſeruanda Principi: mandata ab hoſte ad Principem ſuũ referre intutum legato.

27. Quo ordine legati excipiendi.

28. De audiendis ſuffragijs Conſiliariorum in Concilijs publicis, in queîs admiſſi Legati.

29. De Reſponſis quæ legatis dantur; qualia illa? eaq; non præcipitanda.

30. Lega-

30. Legatus eſto interdum Conuiuator.

31. Legatus an interſit aliorum conuiuijs, & quid in choreis & ſaltationibus?

32. De Mandatorum generibus quæ legatis dantur.

33. De mandatis apertis ſeu manifeſtis, deq; mandatis occultis.

34. Fines mandati legatum non debere tranſgredi.

35. Legatus fineſne mandati tranſgredi interdum poßit?

36. An legatus cogi poßit vt mandata depromat? & an expediat eum vltrò proferre? & quid de litteris fidei ſeu Credentiæ.

37. De conſtantia legatorum & libertate loquendi.

38. Quibus rebus certiorem reddit legatus ſuum Principem, & obiter de ſtylo epiſtolari: deq; Notis & characteribus occultis.

39. Vtrum legatus fingere aliquid, ſeu ſimulare, an etiam mentiri poßit?

40. Legatos non eſſe violandos: & an tuti ſint in ditione eius Principis qui non aditur? & quid ſi inibi intercipiantur?

41. Quâ animaduerſione puniantur violatores legatorum.

42. Legatos interdum non iniuria violari.

43. De Comitibus, & familia legatorum. ſit illa ſpectata à moribus: & an Comes itineris cœptam legationem exequi poßit?

44 Familia Legatorum an numeroſa eſſe debeat. In Legatione plurium, ſimultas & diſsidia auerruncanda.

45. An Legatus comite vxore proficiſci debeat? Mulieribus quandoque legationes commiſſæ.

46 An habeat iuriſdictionem in ſuam familiam. & an alius in ipſum, ſi ciuiliter obligetur.

47 De profectione legati ad Principem ad quem mititur.

48 De reditu Legati ad ſuum Principem, deque Reſponſis capiendis ab eo vnde abit. Et an mandata eius ad ſuum Principem tuto deferat?

Digitized by Google

Approbatio.

HIc de Legato Tr&atus ab Amplmo & Rdo admodum Domino, Dñó Ioanne A Chokier, Cathedralis Eccleſiæ Leodieñ. Canonico, & Vicario in Spiritualibus Generali conſcriptus, pulchrè & eleganter tum monitis prudentiſsimis, tum exemplis accomatiſsimis edocetquâ circumſpectione, quâ dexteritate, quo progreſſu, Legationibus, aliiſq; ſimilibus Principum curis admoti ſuo in munere verſari debeant. Eſt ideò publicâ luce digniſsimus, lectuq; vtiliſsimus. Datum 24. Auguſti. Anno 1624.

Theodoricus de Grace S. Theologiæ Licent. & Profeſſor.

Digitized by Google

A REVEREND, NOBLE, TRES-DOCTE, & Tres-Vertueux Seigneur, Monſeigneur

IAN DE CHOKIER

CHANOINE, ET GRAND Vicaire de Liege.

SONNET.

EQuitable Cenſeur, qui aués le pouuoir
Sur l'Ame, & ſur le Corps, ſi jamais la puiſſance
De l'antique Romain s'eſt miſe en euidence
A corriger les mœurs, & ranger au deuoir:
Voſtre Eſprit clair-voyant, qui vous monſtre, & fait voir
Si toſt que nous tombons en quelque deffaillance,
A voſtre authorité ioinct vne grand' Prudence,
Pour raddreſſer noz pas, & les deffauts preuoir.
Heureux ſont les Eſcrits, qui du traict de ſa lime
Reçoiuent le credit que le deſtin ne mine:
Plus heureux les Eſprits guidés de ce flambeau,
Qui de belle Clarté fertilement abonde
Eſpanchant ſes rayons par la machine ronde,
Et qui ſert icy bas de miracle nouueau.

EIDEM REVERENDO NOBILIQVE DOMINO in opus ſuum præcellentiſſimum de Legato.

EPIGRAMMA.

FOecundum Themidis ſinum recludens,
Et quicquid Polites ſacratiore
Condit myſterio vafer, ſagaxq́;,
Legatum inſtruis, & ſimul Peritum
Quid Iuris maneat doces abundè.
Sic leges decoras Nitore magno,
Sic præcepta aperis ferenda ſemper
Quò quà Orbis patet, & ſolum remotum:
Illis namq́; vigent loco haud mouenda.
Regum culmina, Iura cuiq́; dantur.

Son tres-humble, tres-obeiſſant & deſuoué ſeruiteur *Charles Iacquemin* Originaire de Nancy en Lorraine.

IOANNIS A CHOKIER
ECCLESIÆ CATHEDRALIS LEODIEN. CANONICI
& Vicarij in Spiritualibus generalis.

Tractatus de Legato.

Capvt I.

Legati definitio, legatio alia libera, alia Publica: iſta Ordinaria, vel Extraordinaria.

Legatvs eſt is qui à Principe publicè mittitur ad expediendum, exequendumuè id, quod ei mandatur: qui enim priuatim it, non legatus, ſed Procurator, ſed Internuncius appellatur, priſciſq; eiuſmodi legatio *libera*, quam ij tantum obibant qui priuatim, id eſt ob negocia priuata proficiſcebantur. *Canicius*, inquit Cicero, *familiaris meus vir omnibus rebus ornatus negociorum ſuorum cauſa, legatus eſt in Aphricam legatione libera, eum velim omnibus rebus iuues, operamq́; des, vt quam commodiſsime ſua negocia conficiat.* Erantque ſine procuratione, ſine mandatis, imò ſine legatitio, ſine viatico, ideoq́; nullis rationibus reddendis obnoxij erant. Quare, legatio quæ à Senatu ſine Imperatore donabatur clariſsimis viris titulotenus ad res proprias, & priuatas gerendas nullo tempore & loco definita, veluti ad adeundas hæreditates ſibi delatas, aut voti ſoluendi cauſſa, aut ex alia, *libera* dicebatur, eaque lege XII. tab. ſublata fuit: *Rei ſuæ ergò*, inquit lex, *ne quis legatus eſto*. Poſtea, lege Iulia definitum his legationibus tempus quinquennij: ac demum à Cicerone ad annum reſtrictum, ita enim inquit: *Omitto quamadmodum iſti ſe gerant, aut geſſerunt, qui legatione hæreditates, aut ſyngraphas perſequuntur: Sed quæro, quid poſsit eſſe turpius, quã ſine procuratione Senator? legatus ſine mandatis? ſine vllo Reipub. munere? quod quidem genus legationis, ego Conſul, quamquam ad commodum Senatus pertinere videatur, tamen approbante Senatu frequentiſsimo, niſi mihi Leuius Tr. plebis, interceſsiſſet, ſuſtuliſſem, minui tempus, & quod infinitum erat annuũ feci, ita turpitudo manet, diuturnitate ſublata.* Hæc igitur fuit *libera legatio*, quæ etiam *honeſta* dicebatur: quâ (mandante Tiberio) vſus fuit Agrippa, quò Curia procul eliminaretur, teſte Tacito. Porrò de huiuſmodi legationibus hic non agemus, cum illa

Epiſt ad famil.

Cic. de leg.

Lib. 1. Annal.

exoleuerit vixq; vlla illius iam imago ſuperſit. Itaque duntaxat de *Publicis* tractabimus, hoc eſt, de his legatis qui alicuius Principis, poteſtatiſuè perſonam ſuſtinent, illiuſq; negocia in ſe ſuſcipiunt gerenda, & exequenda; quos quidem legatos idem Cicero appellat Nuncios pacis, ac belli Curatores, Interpretes, bellici conſilij Auctores, Miniſtros muneris prouincialis: & hi, vel legati propriè dicebantur, puta ſi à Principe ſuperioris poteſtatis ad æqualem aut minorem Principem mitterentur, vel ſi à minoris conditionis aut ſuperiorem agnoſcentis ad maiorem Principem *Agentes*; vel ſi à Principe ad ſubditos aut prouinciales *Commiſſarij*: vel ſi à ſubditis ad Principem *Deputati*. Ex quibus conſtat legationem ab ipſa neceſsitate inuetam eſſe, ſcilicet vt cum non ſemper, aut tutò liceat Principibus inter ſe affari, at ſuccedaneis, & vicarijs vt ſic dicam linguis vtantur. Quod igitur homini eſt loquela, hoc Imperijs ſunt legationes: quippe quarum vſu, vim atq; Iniuriam aliorũ à nobis deprecamur, fœdera inimus, amicis gratulamur, cum hoſtibus tranſigimus: ſed & illorum, aliorumq; conſilia, vires, arcanaq; indagamus, bellorũ deniq; ſegetem, quod maximum, auerruncamus: quo nomine ſuſcepta eſt legatio illa Vlyſsis, & Menelai ad Troianos, quam Princeps Poetarum hac fini miſſam, verſibus aureis teſtatur, vt Helena Menelai viri ſui penatibus redderetur. Talis etiam fuit Plautina legatio:

Iliad. α.

Amphit. ———*Vbi primum terram tetigimus*
Continuò Amphitruo delegit viros primorum Principes:
Eos legat Thelobois, iubet ſententiam vt dicant ſuam,
Si ſine vi, & ſine bello velint, rapta, & raptores tradere
Si quæ aſportaſſent, redderent ſe, exercitum extemplo domum
Reducturum; abituros Argos Argiuos, pacem, & ocium
Dare illis, ſin aliter ſint animati, neq; dent quæ petant
Seſe igitur ſumma vi, viriſq; eorum oppidum expugnaſſere.

Procop. lib. 2. Bell. Perſ. Eodem animo, id eſt, virili, ac potiùs regio Dux ille Beliſarius ad legatum Coſrois: *ſi quid infit ab ipſis Conterminis deſideratur, id poſtulatum ijs mittitur per legatos, ſi ab iniuſtis iuſta obtineri nequeant manus ſcilicet conſerenda.* Dixi legationem aliam eſſe *Liberam*, aliam *Publicam.* Hæc diuiditur inter *Ordinariam*, & *Extraordinariam*. Illa infinitum tempus habet, & tantiſper durat, dum Principi cuius eſt legatio placuerit, atq; hæc eſt in vſu magis hodierno, illiuſq; appellatione veniunt ij quos *Agentes Principum* vulgo vocant, vt & illi, qui ab aliqua Repub. vel Ciuitate ad exteros Principes mittuntur, qui quidem ſi gaudeant iiſdẽ priuilegijs atq; legati, non tamen eadẽ honoris vel illi

prero-

prærogatiua. *Extraordinaria* verò legatio, certo, & definito tempore circumſcribitur, eaq́; hodie frequentiſsima, verſaturq́; circa fœdera ferienda, pacem ſtabiliendam, gratulationes, ſponſalia contrahenda, & ſimilia ſexcenta.

Capvt II.

Diſsidia potius legatione tollenda, quam armis: ad Subditos tamen non eſſe mittendam.

Falluntur opinione ſcęuâ, qui haud alio remedio, quam armorũ viribus iniuriam vlciſci volunt, eòq́; bella temerè indicunt, imò bella ex bellis ſerunt; quaſi è re ſit nominis ſui, auctoritatem metiri ſuam robore, & contentione militari quam paciferis conditionibus. Aliter, ſed ex vero, Terentianus ille Gnato, qui cenſet *omnia prius experiri verbis, quam armis ſapientem decêre*: Nam præterquam quod mittere legatos, deq́; tollendis bellorum irritamentis minimè pudendum ſit (ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων, *incerta enim ſunt res bellicæ*) præſertim cum ad maioris potentiæ Principem mittuntur, minus eſt etiam inutile, nec Reipublicæ infructuoſum, cum plerumq́; hoſtiũ molimenta pertentemus, & in abdita eorum conſilia plerumq́; penetremus. Accedit, quod ſi bellum aggrediare, bene ſequiuſue geras, perficere tamen & exequi neceſſe ſit, id quod pulchrè apud Herodianum teſtatur Pompeianus: τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐπισφαλές. θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις· οὐκ ἐπανόδου πόθον, ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνοῦσι: *Bellum relinquere imperfectum præterquam quod indecorum videtur, etiam periculoſum eſt. quippè audaciã barbaris inijciemus: neq́; enim remeandi cupiditate diſceſsiſſe nos: ſed aufugiſſe metu perculſos arbitrabuntur.* Eodem collineant iſta Xenophontis: *Qui quæ agunt neſciunt, & eligunt male, poſtquam inſtituto ſuo fruſtrantur, non tantum damno, ac pœna mulctantur: ſed etiam inglorij, & ridiculi ſunt, & ſpreti, dedecoreq́; notati viuunt. Vides etiam Ciuitates quotquot ignorantes vires ſuas bellum aduerſus potentiores ſuſcipiunt, partim prorſus euerti, partim ex liberis in ſeruitutem redigi.* Itaque priuſquam aggrediare, vires noſcendæ ſunt; cognitis, verbis adhuc quã armis decerne. Bellorum enim exitus dubij & obſcuri ſunt, nec ſemper votis reſpondent aut humanis conatibus. *Omne bellum* inquit Salluſtius *ſumi facilè cæterum acerrimè deſinere: non in eiuſdem poteſtate initium eius, & finem eſſe: incipere, cuiuis ignauo licêre; deponi, cum victores velint.* Excipio, ſi cum ſubditis negocium ſit. Siquidem in eiuſmodi euentu *eſt omnino turpè*, inquit Cicero, *Legatis vti ad ciues: Nam cum*

Eunucho. act. 4. ſce. 7.

Thucid. orat. archid. lib. 1

lib. 4. Memor.

Iugur.

Apud Dio. lib. 41. Hiſt.

extraneis rectum quidem, ac neceſſarium eſt, prius per internuncios, & legatione, quam vi agi. Ciuibus autem iniuſtis confeſtim ſupplicia infligenda: iudicio quidem, ſi ſententias de ijs ferre liceat; ſin ad arma confugerint, bello proſequendi ſunt. Congruunt ea quæ admodum eleganter prodidit idem Cicero in M. Antonium, vbi multis oſtendit legatos non eſſe mittendos ad ſeditioſum Antonium, Mutinam, atque adeò patriam ipſam oppugnantem, verba eius memoratu digna ſunt hæc: *Ad hunc, dij boni! Legatos mitti placet? norunt iſti homines formam Reipub. iura belli, exempla maiorum? cogitant quid Pop. Ro. maieſtas, quid Senatus ſeueritas poſtulet? Legatos decernitis; ſi vt deprecentur, contemnet; ſi vt imperetis, non audiet. Deniq;, quamuis ſeuera Legatis mandata dederimus, nomen ipſum legatorum, hunc quem vidimus reſtinguet ardorem Municipiorum, atq; Italiæ franget animos. vt omittam hæc quæ magna ſunt, iſta legatio moram & tarditatem afferet bello. quamuis dicant quod quoſdam audio dicturos: Legati proficiſcantur, bellum nihilominus paretur; tamen Legatorum nomen ipſum, & animos molliet, & belli celeritatem morabitur. Minimis momentis P. C. maximæ inclinationes temporum fiunt cum in omni caſu Reipublicæ, tùm in bello, & maximè ciuili: quod opinione plerumq;, & famâ gubernatur. Nemo quæret quibuſcum mandatis Legatos miſerimus: nomen ipſum legationis vltrò miſſa, timoris eſſe ſignum videbitur. Recedat à Mutina, deſinat oppugnare Brutum, decedat ex Gallia: non eſt verbis rogandus: cogendus eſt armis. Non enim ad Annibalem mittimus, vt à Sagunto recedat, ad quem miſerat olim ſenatus. P. Valerium Flaccum, & Q. Fabium Pamphilum, qui, ſi Annibal non pareret Kartaginem ire iuſſi ſunt; noſtros Legatos, quo iubebimus ire, niſi paruerit Antonius? ad noſtrum Ciuem mittimus, ne Imperatorem, ne Coloniam populi Romani oppugnet, ne agros depopuletur, ne ſit hoſtis.* Hactenus Cicero & quidem omnia præclarè, & notanda in eiuſmodi occaſione. Nam profectò legatum qui mittit auctoritatem eius qui legatione aditur agnoſcere, & ſe illi inferiorẽ eſſe fateri videtur: At cum exteris aut vicinis difficultas vertitur procliuius eſt legatione illam terminare: Nam vt apud Xenophontem memoriæ proditur: Σωφρόνων μὲν δή ἐστι μηδὲ εἰ μὴ μικρὰ τὰ διαφέροντα εἰς πόλεμον ἀναιρεῖσθαι: *Sapientis eſt à bello abſtinere, etiamſi graues belli cauſas habeat.* Vnde rectè Tiberius Cæſ. dicebat *non vtendum Imperio, vbi legibus agi poſſet.* Nam ſiue vincas, ſiue vincaris, vtrobique non exors eris damni: ſi vincaris, nil niſi dolor & gemitus; ſi vincas, etiam ipſa tibi victoria grauis, vtpote tot incommodis & proprijs, & ciuium tuorum parta. Itaq; rectè hic dici poteſt:

Philip. 5.

De Reb. geſt. græc.

Apud. Tacit.

Qui vicit perijt, plorant qui ſuccubuêre.

Maneat

Maneat ergò diſsidia potius tollenda legatione, quam armis. At qui ad illam legendi, prudentiæ erit Principis diligenter aduertere. Facile enim reperiuntur qui freti potentia eius cuius vicarij ſunt, rem aliquam perturbent, & diſsidijs materiam ſubminiſtrent; qui verò dexteritatem illam habeant, & voluntatem conciliandi animos, & componendi ſimultates, vix paucos inuenias. Videamus itaq; deinceps qui ad hoc ſacrũ operoſumq; legationis munus ſint admittendi.

Capvt III.

De aſſumendis à Principe Legatis auctoritate præditis. Auctoritas vnde naſcatur.

Rectè & ex verò Philippus Cominæus aureis illis Commẽtarijs de Rebus geſtis Ludouici xi. Gallorum Regis ſcriptis prodidit prudẽtis eſſe Principis prouidere quibus hominibus ſua negocia credat, cum non ſolum mittentis perſona ab Internũcijs Legatiſq; æſtimetur; ſed etiam omnis omninò rerũ ſucceſſus pendeat. Itaq; videndum quibus dotibus inſtructi eſſe debeant qui à Principibus Legati mittũtur. Non diſciplicet opinio exiſtimantiũ primas Auctoritatem obtinere: quippè quæ rerum omniũ bene gerendarũ genere quodam ſit mater. Siquidem aliæ quæ deſiderãtur dotes ſine illa incaſſum recidunt, veluti eloquẽtia, hiſtoriarũ cognitio, nobilitas, corporis forma, atq; aliæ eiuſcemodi internæ & externæ dotes, quæ etiam ſimul iunctæ nequicquam ſine illa ad perſuadendum valent. Auctoritas autem naſcitur ab opulentia. Nam humana diuinaq; pulchris parent diuitijs, vt ille inquit: præterquam quod ſi quando re nummaria laboret Princeps, nihiloſecus legationem pro ſua ſuiq; Principis dignitate ampliter diues aliquis tuebitur atque pertendet. Deinde, ab opinione Pietatis, vitæq; Integritatis. Nam vt Valerius inquit, *Cætera virtutes, admirationis tantummodo multum, Pietas verò amoris etiam meretur plurimum.* Porrò, vbi amor, ibi beneuolentia, ibi conſenſus animorum, & inde perſuaſio, quæ longius abeſt, vbi illa deſunt. Comprobemus facto Lacedæmoniorum, qui cum frequenti conſilio de ſumma Reipublicæ agerent, ſurrexit quidam ſententiæ dicendæ gratia homo quiſpiam turpitudine priſtinæ vitæ defamatiſsimus: ſed lingua tunc, atq; facundia nimium quanto præſtabilis. Conſilium quod dabat acceptum fuit ab vniuerſis, futurumq; erat ex eius ſententia populi decretũ: at, ibi extemplo vnus ex ijs quos Lacedæmonij tanquam arbitros, & magiſtros diſciplinæ publicæ verebantur, commoto atq; irato animo exilijt, inquiens: Et quænam ô Lacedæmonij, ratio, aut quæ tandem ſpes erit? vrbem hanc, & hanc Rempublicam.

Lib. 1. c. 5.

Agell. lib. 18. Noct. att. cap. 3.

publicam ſaluam inexpugnabilemq; eſſe diutius poſſe, ſi huiuſcemodi anteactæ vitæ hominibus Conſiliarijs vtimur? Quod ſi proba iſthæc, & honeſta ſententia viſa eſt, quæſo vos non ſinamus eandem dehoneſtari turpiſsimi auctoris cõtagione. Atq; vbi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque iuſtitia præter alios præſtantem: ſed inopi lingua, & infacundum, iuſsitq; eum conſenſu petituq; omnium eandem illam ſententiam diſerti, ſed deterrimi, viri, cuiuſmodi poſſet verbis dicere, vt nulla prioris mentione habita, ſcitum, atq; decretum populi ex eius vnius nomine fieret, qui ipſum denuò dixerat. Atq; ita vt ſuaſerat prudentiſsimus ſenex, factum eſt. Sic bona ſententia manſit, turpis auctor mutatus eſt. Talis igitur ſententia eſt, qualis is vnde profluxit, & ſi quantiuis pretij ille ſit, etiam laudatiſſima; ſi illaudatus, illaudatiſsima ſit neceſſe eſt: vnde recte Hecuba ad Vliſſem:

τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν
Πείσει· λόγος γὰρ ἔκτ' ἀδοξούντων ἰὼν
Κἀν τῶν δοκούντων αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει:
Auctoritas verò, & ſi male dicat tua
Perſuadebit: nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio,
Et ab exiſtimatis eadem haudquaquam tantumdem valet.

Porrò, Pietas illa & Religio vnde auctoritatem enaſci diximus, alias habet ancillantes, vt ſic dicam, virtutes, ſiue etiam diſciplinas; de quibus ſigillatim poſtea dicemus.

CAPVT IV.

Prudentia legato neceſſaria: quibus illa conſtet: quibus adminiculis iuuetur, an paretur, & vbi maxime requiratur.

QVemadmodum Pietas cunctis ciuilium virtutum officijs præponitur, efficitq; vt qui ea præditus eſt, auctoritatem vimque maximam ad perſuadendum obtineat; ita qui Prudentiæ dote inſignitus eſt, certam habet normam, quâ non difficulter vera à falſis diſcernere, dubia, obſcuraq; interpretari, optimam conſultandi rationem inire, quidquid deniq; in omni vita agendum eſt, quo ordine quave methodo queat expedire. vt ſanè non inſcitè Philoſophus ille dixerit Prudentiam tanto cæteris virtutibus antecellere, quanto alijs ſenſibus præſtaret viſus: vt enim oculi prælucent toti corpori, ſic prudentia cæteris virtutibus. Prudentia verò procedit primum à natura ipſa, quæ plerumq; nonnullis ſuppeditat iudicium, imaginationem, & memoriam. Hac enim indole qui ſunt, facile in conſultationibus diſtinguunt, eligunt, inferunt. Porrò, ad has facultates

Bió apud Laert.

viam

viam ſternet hiſtoriarum cognitio. Vt enim adſpectus à circumfuſo aëre lumen accipit: ſic animus, ait Laertius, ab hiſtoriarum diſciplinarumq; liberalium cognitione. Vnde vere dixit Salluſtius, *ex alijs negocijs quæ ingenio exercentur imprimis magno vſui eſſe memoriam rerum geſtarum.* Salluſt. Ingur. Ergò habeat in ſcrinio vt ſic dicam pectoris maximum rerum (præſertim de quibus legatio ſuſcipitur) vndecumq; geſtarum collectũ penu, vt legationes multas obijſſe, antequam vllam attigiſſe videatur. Quare, meo quidem ſenſu, is legatus rectè ſumitur qui pro directore prudẽtiam, pro comite hiſtoriarum cognitionem, pro ſatellitio vt ſic dicam, magnanimitatem integritatemq; habeat. quæ facultates ſi illius inſtruxerint iuuentutem cuius maturam ætatem exercuerit vſus atq; exercitatio, næ legatum muneris omnibus perfectum exiſtimabo. Nam vt cum Plutarcho: τελείους ἀνθρώπους ἡγοῦμαι, τοὺς δυναμένους τὴν πολιτικὴν δύναμιν μῖξαι καὶ κεράσαι τῇ φιλοσοφίᾳ: De Inſtit. puer. *Perfectos homines puto illos, qui poſſunt politicam vim miſcere, & infundere Philoſophiæ.* Eam ob rem Lycurgus dicitur à Philoſopho deſideraſſe eloquentiam in concionibus, virtutem in prœlijs, ſcientiam in Senatu. Audi Marium illum Romanũm æmulis ſuis inſultantem: *Quæ illi audire, & legere ſolent eorum partem vidi, alia egomet geſſi: quæ illi litteris, ea ego militando didici: nunc vos exiſtimate, facta, an dicta pluris ſint.* Salluſt. Ingurt. Cæterum, non eſt omittendum, ſummam vtiq; requiri prudentiam in Legatis qui cum *liberis mandatis* de ſumma rerum à Principe mittuntur, de quibus poſtea opportunè agemus. Neq; enim tantum eſt Legationis onus, vbi mandata conceptis verbis dantur, atq; vbi libera relinquũtur prudentiæ Legati. Imò, etiamſi mandatis Legati poteſtas ſit circumſcripta, tamen multa occurrunt, de quibus in mandato nihil definiri poteſt, quemadmodum è diuerſo multa legatis ſępe cõmittuntur, quæ vel tempore quo tractari debent circumſtantijs mutatis, aliam atq; aliam poſtulant diſquiſitionem. Itaque vt iſta rectè, hoc eſt, loco, & tempore exequare, ſingulari opus eſt prudentia, longo, & frequenti rerum vſu, & tractatione comparata. *Magna enim pars Conſilij eſt in tempore,* inquit Seneca, *Conſilia enim rebus aptantur; res ipſæ feruntur, imò voluuntur, ergo conſilium ſub die naſci debet, & hoc quoq; tardum eſt nimis; ſub manu, quod aiunt, naſcantur oportet.* Epiſt. 17. Legatos populi Rom. Athenas miſſos, concepta quidem habuiſſe mandata conſtat, vt Solonis ſcriptas leges Romam adferrent, iuraq;, & mores aliarum nationum exquirerent, ipſorum tamen prudentiæ commiſſum erat, vt ipſi quæ Solonis leges eſſent, quæ iura, & mores Ciuitatum deſpicerent, Ro-

mamq; transferrent, vt ex melioribus exterarum gentium legibus ſuas cōderent atq; ſtabilirent. Narrat Gregoras Carolum Italiæ Regem Filiam è Balduini Imper. exulis filia ſuſcitatam Michaeli Andronico Imperatori nuptui per Legatos obtuliſſe: at cum eiuſmodi Legatio minus grata haberetur, alios Legatos delegit eius ætatis doctiſsimos viros, Meochitem, Theodorum, & Ioannem Glycijs: non ob id tantum quod rerum vſum haberent: ſed quod prudentiâ, doctrinęq; copiâ, tam diuinarum, quam humanarum rerū Græcarumque litterarum cognitione excellerent. *Tales enim eos eſſe opus eſt*, (inquit Gregoras) *qui Legati ad exteras nationes proficiſcantur vt linguis ab omni parte inſtructi in quouis diſputationum genere palmam reportent.* Porrò, ad prudentiam quoq; non mediocriter faciet frequens conſuetudo cum ijs qui antea eadem functi ſunt legatione, vtpote à quibus quoq; ſumet tractatus omnes, & receſſus coetuum publicorum, hinc enim plura non dubiè in vſum ſuum hauriret, quam à mutis vt aiunt Magiſtris. Vnde Leonem X. Pontificem maximum dicere ſolitum ferunt tria eſſe quæ magno Principi in gerendis rebus, & laudem, & fœlicitatem pararent: cum amiciſsimis iudicij ac prudentiæ opinione præſtantibus, diffusè conſultare: ſtatimque ab ipſo animi decreto maturare ad perficiendum: nunquam obliuiſci amicorum abſentium: & nullam omninò ſuſpicionem ſuperfluam putare, quæ vitæ Principatuſq; ſalutem reſpiceret. Philippus ille Comineus de ſeipſe ſcribit, miſſum ſe à Carolo VIII. Galliæ Rege Legatum ad Venetos, ſibiq; litteras à Ludouico Sfortia Duce Mediolani datas ad illius Legatum, qui Venetijs erat: quo fine? niſi vt intercedēte cum illo neceſsitudine plurima inaudiret, vnde facilius legationem ſuam exequi poſſet. Itaq; Legatus ſibi illud Menandri dictum putet:

Lib. 6. hiſt.

Paulus Iouuius in vit. Illuſt.

Lib. 2. de Bell Neap

Σοφοῖς ὁμιλῶν κἀυτὸς ἐκβήσῃ σοφός:

Sapiens eris ſapientibus ſæpe aſsidens.

Prę ſertim ſi natu grandiores & moribus laudabiles ſint: *Nec enim omnium ſeniorum*, inquit Caſſiod. *quorum capita canities tegit, quoſq; longæuitas ſola commendat nobis ſunt ſpectanda veſtigia, ac monita ſuſcipienda: ſed eorum quos laudabiliter vitam ſuam, ac probatiſsimè comperimus iuuentutem traduxiſſe, nec iudicijs proprijs, ſed maiorum traditionibus inſtituiſſe.* Igitur cum his non rarò verſetur, colloquendo, diſſerendoq; de rebus ad legationes ſpectantibus. *Minuta quædam animalia, vt ait Phcedon, cum mordent non ſentiuntur; adeò tenuis illis, & fallens in periculum vis eſt, tumor indicat morſum, & in ipſo tumore nullum vulnus apparet; idem tibi in conuerſatione bonorum virorum eueniet, non deprabendes quemadmodum*

Senec. Epiſt. 94.

modum, aut quando tibi propoſitum profuiſſe deprehendes. Denique, ne quid omittam, videtur ad prudentiam non mediocriter conferre iûris Ciuilis ſcientia, cognitioque; ſi non ſumma, at illa quæ ex facili tollat difficultates, quæ enaſci ſolent circa ambiguitates obſcuritateſque clauſularum vnius pacis, fœderum, Induciarum, aut circa iura ſucceſsionum, & repræſaliorum, diſsidia etiam limitum, & maximè iuriſdictionum, captiuorum, iura quoq; maritima, de quibus plerumque apud Anglos, Danos, Batauos, alioſque Neptuni filios controuertitur. Poſtremo & illud prudentiæ in legato deſideratur, vt certos habeat vt ſic dicam, corycæos in Aula vnde prodijt, ne quid ipſum latere poſsit quod ad ſuam functionem quoquomodo pertinere poſsit. Nam etſi qui à ſecretis ſunt Principum debeant legatos de quibuſcumque rebus, ob falſos plerumque rumores, qui ab hoſtibus æmuliſque ſparguntur, certiores reddere, grauioribus tamen obruti curis, vel omittunt, vel ſi quid præſtant, minutiora non tangunt, ex quibus tamen excitari maximas animis legatorum perturbationes, haud dubium eſt. Quare bene prudenterq; faciunt qui auricularios miniſtros in Aula ſuorum Principum ſtabiliunt, operaſque ipſorum certa mercede redimunt, vt certò vel de minimis quibuſq; rebus alternis veredarijs gnari certioreſq; reddantur.

CAPVT V.

Eloquentiam legatis eſſe neceſſariam: in multiloquio illam non conſiſtere: quod vitandum. Dilectus verborum habendus: In pronuntiatione quid obſeruandum.

FAcultas apertè conuenienterque dicendi vt ſit omnibus qui negocijs Reipub. tractandis intendunt, neceſſaria, peculiari tamen ratione legatis conuenit: quippe quorum curæ incumbit, non vnum aliquem de multis mulcere; ſed Principis ad quem miſſus eſt animum, (à cuius nutu alij dependent) quoquouerſum ducere atque delinîre. Pyrrhi vox vt vera & laudabilis meritò notata, plura ſe recuperaſſe opida vnius Cyneæ legati eloquentia, quam multa & copioſa cataphractorum manu. Id autem ex facili legatum aſſequi poſſe pleriq; putant, ſi primum quomodo, quo quidq; loco, & quo verborum complexu, & ornatu edicat, accuratè circumſpexerit. Minus enim probantur, qui phalerata confuſaque loquacitate ſaburratas, vt aiunt, reddunt aures audientiũ: quales pleriq; qui (vt Liuius de Legatis Regis Antiochi inquit) maria terraſq; inani verborum ſonitu complentes omnia gloriantur, omnia iactant, omnia cum minis & imperio agunt, qui nullas De bello Maced. lib. 5.

dicendi partes ordine ſibi proponunt, dicta identidem repetunt, denique qui in multiloquio facundiam, elegantiamque conſtituunt, in quo ſæpè, & infantiam ſuam produnt, & Principum, ſi non maleuolentiam, certè ſannam reportant. Vt in prægrandibus imaginibus, & ſimulacris, errata pictoris ſculptoriſuè facilius deprehendis: ita longè procliuius in prolixâ, & longâ, quam in ſuccinctâ oratione, dicentis imperitiam animaduertis. Vnde non nemo linguam dixit eſſe ſpeculum & effigiem animi: & alius non inconcinnè; ſicuti probam aut adulterinam monetam ſono plerumque iudicamus, ita hominis ſermone, illius mores, ac naturam comprehendi, atq; indicari. Hinc Cicero de eiuſmodi loquẽtibus, veriùs quã eloquentibus dixit, *qui quod aut poſtulet tempus non videt, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum cum quibus eſt, dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut deniq; in aliquo genere inconcinnus, aut multus eſt, Is ineptus dicitur.* Quare ſcitè Bion Boryſthenites cuidam immodicè loquaci, & oranti vt aliquid ſibi opis ferret, reſpondit: Abundè tibi morem geram, ſi Aduocatum miſeris, nec ipſe venias. Quo mentis inſtinctu Henricum IV. Gallorum Regem ſi quis quid negocij cum ipſo haberet, & præfationibus longis, ac phaleratis vteretur verbis, vultum auertere, aliumque fortè ibi præſentem ad ſe arceſſere, ſicque cum verecundia ineptum illum à ſe dimittere conſueſſe ferunt. Neq; illud tam propriũ fuit Henrico IV. quã omnibus Magnatibus quibus ſemper amica eſt breuitas, tædioſa verò & ſuſpecta prolixitas. In Gallis ſatis cõſtat illos nulli rei magis ſtudere, quã breuiloquentiæ: vnde quendã è veteribus dixiſſe retulit non nemo: *Gallos duas res accuratè noſſe, rem militarem, & argutè loqui.* Vitium porrò illud prolixitatis ex facili vt reor legatus effugiet, ſi quæ mente conceperit, cõgruenti meditatione, & ordinata methodo, hoc eſt per partes diſponat, idq; non temerè, non inconſultò & caſu in medium efferat; ſed quid primò, quid ſecundò, quid tertiò, & deinceps dici oporteat expendat. Immane enim quantũ afferat lumen orationi, quantumq; valeat ad res non tantum memoriâ firmiter retinendas; ſed etiam ad eaſdem perſpicuè explicandas apta, & localis vt ita dicam, earum diſpoſitio. Nam vt præclarè inquit S. Gregorius Nazianz. quemadmodum Regiã magnificè exſtructam non tam exornat ſuppellex elegans, & prætioſa, quam illius diſpoſitio non confuſa, & perturbata, ſed congruis locis collocata; eodem modo in explicanda ſententia, non ſolùm ea quæ occurrunt commemoranda ſunt, verùm imprimis danda eſt opera, vt oratio neq; confuſa ſit, neq; perturbata, ſed quidquid profertur ſuum locum, ſuumque gradum tenere videatur.

Cicero de orat.

Orat. de modo in diſpoſ. adhib.

Contra,

Contra, qui multa verborum colluuie ſine modo, & ordine æſtuat, hic procul dubio, & ſeipſum, & alios inuoluit, illiq; oratio vagari, in oreq; non in pectore enaſci dicitur. *Oratio*, inquit Xenophon, *leuium, & inconſtantium hominum, vana & ſine honore, ac pondere hinc inde vagatur.* lib. 1. expœd. Cyri. Ideò linguam debere non eſſe liberam nec vagam ſcribit A. Gellius, lib. 1. Noct. Att. c. 15. ſed vinculis de pectore imò ac de corde apertis moueri, ac gubernari. ſic enim videas quoſdam ſcatere verbis ſine vllo iudicij negocio cum ſecuritate multa, & profunda, vt loquentes plerumq; videantur ſeſe neſcire. Vlyſſem contra Homerus virum ſapienti facundia præditum vocem mittere ait, non ex ore, ſed ex pectore, quo ſcilicet non ad ſonum magis habitumq; vocis, quam ex ſententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret: & petulantiæ verborum coercendæ vallum eſſe oppoſitum dentium luculentè dixit, vt loquendi temeritas non cordis tantum cuſtodiâ, atq; vigiliâ cohibeatur, ſed & quibuſdam excubijs quaſi in ore poſitis ſepiatur. Itaq; in omnibus rebus videndum eſt quatenus: etſi enim ſuus cuiq; modus eſt, tamen *magis offendit nimium, quam parum* vt Cicero ait. hinc idem Homerus vnum ex omnibus Therſiten, *ἀμετροεπῆ ἄκριτο μῦθον*, *loquentem ſine Iudicio, & modo*, non immeritò taxat. Adeò verum eſt quod idem Cicero alibi dixit, *vt in vitâ, ſic in oratione nihil difficilius, quam quid deceat videre, πρέπον appellant hoc Græci, nos dicamus decorum, cuius ignoratione non modo in vitâ; ſed ſæpiſſimè in poëmatis, & in oratione peccatur.* In Brut. Plura poſſent de decoro in medium proferri: ſed quando Cicero libro ipſo de Perfecto Oratore, & primo de Officijs multa copioſeq; diſſeruerit, ſuperſedere ſatiùs duco; tãtum necto, haud penitus cenſeri ill[illegible]bile illorum inſtitutum, qui antequam Principis ſui mandata publicè exponant, ſcriptis, quo ſecuriùs, certiùſq; & magis ordinatim dicant, exarant, alijſque multo ante communicant, cum plures, vt de triuio collectum eſt verbum, videant oculi, quã oculus, & ſuo vno orbatus, etiam clara luce bonâm precatur noctem monoculus. Non quòd propterea conſultum eatur legato, vt memoriæ ante deſcripta commendet, ne immemoriâ labatur: ſed vt magis ordinata dicat methodo, ſine qua planè vileſcit oratoris ſermo. hæc igitur ad modum dicendi pertineant. Cæterùm, verborum quoq; delectus in oratione habendus: *Non enim omnis honos*, inquit M. Tullius, *non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec verò etiam locus, aut tempus, aut auditor omnis eodem verborum aut ſententiarum genere tractandus eſt.* In Brut. Sæpè inquam temporis ratiò habenda eſt, vnde *turpe eſſet* inquit idem alibi, *valdeq; vitioſum in re ſeuera, conuiuio dignum, aut delicatum aliquem inſerere ſermonem.* lib. 1. de Offic. Sæpè etiam perſonarum, & negocij con-

ditio non tam exigit vt floſculis dicendi vtamur, quam vt ijs ſpretis incomptum vſurpemus dicendi genus, cuius rei non inelegans eſt ex-
lib. 2. hiſt. emplum apud Tacitum: *Legati*, inquit, *Heluetiorum haud facilè dictu eſt, minuſue placabilem Imperatorem, an militem inuenerint, Ciuitatis excidium poſcunt, tela, ac manus in ora Legatorum intentant, ne Vitellius quidem minis, & verbis temperabat, cum Claudius Coſſus vnus ex legatis nota facundia; ſed dicendi artem apta trepidatione occultans, atq; eo validior militis animum mitigauit (vt eſt mos vulgi) mutabilem ſubitis, & tam pronum ad miſericordiam, quam immodicum ſæuitiâ effuſis lacrymis, & meliora conſtantius poſtulando impunitatem, ſalutemq; Ciuitati impetrauere.* Illud autem quo ad delectum verborum vniuersè ſentiendū eſt, ne Legatus vtatur vulgaribus, plebeiſq; verbis, vt nec obſoletis, aut nouis, & incognitis: cum *vti verbis*,
lib. 11. Noct. att. cap. 7. inquit Gellius, *nimis obſoletis, aut inſolentibus, nouitatiſq; dura, & illepida par eſſe delictum videatur*. Itaq; iuxta illud tritum, loquendum vt multi, ſentiendum vt pauci: *Neq; enim quemquam hoc errore duci oportet*, quod
lib. 1. de Offic. rectè monet Cicero: *vt ſi quid Socrates aut Ariſtippus contra morem, conſuetudinemq; ciuilem fecerint, locutiuè ſint, idem ſibi arbitretur licere.* Non enim in omnes omnia conueniunt, nec eloquentia dicenda eſt, ſi minus perſonæ loquentis congruat. Nam ſicuti quædam eſt eloquentia quæ
lib. 4. de Doctr. Chriſt. ætatem Iuuenilem decet, quædam quæ ſenilem, vt docet D. Auguſtinus, ſic certum eſt non omnia verborum ornamenta, quæ alios decere poſſunt Legatorum dignitati quadrare. Itaq; ſingulari quodam ſtudio non ſolum vitabit oſtentationis ſuſpitionem, & floſculos illos dicendi, quos prauo, & delicato huius temporis vitio pleraq; iuuentus ſuſpicit: ſed etiam omnem affectationem circa operoſum ſermonis cultum, &
Anno 1606. nitorem. Hinc Regem Galliæ Henricum IV. legimus tædio affectati illius ſermonis affectum, frigidè dimiſiſſe quendam Nobilem qui recēs ex Italia redierat, dixiſſeque: *breui quæſo expedias, ſcimus enim te venire ex patria bene culti ſermonis.* Vitabit ergò Legatus nedum nimiam prolixitatem; verum etiam accerſitam verborum elegantiam, ne ſi exquiſitè dicenda ſtudeat contexere, ad perpendiculum, vt ille inquit, oratio
Plutarch. in polit. compoſita, nimiumq; lucernam olere videatur. Ideòque benè Seneca; *quæ veritati operam dat oratio, incompoſita debet eſſe, & ſimplex*: vel eo
Epiſt. 40. maximè quod illo dicendi genere vtens, ſibi magis ſit præſens, & minus mente exerret. Reſtat vt de pronunciatione quædam obiter dicamus ſed non tam meis; quam Senecæ verbis. Is igitur properantiam, &
Epiſt. 40. præcipitantiam in dicendo ſic damnat: *Oratio illa (Vliſſis) apud Homerum concitata, & ſine intermiſſione in morem niuis ſuperueniens oratori data eſt: at lenis, & melle dulcior Seni* (Neſtori) *profluit. Sic itaq; habe, iſtam vim dicendi*

cendi rapidam, atq; abundantem aptiorem eſſe circulanti, quam agenti rem magnam, & ſeriam, docentique. Aequè ſtillare illam nolo, quam currere, nec extendat aures, nec obruat: Nam illa quoq; inopia, & exilitas minus intentum auditorem habet tædio interrupta tarditatis: Facilius tamen inſidit quod expectatur, quam quod prateruolat. Atq; ſint hæc omnia dicta, obſeruanda quidem legatis, vbi illorum arbitrio permiſſa eſt legatio: in quo euentu illud adhuc monitum obſeruandum ſignandumq;, ne inter orandum vtantur figura illa quam Rhetores Præſumptionem, ſeu Anteoccupationem vocant, quæ eſt cum id quod obijci poteſt occupamus. Siquidem hic dicendi modus metum arguit, eumq; qui eo vtitur onere probandi ſe coarctat, quod eſt improuidi litigatoris. Illius tamen vſus conceditur, vt rectè monet Paſchaſius, in prima oratione legati, cum legatio miſſa eſt ad excuſandum, accuſandum, defendendum. Nam quia tunc legatus ſumit partes patroni, aut actoris, eius eſt obijcere, arguere, auide inficiari, transferre, deprecari, mollire, minuere, auertere, eludere, diluere, taliaq; inſerere ſuæ orationi quæ ſunt Oratorum propria; At verò vbi legati poteſtas reſtricta eſt ad normam mandatorum, tum ſanè ne latum quidem vnguem à formula recedet, & is qui eſt Principi vel à libellis, vel à conſilijs intimis, vel etiam actuarius Concilij totidem verbis, & ſententijs atq; mandata ſcripta ſunt actis perſcribet. Atq; hactenus de eloquentia legatorum; nunc ad alia ſtylum & animum conuerto. de leg.

Capvt VI.

Legati ſunto clari à Natalibus, & Virtute: ſint & ſenes.

Legatio etiam iſs committenda, quos nominis, & virtutis claritudo commendat. Nam quamuis & Nobiles & ignobiles perſonam illius vnde miſsi ſunt ſuſtineant, nihilominus Principes qui legatione adeuntur, multa circumſpicere & ſingula accuratius rimari ſolent, ac plerumq; indignantur, quoties viri minus celebres ad ipſos legantur. quid, quod humili legatione negocium videtur ſperni, & is qui eam ſuſcipit ludificari? Taceo, quod quò quiſq; genere, famâ, patrimonio honeſtior eſt, hoc ſe honeſtiùs fortiuſq; gerit, tantoq; diligentiori cura negocia ſibi à Principe credita exequi ſolet, quantò vicioſiore culpa vere tur maiorum ſtemmata inquinare. Notum illud:

Fortes creantur fortibus & bonis:
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces

Progenerant aquilæ columbam.

Hinc Veſpaſianum memorat Tranquillus ad comprimendum tumultuantium Iudæorum motum, inter legatos, Titum maiorem filium aſſumpſiſſe. Gordianum quoq; filium legatum habuiſſe Capitolinus auctor eſt. Tales certè ſunt quaſi obſidis loco à maioribus Principi, ac Reipub. relicti, vt poſtpoſita inuidia, morte, pœna, nihilo ſegnius ſalutem Reipub. tueantur. Summa, proniore iſti audientur aure, & validiore argumentorum face, accendent animum eius qui aditur; vt contra quibus nulla eſt honoris, aut familiæ prærogatiua, procliuè eſt vt ſpernantur, vtpote quos iam ante ipſa generis ignobilitas deſpicabiles reddit. Quis neſciat ob Romanos legatorum ignobilitatem, ſiue

Liu. lib. 30 indignitatem Cartaginenſibus pacem denegauiſſe? Audi Annibalem ad Scipionem verba facientem: *Veſtri quoq;, vt audio*, inquit, *Patres, nonnihil etiam ob hoc, quia parum dignitatis in legatione erat, negauerant pacem: Annibal peto pacem.* quaſi dicat: quod hactenus Cartaginenſes, homines ignobiles, nullaq; virtute commendabiles, legatione ad vos, legatos miſerint, nihil vtique miramur ſi pacem petentibus abnuiſtis: at, nunc ego tot victorijs antea clarus, & nunquam per fallacias, & dolos; ſed militari adapertaq; via vos Romanos depugnans, Annibal peto pacem. Centum, & octoginta iam ſunt circiter anni cum Ludouicus XI. Galliæ Rex Oliuario tonſore ſuo in legationibus vtebatur. Is ab obitu potentiſsimi Caroli Burgundiæ Ducis Gādauum legationem obibat ad Caroli filiam cum mandatis, & litteris, vt eam ad partes

lib. 8. Regis traduceret. Venit igitur ad Concilium. (verba Comminæi) ſplendidiùs aliquantò veſtitus, quam pro ipſius conditione. Erant cum puella Dux Cliuenſis, & Leodienſis Epiſcopus & alij proceres magno numero: redditis puellæ litteris, iuſſus eſt exponere mandata. Refert ſibi iniunctū eſſe vt ſoli puellæ loqueretur: illi cōtra, & inuſitatum hoc eſſe dicebāt, & indecorum, eo quod & adoleſcentula eſſet innupta. Cum perſiſteret in ſententia, illi incipiunt minari, & cogere, tandem re infecta, è Senatu non ſine ludibrio receſsit. pleriq; enim eum ridebant & propter generis ignobilitatem (nam originē ducebat à quodā vico, non procul à Gandauo) & propter ineptum ſermonem. Certior autem factus imminêre ſibi periculum, & fore vt in flumen abijceretur, profugit Tornacum. Eiuſdem generis Legati fuere Aloyſius Soderinus, &

P. Iouius lib. 28. Hiſt. Andreolus Nicolinus diligens potius mercator, quam Senator. Hos vbi Bononiam peruenerunt, CLEMENS VII. Pontifex, cum nec ſatis dignitatis, nec ſatis induſtriæ, ſinceræque volūtatis, & fidei in his conſpiceretur, adeò contempſit, vt effusè rideret, quod ad ſe pro

eximijs

eximijs Senatoribus mercatores, nec quidem primæ claſsis è Florentia miſiſſent. Nam, quod ad eleuandam, Legationis exiſtimationem maximè pertinuit, apparitores miniſtrique vectigalium Bononienſium in ipſorum ſarcinis nexi auri filorum ad telas aureas texendas, magnam vim, mercimonij cauſa, vt portorium ſubterfugerent deprehenderant. Quæ calliditas inepta negocio longè grauiſsimo tanquam inuoluta, tenuiſsimi lucri ſordibus, eò validiùs ridenda fuit, quod nihil certi ad conficiendam pacem prolatis mandatis attuliſſent: atque ita Clemens, ridente etiam Cæſare mercatorum auaritiam, & imperitiam in maximarum rerum Conſilio, periculoque ad exiguam lucri ſpem vocatam, ſtomachatus, ſic pertinaciam inſaniæ proximam exprobaret, vt indè non obſcurè exploſi dimitterentur: vbi verò domum reuerſi ſunt, quod nihil omninò pepigiſſent, tanquam patriæ dignitatis egregiè memores, atque conſtantes, ab ipſa factioſorum multitudine laudati celebratique ſunt, gementibus bonis ciuibus qui deſperata concordia nullum niſi maximè funeſtum belli, atque obſidionis exitum expectabant. Tales igitur ſunt exitus ignobilium Legationum, quæ vt Cæcias nubes, ſic iliades malorum, & ſibi, & Principibus accerſunt tales tenebriores. In eodem vitio ſunt qui adoleſcentes Legatos mittunt, qui cum impotentiâ animi plerumque laborent, non eſt quod ab ijs moderationem, legatis alioqui perneceſſariam, expectes. Vide mihi legatum illum ex Aſia miſſum, quem Agellius adoleſcentem indigetat: Is in lectica ferebatur: ei obuiam bubulcus de plebe Venuſima aduenit, & per iocum cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent? vbi audiuit, lecticam iuſsit deponi: ſtuppis, quibus lectica deligata erat, vſque adeò verberari iuſsit, dum animum efflauit. In eo etiam offenderunt Epiſcopi Ariminenſis Conſilij teſte Seuero Sulpicio. Nam cùm ab Arianis, & Catholicis ſeparatim miſſæ eſſent legationes ad Conſtantinum, à noſtris inquit Sulpicius, grauiter peccatum fuit, quòd in eam Legationem lecti eſſent homines adoleſcentes parum docti, & parum cauti, cum ab Arrianis miſsi eſſent ſenes callidi, & ingenio valentes: Ergò verum eſt quod Cicero alicubi dixit *maximas Reſpublicas per adoleſcentulos labefactatas.* id quod maximè didicit Eccleſia Romana tempore iam dicto: nam cum Arriani aſſeclis acerrimè confligaretur, grauiſsimæque premeretur, miſsione illius Legationis, ſe tum leuatam iri credebat, cùm legati illi ætate minores & parùm cau-

ti

lib. 10. c. 3.

lib. 2.

Barō. An. Christi, 359.

tí adducti ſunt ad Arriannorum perfidiam ſubſcribendam, quos propterea reuerſos Synodus in communionem ſuam recipere recuſauit. Longè aliam rationem inierunt Antiocheni, qui ob deturbatas Imperatricis iam defunctæ, & ipſius Theodoſij ſtatuas propter impoſita ipſis Tributa, cum maleuolum illius animum ſibi conciliaſſent, & tantùm non excidium vrbis ipſis impenderet, doctos, & nobiles viros placandæ ipſius iræ ad illum miſerunt, in quibus Libanum Sophiſtam, virum eloquentiæ id temporis celebratæ, & Hilarium quendam è clariſsima, & nobiliſsima Familia ortum, qui tantum ſua facundia, & nobilitatis exiſtimatione effecerunt, vt à propoſito delendæ vrbis Imperatorem alioqui in vltionem pronum auerterent. Ita tamen nobilitatem in legato requirimus vt præ illa virtutem non negligamus. neq; enim generis nobilitatem metimur à maiorum imaginibus: ſed à virtute, præſertim erudita, quæ propriè, ac verè virum facit nobilem.

Zoſim. lib. 4.

——*Quis enim generoſum dixerit hunc*
Qui indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis?

Iuuenal. Satyr. 8.

Quid? an Mario ſeptimum Conſuli obfuit generis obſcuritas, quo minus bello in Ingurtham gerendo cæteris nobilibus poſthabitis præficeretur? Minimè ſanè: vnde de ſuis æmulis nobilibus præclarè ad Quirites dicebat. *Contemnant*, inquit, *nouitatem meam, ego illorum ignauiam; mihi fortuna; illis probra obiectantur: quamquam ego naturam vnam, & communem exiſtimo: ſed fortiſſimum quemq; generoſiſſimum eſſe.* Alphonſus ille Aragonum Rex cum quidam illum laudaret, quod & Rex eſſet, & Regis filius, & Regis Nepos, & Regis frater: dixit ſe iſta nihili facere, cum laus iſta ſua non eſſet; ſed maiorum, qui virtutum præſtantiâ regnum, & Regias opes acquiſiuiſſent. Nouitas etiam generis minus obfuit, quo minus Sfortiæ cognomento Magno Ducatus Mediolanenſis obtigerit, ita vt à ligone, & vomere ob ſingularis indolis præſtantiâ ad illum Ducatum accitus ſit, ſi Paulo Iouio credendum eſt. Similiter natalium obſcuritas minus obſtitit quo minus Matthæus ille Langus patrum memoriâ vir clariſsimus ciuiſq; Auguſtanus varias obiret à Maximiliano Imperatore legationes, quas tanta cum laude ſuſcepit, vt poſtea Præſul, mox archipræſul factus, & demum in Cardinalium numerum cooptatus ſit. Noſtra verò ætate nunquid vidimus nonnullos Aulicos tametſi mediocri familia ortos Sereniſſimo Electori Colonienſi Erneſto Bauaro bon. mem. Leodiorũ Principi, inſignem, & laudabilem operam dediſſe, Legationes quà ad Cæſarem, quà ad Hiſpaniæ Regem, quà ad alios Principes multoties, &

Salluſt. Ingurt.

In vit. Illuſt.

quidem

Digitized by Google

quidem dexterrimè ſuſcepiſſe, obiuiſſe, geſsiſſe? Igitur quæ in Legatis deſideratur nobilitas, illa eſt quæ eruditæ virtutis fulcro roboratur: hac vna cote acuitur nobilitas, & maiorum præclara facinora in nobis illuſtrantur. Cato, cum illi ſimultates cum Scipione Africano eſſent, ioco dixiſſe fertur: *Ita demum maximam Romam fore, ſi viri magni, & illuſtres virtutis primas partes inferioribus non concederent*; *contrà q́; plebei* (qualis ille fuit) *virtutis certamen cum his qui gloria, & genere eſſent clari, ſuſciperent.* Sed hodie tantum abeſt, vt iſta æmulatio Reip. bono cedat; quin non mediocriter illam incommodet, dum plerique ſui nimium pleni alios præ ſe contemnunt, & iſti nec ab illis parum alioqui virtute & eruditione tinctis negligi, minus multo deſpicatui haberi ſuſtinet.

Capvt VII.

Mittendos eſſe gratos ijs qui legatione adeuntur; Illi conſiderati à moribus gentium, ætate, Religione.

Ad rem etiam legationis pertinet, vt gratioſus acceptuſq́; mittatur: quia dum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, inquit D. Gregorius, irati animus ad deteriora prouocatur; E contrario vbi adeſt φιλαλληλία, amor inquam mutuus inter eos qui in rem aliquam coëunt, faciliùs haud dubiè negocia expediunt. Hinc verum illud vetus verbum, *Si vis mittere, mitte gratum.* Vt ſolers piſcator non quamlibet piſcibus eſcam objicit, ſed quam auidiùs glutiunt: ita peritus temporum moderator, non quemuis muneri huic præficit, niſi quem maximè gratum fore prouidet. Accepti porrò erunt legati ſi ingenia ingenijs reſpondeant, vt ſi in diſciplina rei militaris verſato miles, ſi alijs ſtudijs exercitato, doctus; ſi collegæ ſtudiorum, collega; ſi populo leni, benigno; facili, comis, & amœni ingenij mittatur, vt hac ſimilitudine morum, atq́; ſtudiorum ſeueriùs, & arctiùs animi coaleſcant. Hinc non nemo ſuadet vt ſi Romam aliqui mittendi, pij ac religionis obſeruantia noti, & potiùs politici, quam Eccleſiaſtici, vt eorum deſideria qui Pontifici maximo minus obnoxij ſunt, maiorem habeant auctoritatem. Si in Hiſpanias, moribus, & ingenio graues, & ſedati, & quamminimè nouarũ rerum dignitatumuè appetentes: In Moſcouiam cauti in credendo, quòd ibi raro quis loquatur aperto pectore. Per Italiam proficiſcantur humani, & officioſi: cum ibi ciuilitatis, & humanitatis perpetuum ſit inter homines certamen. In Gallias ingenio acri, & celeri, vt è re nata conſilium capiant, & ſcenæ, quod aiunt, ſciant inſeruire. In Angliam forma ſpectabiles, etiam proceræ ſtaturæ, cum talibus quaſi ſuis popularibus afficiantur. In Germaniam deniq; promiſ-

In cap. in grauibus 3. quæſt. 7.

ſorum tenaces, cum ab omni æuo dictorum factorumq́; conſtantia cæteris nationibus Germani anteſtent. Diſcernenda ergò Legatorum ingenia, vt participatione quadam morum, atq́; voluntatum inclinatione faciliùs compotes fiant voti, ſicq́; ipſi gratiores Principi reddantur. Tales fuére Legati Iuſtiniani Imper. ad Ioannem Epiſcopum vrbis Romæ, vt patet verbis his eiuſdem Epiſcopi ad Iuſtinianum: *Prætereà Sereniſsime Principum, laudamus legatorum veſtrorum perſonas Hiſpatij, & Demetrij fratrum, & Coëpiſcoporum noſtrorum; quos Clementia veſtra gratos fore ipſa manifeſtauit electio. Nam tantæ cauſæ pondus non niſi perfectis in Chriſto potuiſſet iniungi, tanta verò pietatis, tanta reuerentiæ plenos affatus, niſi per amantes minimè dignaremini deſtinare.* Idem ille Iuſtinianus Tribunum medicum de pace miſit ad Coſroëm Perſarum Regem: tum quia eum ad ſe mitti Rex petierat, tum quia eum à grauiſsimo morbo liberauerat, & ex eo gratiſsimus, & acceptiſsimus erat. Et prioribus ſæculis Senatus Romanus orta propter Decemviros ſeditione L. Valerium, & M. Horatium ad plebem Auentium iam montem inſidentem miſit, non alia nimirum ratione, quam quia repudiatis C. Iulio, P. Sulpitio, & Sp. Tarpeio, qui primum mandata Senatus ad eos detulerant, hos maximè viros quibus reſponſum darent ad ſe mitti petierant. At, quid ſi re ipſa miſsi Gratijs litare neſcij, minus inquam grati & inuiſi, hoſnè licebit circumſcribere, non admittere? Nequaquam: ſiquidem exterorum Principum legati ſint; ſi prouincialium, poteſt, ſi illi lubitum eſt, cui dici nequit, cur ita lubet. Aetas quoq́; hic erit ſpectanda, vt ea eligatur, quæ ei rei obquam mittitur conueniat. Quid enim ſi legetur quiſpiam grandior natu lippus aut claudicans ad Nympham nupturientem? vt ſæpè fit magnates inter, qui non aliter coniuges ſibi procantur, quam per procuratores, & vicarios, nunquid non inquam perindè ridiculum foret, ſenem huic muneri deſtinare, atq́; ſi in ſcena aliquis perſonatus exacta ætate Thaidem ſollicitaret? eâ re non ſemper contemnenda adoleſcentia, etiamſi à tractatione ciuilium rerum pleriq́; omnes arcendos velint, vt ſuperiori capite diximus. Religionis quoq́; congruentia gratos reddunt legatos ijs ad quos mittuntur. Vnde ſi Papa adeundus ſit, aut Rex Hiſpaniæ, tum mittendum volunt virum compoſitũ & orthodoxum; & viciſsim ſi Princeps ſequioris religionis ſit adeundus, gratiorem ei fore legatum eiuſdem ſectæ & religionis, quam Catholicum; licet intutum videatur talem mitti, vbi præſertim vacillat probitatis opinio.

in l. Inter C. de ſumma Trin.

Procop. lib. 2.

Liu. lib. 3.

Digitized by Google

Capvt VIII.

Ab Eccleſiaſticis concinnè ſuſcipi Legationes præſertim ſupplices; indecorè contenſioſas. eoſdem bellicis expeditionibus nonnunquam non indecenter intereſſe.

NEc illud ſilentio inuoluere lubet, nonnunquam vtiliter nedum conuenienter Prælatos Eccleſiaſticos onus legationis obeundæ ſuſcipere, vbi præſertim deprecanda eſt vis maior. Hæc fuit cauſſa legationis ſuſceptæ à Iuſtino ad Anthoninum Pium, à Magno Epiſcopo Berrhoeæ ad Coſroem, à Reparato Præſule Carthaginenſi ad Gilimerem, à Sueuis Sacerdotibus ad Theodoricum, à Flauiano Archiepiſcopo ad Theodoſum Iuniorem, ab Epiſcopis Iuſſu Magnenſi ad Conſtantium, à Theophilo Indo iuſſu Conſtantij, ad Gentes orientales, ab Vphila Epiſcopo Gothorum, ad Valentem Quid longingua me tenent? Nunquid S. Ambroſius Mediolanenſium Antiſtes geſsit in Anglia legationem pacis inter Maximum pſeudo-Cæſarem, & Valentinianũ Imperatorem conciliandæ cauſſa? Eodem æuo & ſanctitate ſimili D. Martinus aſsiduè licet verſaretur in Epiſcopali munere, eiuſdem tamen tyranni maximi Comitatum ſubijt neceſſarium, Turonibuſq; Treuiros eſt profectus, cum ob alia, tum pro Narſete Comite & Leucado Præſide Gratiani partium pertinaciùs ſtudioſis. Memoriæ quoq; proditum eſt Theobaldum, è familia vice-Comitum Placentiæ qui ob vitæ ſanctimoniã, è Canonico, & Archidiacono Eccleſiæ Leodienſis ad Pontificatum Maximum, licet tum in extremis Syriæ oris exiſteret, accitus eſt, eiuſq; nominis Gregorius X. dictus, (de cuius iam Canonizatione in Vrbe tractatur) diuerſas & maximi momẽti legationes ſuſcepiſſe, nedũq; in Syria, ſed in Anglia cum Ottobono Cardinale pernicioſa animorũ diuortia Regem inter & Proceres, ſedauiſſe, compeſcuiſſe, ſuſtuliſſe. Talium exemplo, nil vetat quominus Eccleſiaſtici, eminentioris gradus, doctrinæ, pietatis, ſacrum iſtud legationis munus ſuſtineant, imò non aulas modò, vtar verbis eruditiſsimi Choppini, ſed Caſtra etiam ſequantur aliquamdiu. His enim Sardicenſem Canonem Gratianus accomodat, non vt armis quidem illi ſuppetias ferant Principi, ſed eum cum exercitu obſecrationibus habitis concilient numini, & ſacris conſilijs iuuent. Sic D. Bernardus ad Senonum Archiepiſcopum ſcripſit, vt Principibus Epiſcopi ſedulò adſint in eorum curis, negocijs ac exercitibus etiam ipſis. Sanctorũ namq; Patrum cõtubernio protegitur admodum Regalis, publicuſq; Regnorum ſtatus, vt non minus orantium Chriſti, quam pugnantium Regis militum præſidio, hoſtes à Patrijs finibus arceantur. Quod animo meditans Maſcezer, Gildonis

Procop. lib. 6. belli Perſ. Id. lib. 2. bell. Vand.

Io. Chapeauille Hiſt. Pontif. Leodienſ. tom. 2.

23. q. 8. 5. reprehenduntur & can. Si vobis.

Epiſt. 42.

1. 2

Africæ Comitis Germanus, haud aliud ſibi popoſcit præſentiùs remedium vlciſcendæ fratris perfidiæ in Theodoſij Cæſaris liberos, quam ſi Clericorum ſatellitio ſtipatus, qui Chriſtianis armis id eſt pijs precibus accincti in iiſdem ſecum agerent caſtris cum hoſte dimicaret: itaq; in ſomni nocte orationibus hymniſque tranſacta Malcelzer, victoriam reportauit, incruentam octonis armatorum millibus, à quinque millium exercitu in deditionem redactis. Ex quibus omnibus officio non inconuenienter, à Sacerdotibus integris, & inculpatis Ciuilia interdum tractari, & legationes interdum ſuſcipi: nam vt præclarè PhiloIudęus inquit: *Veri Dei miniſtri, eo mentis acumine præſtant, vt ne minimum quidem erratum pro leui habeant ob excellentiam eius Regis qui ab ipſo coluntur.*

De Princi: pi cap. 7.

CAP. IX.

Mittendos Indigenas, quam Exteros.

EXteros in hoc negocio intelligo, qui ſunt alteriùs imperij, ac ditionis, non etiam qui diuerſæ ſunt à nobis linguæ: & illos duplici de cauſſa à legationibus arcendos eſſe pleriq; ſentiunt. Priore, quod magis ad maieſtatem, & ſecuritatem pertineat regnantis, aliquem è ſubditis mittere, quam exterum: quòd illi fidem plerumq; Principi ſuo addictam habeant, aut certè minus ſyncerè negocia aliorum Principum adminiſtrent. Hinc Auguſtus Cæſar, (vt auctor eſt Tranquillus) ſopitis bellis ciuilibus ſtudes otio, & magnitudini Imperij, magni exiſtimauit, ſyncerũ, atq; ab omni colluuie peregrini ſanguinis incorruptũ ſeruare populum, & proinde Ciuitatem Romanam rariſsimè dedit. Quid quod Princeps mittens aliquem è ſuis ſubditis diligentiori curâ delectum faciet perſonarum, cum alias verecũdum foret ipſi pandere ſuam inopiã, & raritatem hominum ad illud munus idoneorum. Altera eſt, quod exteri iuris & moris patrij vnde mittuntur plerumq; ignari ſunt: & tamen quotuſquiſq; eſt qui ignoret *ad Conſilium de Repub. dandum caput eſſe, noſſe Rempublicam?* Cicero id quidem totidem verbis aſſtruit in libris officiorum, tum etiam in libris de legibus, vbi ſcribit, Senatori neceſſarium eſſe noſſe Rempublicam, idq;, inquit, latè patet, videlicet quid Princeps, vel Reſpub. habeat militum, quid valeat ærario, quos ſocios habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios, qua quiſque ſit lege, conditione, fœdere, tenêre conſuetudinem decernendi, noſſe exempla maiorum, &c. quæ omnia vt percalleat exterus quiſpiam, tantum non

Cap. 40.

lib. 2.

fiet

fieri poteſt. Non nego tamen exteris interdum vbi diu aſſueuerint moribus, & conſuetudini patriæ, vtiliter id muneris mandari, vt patrum memoria legimus Carolum V. familiariter Granuello natione Burgundo, Franciſcum I. Galliæ Regem Triuultio, & Henricum III Petro Strotio Florentino, alios item alijs expertæ fidei, & notæ prudentiæ viris vſos eſſe. Imò legimus Imperia exteris aliquando fuiſſe data. Conſtat enim Athenienſes non ſolum idoneis ciuibus Rempub. & militiam adminiſtrandam commiſiſſe: ſed ſæpè etiam peregrinos ciuibus antetuliſſe, eoſque Reipublicæ gubernationi præfeciſſe, dummodo viri boni honeſtiq; , & ad ſubeunda munera apti formatiq; probarentur.

Cap. X.

Forma etiam, & dignitas corporum in legatis attendenda.

Inter notas atque dotes, quæ non exiguam legatis commendationem afferunt, illa non in poſtremis eſt habenda, quam benefica natura pleriſque ſolet indulgere, nimirum formæ venuſtas, dignitaſque corporis. quippè quæ occulta quadam naturæ illecebra homines ad ſui amorem prouocet. vndè Græci dixerunt, καλὸν παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ ἑαυτὸ καλεῖ, *pulchrum à calando (id eſt vocando) quoniam omnes ad ſe vocat.* Theophraſtus autem vocauit formæ venuſtatem ἀπάτην σιωπῶσαν: *fraudem ſilentem*: quòd mutæ cuidam ſuadelæ aſſentiamur, quoties faciei decor obtutui ſeſe offert. Hinc pulchritudinem veteres Imperio dignam cenſuerunt, & vbi forma apparet, ibi regium quiddam ineſſe arbitrabantur. Apertè id teſtatur Curtius: *Etiam barbaris hominibus*, inquit, *in corporum maieſtate veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putauit, quam quos eximia ſpecie natura donare dignata eſt.* Crede exemplis omnis æui: ecce tibi Ariobazanes Taciti, qui ob inſignem corporis formam, & præclarum animum apud Armenios in Regem eligitur: Vide quoque Ariſtocratem Rhodiorum Ducem ob eximam corporis ſpeciem præ cæteris Principatu dignum. In Elide quoq; fieri de pulchritudine iudicium adſtruit Atheneus. Apud Romanos Traianum illum conſidera, & videbis *proceritatem corporis, honorem capitis,* vt Plinius loquitur, *& dignitatem oris* viam illi ſtrauiſſe ad Principatum. De Theodoſio Pacatus: *Virtus meruit quidem Imperium: ſed virtuti addidit forma ſuffragium: illa praſtitit, vt oporteret illum Principem fieri; hac vt deceret.* & Titus ille cognomento Deliciæ generis humani, adeò ad

Athen. lib. 13. c. 7. — lib. 4. — lib. 2. Annal. — lib. 13. — Paneg. — Paneg.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Athenas miſſus, homo valdè obæſus, cum editum ſuggeſtum tumultui compeſcendo conſcendiſſet, populus eum tam prominente ventre deformem conſpicatus, totus in riſum ſolutus eſt, quamquam is riſus illicò ceſsit in admirationem, ob cordatum ipſius Legati de hac ipſa pinguedine ſermonem. Vndè non eſt quod quiſpiam putet tantum formæ, & dignitati corporis tribuendum, vt ex ea ſolum, animi habitus dignoſci queat: cùm non pauci inueniantur illaudatâ formâ, laudati alioqui & argiuo digni clypæo. Virtus ſiquidem amœno, vel deformi non eſt circumſcripta domicilio, æque magnum ipſa decus ex ſe habet, corpuſq; omne ſua Venere condecorat. Sic Ageſilaus Spartanorum Rex corpore deridiculo fuit, vtpote facie ignobili, & pede claudo, ideòq; moriens edixit,ne aut pingeretur, aut ſaxo incideretur: & tamen quanta ipſe rerum geſtarum laude floruerit, vix quiſquam eſt pauxillum in hiſtoria Græcorum verſatus qui ignoret. Ita

Non formoſus erat, ſed erat facundus Vlyſſes,

Igitur, nō tam pulchritudine Legati præſtantia conſtat, quam Virtute nec tam vultus, oculi, & oris decus ſpectandum, quam facies animi introſpicienda,iuxta illud Mænandri:

μὴ κρῖν' ὁρῶν τὸ κάλλος, ἀλλὰ τὸν τρόπον:

Noli iudicare videns pulchritudinem: ſed morem;

Eodemq; collineant illa Syracidis,

Non laudes virum in ſpecie ſua, neq; ſpernas hominem in viſu ſuo. Eccleſ. 11.

Siquidem ea deſpicabilis demum eſt deformitas, quando illi ancillantur vitia, vt contra laudabilis eſt, & in pretio pulchritudo, cum ei virtus præſertim erudita præſidio eſt.

ὡς ἡδὺ κάλλος, ἔτα ἔχει νοῦν σώφρονα:

Quam ſuaue res pulchritudo quando habet mentem ſapientem

inquit idem Comitus. cui alludit Poeta latinus:

Gratior eſt pulchro veniens de corpore virtus.

Atq; de his ſatis dictum eſto, ad alia iam ire libet.

CAPVT XI.

Legati à pecuniæ ſtudio longius abſint: vt & Aulici illius Principis qui aditur.

SI quid in humana vita eſt quod homines ad ſequiorem vitam ducit, ſacra illa eſt, & mortalibus frequens habendi cupido. Cætera vitia pudorem incutiunt animo, quem verò ambitio, lucriuè ſtudium ſemel tranſuerſum egerit, is haud dubiè pudorem, exiſtimationemque ſuam flocci pendet, imò fidem, probitatem, integritatem deſpicatui habebit,

& pro

& pro his improbitatem, fallaciam, dolos, technas reponet. Cætera rurſum vitia ſuis quodammodo limitibus circumſcribuntur, auaricia verò aceruis auri, & argenti incubat, deſideratis rebus haud extinguitur: nullo fræno coërcetur, nullis repagulis retinetur, nulla ætate ſaginatur, imò cum alia vitia ſeneſcente homine ſeneſcant, ſola vtique iuueneſcit auaritia. quodlibet denique vitium grato quodammodo ſenſibus oblectamento fertur in vnum obiectum; pecuniæ verò auiditas, *quò intendit*, inquit Salluſtius, *oppida, agros, fama, atq; domos vaſtat; diuina cum humanis permiſcet, neq; exercitus, neq; mœnia obſtant, quo minus ſua vi penetret; famâ, pudicitiâ, liberis, patria, atq; parentibus cunctos mortales ſpoliat*. Vide mihi Iugurtham illum qui cum Numidiæ regnum, quod ſub protectione Romanorum erat Adherbali abſtuliſſet, facinus ſuum cum animo reputans, timêre populum Romanum, neq; aduerſus iram eius vſquam, niſi in auaritia nobilitatis & pecunia ſua ſpem habêre. Itaq; paucis diebus cum auro, & argento multo Legatos Romam mittit, queis præcipit vti primum veteres amicos muneribus expleant, dein nouos acquirant, poſtremò quæcunq; poſsint largiundo parare ne cunctentur. Sed vbi Romam legati venêre, & ex præcepto Regis hoſpitibus, alijſque quorum in Senatu eâ tempeſtate auctoritas pollebat, magna, munera misêre, tanta commutatio inceſsit, vti ex maxima inuidia in gratiam, & fauorem nobilitatis Iugurtha veniret. Deindè datâ vtriſq; fandi copiâ. vbi dixerunt, Curiâ egrediuntur, Senatus ſtatim conſulitur, fautores legatorum, prætereà magna pars gratiâ deprauata, Adherbalis dicta contemnere; Iugurthæ virtutem laudibus extollere, gratiâ, voce, omnibus modis pro alieno ſcelere, & flagitio, ſuâ quaſi pro gloriâ nitebantur. ac contra, pauci quibus bonum & æquum diuitijs cariùs erat, ſubueniendum Adherbali, & Hiempſalis mortem ſeuerè vindicandam cenſebant. Ex qua hiſtoria ſexcentiſq; ſimilibus vides lector nihil eſſe potentiùs ad faſcinandos mortalium oculos, quam pecuniam. Hinc verè Tacitus dixit, *vbi magnitudo quæſtuum ſperatur, rarò fides integra manet*. Teſtor etiam Agrippinenſes, qui cum legatos cum donis ad Ciuilem, & Velledam miſiſſent, *Cuncta*, inquit idem Tacitus, *ex voluntate Agrippinenſium perpetrauêre*. legi etiam Philippũ Cominæum cum is legatus eſſet miſſus ad Venetos à Rege Galliæ vt illos in fide, & amicitiâ ſui Regis Caroli VIII. continere, & ſub id tempus adueniſſent quoq; Regis Hiſpaniæ, & Cæſaris legati qui Venetos ab eiuſmodi propoſito auerterent, nihil non egiſſe, quò ipſorum conſilia inaudiret, quæ tandem reſciuit cum ab alijs, tum ab ipſis legatorum famulis: neque enim vlli ſumptui parcebat, ideòq; nihil ipſum latebat, adeò vt etiam

Ad Caeſ. de Repub. ord.
Salluſt. Iugurth.
Annal. 11.
lib. 4. hiſt.

etiam quid initio propoſitum,& quouſq; facta eſſet progreſsio optimè ſciret. Superſedeo ſimilibus exemplis, quibus doceri poteſt eos, qui legatione adeuntur, & legatos ipſos attendere debêre ne comites & miniſtri largitionibus, & corruptelis ineſcentur. largitiones enim & munera, *excæcant prudẽtes. & ſubuertũt verba Iuſtorũ.* Exod. 23. Quare nõ iniuria monẽtur qui Legatos mittũt, vt à cõtinẽtia ſpectabiles ad hoc ſacrũ ac operoſum munus ſecernãt, atq; vt munera, quæ ijs artibus dantur, quibus iniuriâ Reip. factũ eatur reijciãt, ſeriò mandent; ea enim occæcarunt legatos ſedis Apoſtolicæ, qui miſsi in Gallias vt cognoſcerẽt de cauſa Imperatoris Ludouici II. qui repudiata vxore, ob inceſtum cum fratre commiſſum, alteram ſuperducere volebat, pecuniâ corrupti propoſitum, ac potiùs factum illius laudarunt, & Imperatori vt Archiepiſcopos Colonienſem, & Treuirenſem Romam Põtifici ſatisfacturos mitteret, perſuaſerunt. Baron. An Christi. 863. Ecce, quomodo per vnam auaritiam ruunt in plura ſcelera: dolis eludunt Sanctam ſedem, legem diuinam infringunt, rem peſsimi exempli ob oculos hominum proponunt. itaq; verè dixerit Timon ille apud Stobæum, *elementa malorum eſſe auaritiam atq; ambitionem:* Serm. quarum anſam tollet Princeps, cuius agitur legatio, ſi prouideat ne legato deficiant ſtipendia: cæteroqui procliuè eſt, vt qui à ſuo Principe non accipit, apud aliũ inueniat, lacunamq; rei familiaris damno ſui Principis expleat.

Capvt. XII.

De Temperatia Legatorum in Venere, Baccho, Colloquio, Dicterijs, & Salibus.

Legatis quoq; temperantiam neceſſariam eſſe nemo niſi quæ cæcutit negare poteſt. Eam verò ſic breuiter definimus, vt ſit virtus per quam coërcemus appetitum ab his quæ turpiter appetuntur, præſertim circa voluptates quæ in tactu, guſtuq;. In his nulla potentior, quam libido. *Graues enim Dominæ,* inquit Cicero, *cogitãtionum libidines, infinita quadam cogunt, atq; imperant, quæ quia expleri, & ſatiari nullo modo poſſunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris ſuis impelluntur.* lib. 5. de Repub. Quò magis legato cauendæ, quòd publicam perſonam ſuſtineat: nam vt Poeta inquit:

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Illius enim actiones velut in excelſiſsima ſitæ ſpeculâ, oculis omnium patent, adeò vt nihil tam in abdito committatur, quin excuſſa latebrâ ab exploratoribus, ceù Coricæis quibuſdam deprehendatur. *Hoc enim habet primùm magna fortuna,* inquit Plinius, *quod nihil tectum, nihil occul-* Paneg.

ti adducti ſunt ad Arriannorum perfidiam ſubſcribendam, quos propterea reuerſos Synodus in communionem ſuam recipere recuſauit. Zoſim. lib. 4. Longè aliam rationem inierunt Antiocheni, qui ob deturbatas Imperatricis iam defunctæ, & ipſius Theodoſij ſtatuas propter impoſita ipſis Tributa, cum maleuolum illius animum ſibi conciliaſſent, & tantùm non excidium vrbis ipſis impenderet, doctos, & nobiles viros placandæ ipſius iræ ad illum miſerunt, in quibus Libanum Sophiſtam, virum eloquentiæ id temporis celebratæ, & Hilarium quendam è clariſsima, & nobiliſsima Familia ortum, qui tantum ſua facundia, & nobilitatis exiſtimatione effecerunt, vt à propoſito delendæ vrbis Imperatorem alioqui in vltionem pronum auerterent. Ita tamen nobilitatem in legato requirimus vt præ illa virtutem non negligamus. neq; enim generis nobilitatem metimur à maiorum imaginibus: ſed à virtute, præſertim erudita, quæ propriè, ac verè virum facit nobilem.

Iuuenal. Satyr. 8. ——*Quis enim generoſum dixerit hunc*
Qui indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſignis?

Quid? an Mario ſeptimum Conſuli obfuit generis obſcuritas, quo minus bello in Ingurtham gerendo cæteris nobilibus poſthabitis præficeretur? Salluſt. Ingurt. Minimè ſanè: vnde de ſuis æmulis nobilibus præclarè ad Quirites dicebat. *Contemnant*, inquit, *nouitatem meam, ego illorum ignauiam; mihi fortuna; illis probra obiectantur: quamquam ego naturam vnam, & communem exiſtimo: ſed fortiſſimum quemq; generoſiſſimum eſſe.* Alphonſus ille Aragonum Rex cum quidam illum laudaret, quod & Rex eſſet, & Regis filius, & Regis Nepos, & Regis frater: dixit ſe iſta nihili facere, cum laus iſta ſua non eſſet; ſed maiorum, qui virtutum præſtantiâ regnum, & Regias opes acquiſiuiſſent. Nouitas etiam In vit. Illuſt. generis minus obfuit, quo minus Sfortiæ cognomento Magno Ducatus Mediolanenſis obtigerit, ita vt à ligone, & vomere ob ſingularis indolis præſtantiâ ad illum Ducatum accitus ſit, ſi Paulo Iouio credendum eſt. Similiter natalium obſcuritas minus obſtitit quo minus Matthæus ille Langus patrum memoriâ vir clariſsimus ciuiſq; Auguſtanus varias obiret à Maximiliano Imperatore legationes, quas tanta cum laude ſuſcepit, vt poſtea Præſul, mox archipræſul factus, & demum in Cardinalium numerum cooptatus ſit. Noſtra verò ætate nunquid vidimus nonnullos Aulicos tametſi mediocri familia ortos Sereniſſimo Electori Colonienſi Erneſto Bauaro bon. mem. Leodiorũ Principi, inſignem, & laudabilem operam dediſſe, Legationes quà ad Cæſarem, quà ad Hiſpaniæ Regem, quà ad alios Principes multoties, &

quidem

quidem dexterrimè ſuſcepiſſe, obiuiſſe, geſsiſſe? Igitur quæ in Legatis deſideratur nobilitas, illa eſt quæ eruditæ virtutis fulcro roboratur: hac vna cote acuitur nobilitas, & maiorum præclara facinora in nobis illuſtrantur. Cato, cum illi ſimultates cum Scipione Africano eſſent, ioco dixiſſe fertur: *Ita demum maximam Romam fore, ſi viri magni, & illuſtres virtutis primas partes inferioribus non concederent; contráq; plebei* (qualis ille fuit) *virtutis certamen cum his qui gloria, & genere eſſent clari, ſuſciperent.* Sed hodie tantum abeſt, vt iſta æmulatio Reip. bono cedat; quin non mediocriter illam incommodet, dum plerique ſui nimium pleni alios præ ſe contemnunt, & iſti nec ab illis parum alioqui virtute & eruditione tinctis negligi, minus multo deſpicatui haberi ſuſtinent.

Capvt VII.

Mittendos eſſe gratos ijs qui legatione adeuntur; Illi conſiderati à moribus gentium, ætate, Religione.

AD rem etiam legationis pertinet, vt gratioſus acceptuſq; mittatur: quia dum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, inquit D. Gregorius, irati animus ad deteriora prouocatur; E contrario vbi adeſt φιλαλληλία, amor inquam mutuus inter eos qui in rem aliquam coëunt, faciliùs haud dubiè negocia expediunt. Hinc verum illud vetus verbum, *Si vis mittere, mitte gratum.* Vt ſolers piſcator non quamlibet piſcibus eſcam obijcit, ſed quam auidiùs glutiunt: ita peritus temporum moderator, non quemuis muneri huic præficit, niſi quem maximè gratum fore prouidet. Accepti porrò erunt legati ſi ingenia ingenijs reſpondeant, vt ſi in diſciplina rei militaris verſato miles, ſi alijs ſtudijs exercitato, doctus; ſi collegæ ſtudiorum, collega; ſi populo leni, benigno; facili, comis, & amœni ingenij mittatur, vt hac ſimilitudine morum, atq; ſtudiorum ſeueriùs, & arctiùs animi coaleſcant. Hinc non nemo ſuadet vt ſi Romam aliqui mittendi, pij ac religionis obſeruantia noti, & potiùs politici, quam Eccleſiaſtici, vt eorum deſideria qui Pontifici maximo minus obnoxij ſunt, maiorem habeant auctoritatem. Si in Hiſpanias, moribus, & ingenio graues, & ſedati, & quamminimè nouarũ rerum dignitatumuè appetentes: In Moſcouiam cauti in credendo, quòd ibi raro quis loquatur aperto pectore. Per Italiam proficiſcantur humani, & officioſi: cum ibi ciuilitatis, & humanitatis perpetuum ſit inter homines certamen. In Gallias ingenio acri, & celeri, vt è re nata conſilium capiant, & ſcenæ, quod aiunt, ſciant inſeruire. In Angliam forma ſpectabiles, etiam proceræ ſtaturæ, cum talibus quaſi ſuis popularibus afficiantur. In Germaniam deniq; promiſ-

In cap. in grauibus 3. quæſt. 7.

ſorum tenaces, cum ab omni æuo dictorum factorumq; conſtantia cæteris nationibus Germani anteſtent. Diſcernenda ergò Legatorum ingenia, vt participatione quadam morum, atq; voluntatum inclinatione faciliùs compotes fiant voti, ſicq; ipſi gratiores Principi reddantur.

in l. Inter C. de ſumma Trin.

Tales fuêre Legati Iuſtiniani Imper. ad Ioannem Epiſcopum vrbis Romæ, vt patet verbis his eiuſdem Epiſcopi ad Iuſtinianum: *Præterea Sereniſſime Principum, laudamus legatorum veſtrorum perſonas Hiſpatij, & Demetrij fratrum, & Coëpiſcoporum noſtrorum; quos Clementia veſtra gratos fore ipſa manifeſtauit electio. Nam tanta cauſa pondus non niſi perfectis in Chriſto potuiſſet iniungi, tanta verò pietatis, tanta reuerentia plenos affatus, niſi per amantes minimè dignaremini deſtinare.*

Procop. lib. 2.

Idem ille Iuſtinianus Tribunum medicum de pace miſit ad Coſroëm Perſarum Regem: tum quia eum ad ſe mitti Rex petierat, tum quia eum à grauiſſimo morbo liberauerat, & ex eo gratiſſimus, & acceptiſſimus erat. Et prioribus

Liu. lib. 3.

ſæculis Senatus Romanus orta propter Decemviros ſeditione L. Valerium, & M. Horatium ad plebem Auentium iam montem inſidentem miſit, non alia nimirum ratione, quam quia repudiatis C. Iulio, P. Sulpitio, & Sp. Tarpeio, qui primum mandata Senatus ad eos detulerant, hos maximè viros quibus reſponſum darent ad ſe mitti petierant. At, quid ſi re ipſa miſſi Gratijs litare neſcij, minus inquàm grati & inuiſi, hoſnè licebit circumſcribere, non admittere? Nequaquam ſiquidem exterorum Principum legati ſint; ſi prouincialium, poteſt, ſi illi lubitum eſt, cui dici nequit, cur ita lubet. Aetas quoq; hic erit ſpectanda, vt ea eligatur, quæ ei rei obquam mittitur conueniat. Quid enim ſi legetur quiſpiam grandior natu lippus aut claudicans ad Nympham nupturientem? vt ſæpè fit magnates inter, qui non aliter coniuges ſibi procantur, quam per procuratores, & vicarios, nunquid non inquam perindè ridiculum foret, ſenem huic muneri deſtinare, atq; ſi in ſcena aliquis perſonatus exacta ætate Thaidem ſollicitaret? eâ re non ſemper contemnenda adoleſcentia, etiamſi à tractatione ciuilium rerum pleriq; omnes arcendos velint, vt ſuperiori capite diximus. Religionis quoq; congruentia gratos reddunt legatos ijs ad quos mittuntur. Vnde ſi Papa adeundus ſit, aut Rex Hiſpaniæ, tum mittendum volunt virum compoſitū & orthodoxum; & viciſſim ſi Princeps ſequioris religionis ſit adeundus, gratiorem ei fore legatum eiuſdem ſectæ & religionis, quam Catholicum; licet intutum videatur talem mitti, vbi præſertim vacillat probitatis opinio.

CAPVT

Capvt VIII.

Ab Eccleſiaſticis concinnè ſuſcipi Legationes præſertim ſupplices; indecorè contenſioſas. eoſdem bellicis expeditionibus nonnunquam non indecenter intereſſe.

NEc illud ſilentio inuoluere lubet, nonnunquam vtiliter nedum conuenienter Prælatos Eccleſiaſticos onus legationis obeundæ ſuſcipere, vbi præſertim deprecanda eſt vis maior. Hæc fuit cauſſa legationis ſuſceptæ à Iuſtino ad Anthoninum Pium, à Magno Epiſcopo Berrhoeæ ad Coſroem, à Reparato Præſule Carthaginenſi ad Gilimerem, à Sueuis Sacerdotibus ad Theodoricum, à Flauiano Archiepiſcopo ad Theodoſum Iuniorem, ab Epiſcopis Iuſſu Magnenſi ad Conſtantium, à Theophilo Indo iuſſu Conſtantij, ad Gentes orientales, ab Vphila Epiſcopo Gothorum, ad Valentem Quid longingua me tenent? Nunquid S. Ambroſius Mediolanenſium Antiſtes geſsit in Anglia legationem pacis inter Maximum pſeudo-Cæſarem, & Valentinianũ Imperatorem conciliandæ cauſſa? Eodem æuo & ſanctitate ſimili D. Martinus aſsiduè licet verſaretur in Epiſcopali munere, eiuſdem tamen tyranni maximi Comitatum ſubijt neceſſarium, Turonibuſq; Treuiros eſt profectus, cum ob alia, tum pro Narſete Comite & Leucado Præſide Gratiani partium pertinaciùs ſtudioſis. Memoriæ quoq; proditum eſt Theobaldum, è familia vice-Comitum Placentiæ qui ob vitæ ſanctimoniã, è Canonico, & Archidiacono Eccleſiæ Leodienſis ad Pontificatum Maximum, licet tum in extremis Syriæ oris exiſteret, accitus eſt, eiuſq; nominis Gregorius X. dictus, (de cuius iam Canonizatione in Vrbe tractatur) diuerſas & maximi momẽti legationes ſuſcepiſſe, nedũq; in Syria, ſed in Anglia cum Ottobono Cardinale perniciosa animorũ diuortia Regem inter & Proceres, ſedaiuiſſe, compeſcuiſſe, ſuſtuliſſe. Talium exemplo, nil vetat quominus Eccleſiaſtici, eminentioris gradus, doctrinæ, pietatis, ſacrum iſtud legationis munus ſuſtineant, imò non aulas modò, vtar verbis eruditiſsimi Choppini, ſed Caſtra etiam ſequantur aliquamdiu. His enim Sardicenſem Canonem Gratianus accomodat, non vt armis quidem illi ſuppetias ferant Principi, ſed eum cum exercitu obſecrationibus habitis concilient numini, & ſacris conſilijs iuuent. Sic D. Bernardus ad Senonum Archiepiſcopum ſcripſit, vt Principibus Epiſcopi ſedulò adſint in eorum curis, negocijs ac exercitibus etiam ipſis. Sanctorũ namq; Patrum cõtubernio protegitur admodum Regalis, publicuſq; Regnorum ſtatus, vt non minus orantium Chriſti, quam pugnantium Regis militum præſidio, hoſtes à Patrijs finibus arceantur. P Quod animo meditans Maſcezer, Gildonis

Procop. lib. 6. bel. li Perſ. Id. lib. 2. bell. Vand.

Io. Chapeauille Hiſt Pontif. Leodienſ. tom. 2.

23. q 8. §. reprehenduntur & can. Si vobis.

Epiſt. 42.

1. 2.

Africæ Comitis Germanus, haud aliud ſibi popoſcit præſentiùs remedium vlciſcendæ fratris perfidiæ in Theodoſij Cæſaris liberos, quam ſi Clericorum ſatellitio ſtipatus, qui Chriſtianis armis id eſt pijs precibus accincti in iiſdem ſecum agerent caſtris cum hoſte dimicaret: itaq; in ſomni nocte orationibus hymniſque tranſacta Malcelzer, victoriam reportauit, incruentam octonis armatorum millibus, à quinque millium exercitu in deditionem redactis. Ex quibus omnibus officio non inconuenienter, à Sacerdotibus integris, & inculpatis Ciuilia interdum tractari, & legationes interdum ſuſcipi: nam vt præclarè Philoiudeus inquit: *Veri Dei miniſtri, eo mentis acumine præſtant, vt ne minimum quidem erratum pro leui habeant ob excellentiam eius Regis qui ab ipſo coluntur.*

De Princi- pe cap. 7.

CAP. IX.

Mittendos Indigenas, quam Exteros.

Exteros in hoc negocio intelligo, qui ſunt alteriùs imperij, ac ditionis, non etiam qui diuerſæ ſunt à nobis linguæ: & illos duplici de cauſſa à legationibus arcendos eſſe pleriq; ſentiunt. Priore, quod magis ad maieſtatem, & ſecuritatem pertineat regnantis, aliquem è ſubditis mittere, quam exterum: quòd illi fidem plerumq; Principi ſuo addictam habeant, aut certè minus ſyncerè negocia aliorum Principum adminiſtrent. Hinc Auguſtus Cæſar, (vt auctor eſt Tranquillus) ſopitis bellis ciuilibus ſtudeſ otio, & magnitudini Imperij, magni exiſtimauit, ſyncerũ, atq; ab omni colluuie peregrini ſanguinis incorruptũ ſeruare populum, & proinde Ciuitatem Romanam rariſsimè dedit. Quid quod Princeps mittens aliquem è ſuis ſubditis diligentiori curâ delectum faciet perſonarum, cum alias verecũdum foret ipſi pandere ſuam inopiã, & raritatem hominum ad illud munus idoneorum. Altera eſt, quod exteri iuris & moris patrij vnde mittuntur plerumq; ignari ſunt: & tamen quotuſquiſq; eſt qui ignoret *ad Conſilium de Repub. dandum caput eſſe, noſſe Rempublicam?* Cicero id quidem totidem verbis aſſtruit in libris officiorum, tum etiam in libris de legibus, vbi ſcribit, Senatori neceſſarium eſſe noſſe Rempublicam, idq;, inquit, latè patet, videlicet quid Princeps, vel Reſpub. habeat militum, quid valeat ærario, quos ſocios habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios, qua quiſque ſit lege, conditione, fœdere, tenêre conſuetudinem decernendi, noſſe exempla maiorum, &c. quæ omnia vt percalleat exterus quiſpiam, tantùm non

Cap. 40.

lib. 2.

ſieri poteſt. Non nego tamen exteris interdum vbi diu aſſueuerint moribus, & conſuetudini patriæ, vtiliter id muneris mandari, vt patrum memoria legimus Carolum V. familiariter Granuello natione Burgundo, Franciſcum I. Galliæ Regem Triuultio, & Henricum III Petro Strotio Florentino, alios item alijs expertæ fidei, & notæ prudentiæ viris vſos eſſe. Imò legimus Imperia exteris aliquando fuiſſe data. Conſtat enim Athenienſes non ſolum idoneis ciuibus Rempub. & militiam adminiſtrandam commiſiſſe: ſed ſæpè etiam peregrinos ciuibus antetuliſſe, eoſque Reipublicæ gubernationi præfeciſſe, dummodo viri boni honeſtiq; & ad ſubeunda munera apti ſormatiq; probarentur.

Cap. X.

Forma etiam, & dignitas corporum in legatis attendenda.

INter notas atque dotes, quæ non exiguam legatis commendationem afferunt, illa non in poſtremis eſt habenda, quam benefica natura pleriſque ſolet indulgere, nimirum formæ venuſtas, dignitaſque corporis. quippè quæ occulta quadam naturæ illecebra homines ad ſui amorem prouocet. vndè Græci dixerunt, *καλὸν παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ ἑαυτὸ καλεῖ*, *pulchrum à calando (id eſt vocando) quoniam omnes ad ſe vocat.* Theophraſtus autem vocauit formæ venuſtatem *ἀπάτην σιωπῶσαν*: *fraudem ſilentem*: quòd mutæ cuidam ſuadelæ aſſentiamur, quoties faciei decor obtutui ſeſe offert. Hinc pulchritudinem veteres Imperio dignam cenſuerunt, & vbi forma apparet, ibi regium quiddam ineſſe arbitrabantur. Apertè id teſtatur Curtius: *Etiam barbaris hominibus*, inquit, *in corporum maieſtate veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putauit, quam quos eximia ſpecie natura donare dignata eſt.* Crede exemplis omnis æui: ecce tibi Ariobazanes Taciti, qui ob inſignem corporis formam, & præclarum animum apud Armenios in Regem eligitur: Vide quoque Ariſtocratem Rhodiorum Ducem ob eximam corporis ſpeciem præ cæteris Principatu dignum. In Elide quoq; fieri de pulchritudine iudicium adſtruit Atheneus. Apud Romanos Traianum illum conſidera, & videbis *proceritatem corporis, honorem capitis*, vt Plinius loquitur, *& dignitatem oris* viam illi ſtrauiſſe ad Principatum. De Theodoſio Pacatus: *Virtus meruit quidem Imperium: ſed virtuti addidit forma ſuffragium: illa præſtitit, vt oporteret illum Principem fieri; hæc vt deceret.* & Titus ille cognomento Deliciæ generis humani, adeò ad

Athen. lib. 13. c. 7.

lib. 4.

lib. 2. Annal.

lib. 13.

Paneg.

Paneg.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Athenas miſſus, homo valdè obæſus, cum editum ſuggeſtum tumultui compeſcendo conſcendiſſet, populus eum tam prominente ventre deformem conſpicatus, totus in riſum ſolutus eſt, quamquam is riſus illico ceſsit in admirationem, ob cordatum ipſius Legati de hac ipſa pinguedine ſermonem. Vndè non eſt quod quiſpiam putet tantum formæ, & dignitati corporis tribuendum, vt ex ea ſolum, animi habitus dignoſci queat: cùm non pauci inueniantur illaudatâ formâ, laudati alioqui & argiuo digni clypæo. Virtus ſiquidem amœno, vel deformi non eſt circumſcripta domicilio, æque magnum ipſa decus ex ſe habet, corpuſq; omne ſua Venere condecorat. Sic Ageſilaus Spartanorum Rex corpore deridiculo fuit, vtpote facie ignobili, & pede claudo, ideòq; moriens edixit, ne aut pingeretur, aut ſaxo incideretur: & tamen quanta ipſe rerum geſtarum laude floruerit, vix quiſquam eſt pauxillum in hiſtoria Græcorum verſatus qui ignoret. Ita

Non formoſus erat, ſed erat facundus Vlyſſes,

Igitur, nõ tam pulchritudine Legati præſtantia conſtat, quam Virtute nec tam vultus, oculi, & oris decus ſpectandum, quam facies animi introſpicienda, iuxta illud Mænandri:

μὴ κρίν ὁρῶν τὸ κάλλος, ἀλλὰ τὸν τρόπον:

Noli iudicare videns pulchritudinem: ſed morem,

Eodemq; collineant illa Syracidis,

Non laudes virum in ſpecie ſua, neq; ſpernas hominem in viſu ſuo. Eccleſ. 11.

Siquidem ea deſpicabilis demum eſt deformitas, quando illi ancillantur vitia, vt contra laudabilis eſt, & in pretio pulchritudo, cum ei virtus præſertim erudita præſidio eſt.

ὡς ἡδὺ κάλλος, ἔτα ἔχει νοῦν σώφρονα:

Quam ſuauis res pulchritudo quando habet mentem ſapientem

inquit idem Comitus. cui alludit Poëta latinus:

Gratior eſt pulchro veniens de corpore virtus.

Atq; de his ſatis dictum eſto, ad alia iam ire libet.

CAPVT XI.

Legati à pecuniæ ſtudio longius abſint: vt & Aulici illius Principis qui aditur.

SI quid in humana vita eſt quod homines ad ſequiorem vitam ducit, ſacra illa eſt, & mortalibus frequens habendi cupido. Cætera vitia pudorem incutiunt animo, quem verò ambitio, lucriuè ſtudium ſemel tranſuerſum egerit, is haud dubiè pudorem, exiſtimationemque ſuam floccipendet, imò fidem, probitatem, integritatem deſpicatui habebit, & pro

etiam quid initio propoſitum, & quouſq; facta eſſet progreſsio optimè ſciret. Superſedeo ſimilibus exemplis, quibus doceri poteſt eos, qui legatione adeuntur, & legatos ipſos attendere debêre ne comites & miniſtri largitionibus, & corruptelis ineſcentur. largitiones enim & munera, *excæcant prudẽtes. & ſubuertũt verba Iuſtorũ.* Quare nõ iniuria monẽtur qui Legatos mittũt, vt à cõtinẽtia ſpectabiles ad hoc ſacrũ ac operoſum munus ſecernãt, atq; vt munera, quæ ijs artibus dantur, quibus iniuriâ Reip. factũ eatur reijciãt, ſeriò mandent; ea enim occæcarunt legatos ſedis Apoſtolicæ, qui miſsi in Gallias vt cognoſcerẽt de cauſa Imperatoris Ludouici II. qui repudiata vxore, ob inceſtum cum fratre commiſſum, alteram ſuperducere volebat, pecuniâ corrupti propoſitum, ac potiùs factum illius laudarunt, & Imperatori vt Archiepiſcopos Colonienſem, & Treuirenſem Romam Põtifici ſatisfacturos mitteret, perſuaſerunt. Ecce, quomodo per vnam auaritiam ruunt in plura ſcelera: dolis eludunt Sanctam ſedem, legem diuinam infringunt, rem peſsimi exempli ob oculos hominum proponunt. itaq; verè dixerit Timon ille apud Stobæum, *elementa malorum eſſe auaritiam atq; ambitionem*: quarum anſam tollet Princeps, cuius agitur legatio, ſi prouideat ne legato deficiant ſtipendia: cæteroqui procliuè eſt, vt qui à ſuo Principe non accipit, apud aliũ inueniat, lacunamq; rei familiaris damno ſui Principis expleat.

Exod. 23. Baron. An Chriſti. 863. Serm.

Capvt. XII.

De Temperatia Legatorum in Venere, Baccho, Colloquio, Dicterijs, & Salibus.

Legatis quoq; temperantiam neceſſariam eſſe nemo niſi quæ cæcutit negare poteſt. Eam verò ſic breuiter definimus, vt ſit virtus per quam coërcemus appetitum ab his quæ turpiter appetuntur, præſertim circa voluptates quæ in tactu, guſtuq;. In his nulla potentior, quam libido. *Graues enim Domina*, inquit Cicero, *cogitationum libidines, infinita quadam cogunt, atq; imperant, quæ quia expleri, & ſatiari nullo modo poſſunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris ſuis impelluntur.* Quò magis legato cauendæ, quòd publicam perſonam ſuſtineat: nam vt Poeta inquit: lib. 5. de Repub.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Illius enim actiones velut in excelſiſsima ſitæ ſpeculâ, oculis omnium patent, adeò vt nihil tam in abdito committatur, quin excuſſa latebrâ ab exploratoribus, ceù Coricæis quibuſdam deprehendatur. *Hoc enim habet primùm magna fortuna*, inquit Plinius, *quod nihil tectum, nihil occultum* Paneg.

tum eſſe patitur. Principum verò (& Legatorum) *non modo domos, ſed cubicula ipſa, intimoſq́; receſſus recludit; omniaq́; arcana noſcenda famæ proponit, atq́; explicat.* Sed eò magis tibi hæc cauenda, quò maiorem quam alia ἁμαρτήματα tibi ſuffundunt pudorem. *Licet auaros mihi, vel iracundos enumeres,* inquit Seneca, *vel odia exercentes iniuſta, vel bella;* [de Breuit. vit. c. 6.] *omnes iſti virilius peccant: In venerē, ac libidinem proiectorū inhoneſta tabes eſt.* Planè inhoneſta: nam ſi quid eſt quod deſpicabiles nos reddit, ſi quid quod ridiculo noſtris hoſtibus, aut æmulis exponit, libido certè eſt. [Iud c. 6.] teſtis ille Sampſon qui poſtquam cum Dalila conſueſſet, ludibrium factus eſt Philiſthæis. Itaq; ex ore veritatis eſt quod dixit Sirachides, *ſi* [Eccleſ. 18.] *præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.* Taceo, quod exemplum tuæ familiæ præbebis eiuſdem incontinentiæ. Nam vt verè Baſil. Imper. ad filium ſuum inquiebat, *quâ fronte eos qui* [cap. 19.] *tuæ dominationi ſubiecti ſunt ad pudicitiam, cæteraſq́; virtutes ſeruandas cohortaberis, ſi eas ipſe non ſeruaueris? Nam quæ facientem te viderint, eadem quoq́; permitti ſibi facere interpretabuntur.* E contrario, *quid eſt negocij,* [Epiſt. 1. ad Q. Frat.] inquit Cicero, *continere eos quibus præſis, ſi te ipſe contineas?* His igitur documentis edoctus, vide ne prauo indulgeas prolubio: quin, dictum illud Periclis imitêre, qui cum Sophoclem collegam in Præturâ haberet, iſq; publicè officio præſidens, egregiam formam cuiuſdam fortè viſam laudaſſet, Periclem eius incontinentiam notantem, dixiſſe ferūt: Non ſolùm manus à turpi lucro Prætorem: ſed etiam oculos ab aſpectu [Tacit. lib. 14. Annal.] inuerecundo decet habere continentes. Quid ita? quoniam *animo per libidines corrupto, nihil honeſtum ineſt.* Fidem faciunt legati illi à Megabazo Perſa miſsi ad Amyntam Regem Macedonum. Hi benignè ab eo accepti, vt narrat Iuſtinus, inter epulas rogauit Amyntam, vt apparatui epularum adijciat ius familiaritatis, adhibitis in conuiuium filijs, & [lib. 17.] vxoribus, & filiabus, quæ vt aduenerunt procaciter legatis illas contrectantibus, Alexander Amyntæ filius patrē rogat vt nonnihil è conuiuio abſcedat; quo digreſſo mulieres quoq; euocat, paulò poſt comptiori habitu redituras. Itaq; iuuenes ſupponit matronali habitu exornatas, quibus mandat, vt indignam Legatorum libidinem coërceat, qui iuſsis obſequentes, ferro, quod ſub veſte gerebant, legatos omnes interfecēre. Id vt intellexit Megabaſus Perſarum præfectus, rem indignè admodumq; egrè ferens, Bubarum cum exercitu iniuriam vlturus ociùs mittit. Ille re diligenter cognitâ, dixit iure cęſos fuiſſe, & non modo ab omni iniuriâ in Macedonas abſtinuit, verumetiam amicitiam cum Amynta Rege contraxit, & eam affinitate firmauit. Taceo laudi [Plut.] datum eſſe Catoni, qui cum Cenſor eſſet Q. Flaminium propter nimiam

niam libidinem Senatu mouit, quod ille cum in Gallia Procóſul eſſet, ſcorto morem geſſerit vt vnum ex his qui carceribus mancipati erant capite plecti iuſsiſſet. De Manlio quoq; legimus eum Senatu circumſcriptum fuiſſe, quod is præſente filia vxorem deoſculatus eſſet. Superioribus annis quidam Galliæ legatus, qui noctu graſſabatur prolubio fœminarum intentus, in carcerem à circuitoribus ductus eſt, & dum Regis Galliæ Legatum ſe diceret, reſponſum, Regis Galliæ Legatum ſapientiorem, quam vt noctu ſine face,& aſſecla graſſetur, ſicq; inſignis ille tenebrio ludificatus eſt. Denique, quid Regnerum Daniæ Regem, quid Othonem Vrbini, quid Galeatium Mariam Mediolani Principes Imperio priuauit,niſi effrenata libido? Porrò,propoſui voluptatẽ quæ in guſtu conſiſtit rationis fręno moderãdam. Nam vbi regnat ebrietas, ibi nihil caſtum, nihil verecũdum, nihil ſenſatum, nihil non lubricum, nihil non fatuum, quid multis? nullum ſecretum ineſſe poteſt, nihil deniq; opertum, quod non facilè pandat ebrietas. Hinc enatum prouerbium, *Vinum oſtendit mentem hominu*: teſtatur idipſum Poeta:

Loqui meri te multa cogit copia
Referre vera nunquid aiunt ebrios? apud Ath. lib. 2.

Quemadmodum muſto, inquit Seneca, *dolia ipſa rumpuntur, & omne quod in imo iacet, in ſummam partem vi caloris eructat: ſic vino æſtuante, quidquid in imo iacet abditum effertur, & prodit in medium. Onerati vino quemadmodum non continent cibum vino redundante, ita nec ſecretum quidem, quod ſuum, alienumq; eſt pariter effundunt.* Hinc Æſchines dicere ſolebat ſpeculum formæ eſſe æs, vinum autem animi: quo voluit indicare nihil tam ſecretum animo eſſe inſculptum, quod homo ebrius effutire non audeat: quod & vidit aſſeruitq; alius Poeta; Epiſt. 85. Maxim. ſerm. 30.

Pectora nudantur condita quæq; mero. Cyreneus

Quicumq; autem non reticendi ſecreti ſuſpecti ſunt, nullam à Principibus gratiam aſſequi poſſunt. Fidem enim, ac taciturnitatem à ſeruis Domini imprimis expetunt, vt Terentianus Simo à ſeruo ſuo exigit. Ac licet alijs virtutibus affluant qui apud Reges ſunt, ſi ſola taciturnitate carent, inutiles ſunt,& hoc vitio virtutes reliquas obſcuriores reddunt. Hoc Poetæ oſtendunt teſte Fr. Patritio in ea fabula quam de Tantalo ſcribunt, quem ſitientem in medio aquarum faciũt, & impendentia ori ſuo poma neutiquam attingentem. Apud Inferos enim ob hoc damnatus hac pœnâ perpetuò dicitur, quod credita ſibi Deorum ſecreta vulgauerit. Coërcendum itaq; abdomen omnis licentiæ ſeminarium, & infidum taciturnitatis receptaculum. Quò magis etiam inculcant prudentes, legatos oportére à nimio vſu vini abſtinere, quod lib. 9. de Regno.

Principes omnem moueant lapidem, vt in vino detegant, quod in imis
cap. 17. de Acha & Ieiun. eorum ſenſibus conditum eſt. *Pleriq; enim*, vt inquit D. Ambroſius, *vino vtuntur, vt equuleo, & quibus tormenta non eliciunt vocem proditionis, eos tentant bibendo, vt patriæ ſtatum, ſalutem ciuium in defenſionis ſuæ prodant conſilia. Quis inter cyathos texit, quod latere cupiebat?* Ita M. Craſſus apud
Plu. Romanos, ita Bonoſus Imperator, ita alij in legatis exterarum nationum excipiendis hoc vaframento vſi ſunt, vt in libentiâ conuiuiorum eos ebrios redderét, quò à madidis elicerent, quæ à ſiccis, & ſobrijs nequaquam poſſent. Equidem, legatos, Alphõſum illũ Aragonũ Regem,
Panor. lib. 2. imitari cuperẽ, quẽ ſummè abſtemiũ fuiſſe hiſtorici tradũt. Vndè ſciſcitanti cuidã cur vino dilutiſsimo vteretur, præclarè reſpondit, vino ſapientiã obſcurari: itaq; non decère Regẽ immodicâ potatione illud ex animo exſtinguere, ſine quo Imper. ac Regis nomen tueri non poſsit. Nõ quin liceat genio interdũ indulgere, potuque ſolutiore vti: ſed eo
Senec. de Tranq. animi. c. 15. qui, vt moderatiſsimæ vitæ Philoſophus loquitur, *nõ mergat nos; ſed vt deprimat curas.* vegetior enim excitatiorq; quin, & prudentior redditur animus, ſolutiore quãdoq; potu, etiam Homerico ſenſu apud Athęneũ:

lib. 2. c. 1. *Si biberis, magnum referes mihi crede iuuamen.*

Et rurſum:

Iucundum Menelaum, pij fecère iuuamen
Vina Dei, curaſq; virum diſperdere prauas.

Cauendum etiam eſſe tradunt, ne in conuiuijs multiloquio delectetur: ſiquidem nihil penè eſt, quod magis deſpicabilem legatũ reddat, quam loquacitas. quid? Annon huic ſtatim ingeretur:

Sophocles *τί ταύτα πολλῶν ῥημάτων ἔτ' ἐςί σοι;*
τὰ γὰρ περισσὰ πανταχοῦ λυπηρ' ἔπη:
Quid tibi vis amplius cum tanta garrulitate?
Verba enim inania ſunt moleſta vbiq;?

Sapiens enim præcogitat dicenda, & examinat in pectore, priuſquam proferat ex ore. Scitum eſt illud Henrici IV. Imper, ſymbolum, Qui tacẽdi non habet artem, nec loquẽdi nouit opportunitatem. Vt nomine, ſic re ſimilis illi fuit Hẽricus IV. Galliarum Rex, quem legimus ſi quis prolixum coram illo exordiretur ſermonem, alium quempiam illo neglecto aduocare, ſicq; incuſſo pudore ineptum illum à ſe abigere ſolitũ. Pauci igitur loquentia ſectanda: quæ hoc ſaltem boni habet, quod etiã à bardis in tẽpore ſeruata ſuffragetur, quod qui tacere ſcit, loqui quoq;
Eccleſ. 20. ſciat: iuxta illud Sirachidis, *Sapiens tacebit ad tempus; Laſciuus autem, & imprudens non ſeruabit tempus.* Caput eſto, ne in conuiuijs de ijs diſſerant rebus quarum ipſi cognitionem parum, aut nullam habent, veluti ſi de Philoſophia diſſerat miles; ſi de militia Philoſophus, aut Theolo-

Digitized by Google

gus; ſi de Apicibus iuris, vel Theologiæ, is qui ab Alno vt dicitur diſciplinas iſtas tantum ſpectauit. Meminerint ſuum cuiq; decorum eſſe, vtq; ſerijs grauitatem, iocis lepôrem adhibeat. eſt enim ſapientis ſerijs interdum ingenuas miſcere facetias, de quibus Cicero libro de officijs primo abundè diſputat: nam in mediocritate iocandi virtutem quandam Philoſophi conſtituerunt, quam ipſi Comitatem dixerunt. vndè Mercurium in medio Gratiarum collocabât, quaſi ſermo noſter facetijs interdū condiri oporteret. quāquam à dicterijs & mordaci abſtinendū eſt vrbanitate; ob quam ſæpenumerò duella indicuntur, cædes inferuntur. Vt ſal cibo immoderatè inditū noxium eſt; ita ſcommata, vero præſertim vicina, crebrò iniecta non tam condiūt amicitiā, quā ſoluūt. Itaq; hilaris ſit nō ſolutus, feſtiuus nō mordax, deniq; qui ſui cōtemptus non præbeat anſam, cuiuſquā non incurrat offenſam. quod Ciceroni accidit, qui dū acutis ac nimiū frequētibus cauillis inſequeretur Stoicos vt eos contémendos oſtēderet, ridiculus Cōſul à Catone appellatus eſt. Omninò autē cauendū, vt ſi quid in dictione Principis qui cū fortè ſermocinatur, minus terſū, aut aptū deprehēderit, ne interrūpat, aut verba cōmutet, vel reprehēdat: quo noīe quendā Legatū apud Imp. Ferdinād. offendiſſe legimus, qui cū ſemotis arbitris ſermones miſceret, aliquodque verbū cōtra præceptiones grāmaticas protuliſſet, is Legatus Cæſarē notare, ac ſubridere, tùm verò Cæſar hoīs ruſticitatē eludens, haud memorē ſe eſſe dixit, quod cum Ludimagiſtro, nō cū Legato loqueretur.

Cap. XIII.

De Muneribus quæ dantur Legatis.

SOlet quæri, vtrū Legatus rectè munera accipiat à Principe, apud quē legatione fūngitur? Equidē illius manus eatenus reſtrictas, clauſaſq; cēſuerim, vt munera quæ in hoc dātur, vt ipſi corrūpantur, omninò reiiciāt. Quid ni autē talia eſſe putes quæ à Principe, re hauddū finitâ offerūtur? Nā quēadmodū cauſæ patron' honorariū nō aliūdè accipit quā à ſuo cliēte, ne duos parietes, quod dicitur eadē fidēliā dealbare videatur; ſic & Legatus qui tēpore ſuæ functionis ab alio, quā Principe ſuo munera accipit, tantùm non corruptæ fidei inſimulatur. Nam, vt ille inquit

——— Malè verum examinat omnis
Corruptus Iudex. Horat. 2. lib. 2.

At verò, quæ expleto legationis tempore teſtandæ beniuolentiæ confirmandęq; amicitiæ gratiâ tribuuntur, equidem cur illa reſpuere debeant, non video. Nonnullos tamen ſcio cum è veteri, tum è recētiori memoria, adeò ſanctioris fuiſſe integritatis, vt qualitercumque, & quandocūq; data abnuerent, negarēq; fas eſſe accipere, quippè qui ſcirent vix fieri poſſe, vt is qui munera accipit, ſui ipſius libertatem

Digitized by Google

non amittat, imò ſuipſius Dominum illum conſtituat à quo illa accipit. Hinc Socratem Alcibiadis munera reſpuiſſe legimus: Congerebat, inquit Cælius Rodiginus, ambitione quadam in Socratem munera Alcibiades: eorum admirata multitudinem Xantippe eius vxor, exiſtimauit digna quæ à Socrate non reſpuerentur. at is, ambitioſè, inquit, iſta mittit Alcibiades; itidem nos ambitioſè non admittamus. Vnde pulchrè Aeſchines, Concionem non manu in ſinu condita habendam cenſebat; ſed legationem eadem manu in ſinu retenta eſſe obeundam. nam quemadmodum neceſsè eſt, vt bilanx in eam vergat partem vnde plus accipit: ita illius animus vt propenſior ſit in eum oportet, cuius maiori præmio, atq; munere delinitur. Ideò Epaminondas celeberrimus ille Græcorum Dux, cum tria Daricorum millia Artaxerxes Perſarum Rex ei miſiſſet, Diomedontem legatum aſperiùs increpauit, ſi tantam nauigationem ſuſcepiſſet corrupturus Epaminondam, eumq; iuſsit ad Regem hæc verba referre: *ſi fauet commodis Thebanorum, habiturus eſt Epaminondam amicum gratis; ſin minus hoſtem.* In eadem Græcia, eiuſdem fertur abſtinentiæ Phocion qui cum Alexander Macedo centum talenta illi offerret, percunctatus eſt, quid cum eſſent Athenienſes permulti, ſibi vni mitteret Alexander. Illis reſpondentibus, quoniam vnum te iudicat virum & honeſtum, & bonum; ergò, ſinat, infit, me talem, & haberi, & eſſe: quo reſponſo, & magnam præ ſe tulit integritatem, & maiorem ſe eſſe Alexãdro oſtendit. Quid ita? quia teſte Aeliano μεγαλο φρονέστερός ἐστι τοῦ διδόντος ὁ μὴ λαβών: *Celſiore eſt animo qui non cepit, quam qui donauit.* Annon ab eadem integritate laudabils apud Romanos M. Curius? cum ad eum Samnitum legati magnum auri pondus obtuliſſent, benignis verbis inuitatus, vt eo auro vti vellet; vultum riſu ſoluit, protinuſque, ſuperuacuæ, inquit Legationis miniſtri, narrate Samnitibus M. Curium malle locupletibus imperare, quam ipſum fieri locupletem, atq; iſtud vt pretioſum, ita malo hominum excogitatum munus refertote: & mementote me nec in acie vinci, nec pecuniâ corrumpi poſſe. ô quam ſuſpiciendus etiam Caius ille Gracchus, qui cum ex Sardinia Romam rediiſſet, oratione ad populum habita, auſus eo vſq; ſe iactare, vt toto biennio quo in Prouincia fuerat, ne aſſem quidem, aut eo plus in muneribus, ſe accepiſſe: & tandem ita concluſit: *Itaque, Quirites, cum Romæ profectus ſim zonas quas plenas argenti extuli: eas ex Prouincia inanes retuli: alij vini amphoras, quas vini plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.* Gratulatur etiam Q. Fratri M. Cicero quod in Aſia triennium ſummo cum Imperio ſic fuerit, vt nullum ſignum, nulla pictura, nullum [illegible]

Lib. 21. cap. 40.

Plut.

Plut.

Lib. 5. c. 5.

Agell. lib. cap. 12.

Epiſt. 1. ad Q. Fr.

vas

vas, nulla veſtis, nullum mancipium, nulla for ma cuiuſquam, nulla
Conditio pecuniæ (quibus rebus abundat illa Prouincia) ab ſumma
ipſum integritate, continentiaq; deduxerit. E Chriſtianis celebratur
Martinus ille Cardinalis S. Bernardo familiaris, cuius exſtat elogium lib. 4. de
hoc: Is Cardinalis, inquit, Præsbyter factus, functus aliquando lega- Conſid.
tione in Dacia, tam pauper remeauit, vt penè expenſis, & equis defi-
cientibus, vix perueniret Florentiam. ibi Epiſcopus loci donauit ei
equum, quo Piſos vſq;, vbi eramus tunc, peruectus eſt. Verùm, præ-
termitti hic non debet exemplum legatorum Romanorum, quorum lib. 4.
meminit Valerius Max. Hi reuerſi ex legatione, quam ſuſceperant ad
Ptolemeum Regem, munera quæ ab eo priuatim acceperant in æra-
rium, & quidem priuſquam ad Senatum legationem referrent, detule-
runt, publico ſcilicet miniſterio nihil cuiquam pręter laudem benè ad-
miniſtrati officij accedere debere iudicantes. Verùmtamen (quæ hu-
manitas Senatus fuit) data ſunt legatis; quæ in ærarium repoſuerant,
non ſolum Patrum Conſcriptorum decreto; ſed etiam populi Roma-
ni permiſſu, eaq; legatis Quæſtores promptè vnicuiq; diſtribuerunt. Bart. & a-
Quo quidem exemplo pleriq; inferunt legatos quidem citra corrupte- lij in l. Si plures §.
læ ſuſpitionem accipere, dum quæ priuatim accepêre, poſteà publicè in arroga-
reddant. At enimuerò Apophoreta & Xenia quæ ad munerum qua- to ff. de
litatem, vt Vlpianus inquit, producenda non ſunt, accipere non pro- Vulg.
hibentur, ſed cum moderatione, quam ICtus ſuggerit Proconſuli, ver- in l. ſolent
bis his: *Non verò in totum Xenijs abſtinere debebit, ſed modum adijcere, vt* §. 3. ff. de Off. Pro-
neq; moroſè in totum abſtineat, neq; auarè modum Xeniorum excedat, quam conſ.
rem Diuus Seuerus, & Antoninus Imperat. elegantiſſimè epiſtola ſunt mode-
rati, cuius epiſtolæ verba hæc ſunt: Quantum ad Xenia pertinet, audi quid ſen-
timus: vetus prouerbium: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων: id
eſt, neq; omnia, neq; quouis tempore, neq; ab omnibus: nam valdè inhumanum
eſt à nemine accipere; ſed paſſim, viliſſimum; & omnia, auariſſimum: & quod
mandatis continetur, ne donum, vel munus ipſe Proconſul, vel qui in alio officio
erit accipiat, ematuè quid, niſi victus quotidiani cauſa, ad Xeniola non pertinet;
ſed ad ea, quæ eduliûm excedunt vſum: ſed nec Xenia producenda ſunt ad mu-
nerum qualitatem. Dicuntur autem propriè Xenia, inquit Ianus Lan-
glæus, munuſcula hoſpitibus, & amicis dari ſolita. Is enim mos apud lib. 6. Se-
veteres inoleuerat, vt peregrinis, & hoſpitibus munera eſculenta mit- meſt.
terentur. quæ Xenia *hoſpitalia* appellabant. hinc & Iuppiter *Xenius* di-
ctus ſeu *hoſpitalis* Deus, cui hoſpites curæ erant, de quo Virgilius: lib. 1. Aeneid.

Iuppiter hoſpitibus: nam te dare iura loquuntur. Orat. pro

Et apud Ciceronem Xeniæ balneæ id eſt hoſpitales. Ab his ergò, & Cælio.
ſimilibus,

In Illyr. ſimilibus, quę magni pretij non ſunt, minus eſt vt Legatus abſtineat. Nam, & Appianus ſcribit Phameam qui cũ Scipione nauigauerat è Senatu ſuſceptum Xenijſq; plurimis donatum. Sic Legatus Athenienſium miſſus ad Dionyſium Tyrannum, qui duabus ad ſe miſsis ſtolis, (Plut. in Lyſand.) vt vtram filio deferendam eligeret, reſpondit filiam ſuam melius ſe electuram: itaq; acceptis ambabus abſceſsit. Si tamen in turpem cauſam dentur, omninò cauendum legato ne accipiat, quin Demoſtenem vnum ex Athenienſium legatis imitetur, qui Philippi munera magno cum faſtidio, quæ corruptelæ gratiâ dabantur, remiſit: cum enim munera exquiſitiſsima ijs miſiſſet, Philippum exorare cępit Demoſthenes, vt ijs Xenijs captiuos Athenienſiũ redemptos vno ſibi,ſuiſq; collegatis mitteret,ac propterea falſę Legationis Aeſchinẽ collegam inſimulans, eum munerũ obtentu, ingentibus donis à Philippo corruptũ eſſe (Plut. in Apopht.) dixit. Quare non carebat ratione Corynthiorum lex, vetans legatione fungẽtes munera accipere ab his ad quos mittebãtur. Ac legibus Romanorum, præſertim Iulia repetũdarum,dãnabatur is qui pecunias in Ma(l. 1. ff. ad l. Iul. Repet.)giſtratu,legatione,aliouè miniſterio publico acceperat.Venetorũ etiam legimus Senatuſconſultũ,quo capitale ſauxerũt legato in legatione munera ambire:idq; ſuo periculo expertus fuiſſet Hermolaus Barbarus vir Patricius, niſi propriâ morte Senatorum iudicium euaſiſſet,quem communi tacitoq; ſuffragio reum capitis declararunt, quòd in legatione ad Innocentium VIII. Aquilienſem Epiſcopatum ab illo accepiſſet, vt refert P. Mathæus.Apud Moſcouitas quoq; legatis capitale erat ſi munera accepta ſuis faculatibus adſcriberent:ſed Fiſco ea cedere debebant.Deniq; notatum in equite Pauleto Regis Angliæ Legato, eum abnuiſſe Galliæ Regis munera, quo ad ipſa durauit legatio: ea verò finita, egreſſum iam Lutetia primo fere ab vrbe lapide torquem ſibi à Rege miſſum accepiſſe.Quid multis?omnis ætatis hiſtoriæ ſatis euincunt licitum fuiſſe legatis, vt prædictum eſt, legatione iam expletâ à Principe qui aditus fuit munuſcula recipere, & ſibi retinere, vt vidimus ſuperioribus annis in Domino de Rhoſny legato Regis Galliæ ad Iacobum Magnæ Britanniæ Regem, à quo donatus fuit torque gemmeo longè (Villadiego tract. de Legato p. 2. q. 4. num. 9.) ſaberrimo. Sub id fere tempus D. Cheurieres Regis Galliæ Legatus ad Ducem Sabaudiæ pro pace ſtabilienda, & confirmanda Ducem inter & Regem, donum ab eodem Duce accepit ęſtimatum quatuor millibus coronatorum; ipſius verò nobiles equos perinſignes.Patrum verò ætate cum Richardus Britanniæ Rex ipſo Chriſti natalitij feſto ſacram Palatij ædem auro gemmiſq; exornari feciſſet, in eaq; Aquenſis Epiſcopus Bonifacij Pontificis legatus mane ſacrificium peregiſſet, dum

is

is Pontificias exueret veſtes, ex aræ ornamentis nihil moueri Rex iuſſit, apprehenſaque poſteà legati dextra cum ad aram acceſsiſſet, dixit æquum non videri Pontificium Legatum in aliena veſte, ornamentiſq; ſacrificare, & propterea quæcumq; tunc in æde eſſent, ei dono ſe dare. Superſedeo alios commemorare ne in re explorata ſuperuacuo ſtylo indulgeamus. Itaq; ad alia pergamus.

Capvt. XIIII.

De Muneribus quæ ſibi mutuo Principes mittunt: qualia mitti expediat. Remuneratio non negligenda, & quidem cita.

VIx, ac ne vix quidem vlla Legatio perficitur amicos inter Principes, quin vltrò citroq; muneribus ſeſe cohoneſtent. Quippè ſi non compendijs delectentur, certè his veluti pignoribus amicitiæ vincula confirmantur. Nam qui à nemine, inquit Cicero, beneficium accipere vult, nulliq; beneficium conferre, ſolus ſibi conſulere cupiens, ferali potiùs more, quam humano viuit ritu. Vndè fit vt perpauci inueniantur è veteribus munera aſpernati, ſi tamen à Romanis, & quibuſdam alijs æui ſuperioris, ſed ſyncerioris notæ diſcedamus. Nam ecce bellum Romani cum Carthaginenſibus gerebant inſidente in Italiâ Annibale, qui ad Traſimenum maximam Romanis liu. lib. 22 cladem inflixerat, quibus pecuniâ indigentibus, Neapolitani eximiâ liberalitate Legatos Romam miſerunt: ab ijs quadraginta pateræ aureæ magni ponderis in Curiam allatæ, atque ita verba fecêre, vt dicerent ſe ærarium populi Romani bellis exhauriri, & cum iuxta pro vrbibus agriſque ſociorum, atque pro capite, & arce Italiæ vrbe Roma, atque Imperio geratur, æquum cenſuiſſe Neapolitanos quod auri ſibi, cum ad ipſorum ornatum, tùm ad ſubſidium fortunæ à maioribus relictum foret, eo iuuare populum Romanum ſi quam opem in ſeſe crederent, eodem ſtudio fuiſſe oblaturos, gratum ſibi Patres Conſcriptos, populumque Romanum facturum, ſi omnes res Neapolitanorum ſuas duxiſſent, dignoſque indicauerint, à quibus donum, animo ac voluntate eorum qui libentes darent, quam re maius, ampliuſque acciperent. Quæ tamen fuit Romanorum modeſtia, Legatis gratiæ actæ pro munificentia, vnaque patera ponderis minimi ab illis accepta fuit. Diſpares valdè à Romanis Babilonij: quippè qui Legatos ad ſe venire ſine muneribus probum ducerent; id quod de

lib. 2. le gat Babyl. Soldano Babiloniorum Rege prodidit Petrus Martyr. Imò Perſarum
Aelian. l. lege cautum erat, vt nullus admitteretur ad Regem ſine munere, etiãſi
cap. 32. tenuiſsimæ eſſet conditionis. Hinc legitur de Sineta viro inope, cum nonnihil à ſuo tugurio!o diſsitus eſſet, Regiq; obuiam factus, metu legis, ſeipſum cæpit excruciare. Itaque ne ſolus donis non ferendis infamis eſſet, ad præterfluentem fluuium proximè ſumma celeritate accurſiſſe, & aquam vtraq; vola hauſiſſe, Regemq; ſic allocutum eſſe; O Rex Artexerxa, regnes in æternum. Nunc, ego prout poſſum te munere dono, vt non immunificus quantum ad me attinet, & quantum in me eſt prætereas. Rex hac re delectatus, ego verò, inquit, ô homo, grato animo munus tuum accipio, & maximis pretioſiſsimiſq; par, & æquale eſſe dico; mandauit porrò Eunuchis vt munus ab eo reciperent, qui ſine mora accurrentes in auream phialam de manibus eius exceperunt. Rex verò ei dari iuſsit ſtolam Perſicam, & Phialam auream, atq; mille Daricos: ſimulq; ferentem hæc dicere iuſsit: Iubet te Rex animum tuum iſto auro oblectare: quoniam ipſius quoq; mentem voluptate affeciſti, qui non indonatum præterire paſſus ſis; ſed vt neceſsitas ferebat ita ſis veneratus, vult etiam vt ex hac phiala deinceps bibas. Si lympha Regi Perſarum grata fuit, eſt quod non à pretio munera metiamur: ſed ab ingenio eius cui mittũtur. Nã vt Plautus inquit:

———*Nullum beneficium*

Eſſe dico id, quod quoi facias non placet.

lib. 1. de Ben. c. 11. Seneca profectò graphicè monet ea eſſe danda munera, quæ ſint accipienti vtilia, iucunda, etiam manſura, deniq; quæ opportunitate grata ſint; vt non vulgaria, quæq; aut pauci habuerint, aut pauci intra hanc ætatem habent, aut hoc modo quæ etiamſi naturâ pretioſa non ſunt, tempore, aut loco fiant. Videamus quid oblatum maximè voluptati futurum ſit, quid frequenter occurſurum habenti, vt toties nobiſcum, quoties cum illo ſit. vtiq; cauebimus ne munera ſuperuacua mittamus, vt fœminæ, aut ſeni arma venatoria, aut ruſtico libros, aut ſtudijs, ac ac litteris dedito retia. Arthabanus Parthorum Imperator; inter munera, quæ magna multaq; Tiberio Cæſari, cum Dario filio ſuo miſit, hominem quoq; donauit magnitudine ſeptem cubitorum, vt ex Ioſe-
lib. 18. pho memorat Brunus. Sic & Ferdinando Vngariæ, & Bohemiæ Regi
Ant. Iud. duos homines, quorum alter miræ magnitudinis, & proceritatis; alter ita breuis, vt magni illius vix poplites capite attingeret, donatos fuiſſe.
Anno. Alphonſus Rex Hiſpaniæ, expugnatâ vrbe Olyſiponâ, manubias per
lib. 4. legatos Carolo magno miſit, videlicet mauros ſeptem, cum totidem
cap. 86. mulis atq; loricis. Sic Rex Indorum Conſtanti Imperatori miſit ani-

mal

mal Pana nō prius in Europa viſum, nec cuiquam alij Regum miſſum. Niceph 9. cap. 19.
Grata quoq́, fuere munera à Regibus, & Dynaſtis Aſiæ ſubactis Alexandro magno miſſa, vti etiam à primoribus Macedoniæ ob honorem nuptiarum, quas cum Statyra, Darij filia celebrauit: Nam vt auctor eſt Athenæus, coronæ à Legatis, & alijs in ea celebtitate miſſæ, quindecim lib. 3. millibus æſtimatæ ſunt, quas Budeus non minus nonagies centenis millibus coronatorum valuiſſe exiſtimat. Deniq; accepta grataq; fuere, vt erat genium hominis, munera quæ icto fœdere cum Solimanno ei dedit fama ille inclytus, licet minus ſecunda, Barbaruſſa, videlicet pueros aliquot decora facie, itemq; lectiſsimas virgines, eunuchoſq;, & lybicas feras, leones, & pardos. Omninò autem cauendum eſt, ne quæ dantur munera ab alijs erepta dicātur, aut talia eſſe cenſeantur: *nam qui alijs nocent*, inquit Cicero, *vt in alios liberales ſint, in eadem ſunt iniuſtitia, vt ſi in ſuā rem aliena cōuertant.* 3. de Off. Talia igitur munera minus grata ſunt accipiēti: quod idem ille Cicero docet exemplo cuiuſdam præfecti Meſſaniſſæ Regis, cuius claſsis appulſa ad Melitam Inſulam, idem Præfectus ex antiquo Iunonis ſano dentes eburneos incredibili magnitudine dicitur ſuſtuliſſe, & eos in Africam portaſſe, Maſſaniſſæque donaſſe. Regem quidem primum delectatum eſſe munere. poſt verò vbi audiſſet vndè eſſent, ſtatim certos homines in quinqueremi miſiſſe qui eos dentes deportarent, atq; in his inſcriptum litteris punicis fuiſſe, Regem imprudentem accepiſſe; re cognita reponendos, reſtituendoſq; curaſſe. Orat. 6. in Ver. Poſtremò perſpicuum eſt eos qui munera accipiunt, de remunerando cogitare. Id autem vt confeſtim & cum fœnore fiat, è re nominis eſt beneficiarij: quia tantùm gratiæ demitur, quantum moræ adijcitur. dixi etiam vt cum fœnore: quia turpe eſt, vt dicitur, aliquem beneficijs vinci. Ideò Ariſtoteles Cyrenenſis, dicebat non oportere beneficium Aelia. 10. oblatum â quoquam recipere: aut enim vt rependere poſsis moleſtias Var. c. 8. habiturum te; aut ſi non referas, ingratum viſum iri. Sed Principum non eſt æſtimatione moueri; ideò magis vertunt in contēptum: & mittentis animum plerumq; metiūtur à muneris magnitudine, vel exiguitate. Deniq; animaduerti intereſſe Mittentis, vt munera cohoneſtet propriâ legatione. Ita Senatus Romanus dato reſponſo legatis Syphacis; dona Regi decreta, nequaquam Legatis dedit; ſed Romanis ad hoc ipſum miſsis. liu. lib. 17. Atq; hactenus dictum ſit ſatis de muneribus, nunc ad ſeſſiones Legatorum ſtylum conuertamus.

E2 Cap.

Digitized by Google

CAP. XV.

De Seſsione Legatorum.

PLurimum intereſt Legati, imò Principis, vt eam Seſsionem ſibi ſumat ille, quæ dignitati ſuæ reſpondeat. Iccircò, ſolent illi ad quos habetur Legatio, obuiam mittere primæ notæ Conſiliarios, vel aliquos Dynaſtas, qui Legatos in Concilium, ſiue Senatum introducant, deſignato illis loco, qui dignitati perſonæ Mittentis conueniat. Perſpicuum enim eſt Legatum, illum referre à quo mittitur, ideòq; eum ſedere eo loco par eſt, qui Principi ipſi qui miſit, aſsignaretur. Vndè Princeps ad quem à Papa, Cæſare vel aliquo Rege mittitur Legatio, aut alio ſe ſuperiore, honoratiſsimum & primum aſsignabit in Senatu locum; ſi autem inferior ipſo fuerit, inferiorem quoq; ſedem deſignabit, vtpote ab ipſo ſiniſtram, vel aliquantum remotam, aut certè propriam conſtituet. Itaq; prudentiæ erit & curæ Legati, eius perſonam, cuius gerit nomen, conſiderare, vt & illius ad quem mittitur: hac conſideratione certam aſſequetur ſeſsionis ſuæ fiduciã, quam etiam non minus cõtentè, quam cõcinnè obtinere conabitur; ſua enim cuiq; ſunt ſacra, vt habet prouerbium. Hinc Tacito ſcriptum, cum quidam Germanorũ Legati Romam venientes in Senatorum ſedibus, ſedere externos Legatos animaduertiſſent, & quibus id honoris datum percunctati fuiſſent, *& fide in populũ Romanum magnis*, reſponſum accepiſſent: *Deos, hominesq; teſtari nullos mortalium in hac parte Germanis præferendos, ſicq; inter Patres conſederunt*. Quo exemplo, & Auſtriæ Ducis Legatos in Senatu Pariſienſi ad conſeſſum admiſſos, Ioannes Lucius Placitographus auctor eſt. Nolim tamen peruicaci animo, aut elatè excandeſcere, ſi locum ſuæ dignitati minus congruentem aſsignent Admiſsionales, præſertim re publicâ, cuius eſt Legatio, dubiâ, aut minus ſecundâ; quẽadmodum ſuperioribus annis cuidam noſtrati nobili contigit, qui eam ob cauſam eò mœroris proceſsit, vt domum reuerſus poſt paulò vita exceſserit. In quo dupliciter peccauit: tũ quod ignominiâ Principi ſuo illatâ malũ ſibi ipſi fruſtrà acceſſiuit; tùm quod inſalutato illo Principe receſſerit: nefas enim eſt ſine illius ad quẽ veneris voluntate ab Aula recedere. Sic nec probãda æmulatio Domini de Belieure, qui Legatus à Rege Galliæ ad Heluetios miſſus, gladio regredi Legatum Hiſpaniæ Regis iuſsit, quòd honoris prærogatiuam ipſi præripere vellet. Multò minus conceſſerim Legato, vt quod magni Principis perſonam ſuſtineant, magnos ſibi ſpiritus ſumat ad audendum, vt nonnulli Luſitanorum Legati; quibus in Aulam Regis Catholici aduentantibus, & nõneminem hoſpitiorũ causâ præire iubentibus, palatij Præfectus ſalsè, & aptè reſpondit: eo enim ſciſcitãti

lib. 13. hiſt.

An. 1482. Nonis Februarij.

P. Mathæi 1. Hiſt. Narrat. 2.

quot

quot eſſent numero, cum reſpondiſſet mille quidem omnes; ſed quingentos prorſus Deo, alios de plebe ſimiles hominibus, tùm Præfectus; benè habet, inquit, quos tu Deo ſimiles eſſe dicis, in templa, cæteri in hoſpitia: quo dicto, eorum perſtrinxit audaciam, & ſupinam arrogantiam, quę Principum miniſtris ſolet maleuolentiam vt cæcias nubes accerſire. Cæterùm, quod diximus eum Legato locũ deberi, in quo Mittens cõſideret, hactenus verum eſt niſi Legati perſona ſit vna de multis, vilis vtpotę & abiecta, quæ nimirum citra Principis dedecus, haud in colloquium, aut Senatum admitteretur. quod quidem Auguſtũ Cæſarem probè conſideraſſe video, dum in orcheſtra (loco Senatorum in theatro proprio) quoſdã libertini generis Legatos à ſocijs ad ſe miſſos conſidere vetuit. Deniq;, ſi diuerſæ de diuerſis rebus legationes vno eodemq; tempore conuenerint, in illius erit qui aditur arbitrio, vel ſingulatim eos admittere, vel vno eodẽq; cœtu oẽs audire, præordinata quibuſq; ſua ſeſſione. Eadem honoris ratio ſeruãda in ſententijs ſeu opinationibus dicendis, vt & in ſubſcribendo, alijſq; rebus generis eiuſdem, de quibus poſteà ſuis locis dicemus. Sueto Auguſt. c. 44.

Capvt XVI.

Non temerè ſuſcipiendas eſſe Legationes præſertim periculoſas.

Qvi in rerum ciuilium curis officijſq; verſantur experimento didicerũt Legationes ferè omnes circa negocia valdè ardua, implexa, periculoſaq; verſari. quis enim non videt rem ſpiſſam difficilemq; eſſe ad hoſtes mitti, res ab ijs repetere, bella ipſis indicere, eorũ res, & munimenta luſtrare, conſilia explorare, vafrамenta vitare, deniq; inter eos verſari, & cum ijs agere, apud quos inuidia in occulto, adulatio in aperto eſt: de quibus illud dici poteſt, Plauti in Trucul: *In melle ſunt linguæ ſitæ veſtræ, atq; orationes corda felle ſunt ſita atq; acerbo aceto.* Taceo quod plerumq; ſiue benè geſſeris legationem ſiue malè, non exors eris inuidiæ, aut iudicij; quæ ſubire, ſi debeas, optem vt citò, tanquam à negocio minus apto abſtineas, ne te poſteà ſera maneat pœnitẽtia. Ecce Pompeius Legationem in piratas, quæ ei ab A. Gabinio trib. pl. cum plenâ poteſtate, & Imperio triennium duraturo proponebatur, abnuit, valereq; à ſe iuſsit. prudentiori certè vſus cõſilio quam Demoſthenes, qui cum publicè miſſus Legatus ad neſcio quem, iamq; bonam itineris partem emenſus eſſet, quod illius animi impotentiam iracundiamque vereretur, ad ſuos magno cum dedecore regreſſus eſt. Deprecanda enim nobis ea ſunt in tempore, quorum nos aliquando debet pœnitere. Sed quid? *hoc efficit amor noſtri nimius*: inquit Seneca, *inuiolatos* Dio. lib. 36.

Digitized by Google

lib. 3. de Ira c. 31. *nos etiam inimicis iudicamus eſſe debere. Regis quiſq; intra ſe animum habet.* Si tamen fors ſerat, vt eiuſmodi legatione implicêris, auctor tibi ſim, ne legationem exponas verbis tuis: ſed potius proferas mandata Principis tui ſcripta: ita faciliùs calumniam vitabis, ſed & inuidiam eorum qui legatione adeuntur declinabis, Quod ſi legatio ſit ad hoſtes, aut ſuſpectos, aut gentes odia blanditijs velare ſolitas, tum itineri te non des, niſi exploratò, & accepta ſeu impetrata ab ijs fide publica; imò ſi impendeat periculum, acceptis obſidibus, ſi de communi re legatio ſit inſtituenda. Cæterùm, illud legationem ſuſcipientibus propoſitum velim, vt priùs explorent

——— *Quid ferre recuſent,*
Quid valeant humeri:

de Tranq. animi c. 4. Senecam Philoſophum audiant: Inſpicere debemus, inquit, primùm noſmetipſos, deindè quæ aggredimur negocia, deindè eos quorum cauſa, aut cum quibus agendum eſt. Ante omnia neceſſe eſt ſeipſum æſtimare; quia plus ferè nobis videmur poſſe, quam poſsimus. Alius eloquentiæ fiduciâ prolabitur, alius patrimonio ſuo plus imperauit, quam ferre poſsit, alius infirmum corpus laborioſo oppreſsit officio: quorundam parum idonea eſt verecundia rebus ciuilibus, quæ firmam frontem deſiderant: quorundam contumaciâ non facit ad Aulam; quidam non habent iram in poteſtate, & illos ad temeraria verba quælibet indignatio effert; quidam vrbanitatem non ſciunt continêre, nec periculoſis abſtinent ſalibus: omnibus his vtilior negotio quies eſt. Sed quid? pleriq; ſunt ita ſui pleni, vt parum, aut nullus metiantur quid quantumq; poſsint; indeq; fit vt parum decore, & ex vſu Principum negotia ipſis credita exequantur. Epictetius ille teſtis eſto: Si quam perſonam, inquit, quæ vires tuas ſuperat indueris, non ſolùm eam indecorè geres, verùm eam quoque quam ſuſtinere poſſes negliges. Diuinus etiam Plato conductores ſacræ aræ modum, & formam eius ſecum conferre conatos, ad Euclidem Geometram ire iuſsit, ſcilicet ab his negocia aptiùs explicari poſſe ratus, qui eorum periti, & quotidiano vſu exercitati forent. Tantò igitur operoſiore cura intendet animum Legatus ad iſta, quantò plerumq; pondus legationis impar eſt ferenti. de Tranq. cap. 5. *Neceſſè eſt vt opprimant onera*, inquit idem Seneca, *quæ ferente maiora ſunt.* Ac ſanè illius ruina tolerabilior eſſet, niſi etiam & ipſe Mittens interdum, aut reſpublica rueret vnà. Vndè haud imprudenter quidã dixit, nihil turpiùs ambiri, nihil inuidioſius ſuſcipi, nihil difficiliùs peragi, quam legationem. vnus enim vel minimus commiſſus error, totam eneruat vim rei benè gerendæ, & propter pauca legati vitia, ſæpè euanuerunt

nuerunt plurima, & maxima, quæ erant imprimis dilaudanda. Eſt enim legatus perſona publica, omnibus ad ſpectandum quidem propoſita, ſed paucisſimis ad prædicandum commendata. Proindè ſicut Principes, inquit Cominæus, prouidere debét diligenter, ne quibuſuis hominibus rerum tractationem committant: ita viciſsim illi qui mittuntur ſuas vires explorare debent, ne quod munus ſubeant, cui ſe im pares putant. Nec enim paucos noui magnos alioqui viros, qui ſimilium rerum tractationibus adhibitis ſummâ offenderunt difficultatem. Si tamen eam prudentiæ tuæ fiduciam habeas, vt periculoſas poſſe te dextro pede putes decurrere legationes, aduerte ne diſsitam longinquamq; & in qua minimum negocij ſit ſuſcipias: cum huiuſmodi legatio parum tibi fructuoſa futura ſit; ſiuè quod Principes, vt Dij, laboribus, vt eſt in prouerbio, vendant bona, ſiue quod præſentes importunitate victi, abſentibus etiam optimè meritis ſæpius præferant: vndè illud notum. lib. 2. Côment.

——*Vrget præſentia Turni*:

Et illud:

Segnius irritant animos demiſſa per aures
Quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Capvt XVII.

Legati nonnunquam ex compacto à Principe remorantur; quin plerumq; eluduntur: in quo euentu robore animi opus eſt.

IS qui legatione aditur conſulto plerumq; conſilio, varijſq; de cauſis legatum remoratur. quid enim ſi commodum aliquod Principi ex mora accedat? tùm certè par eſt vt Princeps aditus legatum ſpecie comitatis, vel aliquâ blandulâ ſpe lactet & deliniat, quò tardiùs ad ſuos reuertatur. hoc ſtratagemate, etſi in re illaudabili, Perſas vſos video in Martino Ro. ſedis Legato, pro pace ſtabilienda ad illos miſſo: hunc enim ſpecie pacis, quam tantùm non illi ſpondebant, aliquandiu retinuerunt, & quidem quo-ad vſq; opus illud quod in hoſtes conſtruere cæperant abſoluiſſent, quo tandem perfecto diſsimulanter concordiam negantes, Legatum ad ſuos Penates redire iuſſerunt. Sic Dion Imperator exercitus Syracuſani, admiſsionem Legatorum Dionyſij Tiranni tamdiu diſtulit, donec abſoluta ea muri parte, quâ aditus ad Vrbem, tandem opere perfecto, Legatis introductis & pacem poſtulantibus, reſpondit non aliâ viâ pacem quæri, quam ſi Dionyſius poſitâ tyrannide certis honoribus contentus eſſe vellet. Interdum non excuſatione Procop. lib. 2. Belli Perſ. Dio. Sicul. 16. Biblio.

vtitur

vtitur is qui aditur; ſed, quod peius eſt, faſtidit, & deſpicatui habet legationem. Nimirum ſocors ſuperbia, ait Carolus Paſchalius, dignitatem collocat in alio tædio, aut contumelia; neq; intelligit quantum moræ additur, tantùm gratiæ demi. Indè quantum irarum excitetur docent, quæ hanc ſtoliditatem ſæpè conſequuntur *faces*, vt ait vetus
Cic. 1. de Diuin. Poëta, *obuoluta ſanguine*. Octauius auerſum à ſe Antonij animum ſubodorari cœpit, quod foribus eius diù adſtitiſſet. Lacones cum ad Lyg-
Appian. 3. Ciuil. damum Tyrannum iſſent Legati, atq; ille congreſſus ſæpiùs differret, dicens ſe in ætate molli eſſe, & capulari, dic, inquiunt Legati, non veniſſe nos cum illo colluctaturos: ſed cum illo collocuturos. Huius animi, & roboris nedum ſagacitatis velim eſſe Principum adminiſtros, qui ſicpote promant cum opus eſt, conſtantiam, vt rerum magnitudini par eſſe dicantur. Ipſum quod tutò fecerint, ſi legatio ad pares, multò magis ad impares ſit data, & ſi morâ iniuriâ factum iretur Principi, vel Reip. à qua miſsi. Ita Popilius cum à Senatu Rom. litteras Regi An-
Plut. in Apopht. tiocho attuliſſet, quæ eum iubebant exercitum ex Aegypto abducere, neq; regnum Pupillorum Ptolomæi vita functi vſurpare, iiſq; litteris deliberatione habitâ reſponſurum ſe Rex diceret, vix dignatus Regem reſalutare, bacillo Popilius orbem circa eum deſcripſit, inquiés, hic ergò ſtans delibera, & reſponde. Omnibus magnanimitate Legati perculſis, cum Antiochus ſe ex Romanorum ſententia acturum confiteretur, ita demum eum Popilius ſalutauit, & ambabus, quod dicitur vlnis, amplexus eſt. Nonnunquam non admittitur Legatio, quia ſpernitur, aut ab æmulis impeditur, ne admittatur: quemadmodum legimus in
Barō. An. Chriſti 406. Legatis S.Sedis, in gratiam Io. Chryſoſtom. ad Impp. Arcad. & Honorium miſsis à cuius aduerſarijs Legati impediuntur ne exſcēdant, mandata exponant, litteras tradant, &, quod peius eſt, diſtrahuntur, recluduntur, cruciantur, & vix tandem re infectâ redire permittuntur, impoſiti in nauem peruetuſtâ, & putrem, pretio dato, vt ferebatur Nauclero, vt illos perderet nauigantes. Sūt deniq; alij qui admiſsionē differunt, ne à paratis Legatis imparati inueniātur, & proindè quod tēpus rei ſeriæ impartiri deberent lubentiæ conuiuiorum, & comitati tribuunt; non alio herclè fine, niſi vt quæ in pectore, occulunt, arcana legationis, nimio potu aut alio vaframento pandant. *Nam onerati mero,*
Epiſt. 84. vt infit Seneca, *quemadmodum non retinent cibum vino redundante: ita ne*
Dio. lib. 51 *ſecretum quidem, quod ſuum, alienumq; eſt pariter effundunt.* Non neſciuit hoc M. Craſſus, qui cum belli contra Dacos, & Baſtarnas Dux eſſet, ab eorum Legatis aditus, non alio fine eos detinuit, admiſsionemque in vnum, & alterum diem diſtulit, niſi vt ab opiparè exceptis audiret

(vt reuera tùm accidit) quæ à ſiccis, & ieiunis nequaquam potuiſſet; pluſcula dixi ſupra,& lib. 3. Aphoriſ. politic. cap. 15.

Capvt XVIII.

Legata maturanda interdum non eſt admiſsio. Edere Mandata cogi non poteſt, etſi plerumq; expediat vt promat, imò vt deſcripto dicat.

VT ſolertis eſt Legati poſteaquam à Palatinis hoſpitali libentia exceptus fuit, quamprimum poſtulare admiſsionem; ita ipſius quandoq; eſt induſtriæ, ſi res aliter dictet, vel commodum aliquod morà Principi, vel Reip. accedat, properantiam in tarditatem conuertere. Siquidē in eiuſmodi euentu, χρήσιμον καὶ σφαλέρον πρᾶγμα ἀναβολή: *vtilis & tuta res dilatio.* Exemplo ſit Themiſtocles, qui certantibus inter ſe Lacedæmonijs, & Athenienſibus, effecit vt ab his Legatus Lacedæmonem ad illos mitteretur, eo fine vt tamdiu cunctaretur, dum Athenienſes muro debiliorem vrbis partem cinxiſſent; & quoniam inſigne fuit vafrامentum, illud ex Æmilio Probo volupe erit recitare. Poſtquam, inquit, Lacedæmonij audierunt muros inſtrui, Legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent: his præſentibus deſierunt, ac de ea re Legatos Lacedęmonē miſſuros dixerūt. hanc legationē ſuſcepit Themiſtocles cum nōnullis alijs; At ille cautè ſolus profectus eſt vt ille eo prætextu quod ſuos collegas exſpectaret, tēpus quamlongiſsimè duceret, & admiſsionem ſuam ad Ephoros (qui magiſtratus Lacedæmoniorum) differret, ſicq; intereà temporis Athenienſes cæptos perficerēt muros, neq; vlli loco parcerent, ſiue ſacer, ſiue profanus, ſiue priuatus, ſiue publicus eſſet, quò factum vt Athenienſium muri ex ſacellis, ſepulchriſq; conſtarent. Cum autem Lacedæmonij quererentur opus nihilominus fieri, & proindè conari ſe fallere, adueniunt alij Legati collegæ Themiſtoclis, à quibus cùm audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros acceſsit; & apud eos contendit falſa his eſſe delata. quare æquum eſſe illos viros bonos, nobileſq; mittere quibus fides adhiberetur, qui rem explorarent, intereà ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt eimos; treſq; Legati ſummis honoribus Athenas miſsi, cum his collegas ſuos Themiſtocles proficiſci, hiſq; prædixit, vt ne prius Legatos Lacedæmoniorum dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus. Hos poſtquam Athenas perueniſſe ratus eſt, Ephoros adijt, quibus expoſuit Athenienſes ſuo conſilio, quod communi iure gentium facere poterant, muris ſuam Ciuitatem, quo ſe faciliùs ab hoſte poſſent defendere ſepſiſſe: quare ſi ſuos Legatos recipere vellent quos Athenas miſerant, ſe remitterent,

Dio. Halicar. lib. 8.

In Them.

rent, alias illos nunquam in patria recepturi eſſent. Seriem hiſtoriæ audiſti Lector; ſed commentum etiam percepiſti. vnde vides prudentis eſſe Legati in ſimili aut alio euentu moram quandoque interponere: imò præcipuum, & maximum Legati munus eſt, moram inijcere rebus quæ maximam celeritatem poſtulare videntur: tempori quoq;, perſonis, & loco ſic inſeruire, vt mandata eius à quo miſſus eſt ad optatum perducat exitũ. Ideoq; Orator Græcus dicebat nõ cõmitti Legatis triremes, aut legiones, aut arces; ſed verba, & tempora. Suſpecta enim ferè ſemper ſolet eſſe celeritas: ſiquidem *animo cupienti*, inquit Salluſtius, *nihil ſatis feſtinatur*. Verumenimuerò ſagacis erit Principis odorari, an ſubleſtæ, & ſuſpectæ ſint eiuſmodi dilationes: ſi ſint, curabit poſtquam aliquantò collegerint animos, vt pandāt ſtatim mandata, & quæcumq; Legationis arcana expromant. Sic Senatus Romanus excedere templo iuſsit Eumenem: quod data illi dicẽdi poteſtate, nollet dicere. Non quod cogi poſsint Legati mandata ipſa promere, vt infra cap. 35. dicemus: ſiquidem ſatis & ſuper eſt dum litteras legationis & fidei pandant, atq; oratione complectantur, quæ mandatis continentur. Læuum enim eſt, & impium cogere ad id Legatum, cum adeat periculum rei benè, vel ſequius gerendæ. Deniq;, cum Legatum audis, eius vnde venit audis mandata: quamquam interdum opus eſt, vt ipſi illa promant: quid enim ſi eius ſit momenti res, qua de agitur, vt nec Legato temerè credi poſsit? Ita Patres Africani Concilij poſtulatis Fauſtini Philippi, & Aſelli Ro. Sedis Legatorũ haud fermè credentes flagitarunt, vt ſi quod inſcriptis ferrent Commonitorium, proferrent. Quid ſi res intricacior ſit quam vt verbis legatis enodari poſsit? Quid ſi legatio ità ſit inuidioſa, vt illam oratione explicare periculoſum ſit? Quid item ſi multitudine rerum proponendarum verearis memoria labi? tum enim licebit de ſcripto dicere vt contigit Demetrio filio Philippi Macedonum, qui cum Iuuenis admodum, neque capere omnia quæ dicebantur, nec quæ oportebat ad ea reſpondere poſſet. Senatus Ro. ab eo Commentarium Patris popoſcit, & vt eum recitaret permiſit. Itaq; vbi multiplices à legato ſunt promendæ rationes, vitio, vt reor, non dabitur ſi illas omnes potiùs recitet, quam aliquas vacillante memoriâ præterire, maximè in re grauioris curæ. Neq; putes carere venere huiuſmodi de ſcripto propoſitionem. Nam neq; illa olim viris maximis diſplicuit vt Ciceroni, Auguſto Cæſari, & alijs, Ciceroni, cum ecce ſcribit ad Plancum: *Id ex ipſo Senatuſconſulto, poteris cognoſcere, ita eſt enim perſcriptum, vt à me de ſcripto dicta ſententia eſt.* Auguſto Cæſari, de quo Sueto. ſcribit *quod neq; in Senatu, neq; ad Populum, neq; ad milites locutus eſt vnquam niſi meditata, & compoſita oratione, quamuis non deficeret ad ſubita ex temporali.*

Demoſth. de falſa leg.
Ingurth
Liu. lib. 27.
c. nobiliſſimus 97. diſt. l. pro hibitũ ff. de Iure fiſci.
Afric. Cõcilij. c. 101.
Liu. lib. 9. belli Maced.
lib. 1. ad Famil. Epiſt. 13.
Aug. c. 84

facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia. Ex quibus videt legatus nihil obeſſe, quo minus ſi commoda dictet occaſio, dicat de ſcripto.

Capvt XIX.

Legationes quando accelerandæ.

Diximus ſuperiori capite accelerandam quandoq; non eſſe legationem, ſed vſu ſic exigente proferendam. eſt tamen cum è veſtigio ſuſcipi debet, vtpote cum Principi aut gratulandum, vel ſolatium promendum. Vtrobiq; peccatur, ſi in lætitiâ non repræſentetur gratulatio, aut ſi in mœſtitia ſolamen. Ac licet moram, vel itinerum prolixitas, vel rerum ignoratio excuſare videatur, hæc tamē minimū gratiæ meretur. Itaq; auerruncādа omnis moræ ſeges, citiuſq; quā aſpargi, vt eſt in prouerbio, coquātur in eiuſmodi euētu properādum. Crede exemplis omnis æui. Ecce, Cęſari optatiſſima fuit Herodis acceleratio nūciantis profligatum Antoniū, & Cleopatram: & impēdiò gratior, quò ſciebat Herodem relictis omnibus, etiā rebus domi dubijs, citiſſimo gradu aduenisse. Notat prudēter ſuo more Comineus, cū legatione apud Venetos pro Rege Galliæ fungeretur, illos audito fratris Turcæ obitu, quem S. Pōtifex dicto Regi captiuū dederat; mox eidē Turcæ denūciari per certos homines iuſſiſſe, quos ne quis anteuerteret, mādarāt ne qua nauis eâ nocte exiret inter duo illa caſtella, quæ ſunt in aditu maris, atq; eius ſinus, qui ad ipſos pertinet: Excubitores quoq; eo diſpoſuerāt, ne minora nauigia in propinquo trāſirent: quippè ſciebant eum nūcium vehementer gratū fore Turcarū Cæſari. Iidem Veneti ſuperioribus annis, poſtquā Hen. IV. Galliæ Rex pacē toto iā regno cōſtituiſſet, & nouiter Margaretā de Medices ſibi deſpōſatam haberet, viros quoſdā illuſtres ad eūdem Regē miſerūt, videlicet D. Donatū, & Delphinū procuratores S. Marci, qui eidē de ſecūdo rerū Gallicarū ſucceſſu, deq; matrimonij illius dignitate gratularetur. Cōſimile officij genus iā dictus Galliæ Rex nō ita diu præſtitit, Iacobo Magnæ Britāniæ Regi, vt primū regnū illud iure hereditario ipſi obtigerat, eoq; Marchione de Rhoſny legatū trāſmiſerat, cū magnifico rerū oīū apparatu. Is autē orā Caleti ſoluit in Iunio quo die cōuenerat ProAdmirallius Angliæ naues trāsfretādo neceſſarias oblaturus. Superioribus verò annis, vt primū renunciatū fuit Turcarū Principi Ferdinand. Archid. Auſtriæ modò Imp. inuictiſſimū eius nominis II. electum fuiſſe Bohemiæ Regē, mox legatum citiſſimis equis expedit maximis cum muneribus qui prima regni auſpicia fęliciſſima ei apprecaretur. Legationibus gratulatorijs ſuppares ſunt Conſolatoriæ, quibus nimirum Principes teſtantur ſe aduerſis aliorum caſibus

Appian. 2. Ciuil.

lib. 1. de bell. Neap.

1602.

1617.

æquè affici, atq; ſuis. atq; hic etiam aduertendum vt maturrimè expediantur, ne ſi tarditas adſit, voluptas in alterius mœrore poſita videatur. Vide quam indignabundus acceperit Tiberius Cæſar ſera Legatorum Ilienſium ſolatia, qui de morte Druſi ipſius filij paulò ſeriùs ſolamen attulerant. his enim, irridendo, non aliud reſpondit, quam *vicem eorum quoq; dolere quod egregium ciuem Hectorem* multis iam ante ſeculis mortuum *amiſiſſent.* Sublato è medio Henrico IV. Galliæ Rege anno 1610. mox vndequaq; adueniunt Legati Solamen Ludouico XIII. filio & regni ſucceſſori allaturi, & quidem Dux de Feria ab Rege Hiſpaniæ, Antonius Millortus ab Angliæ, Dux Bucquoius ab Archiducibus, & alij ab alijs. Verùm, nimio plura ſunt huius farinæ exempla, quibus palam fit ſatiùs omittere legationes iſtas, quam rebus iam exoletis ſuperuacuas mittere. maximè cum huius generis legationes inter illuſtres habeantur, nec alij quam Palatinis primæ notæ, alijſq; ſublimibus viris ſoleāt demandari, qui nihil præter dedecus à Principe, qui ſeriùs æquo aditus eſt, reportant.

Suet. Tib. cap. 52.

CAPVT XX.

De Congreßionibus Legatorum.

PRincipis cum Principe, vel Principis cum Republica, aut iſtius cum Principe, aut plurium inter ſe Principum negotium commune eſt. At quia Principes & Reges in congreſſum colloquiumq; rarenter veniunt, per Legatos negocia tractant, & exequntur. vndè declarandum, quo pacto ſint habendæ eiuſmodi congreſsiones, & quis primum alterius colloquium petere: hoc enim tangit arcanum dominationis. Breuiter, Legati Principis, ſeu poteſtatis imbecillioris, colloquium validioris primum poſtulare par eſt. validiorem intelligo, qui alterùm potentiâ, vel dignitate præſtat. ſi par alter alteri ſit, ille minorem ſe profitetur, cuiùs rogatu congreſsiones habentur. Romanorum exemplis elucidabimus. nam non eſt quod quiſquam iam putet Hiſpanos, aut Italos, aut aliûs Prouinciæ Principes accuratiores illis fuiſſe cērimoniarum cōgreſſuum obſeruatores; quos ſcilicet ſingulares ijs in rebus quæ ad maieſtatem Populi Rom. retinendam & augendam conſtat fuiſſe. Igitur cum Legati Rom. cum Perſeo Philippi Regis Macedonum filio
lib. 31. colloquium habituri eſſent, narrat Liuius deſiderium mortalibus inceſsiſſe videndi congredientes, nobilem Regem; & populi Principis terrarum Legatos. Dirimebat Regem, & Legatos flumen, prima fuit contentio vti tranſgrederentur: à partibus Regis, allegabatur Regia Maieſtas, Legati autē populi Rom. nomini, & amplitudini ſuæ aliquid

deberi exiſtimabat, & Perſeum petijſſe colloquium, itaq; primus tranſiret; cum vtriq; cunctarentur, alter legatorum, qui L. Philippus erat, quod nomẽ patris, Regiſq; fuerat, acutè & ioco dixit. *Minor ad maiorẽ, & filius ad patrem*: tunc facilè Regi perſuaſum, vt tranſiret: ſed aliud exinde ambigebatur, inquit Liuius, cum quam multis tranſiret: *Rex cum omni equitatu tranſire eum æquũ cenſebat. Legati vel cum tribus venire iubebãt, vel ſi tantum agmen traduceret obſides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Rex Hippiam, & Pantaucum Principes amicorũ obſides dedit.* ſigna lector quæ ſequntur, *nec tam*, inquit Liuius, *in pignus fidei obſides deſiderati erant, quã vt appareret ſocijs nequaquã ex dignitate pari congredi Regem cum Legatis.* Aliud quod ſub manu eſt ſubnecto: Artabanus tametſi Rex Parthorum, nec vt pleriq; alij bello victus, ceſsit tamẽ maieſtas Romanorum, adeò vt non ſit dedignatus venire ad Colloquium Legati Conſularis, & tranſgreſ- Sueton Calig.
ſus Euphratem, aquilas & ſigna Romana Cæſarumq; imagines adora- cap. 14.
uit. Reges, & Principes, ſui arbitrij ſunt: ſi legatione fungens id præſtitiſſet, impunitus, opinor, haud redijſſet. Orobazum etiam Legatum reuerſum à Sulla, è medio ſublatum ab Arſace Partorum Rege, quod is ſede vſus fuiſſet impari dignati Regiæ tradit Plutarchus. nam Sulla tribus ſedibus allatis, vnam Ariobarzani, alteram Orobazo dedit, tertiam, eamq; mediam ſibi ſumpſit, in eaq; Legatum mandata exponentem audiuit. Omiſsis lõginquis Dux Birronius ſollertior, certè in iſto, fuit, qui ſuperioribus annis Legatus ad Reginam Angliæ ab Henrico An. 1601.
IV. GALLIAE Rege miſſus, cum ſedem ſibi aſsignatam infra ſolium Reginæ, quod gradibus conſtabat tribus conſpexiſſet, ſtans, pede primo graduum poſito, Regis ſui mandata edidit. Sagaciter quoq; & falsè quidam Caroli V. Legatus ad Turcicum Imperatorem, cum accitus ad exponenda mandata aliquamdiu ſtetiſſet, neq; conſidere iuſſus eſſet, veſte quam habebat ſubſtrata humi ſedit, ſicq; mandata ſui Principis intrepide expoſuit. Mox inſurgens cum illud quod ſubſtrauerat fortè reliquiſſet, quamobrem id facere ſciſcitatus, reſpondit, Cæſaris Legatũ ſellam ſibi portare non ſolere. Iſmeniæ Thebani nouitijs iungendũ callidum factum. Is patriæ cauſa legatione ad Regem Perſarum ſuſcepta venit, & voluit ipſe de ſuo negocio Regem conuenire. Tribunus itaq; militum cuius officium erat res nunciatas ad Regem deferre, & admittendos ad eum introducere: verum ô Thebane hoſpes, inquit, lex eſt apud Perſas, vt is qui in conſpectum Regis venit, non ante ſermonem cum eo conferat, quam eum adorauerit: quod ſi igitur vis ipſum adire, neceſſe eſt vt quod lex iubet peragas. Sin minus, idem tibi per nos præſtabitur, quamuis tu non adoraueris. Iſmenias verò, deduc me, ait:

 Cum

Cũ autẽ acceſsiſſet & tantũ nõ Regi proximaſſet, annulũ, quẽ geſtabat è digito detractũ, clã abiecit ad pedes, cõfeſtimq; procũbẽs tãquã adoraret ſuſtulit eũ iterũ; & opinionẽ adorationis Regi Perſarũ prętitit, nihilq; quod ignominioſũ eſſet Gręcis cõmiſit, ſed & quod petierat à Rege impetrauit. Hęc igitur, & ſimilia legatis eiuſdẽ generis cauẽda ſunt, tũ cauſa iã dicta, tum quod deinceps ſemel tolerata in exẽplũ, ac vsũ abirẽt, quod ne accidat Principũ intereſt auctoritatis. Pertinet etiã ad cõgreſsũ Legatorũ diſquiſitio titulorũ quibus honorãdi ſunt qui adeũtur, ne plus minuſuè tribuatur eorũ dignitati, quã aſſolet. Vnde hac in re peccauit Legatus quidã Lacedæmoniorũ, qui Antigonũ Demetrij filiũ Regẽ ſalutarat: & tametſi is in magna annonæ caritate modium tritici pro quolibet Lacedæmone impetrauiſſet, eũ tamen exẽpli cauſa puniuerũt. Epicrates Atheniẽſis Legatus ad Alexandrũ miſſus, cũ multa munera ab ipſo accepiſſet, nõ erubeſcebat ita apertè, audacterq; Regi adulari, vt nõ nouem qui Athenis imperarẽt; ſed nouẽ Legatos ad Regẽ quotãnis eligere ſolitos. Admiratus ſum ego, inquit, Athenæus, quo pacto Atheniẽſes hũc impunè neq̃ exerint: cum Demeadẽ decẽ talẽtis mulctarint, qui Alexandrũ Deum exiſtimarit. Deniq;, ad cõgreſſum pertinet locũ aliquem deſignare, in quo colloquia inſtituãtur: & hic quoq; obſeruatu dignũ id quod ſupra diximus, vt qui maiori pollet autoritate primus locũ adeat, ad ſuũq; colloquiũ aliũ nõ ęquè potẽtẽ admittat. Nolo mea bilãce ponderare potẽtias vtriuſq; Regis, & Galli, & Hiſpani, quibus ſcimus nihil eſſe auguſtius in toto orbe Chriſtiano: ſed hoc tãtùm animaduerti ſuperioribus annis in cõgreſſu Legatorũ vtriuſq; Regũ de pace inter ſe tractantium, Legatos Regis Galliæ primum aduenisse eò loci qui cõuentibus celebrãdis deſignatus erat, & poſt paulò Legatos Regis Hiſp. Huius tamẽ potẽtiſsimi Regis auctoritati nolo mea obſeruatione Iniuriã facere quaſi quod poſtremus in cõuentũ cõuenerit Gallo ſit inferior (de eo viderint alij) ſed hoc vnum adſtruo, vbilibet ferè gentium vſum ſic inoleuiſſe, atq; cerimonias magnorũ Principũ ita ſe habere, vt in conuentu, ſeu cõgreſſu publico, is primo adueniat ad locum deſtinatũ, qui potẽtiã, & auctoritate alteri præualet; impotẽtior autẽ aliquo interiecto tẽporis ſpatio ſubſequatur, qui tùm à potẽtiore illo (ſiquidẽ in illius Prouincia cõuentus celebretur) officij cauſa primus aditur, atq; ſalutatur. Cõſimilem in modũ in cõgreſſu Papæ Clemẽtis VII. cum Franç. I. Galliæ Rege in vrbe Maſſilia, Rex biduo, aut triduo poſt aduentũ Papę illuc appulit. Idem quoq; obſeruatũ fuiſſe in conuentu qui Papã inter, & Carolũ V. Imp. Boloniæ agebatur, memoriæ proditũ eſt. Sed hæc quidẽ pacis tẽpore: nam in cõgreſsibus, ſeu collocutionibus bellicis qui Duce inter habẽtur, illud eſt exploratiſsimũ, vt locus cõgreſſus æquis ſpa-

Plut. in Lacon.

lib. 6. c. 6.

An. 1598.

cijs diſtás ab vtriſq; copijs cóſtituatur. Atq; ita inſtitutũ fuit colloquiũ legatorũ Galliæ in expeditione Neapolitana, de quo deq; ſeipſo Cominæus: *Interim de ſalute Regis erã valde ſollicitus, & vt tutò progrederetur cõſtitui intermiſſam pacis conditionẽ renouare: ſed vix ægre licebat internunciũ aliquẽ reperire qui ad ipſorũ caſtra proficiſceretur; vbi tandè eſſet inuẽtus qui iret, miſſæ fuerũt vltrò citroq; litteræ, quibus idoneè cauebatur venturis ad colloquiũ, quod illi æquo ſpatio ab vtriſq; caſtris haberi poſtulabãt.* Simile illud Ariouiſti Germanorũ Regis cum Cæſare: *Planities erat magna* (inquit ipſe Cæſar) *& in ea tumulus terreus ſatis grãdis. hic locus æquo ferè ſpatio ab caſtris vtriuſq; aberat, eo vt erat dictũ, ad colloquiũ venerũt. Legionẽ Cæſar quã equis deuexerat, paſſis ducẽtis ab eo tumulo cõſtituit. itẽ equites Ariouiſti pari interuallo cõſtiterũt. Ariouiſtus vt ex equis colloqueretur, & præter ſe denos, vt ad colloquiũ adducerẽt poſtulauit.* Ita Cæſar: cui iũgẽda sũt iſta Onosãdri: *In cõgreſſibus det operã Imperator vt ſecum prodeant ſelecti, & præſtabiles, quiq; Iuuenes, robuſti, decori, ſplẽdidis armis inſignes.* Rationẽ adfert hanc: *Sæpe enim inſpecta parte, de totius præſtantia iudicari ſolet. Atq; hinc hoſtium Imperator non tantũ de ijs quæ audiuerit deliberabit, quantum illis quæ viderit terrebitur.* Deniq; in eiuſmodi legationibus bellicis hoc quoque obſeruatur, vt is qui alteri præualet multorum dierum inducias cum alio non faciat: quippe quod deſidia & otio lãgueſcat exercitus, & ſuâ ſponte ſoluitur *rũ difficile ſit,* inquit Xenoph, *vel vnũ hominẽ alere deſidẽ: multo etiã difficilius totã domũ, ſed omniũ eſt difficillimũ vniuerſũ exercitũ cõtinere otioſum.* atq; hæc ratio ſuperioribus annis mouit Henricũ IV. Galliæ Regẽ in memorabili illa arcis Momelianæ obſidiõe, vt illuſt^mo Card. Aldobrãdino nomine Ducis Sabaudiæ inducias petẽti, negaret, quin acrius ſolito obſidionẽ vrgeret, ſi P. Mathæo fides. ſed hæc ſunt alterius loci & otij, diſcuſsiq;, ni fallor, in Notis ad Onoſandri Strategicon.

lib. 3. de bell. Nea

lib. 5. de bell Gall.

cap. 10. Strateg.

lib. 1. Cyri pæd.

Cap. XXI.

Quæ notanda ante ingreſſum Legati in vrbem, & ad Principem: quæ ſecundum ingreſſum: quæ veſtes? quæ fandi tempora, deq; officijs ſalutationum.

QVæ ſuperiori capite diximˀ eiˀ vnde Miſſus eſt perſonæ cõueniũt, nũc quæ ipſũ Legatũ proprie deceãt, quædã hic ſubnectamˀ. Igitur illud imprimis legato incũbit, vt priuſquã itineri ſe accingat, probè ſit inſtructˀ de Prĩcipis qui aditur & Aulæ Procerũ ingenio, & natura, ſeduloq; inquirat regionũ ſitus, limites, inſtituta, ac conſuetudines ſubditorum, ærarij quoque vires, quibuſque fœderibus ditio illa firmetur, adhæc rerum commercia, & quibus abũdet rebus quibuſq; careat, & quâ formâ Reip. gubernetur, & quod maximum inquirat an quædam molimenta & inſidiæ parentur Principi, vel patriæ illiuſue ſocijs quorum agit legationem: deniq; nihil non ediſcat, quæ vel ad munus dextrè obeundum, vel fœliciter exſequendum pertinere exiſtimabit. Hæc autem vnde-

melius accipiet, quam à ſimili legatione functis? Nam ſicuti varijs maritimis fluctibus, & tempeſtatibus agitati, ſecuriora, & certiora, alijs præbēt conſilia: ita illi qui Aulæ lubricum, illiusq; naturam experti,& varijs legationum laboribus perfuncti fuēre, longè haud dubiè meliora, & ſaniora mentibus legatorum inſtillant conſilia. Vbi itaq; iam ante de his edoctus fuerit, & tandem Vrbem appulerit, diuertat ad ædem Deo ſacram oraturus eum qui dat conſilia magnifica, ſana & recta. Cum enim diuina prouidentia conſilijs & actionibus humanis non
lib. 7. hiſt. ſuffragatur, malo & infęlici exitu terminantur, vt Gregoras inquit. Hoſpitio autem vbi exceptus à Primoribus Aulę fuerit, ac ſeſe aliquanto temporis ſpatio collegerit, nihil prius, nihil antiquius habeat, quam ijſdem Principem adeundi deſiderium oſtendere, ſandiq; copiam petere: quâ datâ, cultu, veſtituque, non tam eleganti & magnifico, quam moderato, & muneri cui deputatus eſt congruenti, petat Aulam, ſplendoremque veſtium turbæ potiùs ſequentis officio relinquat: non quidem vt Principis cui iſta neglectui ſunt, quam vulgi ſtudia aſſequatur: præſertim cum prudentiores cenſeant, vt auctor eſt Cicero, *munditiam non odioſam, neq; exquiſitiam nimis, ſed tantùm quæ fugiat agreſtem, & inhumanam negligentiam adhibendam in cultu, veſtituq;* ; in quo ſicut in plerisq; rebus mediocritas optima, & Legato ſi vlli ſequenda :

lib. 1. de Offic.

Homer. Odyſſ. 3.

Ex γὰρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
Eσθλή:

Quippè homini ex iſtis ſurgit bona famâ decuſq;

Sed præſertim temporum conditioni ſeſe accommodare, & id quod in Eccleſiaſticis etiam dicitur, vt not. glo. in cap. Quod verò 21. quæſtione 4. Iunioribus verò Legatis, & Martis, vt ſic dicam, alumnis, conceditur habitus venuſtior, quod iuuentus floridior ſit, & neſcio quid delectabilis habeat viriditatis, vt & militia plus libertatis. Quamquam & interdum iſti externum illum apparatum,& agmen ſeruorum nitentium faſtidient, ac potiùs in tempore vitabunt, vtpotè in rebus
Appian. dubijs, & afflictis. Ita Antonius Marci frater, & ſi erat cum Imperio,
lib. 5. Ciu. tamen vt vndiq; obſeſſus, ac propemodum victus, cum duobus lictoribus iuit ad Cæſarem à quo pari exemplo exceptus eſt. De Anatalio
cap. 38. Duce Orientis ex Procopio narrat Paſcalius, quem Theodoſius Imperator ad Varanem Perſarum Regem legauerat. Vbi is eò peruenit ac à Rege conſpici poterat, non præmiſit qui nunciaret aduentum ſuum: ſed ſolus, ac tacitus deſcendit ex equo, pedeſq; acceſsit ad eum, quem Rex conſpicatus, & qui mortalis eſſet ſciſcitatus, tanto honore obſtupefactus habito ſibi ab homine eximiæ claritudinis, confeſtim ad alia flexit.

flexit: Hinc magnus ille regnator voluit ſciri quam non agnoſceret hunc tantum ſui cultum. Dein, in Regiâ Legatum excepit magna humanitate, pacemque Imperatori, quibus conditionibus Anatalitio placitũ erat, dedit. Ecce vides, quãti referat in occaſione modeſtiã, moderationemq; ſibi renunciare. Atq; ſi in ſecũdis proſperiſq; rebus inſolentia, faſtus, arrogantia minus amandos homines facit, quid in aduerſis, afflictiſq; quibus demum condolemus, ſi facta elata non repugnent? His addendum, dedecêre Legatum deſerere cultum habitumq; ſuæ gentis: quippè qui patriam ſuumq; Principem negligere imò & aſpernari videbitur, qui alterius gentis mores aſſumit. At nunc porrò pergamus: Priuſquam Principem conueniat omni ſtudio inaudire conetur an ipſi aliquid fortè ſiniſtri, vel offenſionis materia acciderit; in quo euentu aditum differat dum æger moleſtiâ animus mora vel aliquo laxamento leuatus ſit. Nam vt in multis tempus rerum omnium eſt primum, vt Terent. inquit, ita hic maximè iuuat ſcire ipſa conueniendi tempora, ne, ſicut eſt in prouerbio, non ad propoſitum Legatus veniſſe dicatur. Quare tum maximè, vt fandi occaſionem quærat, ſuadeo, cum ſolutus à moleſtijs, iucunditati propior erit, vt talem petitionis effectum ſortiatur, qualem animum inuenerit. Ingreſſus autem ſi quæ dona danda acceperit, idoneis verbis, & cærimonijs Patriæ receptis offeret, idq; vt recte notat Brunus, pro mandatis ſibi datis id quod Phædria apud Comicum facit, qui Parmenioni ſeruo mandat non ſolum vt munus Thaidi offerat: ſed ipſum quoque quoad poſſit verbis exornet: vt & Aeneas apud Virgilium facit, qui Oratores ſuos dona quidem latino Regi ferre iubet, formam autem, & qualiter munus, quibuſq; verbis offerant non præſcribit: ſed tacitæ Legatorum induſtriæ relinquit. Ideoq; Legati munera non ſolum offerũt; ſed etiam à dignitate eorum laudant, & commendant. ſic enim aiunt: lib. 3. c. 13.

lib. 7. Aeneid.

Dat tibi præterea fortuna parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras.

Adhæc, Principem ijs honorum titulis compellabit, quibus eum inſigniri voluit is à quo miſſus eſt: quippe ſatius eſt mandatis Principum obtemperare, quam iudicio ſuo fidere, nec modum illum excedere qui eſt inter nimium, & parum. A quo ſibi minimè cauit Legatus ille miſſus ad Lacedæmonios, qui Antigonum Demetrij filium Regem ſalutauerat; quo nomine ſic illi excanduerunt, vt etiamſi legationem fe- Plut. in Lacon.

 liciter

liciter exſecutus fuerit, peſsimè tamen illum mulctarint. Memoriæ proditum eſt Carolum V. poſt initam cum Franciſco I. Gallorum Rege ad Cameracum pacificationem, cuidam Legato ſummis encomijs in os eum laudanti, in orationis extremo dixiſſe: vtinam nunc verè laudaſſes, biennio ante me parcius in Anglia vituperaſſes. Cæterum, vt eſt procliue, mediocritatem excedere, in laudando: ita etiam haud parua caret culpa debitos Principis honores depeculari. Teſtis ſit magnus Moſcouiæ Dux qui Legatum Imper. Turcarum inſolenti pœna mulctauit, quod pro merito eum non honoraſſet. quippè dum pileum ponere, ne à ritu ſuæ gentis recederet, tergiuerſatur, mox iuſſu Turcæ tegmen capiti clauis impactum fuit, vt quod deponere ſtolidus iſte abnuerat, firmius hæreret. Quid de Antonio, qui eandem ob cauſam Legatum Auguſti peſsimè accepit quod ſcilicet Cleopatrę parum ciuiliter locutus eſſet? Nũquid Emanuel Oriẽtis Imperator eandem ob rem legatum Venetorum flagris conſcidi iuſsit? ſed barbara inquies iſthęc facta ſunt: quæ tamen memorantur, vt legati ſaltem indignationis periculum effugiant, magnaque humanitate, & comitate vtantur, cum proximant Principi, prę ſertim offenſioni prono. Ita Antonius, & Ferdinandus Gennarij, legati à Ioanne Galeatio Mediolanenſium Duce ad Ludouicum Sfortiam (illius quidem Patruum, ſed hoſtem atrociſsimum) miſſum, luculentam de Ludouici laudibus in conſeſſu primorum ordinum orationem habuerunt, quæ eo pertinebat vt ægey ambitione animus poſtquam nihil aliæ artes valuiſſent, gloriæ, ac laudis mentione ſanaretur. Aſſueſcat inſuper Legatus cum Aulicis primæ notæ, qui ingreſsibus, & egreſsibus adhæreſcunt; ac diſcat cum ijs officijs certare, alios verò inferioris notæ minus contẽnere; cum ſui verò ſimilibus, id eſt aliorũ Principũ Legatis, eorumve adminiſtris rarò cõgredi, aut ſermocinari: quippè quod pleriſque innatũ eſt nimioperè ſibi familiares contemnere. Sed & inquirere, & explorare in Principum arcana, præſertim inter Liberum, quo vt equuleo nonnulli vtuntur. Non tamen nego quin priuſquam in publicum dicturi veniant, informent animos procerum, in ſuamque ſententiam præmijs, pollicitationibuſq; perducant. Vnde Carolus Galbianus Ludouici Sfortiæ Legatus ad Carolum Gallorum Regem pro tuendo Ducatu Mediolanenſi, contra Aragonum, ſeu Ioannem Galeatium cuius cauſam agebat, non prius ſibi in Conſilio Regis de bello differendum arbitratus eſt, quam proceres, quos gratia, & auctoritate potentes eſſe cognouerat, pollicendo præmia, atque docendo, quam facilis ac expedita res foret, ad capeſſendum bellum accendiſſet. Eſt tamen quod aduertant ne in congreſ-

P. Iouius lib. 1. hiſt.

ſionib

ſionibus, ſiue ſalutationibus capiantur, & proprijs ſeſe decipulis vt ſic dicam inuoluant. Meminerint illius Taciti nuſquam gentium plures inueniri qui *ſpecie amicitiæ dolum alteri parent, quam in Aulâ facti naturâ, & conſuetudine exerciti, velare odium fallacibus blanditijs.* Ibi aderit fortaſsis nonnemo Proteo mutabilior, qui fictè & ſimulatè illaudata de Principe promat vel Heroicas eius virtutes cum alterius conferat, vt quid probes, vel improbes, ilicò referat. ſed de his in Politicis dixi. Redeo vnde diuerti. vt Legatus Principem, qui ſuo maior eſt, cum maiori reuerentia, ac honore adire debet; ita paris Principis auctoritatem ſic ob oculos, habere debet, ne ſuam negligat. Itaq; ſiue in ſeſsione, ſiue in dicenda ſententia, ſiue in ſubſcribendo, ſiue in incedendo ſarctum, & tactum gradum ſuum, ac potiùs Principis, à quo miſſus eſt, tueri debet. Itaque hallucinatur is qui vbi à Principe qui aditur ſemel iterumque ac cumplurimum tertium monitus fuerit, imperatis non pareat, caput non tegit, loco qui illi deſignatus fuerit (dignitati tamen mittentis congruo) non ſedet. litteras porrò qui credentiæ obtulerit, conceſſa vtetur dicendi facultate, & quæ in mandatis habet, liberè & enucleatè edicet: Mandata verò, ſiue Inſtructiones neutiquam edet, niſi id mandatis contineatur, aut ſua ipſiusvè à quo miſſus eſt interſit exhiberi, id quod infra de Mandatis dicemus. Denique, negotium, quod miſsioni legationis cauſam dedit confidenter, & pro illius momento exponet, & quidem cum ea dictionis, & actionis venuſtate & perſpicuitate quam rei dignitas videbitur poſtulare. qua de re ſi alibi ſcripſerimus; hoc tamen ſubnecto, cum eximia dicentis actio mirum in modum valeat ad perſuadendum, eſſe interdum nonnullos, qui ſibilis, murmure, & colloquijs, perſtrepunt, & interturbant, exiſtimantes tantùm ſuæ demptum gloriæ, quantum ex culta oratione accedit Legato gratiæ, vel admirationis. In publicis verò ſeſſionibus, Legatus, aut is qui primas inter plures tenet, non niſi rogatus ſententiam ſuam, ſuorumque collegarum dicet, & quidem quæ non abhorreat à re, quæ in medium proponitur, & eo dicendi genere, quo nullus eorum qui communi intereſt conſilio, offendatur. Quod ſi diuerſi diuerſorum Principum Legati ſuper vna eademque re aduenerint, & ad Conſiſtorium ſeu conſilium indictum vocati fuerint, curæ pretium erit, vt priuſquam conueniat, aliorum mentem & ſententiam ediſcere ſatagat: quò commodius ipſe ſuam promat. vbi autem vna conuenerint, patiatur vt hi primum dicant, quorum oratione præinſtrui, atque confirmari cauſſam ſuam exiſtimabit. Simul atque dixerit,

lib. 14. Annal.

Digitized by Google

attentiſsimis auribus, quæ à Principe dicentur audiat, caueatq; ne minimum præterlabi ſibi verbum patiatur: memor, Lycurgum eo fine olim conſtituiſſe, ne aliquid pictum in loco ad conſilia conſtituto appareret, ne videlicet Senatorum cogitatio diſtraheretur: ſed tota in rebus deliberandis dijudicandiſq; defigeretur. Nám in minimo plerũq; verbo permagna latet emphaſis, vt Duc Mauritiæ didicit in verbis *evvich & enich* quibus fuerat vſus Carolus V. Porrò, ſimul atque reſponſum à Principe datum erit, pauca ſubiunget, nec niſi de re, atque argumento tempori, loco, perſonæ ſuæ conuenienti, eritq; demum in Principem honorificus, quem demiſsè recedens venerabitur. Ad extremum, prætermiſsis, aut certè non accerſitis Aulicorum colloquijs, illos humaniter ſalutabit, domumq; ſe recipiet: quod ſi à quibuſdam primoribus Aulicis, vel alijs minorum gentium legatis reducatur, ſtudeat vt poſteà ſimilibus reſpondeat officijs, neq; vlla humanitate ab aliquo ſe maiori vinci patiatur. Nam de ijs qui multis paraſangis inferiores ſunt, quique publicam non ſuſtinent perſonam, planè alienum eſt à dignitate legati, vltroneis indulgere ſalutationibus. Dico vltroneis: nam vt adeuntibus promiſcuè & opido-quàm humanum ſeſe exhibeat, ſuadent peritiſsimi legationum. Hinc legimus Cyneam Pirrhi legatum Senatores Romanos comiter, & quidem nominatim reſalutaſſe. quippè ſciebat philautiam homini à natura inditam, & quoſq; impensè æſtimari ab alio gaudere, præſertim æſtimato. Ac licet fluxa & Vertumno inconſtantior ſit voluntatis propenſio, verborum, vt aſſolet, pompis declarata, immanè tamen quantum homines illâ capiantur: Si quando autem aliquos primæ notæ viros viſitandos, ſalutandoſq; duxerit, videbit ne id crebrò fiat, verùm abundè erit, ſi eiuſmodi viſitationes geminauerit, aliterq; pro conſuetudinis regione vſurparit. Enimuerò, humana ambitio ne dicam vanitas, officijs iſtis mirè capitur; ideòque aduertat, ne vltra citraq; ciuilitatis fines in iſtis quicquam præſtet. Ac, vt ad inſtitutum redeam ſermonem, domum reuerſus curæ habeat vt diligenter memoriâ repetat, quæ in Senatu geſta, dictave à Principe fuerint, & quo nihil dictorum excidat, operæ pretium ſit Ephemerides ſub manu habere, quibus omnia ſigillatim conſignet. Denique ſi quæ legatus dicenda depræhenderit obliuione fortaſsis, vel alia de cauſa à ſe prætermiſſa, aut non ita clarè vt decuit explicata, videat ne pudore vitioſo illa non detractet, aut primo quoq; tempore, etiam extra conſiſtorium Principi liberè edicat, alioqui paris eſſet periculi malum, ſi dolosè mandata reticeat, aut pudore iuuenili omiſsâ memoriæ, lapſu non prodat. Poſtremò, aduertendum legato ne mandata ab his qui lega-

Digitized by Google

legatione adeuntur accipiat, ſi vel ij hoſtes ſint, aut alias ſuo Principi ſuſpecti, vel illorum poſtulatis morem non geſſerit: quod is non careat fraudis, & doli ſuſpitione, qui cum norit iſtos Principes diuortia fouere animorum, complacet tamen ei, à quo cum repulſa redit. Atq; eo nomine Legatos ad Antonium miſſos acriter Cicero repræhēdit, quòd eius qui Senatui parere dedignatus fuiſſet, mandata ad Senatum ſuſcepiſſent, qua de re vberius alibi dicemus. Denique, legati prudentiæ incūbet, inquirere an alius item ſit ibi Legatus cui fortè debeat ſalutationis officium: in quo regionis, & vrbis quæ aditur conſuetudo maximè attendenda eſt. Certè Venetijs ita inter nuncios S. Sedis, & Legatos aliorum Principum perpetuò obſeruatur, vt is qui vltimo aduenit, primus ab alio adeatur, & viſitetur. Hinc ortam ſuperioribus annis difficultatem legimus, inter D. de Meſſe Regis legatum, & Nuncium Apoſtolicum, qui quod ille identidem pro re nata à ſuo Rege Venetias miſſus eſſet, vltimùm illuc aduenienti ſalutationem negauit, aſtruens illum non eſſe recens miſſum, & proinde illius eſſe ipſum præſalutare, id quod præſtitit: tum quia poſtremus illius reditus, nec pro primo ſuæ legationis ingreſſu capi interpretarivè poterat, tùm quia eò loci erant res regni, vt officijs, & humanitate potiùs deuincēdi eſſent S. Pontificis miniſtri, quam anſam de prærogatiua certandi quærere. Legatus tamen Regis Catholici ſui magis plenus noluit, quod poſtremò Venetias appuliſſet, Nuncium Sedis Apoſtolicæ ibi agentem præſalutare, nec viciſsim Nuncius ipſum: ſic quod vtriq; annos ſuæ legationis, abſq; vllo ſalutationis officio tranſegerint.

Philip. 8.

P. Mathæi lib. 4. hiſt. narrat. 4. num. 7. An. 1592.

CAPVT XXII.

Legatio qua lingua edi debeat: deq; Interpretibus Legatorum.

VIcino deflexu querendum eſt qua lingua Legatus promere debeat legationem. Breuiter dicimus, eius qui illum miſit, ſeu illius Imperij vndè aduenit. Pertinet enim ad maieſtatem mittentis ipſo ſermocinari idiomate, quo ſi mittens ipſe præſens eſſet: hinc in Catone ſcribit plutarchus ipſum Athenis morantem à Græcæ linguæ vſu, cuius tamen peritiſsimus erat, abſtinuiſſe, & quando latinè commodè non licuit, nec Græcè etiam loqui voluiſſe, ſed interpretis opera vſum fuiſſe. Tantum enim honorem latino ſermoni tribuebant Romani, vt ne Græcis quidem vnquam, teſte Valerio, niſi latinè reſponſa darent: nec in vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos lo- lib. 2. c. 2.

æquè affici, atq; ſuis. atq; hic etiam aduertendum vt maturrimè expediantur, ne ſi tarditas adſit, voluptas in alterius mœrore poſita videatur. Vide quam indignabundus acceperit Tiberius Cæſar ſera Legatorum Ilienſium ſolatia, qui de morte Druſi ipſius filij paulò ſeriùs ſolamen attulerant. his enim, irridendo, non aliud reſpondit, quam *vicem eorum quoq; dolere quod egregium ciuem Hectorem* multis iam ante ſeculis mortuum *amiſiſſent*. Sublato è medio Henrico IV. Galliæ Rege anno 1610. mox vndequaq; adueniunt Legati Solamen Ludouico XIII. filio & regni ſucceſſori allaturi, & quidem Dux de Feria ab Rege Hiſpaniæ, Antonius Millortus ab Angliæ, Dux Bucquoius ab Archiducibus, & alij ab alijs. Verùm, nimio plura ſunt huius farinæ exempla, quibus palam fit ſatiùs omittere legationes iſtas, quam rebus iam exoletis ſuperuacuas mittere. maximè cum huius generis legationes inter illuſtres habeantur, nec alij quam Palatinis primæ notæ, alijſq; ſublimibus viris ſoleāt demandari, qui nihil præter dedecus à Principe, qui ſeriùs æquo aditus eſt, reportant.

Suet. Tib. cap. 52.

CAPVT XX.

De Congreſſionibus Legatorum.

PRincipis cum Principe, vel Principis cum Republica, aut iſtius cum Principe, aut plurium inter ſe Principum negotium commune eſt. At quia Principes & Reges in congreſſum colloquiumq; rarenter veniunt, per Legatos negocia tractant, & exequntur. vndè declarandum, quo pacto ſint habendæ eiuſmodi congreſsiones, & quis primum alterius colloquium petere: hoc enim tangit arcanum dominationis. Breuiter, Legati Principis, ſeu poteſtatis imbecillioris, colloquium validioris primum poſtulare par eſt. validiorem intelligo, qui alterùm potentiâ, vel dignitate præſtat. ſi par alter alteri ſit, ille minorem ſe profitetur, cuiùs rogatu congreſsiones habentur. Romanorum exemplis elucidabimus: nam non eſt quod quiſquam iam putet Hiſpanos, aut Italos, aut aliûs Prouinciæ Principes accuratiores illis fuiſſe cērimoniarum cōgreſſuum obſeruatores; quos ſcilicet ſingulares ijs in rebus quæ ad maieſtatem Populi Rom. retinendam & augendam conſtat fuiſſe. Igitur cum Legati Rom. cum Perſeo Philippi Regis Macedonum filio colloquium habituri eſſent, narrat Liuius deſiderium mortalibus inceſsiſſe videndi congredientes, nobilem Regem, & populi Principis terrarum Legatos. Dirimebat Regem, & Legatos flumen, prima fuit contentio vti tranſgrederentur: à partibus Regis, allegabatur Regia Maieſtas, Legati autē populi Rom. nomini, & amplitudini ſuæ aliquid

lib. 31.

deberi

deberi exiſtimabāt, & Perſeum petijſſe colloquium, itaq; primus tranſiret; cum vtriq; cunctarentur, alter legatorum, qui L. Philippus erat, quod nomē patris, Regiſq; fuerat, acutè & ioco dixit. *Minor ad maiorē, & filius ad patrem*: tunc facilè Regi perſuaſum, vt tranſiret: ſed aliud exinde ambigebatur, inquit Liuius, cum quam multis tranſiret: *Rex cum omni equitatu tranſire eum aequū cenſebat. Legati vel cum tribus venire iubebāt, vel ſi tantum agmen traduceret obſides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Rex Hippiam, & Pantaucum Principes amicorū obſides dedit.* ſigna lector quæ ſequuntur, *nec tam*, inquit Liuius, *in pignus fidei obſides deſiderati erant, quā vt appareret ſocijs nequaquā ex dignitate pari congredi Regem cum Legatis.* Aliud quod ſub manu eſt ſubnecto: Artabanus tametſi Rex Parthorum, nec vt plerique; alij bello victus, ceſſit tamē maieſtas Romanorum, adeò vt non ſit dedignatus venire ad Colloquium Legati Conſularis, & tranſgreſſus Euphratem, aquilas & ſigna Romana Cæſarumq; imagines adorauit. Reges, & Principes, ſui arbitrij ſunt: ſi legatione fungens id præſtitiſſet, impunitus, opinor, haud redijſſet. Orobazum etiam Legatum reuerſum à Sulla, è medio ſublatum ab Arſace Partorum Rege, quod is ſede vſus fuiſſet impari dignati Regiæ tradit Plutarchus. nam Sulla tribus ſedibus allatis, vnam Ariobarzani, alteram Orobazo dedit, tertiam, eamq; mediam ſibi ſumpſit, in eaq; Legatum mandata exponentem audiuit. Omiſsis lōginquis Dux Birronius ſollertior, certè in iſto, fuit, qui ſuperioribus annis Legatus ad Reginam Angliæ ab Henrico IV. GALLIAE Rege miſſus, cum ſedem ſibi aſsignatam infra ſolium Reginæ, quod gradibus conſtabat tribus conſpexiſſet, ſtans, pede primo graduum poſito, Regis ſui mandata edidit. Sagaciter quoq; & falsè quidam Caroli V. Legatus ad Turcicum Imperatorem, cum accitus ad exponenda mandata aliquamdiu ſtetiſſet, neq; conſidere iuſſus eſſet, veſte quam habebat ſubſtrata humi ſedit, ſicq; mandata ſui Principis intrepide expoſuit. Mox inſurgens cum illud quod ſubſtrauerat fortè reliquiſſet, quamobrem id facere ſciſcitatus, reſpondit, Cæſaris Legatū ſellam ſibi portare non ſolere. Iſmeniæ Thebani nouitijs iungendū callidum factum. Is patriæ cauſa legatione ad Regem Perſarum ſuſcepta venit, & voluit ipſe de ſuo negocio Regem conuenire. Tribunus itaq; militum cuius officium erat res nunciatas ad Regem deferre, & admittendos ad eum introducere: verum ô Thebane hoſpes, inquit, lex eſt apud Perſas, vt is qui in conſpectum Regis venit, non ante ſermonem cum eo conferat, quam eum adorauerit: quod ſi igitur vis ipſum adire, neceſſe eſt vt quod lex iubet peragas. Sin minus, idem tibi per nos præſtabitur, quamuis tu non adoraueris. Iſmenias verò, deduc me, ait:

Sueton Calig. cap. 14.

An. 1601.

Cũ autẽ acceſsiſſet & tantũ nõ Regi proximaſſet, annulũ, quẽ geſtabat è digito detractũ, clã abiecit ad pedes, cõfeſtimq; procũbẽs tãquã adoraret ſuſtulit eũ iterũ; & opinionẽ adorationis Regi Perſarũ pręſtitit, nihilq; quod ignominioſũ eſſet Gręcis cõmiſit, ſed & quod petierat à Rege impetrauit. Hęc igitur, & ſimilia legatis eiuſdẽ generis cauẽda ſunt, tũ cauſa iã dicta, tum quod deinceps ſemel tolerata in exẽplũ, ac vsũ abirẽt, quod ne accidat Principũ intereſt auctoritatis. Pertinet etiã ad cõgreſsũ Legatorũ diſquiſitio titulorũ quibus honorãdi ſunt qui adeũtur, ne plus minuſuè tribuatur eorũ dignitati, quã aſſolet. Vnde hac in re peccauit Legatus quidã Lacedæmoniorũ, qui Antigonũ Demetrij filiũ Regẽ ſalutarat: & tametſi is in magna annonæ caritate modium tritici pro quolibet Lacedæmone impetrauiſſet, eũ tamen exẽpli cauſa puniuerũt. Epicrates Atheniẽſis Legatus ad Alexandrũ miſſus, cũ multa munera ab ipſo accepiſſet, nõ erubeſcebat ita apertè, audacterq; Regi adulari, vt nõ nouem qui Athenis imperarẽt; ſed nouẽ Legatos ad Regẽ quotãnis eligere ſolitos. Admiratus ſum ego, inquit, Athenæus, quo pacto Atheniẽſes hũc impunè neglexerint: cum Demeadẽ decẽ talẽtis mulctarint, qui Alexandrũ Deum exiſtimarit. Deniq;, ad cõgreſſum pertinet locũ aliquem deſignare, in quo colloquia inſtituãtur: & hic quoq; obſeruatu dignũ id quod ſupra diximus, vt qui maiori pollet autoritate primus locũ adeat, ad ſuũq; colloquiũ aliũ nõ ęquè potẽtẽ admittat. Nolo mea bilãce ponderare potẽtias vtriuſq; Regis, & Galli, & Hiſpani, quibus ſcimus nihil eſſe auguſtius in toto orbe Chriſtiano: ſed hoc tãtùm animaduerti ſuperioribus annis in cõgreſſu Legatorũ vtriuſq; Regũ de pace inter ſe tractantium, Legatos Regis Galliæ primum aduenisſe eò loci qui cõuentibus celebrãdis deſignatus erat, & poſt paulò Legatos Regis Hiſp. Huius tamẽ potẽtiſsimi Regis auctoritati nolo mea obſeruatione iniuriã facere quaſi quod poſtremus in cõuentũ cõuenerit Gallo ſit inferior (de eo viderint alij) ſed hoc vnum adſtruo, vbilibet ferè gentium vſum ſic inoleuiſſe, atq; cerimonias magnorũ Principũ ita ſe habere, vt in conuentu, ſeu cõgreſſu publico, is primo adueniat ad locum deſtinatũ, qui potẽtiã, & auctoritate alteri præualet; impotẽtior autẽ aliquo interiecto tẽporis ſpatio ſubſequatur, qui tùm à potẽtiore illo (ſiquidẽ in illius Prouincia cõuentus celebretur) officij cauſa primus aditur, atq; ſalutatur. Cõſimilem in modũ in cõgreſſu Papæ Clemẽtis VII. cum Franç. I. Galliæ Rege in vrbe Maſsilia, Rex biduo, aut triduo poſt aduentũ Papę illuc appulit. Idem quoq; obſeruatũ fuiſſe in conuentu qui Papã inter, & Carolũ V. Imp. Boloniæ agebatur, memoriæ proditũ eſt. Sed hæc quidẽ pacis tẽpore: nam in cõgreſsibus, ſeu collocutionibus bellicis qui Duce inter habẽtur, illud eſt exploratiſsimũ, vt locus cõgreſſus æquis ſpa-

Plut. in Lacon.

lib. 6. c. 6.

An. 1598.

Digitized by Google

cijs diſtás ab vtriſq; copijs cóſtituatur. Atq; ita inſtitutũ fuit colloquiũ
legatorũ Gallię in expeditione Neapolitana, de quo deq; ſeipſo Comi-
næus: *Interim de ſalute Regis erã valde ſollicitus, & vt tutò progrederetur cõſti* lib. 3. de bell. Nea
tui intermiſſam pacis conditionẽ renouare: ſed vix ægre licebat internunciũ ali-
quẽ reperire qui ad ipſorũ caſtra proficiſceretur; vbi tandẽ eſſet inuẽtus qui iret,
miſſæ fuerũt vltrò citroq; litteræ, quibus idoneè cauebatur venturis ad colloquiũ;
quod illi æquo ſpatio ab vtriſq; caſtris haberi poſtulabãt. Simile illud Arioviſti
Germanorũ Regis cum Cæſare: *Planities erat magna* (inquit ipſe Cæſar)
& in ea tumulus terreus ſatis grãdis. hic locus æquo ferè ſpatio ab caſtris vtriuſq; lib. 5. de
aberat, eo vt erat dictũ, ad colloquiũ venerũt. Legionẽ Cæſar quã equis deuexe- bell Gall.
rat, paſſis ducẽtis ab eo tumulo cõſtituit. itẽ equites Arioviſti pari interuallo cõſti-
tuerũt. Ariouiſtus vt ex equis colloqueretur, & præter ſe denos, vt ad colloquiũ ad-
ducerẽt poſtulauit. Ita Cæſar: cui iũgẽda sũt iſta Onosãdri: *In cõgreſſibus det*
operã Imperator vt ſecum prodeant ſelecti, & præſtabiles quiq; Iuuenes, robuſti, cap. 10. Strateg.
decori, ſplẽdidis armis inſignes. Rationẽ adfert hanc: *Sæpe enim inſpecta parte,*
de totius præſtantia iudicari ſolet. Atq; hinc hoſtium Imperator non tantũ de ijs
quæ audiuerit deliberabit, quantum illis quæ viderit terrebitur. Deniq; in eiuſ-
modi legationibus bellicis hoc quoque obſeruatur, vt is qui alteri
præualet multorum dierum inducias cum alio non faciat: quippe quod
deſidia & otio lãgueſcat exercitus, & ſuâ ſponte ſoluitur *cũ difficile ſit*, in-
quit Xenoph, *vel vnũ hominẽ alere deſidẽ: multo etiã difficilius totã domũ, ſed* lib. 1. Cyr
omniũ eſt difficillimũ vniuerſũ exercitũ cõtinere otioſum. atq; hæc ratio ſupe- pæd.
rioribus annis mouit Henricũ IV. Gallię Regẽ in memorabili illa arcis
Momelianæ obſidiõe, vt illuſtmo Card. Aldobrãdino nomine Ducis Sa-
baudiæ inducias petẽti, negaret, quin acrius ſolito obſidioné vrgeret, ſi
P. Mathæo fides. ſed hæc ſunt alterius loci & otij, diſcuſsiq;, ni fallor, in
Notis ad Onoſandri Strategicon.

Cap. XXI.

Quæ notanda ante ingreſſum Legati in vrbem, & ad Principem: quæ ſecundum ingreſſum: quæ veſtes? quæ fandi tempora, deq; officijs ſalutationum.

QVę ſuperiori capite dixim' ei' vnde Miſſus eſt perſonę cõueniũt, nũc
quæ ipsũ Legatũ propriè deceãt, quędã hic ſubnectam'. Igitur illud im-
primis legato incũbit, vt priuſquã itineri ſe accingat, probè ſit inſtruct'
de Prĩcipis qui aditur & Aulę Procerũ ingenio, & natura, ſeduloq; inqui-
rat regionũ ſitus, limites, inſtituta, ac conſuetudines ſubditorum, ærarij
quoque vires, quibuſque fœderibus ditio illa firmetur, adhæc rerum
commercia, & quibus abũdet rebus quibuſq; careat, & quâ formâ Reip.
gubernetur, & quod maximum inquirat an quædam molimenta & inſi
diæ parentur Principi, vel patriæ illiuſue ſocijs quorum agit legatio-
nem: deniq; nihil non ediſcat, quæ vel ad munus dextrè obeundum,
vel fœliciter exſequendum pertinere exiſtimabit. Hæc autem vnde

Digitized by Google

melius accipiet, quam à ſimili legatione functis? Nam ſicuti varijs maritimis fluctibus, & tempeſtatibus agitati, ſecuriora, & certiora, alijs præbẽt conſilia: ita illi qui Aulæ lubricum, illiuſq; naturam experti, & varijs legationum laboribus perfuncti fuêre, longè haud dubiè meliora, & ſaniora mentibus legatorum inſtillant conſilia. Vbi itaq; iam ante de his edoctus fuerit, & tandem Vrbem appulerit, diuertat ad ædem Deo ſacram oraturus eum qui dat conſilia magnifica, ſana & recta. Cum enim diuina prouidentia conſilijs & actionibus humanis non
lib. 7. hiſt. ſuffragatur, malo & infęlici exitu terminantur, vt Gregoras inquit. Hoſpitio autem vbi exceptus à Primoribus Aulę fuerit, ac ſeſe aliquanto temporis ſpatio collegerit, nihil prius, nihil antiquius habeat, quam iiſdem Principem adeundi deſiderium oſtendere, fandiq; copiam petère: quâ datâ, cultu, veſtituque, non tam eleganti & magnifico, quam moderato, & muneri cui deputatus eſt congruenti, petat Aulam, ſplendoremque veſtium turbæ potiùs ſequentis officio relinquat: non quidem vt Principis cui iſta neglectui ſunt, quam vulgi ſtudia aſſequatur: præſertim cum prudentiores cenſeant, vt auctor eſt Cicero, *mun-*
lib. 1. de *ditiam non odioſam, neq; exquiſitam nimis, ſed tantùm quæ fugiat agreſtem,*
Offic. *& inhumanam negligentiam adhibendam in cultu, veſtituq;*; in quo ſicut in pleriſq; rebus mediocritas optima, & Legato ſi vlli ſequenda:

Homer. Ex γὰρ τοι τύτων φάτις ἀνδρώπυς ἀναβαίνει
Odyſſ. 3. Ἐσθλή:

Quippè homini ex iſtis ſurgit bona famâ decuſq;

Sed præſertim temporum conditioni ſeſe accommodare, & id quod in Eccleſiaſticis etiam dicitur, vt not. glo. in cap. Quod verò 21. quæſtione 4. Iunioribus verò Legatis, & Martis, vt ſic dicam, alumnis, conceditur habitus venuſtior, quod iuuentus floridior ſit, & neſcio quid delectabilis habeat viriditatis, vt & militia plus libertatis. Quamquam & interdum iſti externum illum apparatum, & agmen ſeruorum nitentium faſtidient, ac potiùs in tempore vitabunt, vtpotè in rebus
Appian. dubijs, & afflictis. Ita Antonius Marci frater, & ſi erat cum Imperio,
lib. 5. Ciu. tamen vt vndiq; obſeſſus, ac propemodum victus, cum duobus lictoribus iuit ad Cæſarem à quo pari exemplo exceptus eſt. De Anatalio
cap. 38. Duce Orientis ex Procopio narrat Paſcalius, quem Theodoſius Imperator ad Varanem Perſarum Regem legauerat. Vbi is eò peruenit ac à Rege conſpici poterat, non præmiſit qui nunciaret aduentum ſuum: ſed ſolus, ac tacitus deſcendit ex equo, pedeſq; acceſsit ad eum, quem Rex conſpicatus, & qui mortalis eſſet ſciſcitatus, tanto honore obſtupefactus habito ſibi ab homine eximiæ claritudinis, confeſtim ad alia

flexit,

Digitized by Google

flexit: Hinc magnus ille regnator voluit ſciri quam non agnoſceret hunc tantum ſui cultum. Dein, in Regiâ Legatum excepit magna humanitate, pacemque Imperatorī, quibus conditionibus Anatalitio placitū erat, dedit. Ecce vides, quāti referat in occaſione modeſtiā, moderationemq; ſibi renunciare. Atq; ſi in ſecūdis proſperiſq; rebus inſolentia, faſtus, arrogantia minus amandos homines facit, quid in aduerſis, afflictiſq; quibus demum condolemus, ſi facta elata non repugnent? His addendum, dedecĕre Legatum deſerere cultum habitumq; ſuæ gentis: quippè qui patriam ſuumq; Principem negligere imò & aſpernari videbitur, qui alterius gentis mores aſſumit. At nunc porrò pergamus: Priuſquam Principem conueniat omni ſtudio inaudire conetur an ipſi aliquid fortè ſiniſtri, vel offenſionis materia acciderit; in quo euentu aditum differat dum æger moleſtiā animus mora vel aliquo laxamento leuatus ſit. Nam vt in multis tempus rerum omnium eſt primum, vt Terent. inquit, ita hic maximè iuuat ſcire ipſa conueniendi tempora, ne, ſicut eſt in prouerbio, non ad propoſitum Legatus veniſſe dicatur. Quare tum maximè, vt fandi occaſionem quærat, ſuadeo, cum ſolutus à moleſtijs, iucunditati propior erit, vt talem petitionis effectum ſortiatur, qualem animum inuenerit. Ingreſſus autem ſi quæ dona danda acceperit, idoneis verbis, & cærimonijs Patriæ receptis offeret, idq; vt recte notat Brunus, pro mandatis ſibi datis id quod Phædria apud Comicum facit, qui Parmenioni ſeruo mandat non ſolum vt munus Thaidi offerat: ſed ipſum quoque quoad poſſit verbis exornet: vt & Aeneas apud Virgilium facit, qui Oratores ſuos dona quidem latino Regi ferre iubet, formam autem, & qualiter munus, quibuſq; verbis offerant non præſcribit: ſed tacitæ Legatorum induſtriæ relinquit. Ideoq; Legati munera non ſolum offerūt; ſed etiam à dignitate eorum laudant, & commendant. ſic enim aiunt:

lib. 3. c. 13.

lib. 7. Aeneid.

Dat tibi præterea fortuna parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras.

Adhæc, Principem ijs honorum titulis compellabit, quibus eum inſigniri voluit is à quo miſſus eſt: quippe ſatius eſt mandatis Principum obtemperare, quam iudicio ſuo fidere, nec modum illum excedere qui eſt inter nimium, & parum. A quo ſibi minimè cauit Legatus ille miſſus ad Lacedæmonios, qui Antigonum Demetrij filium Regem ſalutauerat; quo nomine ſic illi excanduerunt, vt etiamſi legationem feliciter

Plut. in Lacon.

Digitized by Google

liciter exſecutus fuerit, peſsimè tamen illum mulctarint. Memoriæ proditum eſt Carolum V. poſt initam cum Franciſco I. Gallorum Rege ad Cameracum pacificationem, cuidam Legato ſummis encomijs in os eum laudanti, in orationis extremo dixiſſe: vtinam nunc verè laudaſſes, biennio ante me parcius in Anglia vituperaſſes. Cæterum, vt eſt procliue, mediocritatem excedere, in laudando: ita etiam haud parua caret culpa debitos Principis honores depeculari. Teſtis ſit magnus Moſcouiæ Dux qui Legatum Imper. Turcarum inſolenti pœna mulctauit, quod pro merito eum non honoraſſet. quippè dum pileum ponere, ne à ritu ſuæ gentis recederet, tergiuerſatur, mox iuſſu Turcæ tegmen capiti clauis impactum fuit, vt quod deponere ſtolidus iſte abnuerat, firmius hæreret. Quid de Antonio, qui eandem ob cauſam Legatum Auguſti peſsimè accepit quod ſcilicet Cleopatrę parum ciuiliter locutus eſſet? Nũquid Emanuel Oriẽtis Imperator eandem ob rem legatum Venetorum flagris conſcidi iuſsit? ſed barbara inquies iſthęc facta ſunt: quæ tamen memorantur, vt legati ſaltem indignationis periculum effugiant, magnaque humanitate, & comitate vtantur, cum proximant Principi, prę ſertim offenſioni prono. Ita Antonius, & Ferdinandus Gennarij, legati à Ioanne Galeatio Mediolanenſium Duce ad Ludouicum Sfortiam (illius quidem Patruum, ſed hoſtem atrocisſimum) miſſum, luculentam de Ludouici laudibus in conſeſſu primorum ordinum orationem habuerunt, quæ eo pertinebat vt æger ambitione animus poſtquam nihil aliæ artes valuiſſent, gloriæ, ac laudis mentione ſanaretur. Aſſueſcat inſuper Legatus cum Aulicis primæ notæ, qui ingreſsibus, & egreſsibus adhæreſcunt; ac diſcat cum ijs officijs certare, alios verò inferioris notæ minus contẽnere; cum ſui verò ſimilibus, id eſt aliorũ Principũ Legatis, eorumve adminiſtris rarò cõgredi, aut ſermocinari: quippè quod pleriſque innatũ eſt nimioperè ſibi familiares contemnere. Sed & inquirere, & explorare in Principum arcana, præſertim inter Liberum, quo vt equuleo nonnulli vtuntur. Non tamen nego quin priuſquam in publicum dicturi veniant, informent animos procerum, in ſuamque ſententiam præmijs, pollicitationibuſq; perducant. Vnde Carolus Galbianus Ludouici Sfortiæ Legatus ad Carolum Gallorum Regem pro tuendo Ducatu Mediolanenſi, contra Aragonum, ſeu Ioannem Galeatium cuius cauſam agebat, non prius ſibi in Conſilio Regis de bello diſſerendum arbitratus eſt, quam proceres, quos gratia, & auctoritate potentes eſſe cognouerat, pollicendo præmia, atque docendo, quam facilis ac expedita res foret, ad capeſſendum bellum accendiſſet. Eſt tamen quod aduertant ne in congreſſionib

P. Iouius lib. 1. hiſt.

Digitized by Google

ſionibus, ſiue ſalutationibus capiantur, & proprijs ſeſe decipulis vt ſic dicam inuoluant. Meminerint illius Taciti nuſquam gentium plures inueniri qui *ſpecie amicitiæ dolum alteri parent, quam in Aulâ facti naturâ, & conſuetudine exerciti, velare odium fallacibus blanditijs.* Ibi aderit fortaſsis nonnemo Proteo mutabilior, qui fictè & ſimulatè illaudata de Principe promat vel Heroicas eius virtutes cum alterius conferat, vt quid probes, vel improbes, ilicò referat. ſed de his in Politicis dixi. Redeo vnde diuerti. vt Legatus Principem, qui ſuo maior eſt, cum maiori reuerentia, ac honore adire debet; ita paris Principis auctoritatem ſic ob oculos, habere debet, ne ſuam negligat. Itaq; ſiue in ſeſsione, ſiue in dicenda ſententia, ſiue in ſubſcribendo, ſiue in incedendo ſarctum, & tactum gradum ſuum, ac potiùs Principis, à quo miſſus eſt, tueri debet. Itaque hallucinatur is qui vbi à Principe qui aditur ſemel iterumque ac cumplurimum tertium monitus fuerit, imperatis non pareat, caput non tegit, loco qui illi deſignatus fuerit (dignitati tamen mittentis congruo) non ſedet. litteras porrò qui credentiæ obtulerit, conceſſa vtetur dicendi facultate, & quæ in mandatis habet, liberè & enucleatè edicet: Mandata verò, ſiue Inſtructiones neutiquam edet, niſi id mandatis contineatur, aut ſua ipſiusvè à quo miſſus eſt interſit exhiberi, id quod infra de Mandatis dicemus. Denique, negotium, quod miſsioni legationis cauſam dedit confidenter, & pro illius momento exponet, & quidem cum ea dictionis, & actionis venuſtate & perſpicuitate quam rei dignitas videbitur poſtulare. qua de re ſi alibi ſcripſerimus; hoc tamen ſubnecto, cum eximia dicentis actio mirum in modum valeat ad perſuadendum, eſſe interdum nonnullos, qui ſibilis, murmure, & colloquijs, perſtrepunt, & interturbant, exiſtimantes tantùm ſuæ demptum gloriæ, quantum ex culta oratione accedit Legato gratiæ, vel admirationis. In publicis verò ſeſſionibus, Legatus, aut is qui primas inter plures tenet, non niſi rogatus ſententiam ſuam, ſuorumque collegarum dicet, & quidem quæ non abhorreat à re, quæ in medium proponitur, & eo dicendi genere, quo nullus eorum qui communi intereſt conſilio, offendatur. Quod ſi diuerſi diuerſorum Principum Legati ſuper vna eademque re aduenerint, & ad Conſiſtorium ſeu conſilium indictum vocati fuerint, curæ pretium erit, vt priuſquam conueniat, aliorum mentem & ſententiam ediſcere ſatagat: quò commodius ipſe ſuam promat. vbi autem vna conuenerint, patiatur vt hi primum dicant, quorum oratione præinſtrui, atque confirmari cauſſam ſuam exiſtimabit. Simul atque dixerit,

lib. 14. Annal.

Digitized by Google

attentiſsimis auribus, quæ à Principe dicentur audiat, caueatq; ne minimum præterlabi ſibi verbum patiatur: memor, Lycurgum eo fine olim conſtituiſſe, ne aliquid pictum in loco ad conſilia conſtituto appareret, ne videlicet Senatorum cogitatio diſtraheretur: ſed tota in rebus deliberandis dijudicandiſq; defigeretur. Nam in minimo pleruq; verbo permagna latet emphaſis, vt Duc Mauritiæ didici in verbis *evvich* & *enich* quibus fuerat vſus Carolus V. Porrò, ſimul atque reſponſum à Principe datum erit, pauca ſubiunget, nec niſi de re, atque argumento tempori, loco, perſonæ ſuæ conuenienti, eritq; demum in Principem honorificus, quem demiſsè recedens venerabitur. Ad extremum, prætermiſsis, aut certè non accerſitis Aulicorum colloquijs, illos humaniter ſalutabit, domumq; ſe recipiet: quod ſi à quibuſdam primoribus Aulicis, vel alijs minorum gentium legatis reducatur, ſtudeat vt poſteà ſimilibus reſpondeat officijs, neq; vlla humanitate ab aliquo ſe maiori vinci patiatur. Nam de ijs qui multis paraſangis inferiores ſunt, quique publicam non ſuſtinent perſonam, planè alienum eſt à dignitate legati, vltroneis indulgere ſalutationibus. Dico vltroneis: nam vt adeuntibus promiſcuè & opido-quàm humanum ſeſe exhibeat, ſuadent peritiſsimi legationum. Hinc legimus Cyneam Pirrhi legatum Senatores Romanos comiter, & quidem nominatim reſalutaſſe. quippè ſciebat philautiam homini à natura inditam, & quoſq; impensè æſtimari ab alio gaudere, præſertim æſtimato. Ac licet fluxa & Vertumno inconſtantior ſit voluntatis propenſio, verborum, vt aſſolet, pompis declarata, immanè tamen quantum homines illâ capiantur: Si quando autem aliquos primæ notæ viros viſitandos, ſalutandoſq; duxerit, videbit ne id crebrò fiat, verùm abundè erit, ſi eiuſmodi viſitationes geminauerit, aliterq; pro conſuetudinis regione vſurparit. Enimuerò, humana ambitio ne dicam vanitas, officijs iſtis mirè capitur; ideòque aduertat, ne vltra citraq; ciuilitatis fines in iſtis quicquam præſtet. Ac, vt ad inſtitutum redeam ſermonem, domum reuerſus curæ habeat vt diligenter memoriâ repetat, quæ in Senatu geſta, dictave à Principe fuerint, & quo nihil dictorum excidat, operæ pretium ſit Ephemerides ſub manu habere, quibus omnia ſigillatim conſignet. Denique ſi quæ legatus dicenda depræhenderit obliuione fortaſsis, vel alia de cauſa à ſe prætermiſſa, aut non ita clarè vt decuit explicata, videat ne pudore vitioſo illa non detractet, aut primo quoq; tempore, etiam extra conſiſtorium Principi liberè edicat, alioqui paris eſſet periculi malum, ſi dolosè mandata reticeat, aut pudore iuuenili omiſsâ memoriæ, lapſu non prodat. Poſtremò, aduertendum legato ne mandata ab his qui lega-

legatione adeuntur accipiat, ſi vel ij hoſtes ſint, aut alias ſuo Principi ſuſpecti, vel illorum poſtulatis morem non geſſerit: quod is non careat fraudis, & doli ſuſpitione, qui cum norit iſtos Principes diuortia fouere animorum, complacet tamen ei, à quo cum repulſa redit. Atq; eo nomine Legatos ad Antonium miſſos acriter Cicero repræhẽdit, quòd eius qui Senatui parere dedignatus fuiſſet, mandata ad Senatum ſuſcepiſſent, qua de re vberius alibi dicemus. Denique, legati prudentiæ incũbet, inquirere an alius item ſit ibi Legatus cui fortè debeat ſalutationis officium: in quo regionis, & vrbis quæ aditur conſuetudo maximè attendenda eſt. Certè Venetijs ita inter nuncios S. Sedis, & Legatos aliorum Principum perpetuò obſeruatur, vt is qui vltimo aduenit, primus ab alio adeatur, & viſitetur. Hinc ortam ſuperioribus annis difficultatem legimus, inter D. de Meſſe Regis legatum, & Nuncium Apoſtolicum, qui quod ille identidem pro re nata à ſuo Rege Venetias miſſus eſſet, vltimùm illuc aduenienti ſalutationem negauit, aſtruens illum non eſſe recens miſſum, & proinde illius eſſe ipſum præſalutare, id quod præſtitit: tum quia poſtremus illius reditus, nec pro primo ſuæ legationis ingreſſu capi interpretarivè poterat, tùm quia eò loci erant res regni, vt officijs, & humanitate potiùs deuincẽdi eſſent S. Pontificis miniſtri, quam anſam de prærogatiua certandi quærere. Legatus tamen Regis Catholici ſui magis plenus noluit, quod poſtremò Venetias appuliſſet, Nuncium Sedis Apoſtolicæ ibi agentem præſalutare, nec viciſsim Nuncius ipſum: ſic quod vtriq; annos ſuæ legationis, abſq; vllo ſalutationis officio tranſegerint.

Philip. 8.

P. Mathæi lib. 4. hiſt. narrat. 4. num. 7. An. 1591.

Capvt XXII.

Legatio qua lingua edi debeat: deq; Interpretibus Legatorum.

Vicino deflexu querendum eſt qua lingua Legatus promere debeat legationem. Breuiter dicimus, eius qui illum miſit, ſeu illius Imperij vndè aduenit. Pertinet enim ad maieſtatem mittentis ipſo ſermocinari idiomate, quo ſi mittens ipſe præſens eſſet: hinc in Catone ſcribit plutarchus ipſum Athenis morantem à Græcæ linguæ vſu, cuius tamen peritiſsimus erat, abſtinuiſſe, & quando latinè commodè non licuit, nec Græcè etiam loqui voluiſſe, ſed interpretis opera vſum fuiſſe. Tantum enim honorem latino ſermoni tribuebant Romani, vt ne Græcis quidem vnquam, teſte Valerio, niſi latinè reſponſa darent: nec in vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos lo-

lib. 2. c. 2.

qui cogerent, vt latinæ vocis honor per omnes gentes venerabilior
6. in Ver. diffunderetur. Vnde Ciceroni probro datum à Verre dicitur, *quod apud Græcos græcè locutus eſſet: id fieri nullo modo potuiſſe.* Tametſi autem legatum deceat lingua vti vernacula ſui Principis, non eò tamen imperitum volumus linguæ eius qui aditur, licet alioqui ſubſidiaria interpretum opera vti poſsit. hæc enim linguarum cognitio, varia, & magna incommoda amouet, vt contra affert ſumma, & plurima contraria, ſi vicaria alterius lingua vti neceſsè ſit. Vnde Pompeio Lentulus auctor fuit, ne profectionem ad Parthum ſuſciperet, quod linguæ Parthicæ imperitus eſſet, qua de re latiùs diſſero lib. 3. Polit. Aphoriſmorum. Porrò Legatis iſtis diſsimili lingua ab illius qui legatione aditur vtentibus, Interpretes dari ſolent, iiq; è primoribus Senatus aut Magiſtratus, vel vt hodie vni de fidiſsimis Principis miniſtris. Vnde *tribus Philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatum populumq; Romanum legauerant, in ſenatum introductis, datus eſt interpres Cæcilius Senator.* Sic Cæſar cum in Duumnorigem Diuitiaci, ſibi alioqui amiciſsimi, fratrem, quid grauius ſtatuere conſtituiſſet, eundem Diuitiacum *ad ſe vocari iubet, & quotidianis interpretibus remotis per Caium Valerium Procillum Principem Galliæ Prouinciæ familiarem ſuum, cui ſummam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur, ſimul commonefacit, quæ ipſo præſente in Conſilio Gallorum de Duumnorige ſint dicta, atq; hortatur vt ſine eius aſſenſione animi, vel ipſe de eo cauſa cognita ſtatuat, vel Ciuitatem ſtatuere iubeat.* verùm, quia Interpres conſors eſt arcanorum Imperij, Principis quidem prudentis eſt, hoc munus non niſi dignitate præditis, & fide integritateque valde ſpectatis credere, præſertim cum illis ceu internuncijs plerumq; excipiantur ſubditorum, ac vicinorum deſideria. Non enim ex facili, & directò Principes ſui copiam faciunt, mauolunt per Interpretes, aut internuncios, quòd hinc maior ipſis concilietur veneratio, auctoritas, maieſtas. Hinc Alexandrum magnum nedum Legatis, ſed & hominibus ſuæ linguæ nonniſi interpretis opera auſcultaſſe & reſpondiſſe ferunt. quomodo etiam Traianus Cæſar: *Augebat*, inquit Plinius, *maieſtatem Præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraq; ſine interprete oratio.* & Senatus Rom. cum Legatos Antiochi Regis humaniter excipere iuſsiſſet. l. Quinctio mandarunt vt illos attentius audiret, ipſiſq; reſponderet *quæ ex dignitate, atq; vtilitate populi Rom. reſponderi poſſent.* In Pericle notat Plut. quod licet ſub initia Imperij comis & vbique adeuntibus ſe facilem præberet, poſtea tamen animaduertens ad auctoritatem (ſine qua incaſsùm eſt Principis poteſtas) non parum prodeſſe moderatam abſtractionem, à priſtina

Plut. in Cato. Cæſ.

A. Gell. lib. 7. noct. Att. c. 14.

Cæſ. lib. 1. de bello Gall.

Q. Curt.

Paneg.

priſtina ſe ſubduxit conſuetudine. prudenter. *Nam* vt idem Plutar. inquit, *comitas facile omnem faſtum atterit, & in familiari conſuetudine ægrè cuſtodias illud opinionis de te Auguſtum:* Cæterùm, etiamſi moribus ſit introductum, vt Legatus in conſiſtorijs publicis non alia quam lingua eius Imperij, vel Principis vnde miſſus eſt vtatur: attamen ſecus dicendum eſt in ſacro illo, & auguſto Cardinalium conſiſtorio, cum in illo latini ſermonis dignitas, & vetuſtas ſemper ſit obſeruata, adeò vt tam in conſultationibus, quam reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Legatis Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijſq; ferè omnibus rebus gerendis; lingua hæc inuiolabilis perpetuò fuerit, vt memoriæ prodidit Illuſtriſ. Cardinalis Palæotus. In alijs autem Principum Conſiſtorijs vſus ita inoleuit, vt eius lingua legatus vtatur quæ Principi vernacula eſt vnde miſſus, non quòd legatus ijs plane verbis mandata exponere cogatur, quibus vſus eſt ipſe Princeps, cum ſatis ſit & abundè, ſi mentem illius ſuo idiomate, breuiter, & ſuccinctè explicet, ne alioqui nobis ex ſuperuacuò datam eſſe eloquentiam dicamus, ſi pro re, & occaſione eâ nobis vti haud liceat. Ego tamen cum erudito Paſcalio lingua demum Principis vel Reipublicæ cuius legatio agitur vtendum cenſuerim cum propria eſt. Nam incompta, egena, & contorta idiomata quarundam Prouinciarum, non tam linguæ, quam linguarum pediſſequæ dicendæ ſunt. ſecundo, cum ſolemnes tantùm ſunt legationes, & in Conſiſtorio explicantur mandata. Nam vbi priuatim cum Principe legatus agit, aut occultus eum adit, aut certè ſemota omni ſpecie, ac ſecretis ſermonibus res tranſigitur, atq; in tali ſecreto panduntur mandata, tum certè conſultius eſt, vt legatus, & Princeps, ſi quam habent peregrinæ linguæ notitiam, hac vterq; arcana ſua expectoret, & legatus quidem vt Principi quod affert altius inſerat, illiuſque vt ſic dicam præcordia excutiat Princeps vt ſingula momenta legationis callidius penſet æſtimetq; ac ſua occulta facilius promat. Nam facultate viciſsim loquendi, intimi affectus viciſsim repræſentantur, cui rei impedimento eſt, frequens interuentus Interpretis, quo impetus orationis expugnator voluntatum frangitur.

In Præcdi.

De S. Cõſiſt. Conſult. p. 5. cap. 2.

cap. 30.

Capvt XXIII.

De excipiendis Legatis à Principe, & quidem amicorum Legatis.

Excipiẽdus Legatus à Principe vt ſit videamus. & quidẽ haud dubium eſt, quin alia atque alia habẽda ſit ratio legatorũ excipiẽdorum

qui cogerent, vt latinæ vocis honor per omnes gentes venerabilior 6. in Ver. diffunderetur. Vnde Ciceroni probro datum à Verre dicitur, *quod apud Græcos græcè locutus eſſet: id fieri nullo modo potuiſſe.* Tametſi autem legatum deceat lingua vti vernacula ſui Principis, non eò tamen imperitum volumus linguæ eius qui aditur, licet alioqui ſubſidiaria interpretum opera vti poſsit. hæc enim linguarum cognitio, varia, & magna incommoda amouet, vt contra affert ſumma, & plurima contraria, ſi vicaria alterius lingua vti neceſsè ſit. Vnde Pompeio Lentu- Plut. in Cato. Cæſ. lus auctor fuit, ne profectionem ad Parthum ſuſciperet, quod linguæ Parthicæ imperitus eſſet, qua de re latiùs diſſero lib. 3. Polit. Aphoriſmorum. Porrò Legatis iſtis diſsimili lingua ab illius qui legatione aditur vtentibus, Interpretes dari ſolent, iiq; è primoribus Senatus aut Magiſtratus, vel vt hodie vni de fidiſsimis Principis mini- A. Gell. lib. 7. noct. Att. c. 14. ſtris. Vnde *tribus Philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatum populumq; Romanum legauerant, in ſenatum introductis, datus eſt interpres Cæcilius Senator.* Sic Cæſar cum in Duumnorigem Diuitiaci, ſibi alioqui amiciſsimi, fratrem, quid grauius ſtatuere conſtituiſſet, eundem Di- Cæſ. lib. 1. de bello Gall. uitiacum *ad ſe vocari iubet, & quotidianis interpretibus remotis per Caium Valerium Procillum Principem Galliæ Prouinciæ familiarem ſuum, cui ſummam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur, ſimul commonefacit, quæ ipſo præſente in Conſilio Gallorum de Duumnorige ſint dicta, atq; hortatur vt ſine eius aſſenſione animi, vel ipſe de eo cauſa cognita ſtatuat, vel Ciuitatem ſtatuere iubeat.* verùm, quia Interpres conſors eſt arcanorum Imperij, Principis quidem prudentis eſt, hoc munus non niſi dignitate præditis, & fide integritateque valde ſpectatis credere, præſertim cum illis ceù internuncijs plerumq; excipiantur ſubditorum, ac vicinorum deſideria. Non enim ex facili, & directò Principes ſui copiam faciunt, mauolunt per Interpretes, aut internuncios, quòd hinc maior ipſis concilietur veneratio, auctoritas, maieſtas. Hinc Alexandrum magnum Q. Curt. nedum Legatis, ſed & hominibus ſuæ linguæ nonniſi interpretis opera auſcultaſſe & reſpondiſſe ferunt. quomodo etiam Traianus Cæſar: Paneg. *Augebat,* inquit Plinius, *maieſtatem Præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraq; ſine interprete oratio.* & Senatus Rom. cum Legatos Antiochi Regis humaniter excipere iuſsiſſet. l. Quinctio mandarunt vt illos attentius audiret, ipſiſq; reſponderet *quæ ex dignitate, atq; vtilitate populi Rom. reſponderi poſſent.* In Pericle notat Plut. quod licet ſub initia Imperij comis & vbique adeuntibus ſe facilem præberet, poſtea tamen animaduertens ad auctoritatem (ſine qua incaſsùm eſt Principis poteſtas) non parum prodeſſe moderatam abſtractionem, à

priſtina

priſtina ſe ſubduxit conſuetudine. prudenter. *Nam* vt idem Plutar. inquit, *comitas facile omnem faſtum atterit, & in familiari conſuetudine egrè cuſtodias illud opinionis de te Auguſtum:* Cæterùm, etiamſi moribus ſit introductum, vt Legatus in conſiſtorijs publicis non alia quam lingua eius Imperij, vel Principis vnde miſſus eſt vtatur: attamen ſecus dicendum eſt in ſacro illo, & auguſto Cardinalium conſiſtorio, cum in illo latini ſermonis dignitas, & vetuſtas ſemper ſit obſeruata, adeò vt tam in conſultationibus, quam reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Legatis Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijſq; ferè omnibus rebus gerendis; lingua hæc inuiolabilis perpetuò fuerit, vt memoriæ prodidit Illuſtriſſ. Cardinalis Palæotus. In alijs autem Principum Conſiſtorijs vſus ita inoleuit, vt eius lingua legatus vtatur quæ Principi vernacula eſt vnde miſſus, non quòd legatus ijs plane verbis mandata exponere cogatur, quibus vſus eſt ipſe Princeps, cum ſatis ſit & abundè, ſi mentem illius ſuo idiomate, breuiter, & ſuccinctè explicet, ne alioqui nobis ex ſuperuacuò datam eſſe eloquentiam dicamus, ſi pro re, & occaſione eâ nobis vti haud liceat. Ego tamen cum erudito Paſcalio lingua demum Principis vel Reipublicæ cuius legatio agitur vtendum cenſuerim cum propria eſt. Nam incompta, egena, & contorta idiomata quarundam Prouinciarum, non tam linguæ, quam linguarum pediſſequæ dicendæ ſunt. ſecundo, cum ſolemnes tantùm ſunt legationes, & in Conſiſtorio explicantur mandata. Nam vbi priuatim cum Principe legatus agit, aut occultus eum adit, aut certè ſemota omni ſpecie, ac ſecretis ſermonibus res tranſigitur, atq; in tali ſecreto panduntur mandata, tum certe conſultius eſt, vt legatus, & Princeps, ſi quam habent peregrinæ linguæ notitiam, hac vterq; arcana ſua expectoret, & legatus quidem vt Principi quod affert altius inſerat, illiuſque vt ſic dicam præcordia excutiat Princeps vt ſingula momenta legationis callidius penſet æſtimetq; ac ſua occulta facilius promat. Nam facultate viciſsim loquendi, intimi affectus viciſsim repræſentantur, cui rei impedimento eſt, frequens interuentus Interpretis, quo impetus orationis expugnator voluntatum frangitur.

In Pericle

De S. Cō. ſiſt. Conſult. p. 5. cap. 2.

cap. 30.

Capvt XXIII.

De excipiendis Legatis à Principe, & quidem amicorum Legatis.

EXcipiēdus Legatus à Principe vt ſit videamus. & quidē haud dubium eſt, quin alia atque alia habēda ſit ratio legatorū excipiēdo-

rum

Digitized by Google

flexit: Hinc magnus ille regnator voluit ſciri quam non agnoſceret hunc tantum ſui cultum. Dein, in Regiâ Legatum excepit magna humanitate, pacemque Imperatori, quibus conditionibus Anatalitio placitũ erat, dedit. Ecce vides, quãti referat in occaſione modeſtiã, moderationemq; ſibi renunciare. Atq; ſi in ſecũdis proſperiſq; rebus inſolentia, faſtus, arrogantia minus amandos homines facit, quid in aduerſis, afflictiſq; quibus demum condolemus, ſi facta elata non repugnent? His addendum, dedecere Legatum deſerere cultum hábitumq; ſuæ gentis: quippè qui patriam ſuumq; Principem negligere imò & aſpernari videbitur, qui alterius gentis mores aſſumit. At nunc porrò pergamus: Priuſquam Principem conueniat omni ſtudio inaudire conetur an ipſi aliquid fortè ſiniſtri, vel offenſionis materia acciderit; in quo euentu aditum differat dum æger moleſtiâ animus mora vel aliquo laxamento leuatus ſit. Nam vt in multis tempus rerum omnium eſt primum, vt Terent. inquit, ita hic maximè iuuat ſcire ipſa conueniendi tempora, ne, ſicut eſt in prouerbio, non ad propoſitum Legatus veniſſe dicatur. Quare tum maximè, vt fandi occaſionem quærat, ſuadeo, cum ſolutus à moleſtijs, iucunditati propior erit, vt talem petitionis effectum ſortiatur, qualem animum inuenerit. Ingreſſus autem ſi quæ dona danda acceperit, idoneis verbis, & cærimonijs Patriæ receptis offeret, idq; vt recte notat Brunus, pro mandatis ſibi datis id quod Phædria apud Comicum facit, qui Parmenioni ſeruo mandat non ſolum vt munus Thaidi offerat: ſed ipſum quoque quoad poſſit verbis exornet: vt & Aeneas apud Virgilium facit, qui Oratores ſuos dona quidem latino Regi ferre iubet, formam autem, & qualiter munus, quibuſq; verbis offerant non præſcribit; ſed tacitæ Legatorum induſtriæ relinquit. Ideoq; Legati munera non ſolum offerũt, ſed etiam à dignitate eorum laudant, & commendant, ſic enim aiunt: lib. 3. c. 13.

lib. 7. Aeneid.

Dat tibi præterea fortuna parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras.

Adhæc, Principem ijs honorum titulis compellabit, quibus eum inſigniri voluit is à quo miſſus eſt: quippe ſatius eſt mandatis Principum obtemperare, quam iudicio ſuo fidere, nec modum illum excedere qui eſt inter nimium, & parum. A quo ſibi minimè cauit Legatus ille miſſus ad Lacedæmonios, qui Antigonum Demetrij filium Regem ſalutauerat; quo nomine ſic illi excanduerunt, vt etiamſi legationem fœliciter Plut. in Lacon.

liciter exſecutus fuerit, peſsimè tamen illum mulctarint. Memoriæ proditum eſt Carolum V. poſt initam cum Franciſco I. Gallorum Rege ad Cameracum pacificationem, cuidam Legato ſummis encomijs in os eum laudanti, in orationis extremo dixiſſe: vtinam nunc verè laudaſſes, biennio ante me parcius in Anglia vituperaſſes. Cæterum, vt eſt procliue, mediocritatem excedere, in laudando: ita etiam haud parua caret culpa debitos Principis honores depeculari. Teſtis ſit magnus Moſcouiæ Dux qui Legatum Imper. Turcarum inſolenti pœna mulctauit, quod pro merito eum non honoraſſet. quippè dum pileum ponere, ne à ritu ſuæ gentis recederet, tergiuerſatur, mox iuſſu Turcæ tegmen capiti clauis impactum fuit, vt quod deponere ſtolidus iſte abnuerat, firmius hæreret. Quid de Antonio, qui eandem ob cauſam Legatum Auguſti peſsimè accepit quod ſcilicet Cleopatrę parum ciuiliter locutus eſſet? Nũquid Emanuel Orietis Imperator eandem ob rem legatum Venetorum flagris conſcidi iuſsit? ſed barbara inquies iſthęc facta ſunt: quæ tamen memorantur, vt legati ſaltem indignationis periculum effugiant, magnáque humanitate, & comitate vtantur, cum proximant Principi, pręſertim offenſioni prono. Ita Antonius, & Ferdinandus Gennarij, legati à Ioanne Galeatio Mediolanenſium Duce ad P. Iouius lib. 1. hiſt. Ludouicum Sfortiam (illius quidem Patruum, ſed hoſtem atrociſsimum) miſſum, luculentam de Ludouici laudibus in conſeſſu primorum ordinum orationem habuerunt, quæ eo pertinebat vt æger ambitione animus poſtquam nihil aliæ artes valuiſſent, gloriæ, ac laudis mentione ſanaretur. Aſſueſcat inſuper Legatus cum Aulicis primæ notæ, qui ingreſsibus, & egreſsibus adhæreſcunt; ac diſcat cum ijs officijs certare, alios verò inferioris notæ minus contẽnere; cum ſui verò ſimilibus, id eſt aliorũ Principũ Legatis, eorumve adminiſtris rarò cõgredi, aut ſermocinari: quippè quod pleriſque innatũ eſt nimioperè ſibi familiares contemnere. Sed & inquirere, & explorare in Principum arcana, præſertim inter Liberum, quo vt equuleo nonnulli vtuntur. Non tamen nego quin priuſquam in publicum dicturi veniant, informent animos procerum, in ſuamque ſententiam præmijs, pollicitationibuſq; perducant. Vnde Carolus Galbianus Ludouici Sfortiæ Legatus ad Carolum Gallorum Regem pro tuendo Ducatu Mediolanenſi, contra Aragonum, ſeu Ioannem Galeatium cuius cauſam agebat, non prius ſibi in Conſilio Regis de bello diſſerendum arbitratus eſt, quam proceres, quos gratia, & auctoritate potentes eſſe cognouerat, pollicendo præmia, atque docendo, quam facilis ac expedita res foret, ad capeſſendum bellum accendiſſet. Eſt tamen quod aduertant ne in congreſ-

ſionib

ſionibus, ſiue ſalutationibus capiantur, & proprijs ſeſe decipulis vt ſic dicam inuoluant. Meminerint illius Taciti nuſquam gentium plures inueniri qui *ſpecie amicitiæ dolum alteri parent, quam in Aulâ factâ naturâ, & conſuetudine exerciti, velare odium fallacibus blanditijs.* Ibi aderit fortaſsis nonnemo Proteo mutabilior, qui ficte & ſimulatè illaudata de Principe promat vel Heroicas eius virtutes cum alterius conferat, vt quid probes, vel improbes, ilicò referat. ſed de his in Politicis dixi. Redeo vnde diuerti. vt Legatus Principem, qui ſuo maior eſt, cum maiori reuerentia, ac honore adire debet; ita paris Principis auctoritatem ſic ob oculos, habere debet, ne ſuam negligat. Itaq; ſiue in ſeſsione, ſiue in dicenda ſententia, ſiue in ſubſcribendo, ſiue in incedendo ſarctum, & tactum gradum ſuum, ac potiùs Principis, à quo miſſus eſt, tueri debet. Itaque hallucinatur is qui vbi à Principe qui aditur ſemel iterumque ac cumplurimum tertium monitus fuerit, imperatis non pareat, caput non tegit, loco qui illi deſignatus fuerit (dignitati tamen mittentis congruo) non ſedet. litteras porrò qui credentiæ obtulerit, conceſſa vtetur dicendi facultate, & quæ in mandatis habet, liberè & enucleatè edicet: Mandata verò, ſiue Inſtructiones neutiquam edet, niſi id mandatis contineatur, aut ſua ipſiusvè à quo miſſus eſt interſit exhiberi, id quod infra de Mandatis dicemus. Denique, negotium, quod miſsioni legationis cauſam dedit confidenter, & pro illius momento exponet, & quidem cum ea dictionis, & actionis venuſtate & perſpicuitate quam rei dignitas videbitur poſtulare. qua de re ſi alibi ſcripſerimus; hoc tamen ſubnecto, cum eximia dicentis actio mirum in modum valeat ad perſuadendum, eſſe interdum nonnullos, qui ſibilis, murmurè, & colloquijs, perſtrepunt, & interturbant, exiſtimantes tantùm ſuæ demptum gloriæ, quantum ex culta oratione accedit Legato gratiæ, vel admirationis. In publicis verò ſeſſionibus, Legatus, aut is qui primas inter plures tenet, non niſi rogatus ſententiam ſuam, ſuorumque collegarum dicet, & quidem quæ non abhorreat à re quæ in medium proponitur, & eo dicendi genere, quo nullus eorum qui communi intereſt conſilio, offendatur. Quod ſi diuerſi diuerſorum Principum Legati ſuper vna eademque re aduenerint, & ad Conſiſtorium ſeu conſilium indictum vocati fuerint, curæ pretium erit, vt priuſquam conueniat, aliorum mentem & ſententiam ediſcere ſatagat; quò commodius ipſe ſuam promat. vbi autem vna conuenerint, patiatur vt hi primum dicant, quorum oratione præinſtrui, atque confirmari cauſſam ſuam, exiſtimabit. Simul atque dixerit,

lib. 14. Annal.

Digitized by Google

attentiſsimis auribus, quæ à Principe dicentur audiat, caueatq; ne minimum præterlabi ſibi verbum patiatur: memor, Lycurgum eo fine olim conſtituiſſe, ne aliquid pictum in loco ad conſilia conſtituto appareret, ne videlicet Senatorum cogitatio diſtraheretur: ſed tota in rebus deliberandis dijudicandiſq; defigeretur. Nam in minimo plerumq; verbo permagna latet emphaſis, vt Dux Mauritiæ didicit in verbis *evvich* & *enich* quibus fuerat vſus Carolus V. Porrò, ſimul atque reſponſum à Principe datum erit, pauca ſubiunget, nec niſi de re, atque argumento tempori, loco, perſonæ ſuæ conuenienti, eritq; demum in Principem honorificus, quem demiſſè recedens venerabitur. Ad extremum, prætermiſsis, aut certè non accerſitis Aulicorum colloquijs, illos humaniter ſalutabit, domumq; ſe recipiet: quod ſi à quibuſdam primoribus Aulicis, vel alijs minorum gentium legatis reducatur, ſtudeat vt poſteà ſimilibus reſpondeat officijs, neq; vlla humanitate ab aliquo ſe maiori vinci patiatur. Nam de ijs qui multis paraſangis inferiores ſunt, quique publicam non ſuſtinent perſonam, planè alienum eſt à dignitate legati, vltroneis indulgere ſalutationibus. Dico vltroneis: nam vt adeuntibus promiſcuè & opido-quàm humanum ſeſe exhibeat, ſuadent peritiſsimi legationum. Hinc legimus Cyneam Pirrhi legatum Senatores Romanos comiter, & quidem nominatim reſalutaſſe. quippè ſciebat philautiam homini à natura inditam, & quoſq; impensè æſtimari ab alio gaudere, præſertim æſtimato. Ac licet fluxa & Vertumno inconſtantior ſit voluntatis propenſio, verborum, vt aſſolet, pompis declarata, immanè tamen quantum homines illâ capiantur: Si quandò autem aliquos primæ notæ viros viſitandos, ſalutandoſq; duxerit, videbit ne id crebrò fiat, verùm abundè erit, ſi eiuſmodi viſitationes geminauerit, aliterq; pro conſuetudinis regione vſurparit. Enimuerò, humana ambitio ne dicam vanitas, officijs iſtis mirè capitur; ideòque aduertat, ne vltra citraq; ciuilitatis fines in iſtis quicquam præſtet. Ac, vt ad inſtitutum redeam ſermonem, domum reuerſus curæ habeat vt diligenter memoriâ repetat, quæ in Senatu geſta, dictave à Principe fuerint, & quo nihil dictorum excidat, operæ pretium ſit Ephemerides ſub manu habere, quibus omnia ſigillatim conſignet. Denique ſi quæ legatus dicenda depræhenderit obliuione fortaſsis, vel alia de cauſa à ſe prætermiſſa, aut non ita clarè vt decuit explicata, videat ne pudore vitioſo illa non detractet, aut primo quoq; tempore, etiam extra conſiſtorium Principi liberè edicat, alioqui paris eſſet periculi malum, ſi doloſè mandata reticeat, aut pudore iuuenili omiſsâ memoriæ, lapſu non prodat. Poſtremò, aduertendum legato ne mandata ab his qui

lega-

legatione adeuntur accipiat, ſi vel ij hoſtes ſint, aut alias ſuo Principi ſuſpecti, vel illorum poſtulatis morem non geſſerit: quod is non careat fraudis, & doli ſuſpitione, qui cum norit iſtos Principes diuortia fouêre animorum, complacet tamen ei, à quo cum repulſa redit. Atq; eo nomine Legatos ad Antonium miſſos acriter Cicero repræhēdit, quòd eius qui Senatui parere dedignatus fuiſſet, mandata ad Senatum ſuſcepiſſent, qua de re vberius alibi dicemus. Denique, legati prudentiæ incūbet, inquirere an alius item ſit ibi Legatus cui fortè debeat ſalutationis officium: in quo regionis, & vrbis quæ aditur conſuetudo maximè attendenda eſt. Certè Venetijs ita inter nuncios S. Sedis, & Legatos aliorum Principum perpetuò obſeruatur; vt is qui vltimo aduenit, primus ab alio adeatur, & viſitetur. Hinc ortam ſuperioribus annis difficultatem legimus, inter D. de Meſſe Regis legatum, & Nuncium Apoſtolicum; qui quod ille identidem pro re nata à ſuo Rege Venetias miſſus eſſet, vltimùm illuc aduenienti ſalutationem negauit; aſtruens illum non eſſe recens miſſum, & proinde illius eſſe ipſum præſalutare, id quod præſtitit: tum quia poſtremus illius reditus, nec pro primo ſuæ legationis ingreſſu capi interpretariuè poterat; tùm quia eò loci erant res regni, vt officijs, & humanitate potiùs deuincēdi eſſent S. Pontificis miniſtri, quam anſam de prærogatiua certandi quærere. Legatus tamen Regis Catholici ſui magis plenus noluit, quod poſtremò Venetias appuliſſet, Nuncium Sedis Apoſtolicæ ibi agentem præſalutare, nec viciſsim Nuncius ipſum: ſic quod vtriq; annos ſuæ legationis, abſq; vllo ſalutationis officio tranſegerint.

Philip. 8.

P. Mathæi lib. 4. hiſt. narrat. 4. num. 7. An. 1592.

Capvt XXII.

Legatio qua lingua edi debeat: deq; Interpretibus Legatorum.

Vicino deflexu querendum eſt qua lingua Legatus promere debeat legationem. Breuiter dicimus, eius qui illum miſit, ſeu illius Imperij vndè aduenit. Pertinet enim ad maieſtatem mittentis ipſo ſermocinari idiomate, quo ſi mittens ipſe præſens eſſet. hinc in Catone ſcribit plutarchus ipſum Athenis morantem à Græcæ linguæ vſu, cuius tamen peritiſsimus erat, abſtinuiſſe, & quando latinè commodè non licuit, nec Græcè etiam loqui voluiſſe, ſed interpretis opera vſum fuiſſe. Tantum enim honorem latino ſermoni tribuebant Romani, vt ne Græcis quidem vnquam, teſte Valerio, niſi latinè reſponſa darent: nec in vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos lo-

lib. 2. c. 2.

qui cogerent, vt latinæ vocis honor per omnes gentes venerabilior 6. in Ver. diffunderetur. Vnde Ciceroni probro datum à Verre dicitur, *quod apud Græcos græcè locutus eſſet: id fieri nullo modo potuiſſe.* Tametſi autem legatum deceat lingua vti vernacula ſui Principis, non eò tamen imperitum volumus linguæ eius qui aditur, licet alioqui ſubſidiaria interpretum opera vti poſsit. hæc enim linguarum cognitio, varia, & magna incommoda amouet, vt contra affert ſumma, & plurima contraria, ſi vicaria alterius lingua vti neceſsè ſit. Vnde Pompeio Lentu- Plut. in Cato. Cæſ. lus auctor fuit, ne profectionem ad Parthum ſuſciperet, quod linguæ Parthicæ imperitus eſſet, qua de re latiùs diſſero lib. 3. Polit. Aphoriſmorum. Porrò Legatis iſtis diſsimili lingua ab illius qui legatione aditur vtentibus, Interpretes dari ſolent, iiq; è primoribus Senatus aut Magiſtratus, vel vt hodie vni de fidiſsimis Principis mini- A Gell. lib. 7. noct. Att. c. 14. ſtris. Vnde *tribus Philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatum populumq; Romanum legauerant, in ſenatum introductis, datus eſt interpres Cæcilius Senator.* Sic Cæſar cum in Duumnorigem Diuitiaci, ſibi alioqui amiciſsimi, fratrem, quid grauius ſtatuere conſtituiſſet, eundem Di- Cæſ. lib. 1. de bello Gall. uitiacum *ad ſe vocari iubet, & quotidianis interpretibus remotis per Caium Valerium Prociſlum Principem Galliæ Prouinciæ familiarem ſuum, cui ſummam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur, ſimul commonefacit, quæ ipſo præſente in Conſilio Gallorum de Duumnorige ſint dicta, atq; hortatur vt ſine eius aſſenſione animi, vel ipſe de eo cauſa cognita ſtatuat, vel Ciuitatem ſtatuere iubeat.* verùm, quia Interpres conſors eſt arcanorum Imperij, Principis quidem prudentis eſt, hoc munus non niſi dignitate præditis, & fide integritateque valde ſpectatis credere, præſertim cum illis ceù internuncijs plerumq; excipiantur ſubditorum, ac vicinorum deſideria. Non enim ex facili, & directò Principes ſui copiam faciunt, mauolunt per Interpretes, aut internuncios, quòd hinc maior ipſis concilietur veneratio, auctoritas, maieſtas. Hinc Alexandrum magnum Q. Curt. nedum Legatis, ſed & hominibus ſuæ linguæ nonniſi interpretis opera auſcultaſſe & reſpondiſſe ferunt. quomodo etiam Traianus Cæſar: Paneg. *Augebat*, inquit Plinius, *maieſtatem Præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraq; ſine interprete oratio.* & Senatus Rom. cum Legatos Antiochi Regis humaniter excipere iuſsiſſet. I. Quinctio mandarunt vt illos attentius audiret, ipſiſq; reſponderet *quæ ex dignitate, atq; vtilitate populi Rom. reſponderi poſſent.* In Pericle notat Plut. quod licet ſub initia Imperij comis & vbique adeuntibus ſe facilem præberet, poſtea tamen animaduertens ad auctoritatem (ſine qua incaſsùm eſt Principis poteſtas) non parum prodeſſe moderatam abſtractionem, à

pristina

priſtina ſe ſubduxit conſuetudine. prudenter. *Nam* vt idem Plutar. inquit, *comitas facile omnem faſtum atterit, & in familiari conſuetudine ægrè cuſtodias illud opinionis de te Auguſtum.* Cæterùm, etiamſi moribus ſit introductum, vt Legatus in conſiſtorijs publicis non alia quam lingua eius Imperij, vel Principis vnde miſſus eſt vtatur: attamen ſecus dicendum eſt in ſacro illo, & auguſto Cardinalium conſiſtorio, cum in illo latini ſermonis dignitas, & vetuſtas ſemper ſit obſeruata, adeò vt tam in conſultationibus, quam reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Legatis Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijſq; ferè omnibus rebus gerendis, lingua hæc inuiolabilis perpetuò fuerit, vt memoriæ prodidit Illuſtriſs. Cardinalis Palæotus. In alijs autem Principum Conſiſtorijs vſus ita inoleuit, vt eius lingua legatus vtatur quæ Principi vernacula eſt vnde miſſus, non quòd legatus ijs plane verbis mandata exponere cogatur, quibus vſus eſt ipſe Princeps, cum ſatis ſit & abundè, ſi mentem illius ſuo idiomate, breuiter, & ſuccinctè explicet, ne alioqui nobis ex ſuperuacuò datam eſſe eloquentiam dicamus, ſi pro re, & occaſione eâ nobis vti haud liceat. Ego tamen cum erudito Paſcalio lingua demum Principis vel Reipublicæ cuius legatio agitur vtendum cenſuerim cum propria eſt. Nam incompta, egena, & contorta idiomata quarundam Prouinciarum, non tam linguæ, quam linguarum pediſſequæ dicendæ ſunt. ſecundo, cum ſolemnes tantùm ſunt legationes, & in Conſiſtorio explicantur mandata. Nàm vbi priuatim cum Principe legatus agit, aut occultus eum adit, aut certè ſemota omni ſpecie, ac ſecretis ſermonibus res tranſigitur, atq; in tali ſecreto panduntur mandata, tum certè conſultius eſt, vt legatus, & Princeps, ſi quam habent peregrinæ linguæ notitiam, hac vterq; arcana ſua expectoret, & legatus quidem vt Principi quod affert altius inſerat, illiuſque vt ſic dicam præcordia excutiat, Princeps vt ſingula momenta legationis callidius penſet æſtimetq; ac ſua occulta facilius promat. Nam facultate viciſſim loquendi, intimi affectus viciſſim repræſentantur, cui rei impedimento eſt, frequens interuentus Interpretis, quo impetus orationis expugnator voluntatum frangitur.

In Pericle

De S. Cõſiſt. Conſult. p. 5. cap. 2.

cap. 30.

Capvt XXIII.

De excipiendis Legatis à Principe, & quidem amicorum Legatis.

Excipiẽdus Legatus à Principe vt ſit videamus. & quidẽ haud dubium eſt, quin alia atque alia habẽda ſit ratio legatorũ excipiẽdorum

rum, vtpote pro conditione, & qualitate mittentium : vnde ſi illi eximij, & magnifici, magnificè quoque, & eximiâ quadam humanitate excipiendi. Eſt ne Cæſar, Rex aut Princeps alicuius ſupremæ auctoritatis qui legatos mittit ? tum is qui aditur deſignabit primates, qui obuiam legato procedant. vt hi verbis ſuis nedum aduentum comiter gratulentur, ſed & alia humanitatis officia præſtent, quin etiam ſeſe penetrent in animos, & ſagacius ſicpotè eorum abdita odorentur, vt priuſquam ad colloquium admittãtur arcana norint legationis. Quemadmodum igitur honorificum, & ciuile aliquos præmittere, qui legatũ aduenientem excipiant: ita in ignominiam ſuam, & contumeliam facile

lib. 5. c. 1. vertet is cuius agitur legatio, ſi obuiam proceſſerit nemo. Rex Ptolomeus, inquit Valerius, à minore fratre regno ſpoliatus petẽdi auxilij gratia, cum paucis admodũ ſeruis ſqualore obſitus Romam venerat, ac ſe in hoſpitum Alexandri pictoris contulerat. Quod poſtquam Senatui relatum eſt, accercito iuuene, quâ potuit accuratâ excuſatione vſus eſt, quod nec Quæſtorem illi more maiorum obuiam miſiſſet, nec publico eum hoſpitio excepiſſet, eaq; non ſuâ negligentiâ: ſed ipſius ſubito, & clandeſtino aduentu factã dixit: & illum è curia protinus ad publicos penates deduxit; hortatusq; eſt vt depoſitis ſordibus adeundi ipſius diẽ peteret; quin etiam curæ habuit vt munera ei quotidiè per Quæſtorem

Ammo. lib. 4. darentur. Et poſterioribus ſæculis Carolus Magnus præcipue nobilitatis viros miſit, qui Aaronis Regis Perſarum exciperent legatos, cum primũ Piſas aduenirent. Ita Veneti legationem exceperunt Regis Galliæ, quam illius nomine tum obibat Philipus Cominæus vt de ſe ipſe

lib. 2. de Regno Neapol. teſtatur verbis fere his: Quo die Venetias veni obuiã ex ipſis multi prodierunt meque prope Patauium in loco qui à quinque miliaribus abeſt excipebant 25. nobiles elegãtiſsimè culti & cum propius vrbem deduxiſſent in templum D. Andreæ ſacrum, aderant totidem alij nobiles cumque his legati Mediolanenſis, ac Ferrarienſis, & cum peramicè ſalutaſſent, ſumpſimus paulo maiora nauigia ſplendidiſsime ornata, in quibus ſinguls conſidere poterant quadraginta, mihiq; locum tribuerũt medium inter duos legatos, quod honoris cauſa facere conſueuerunt. Eo comitatu deducebant me per magnum riuum qui mediam vrbem diuidit, &c. Hi igitur quinquaginta nobiles perpetuò comitati hoſpitium mihi præbuerunt in Abbatia D. Gregorij. Poſtridie cum accerſitus ab illis, atq; deductus in Senatum veniſſem, quas à Rege habebam litteras, Duci Reip. dabam. Eo die nihil actum fuit prætereã, & acceptis à me litteris per Curiam circumducebant, vt ſtructuras, & ædificia ſpectarem. Inde ad templum D. Marco conſecratum, poſt

illa

illa ad armanentarium & ita ſuperioribus annis ſerenis; Dux ſabandiæ An. 1602.
per primores Aulæ ſuę proceres opidoquam magnifico excipi curauit
apparatu Dominũ de Cheueriers quem Henricus IV. Gallorum Rex
ad eum legarat, pro excipiendo ab illo Concordiæ, & pacis inter ipſos
initæ iuramento. Finis non eſſet, ſi cum è veteri, tum noſtra memoria
huius rei petantur exempla, quibus ſit perſpicuum legatos maiorum
Principũ, nedum per primæ notæ Aulicos excipi ſolitos, verum etiam
aduentitio, ſeu honorario donari munere, ab omniq; impenſa, ſumtuq;
quem per ditiones eius ad quem miſsi faciunt, liberari. Hac tamen hu-
manitate non omnes legati excipiuntur. quid enim ſi prouincialium,
aut Municipiorum ſint legati? hos ſane eo honore minus dignari nimis
compertum eſt; vt nec incognitos, propter longinquitatem, aut ob-
ſcuritatem, quos Romani priuſquã admitterent, minores magiſtratus
ijs mittebant obuiam, vt cuiates, & quid poſtularent, inquirerent; Ita
Artafernes legatos Athenienſium ſciſcitatus eſt: *vnde itis, & qui mortales* Herod.
eſtis, qui expetitis ſocietatẽ Perſarũ? Acceptis igitur in modũ, qui modo di lib. 5.
ctus eſt legatis, vbi illi aliquantiſper ſeſe collegerint ſolent admitti, non
quidẽ priuatim ad Principẽ, ſed publicè, frequẽti cõcilio: *alioquin enim,*
inquit Diocaſsius, *è dignitate Reipublicæ eſt videri omnia eſſe in poteſtate Se-* lib. 52.
natus, ac multos eſſe eorum aduerſarios qui eum ſpernant. Fateo quod Sena-
torum opera facilius ea quæ legibus ſunt conſona, Princeps exequetur, nihilq;
iniuſſu eius cum quoquam agat: hoc pacto, & dignitas Imperij magis confirma-
bitur, & legum inſtituta aperta, ac conſpicua omnibus reddentur. Quam-
quam nec hoc vrgent à Principe, vt ſemper pendeat à Sententia Sena-
tus, cum quædam legationis capita plerumque paucioribus, & arcano
conſilio ſint committenda, vt quotidianus rerum docet euentus, atque
hoc ipſum, & Auguſtum Cæſ. & Tiberium & Galbam, & Veſpaſianum,
& alios olim factitaſſe in Polit. Aphoriſmis oſtendimus. Siquando au- lib. 2.
tem ad priuatum Principis colloquium admittendi, cautio iſta adhi- cap. XXIII.
benda, quam ſuggerit idem ille prudentiſsimus Cominæus: *Prudentia,*
inquit, *ſingulari, & dexteritate quadam opus eſt in tractandis exterorum Le-* lib. 4.
gatis, & principio, meo quidem iudicio, amicorum Legati de quibus nullam ha- Cõment.
bemus ſuſpicandi cauſam, liberaliter ſunt, & honeſtè tractandi, facta ſubinde
illis poteſtate conueniendi Principis ad quem miſsi ſunt, modo ſit prudens, & hone-
ſtâ ſpecie: Nam alioqui præſtat eum vel rarius conſpici, vel non diu inſiſtere
collocutioni, ad quam cum deſcendit prouidere debet, vt ſit eleganter veſtitus,
& de ijs quæ pronunciare, & reſpondere oportet edoctus; & mox reuocetur à
congreſſu. Nec enim diuturna eſt Principum beneuolentia, vt nec ex
dignitate illius diutius quam par eſt ſui copiam facere; *cum nimius ad-*

Digitized by Google

flexit: Hinc magnus ille regnator voluit ſciri quam non agnoſceret hunc tantum ſui cultum. Dein, in Regiâ Legatum excepit magna humanitate, pacemque Imperatori, quibus conditionibus Anatalitio placitũ erat, dedit. Ecce vides, quãti referat in occaſione modeſtiã, moderationemq; ſibi renunciare. Atq; ſi in ſecũdis proſperiſq; rebus inſolentia, faſtus, arrogantia minus amandos homines facit, quid in aduerſis, afflictiſq; quibus demum condolemus, ſi facta elata non repugnent? His addendum, dedecêre Legatum deſerere cultum hábitumq; ſuæ gentis: quippè qui patriam ſuumq; Principem negligere imò & aſpernari videbitur, qui alterius gentis mores aſſumit. At nunc porrò pergamus: Priuſquam Principem conueniat omni ſtudio inaudire conetur an ipſi aliquid fortè ſiniſtri, vel offenſionis materia acciderit; in quo euentu aditum differat dum æger moleſtiâ animus mora vel aliquo laxamento leuatus ſit. Nam vt in multis tempus rerum omnium eſt primum, vt Terent. inquit, ita hic maximè iuuat ſcire ipſa conueniendi tempora, ne, ſicut eſt in prouerbio, non ad propoſitum Legatus veniſſe dicatur. Quare tum maximè, vt fandi occaſionem quærat, ſuadeo, cum ſolutus à moleſtijs, iucunditati propior erit, vt talem petitionis effectum ſortiatur, qualem animum inuenerit. Ingreſſus autem ſi quæ dona danda acceperit, idoneis verbis, & cærimonijs Patriæ receptis offeret, idq; vt recte notat Brunus, pro mandatis ſibi datis id quod Phædria apud Comicum facit, qui Parmenioni ſeruo mandat non ſolum vt munus Thaidi offerat: ſed ipſum quoque quoad poſſit verbis exornet: vt & Aeneas apud Virgilium facit, qui Oratores ſuos dona quidem latino Regi ferre iubet, formam autem, & qualiter munus, quibuſq; verbis offerant non præſcribit; ſed tacitæ Legatorum induſtriæ relinquit. Ideoq; Legati munera non ſolum offerũt; ſed etiam à dignitate eorum laudant, & commendant. ſic enim aiunt: lib. 3. c. 13.

lib. 7. Aeneid.

Dat ibi prætereà fortunæ parua prioris
Munera, relliquias Troia ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras.

Adhæc, Principem ijs honorum titulis compellabit, quibus eum inſigniri voluit is à quo miſſus eſt: quippe ſatius eſt mandatis Principum obtemperare, quam iudicio ſuo fidere, nec modum illum excedere qui eſt inter nimium, & parum. A quo ſibi minimè cauit Legatus ille miſſus ad Lacedæmonios, qui Antigonum Demetrij filium Regem ſalutauerat; quo nomine ſic illi excanduerunt, vt etiamſi legationem fœ- Plut. in Lacon.

G liciter

liciter exſecutus fuerit, peſſimè tamen illum mulctarint. Memoriæ proditum eſt Carolum V. poſt initam cum Franciſco I. Gallorum Rege ad Cameracum pacificationem, cuidam Legato ſummis encomijs in os eum laudanti, in orationis extremo dixiſſe: vtinam nunc verè laudaſſes, biennio ante me parcius in Anglia vituperaſſes. Cæterum, vt eſt procliue, mediocritatem excedere, in laudando: ita etiam haud parua caret culpa debitos Principis honores depeculari. Teſtis ſit magnus Moſcouiæ Dux qui Legatum Imper. Turcarum inſolenti pœna mulctauit, quod pro merito eum non honoraſſet. quippè dum pileum ponere, ne à ritu ſuæ gentis recederet, tergiuerſatur, mox iuſſu Turcæ tegmen capiti clauis impactum fuit, vt quod deponere ſtolidus iſte abnuerat, firmius hæreret. Quid de Antonio, qui eandem ob cauſam Legatum Auguſti peſſimè accepit quod ſcilicet Cleopatrę parum ciuiliter locutus eſſet? Nũquid Emanuel Oriẽtis Imperator eandem ob rem legatum Venetorum flagris conſcidi iuſſit? ſed barbara inquies iſthęc facta ſunt: quæ tamen memorantur, vt legati ſaltem indignationis periculum effugiant, magnaque humanitate, & comitate vtantur, cum proximant Principi, pręſertim offenſioni prono. Ita Antonius, & Ferdinandus Gennarij, legati à Ioanne Galeatio Mediolanenſium Duce ad Ludouicum Sfortiam (illius quidem Patruum, ſed hoſtem atrociſsimum) miſſum, luculentam de Ludouici laudibus in conſeſſu primorum ordinum orationem habuerunt, quæ eo pertinebat vt æger ambitione animus poſtquam nihil aliæ artes valuiſſent, gloriæ, ac laudis mentione ſanaretur. Aſſueſcat inſuper Legatus cum Aulicis primæ notæ, qui ingreſsibus, & egreſsibus adhæreſcunt; ac diſcat cum ijs officijs certare, alios verò inferioris notæ minus contẽnere; cum ſui verò ſimilibus, id eſt aliorũ Principũ Legatis, eorumve adminiſtris rarò cõgredi, aut ſermocinari: quippè quod pleriſque innatũ eſt nimioperè ſibi familiares contemnere. Sed & inquirere, & explorare in Principum arcana, præſertim inter Liberum, quo vt equuleo nonnulli vtuntur. Non tamen negò quin priuſquam in publicum dicturi veniant, informent animos procerum, in ſuamque ſententiam præmijs, pollicitationibuſq; perducant. Vnde Carolus Galbianus Ludouici Sfortiæ Legatus ad Carolum Gallorum Regem pro tuendo Ducatu Mediolanenſi, contra Aragonum, ſeu Ioannem Galeatium cuius cauſam agebat, non prius ſibi in Conſilio Regis de bello diſſerendum arbitratus eſt, quam proceres, quos gratia, & auctoritate potentes eſſe cognouerat, pollicendo præmia, atque docendo, quam facilis ac expedita res foret, ad capeſſendum bellum accendiſſet. Eſt tamen quod aduertant ne in congreſ-

P. Iouius lib. 1. hiſt.

ſionib

ſionibus, ſiue ſalutationibus capiantur, & proprijs ſeſe decipulis vt ſic dicam inuoluant. Meminerint illius Taciti nuſquam gentium plures inueniri qui *ſpecie amicitiæ dolum alteri parent, quam in Aulâ factâ naturâ, & conſuetudine exerciti, velare odium fallacibus blanditijs.* Ibi aderit fortaſsis nonnemo Proteo mutabilior, qui fictè & ſimulatè illaudata de Principe promat vel Heroicas eius virtutes cum alterius conferat, vt quid probes, vel improbes, ilicò referat. ſed de his in Politicis dixi. Redeo vnde diuerti. vt Legatus Principem, qui ſuo maior eſt, cum maiori reuerentia, ac honore adire debet; ita paris Principis auctoritatem ſic ob oculos, habere debet, ne ſuam negligat. Itaq; ſiue in ſeſsione, ſiue in dicenda ſententia, ſiue in ſubſcribendo, ſiue in incedendo ſarctum, & tactum gradum ſuum, ac potiùs Principis, à quo miſſus eſt, tueri debet. Itaque hallucinatur is qui vbi à Principe qui aditur ſemel iterumque ac cumplurimum tertium monitus fuerit, imperatis non pareat, caput non tegit, loco qui illi deſignatus fuerit (dignitati tamen mittentis congruo) non ſedet. litteras porrò qui credentiæ obtulerit, conceſſa vtetur dicendi facultate, & quæ in mandatis habet, liberè & enucleatè edicet: Mandata verò, ſiue Inſtructiones neutiquam edet, niſi id mandatis contineatur, aut ſua ipſiusvè à quo miſſus eſt interſit exhiberi, id quod infra de Mandatis dicemus. Denique, negotium, quod miſsioni legationis cauſam dedit confidenter, & pro illius momento exponet, & quidem cum ea dictionis, & actionis venuſtate & perſpicuitate quam rei dignitas videbitur poſtulare. qua de re ſi alibi ſcripſerimus; hoc tamen ſubnecto, cum eximia dicentis actio mirum in modum valeat ad perſuadendum, eſſe interdum nonnullos, qui ſibilis, murmurè, & colloquijs, perſtrepunt, & interturbant, exiſtimantes tantùm ſuæ demptum gloriæ, quantum ex culta oratione accedit Legato gratiæ, vel admirationis. In publicis verò ſeſſionibus, Legatus, aut is qui primas inter plures tenet, non niſi rogatus ſententiam ſuam, ſuorumque collegarum dicet, & quidem quæ non abhorreat à re quæ in medium proponitur, & eo dicendi genere, quo nullus eorum qui communi intereſt conſilio, offendatur. Quod ſi diuerſi diuerſorum Principum Legati ſuper vna eademque re aduenerint, & ad Conſiſtorium ſeu conſilium indictum vocati fuerint, curæ pretium erit, vt priuſquam conueniat, aliorum mentem & ſententiam ediſcere ſatagat: quò commodius ipſe ſuam promat. Vbi autem vna conuenerint, patiatur vt hi primum dicant, quorum oratione præinſtrui, atque confirmari cauſſam ſuam, exiſtimabit. Simul atque dixerit,

lib. 14. Annal.

Digitized by Google

attentiſsimis auribus, quæ à Principe dicentur audiat, caueatq; ne minimum præterlabi ſibi verbum patiatur: memor, Lycurgum eo fine olim conſtituiſſe, ne aliquid pictum in loco ad conſilia conſtituto appareret, ne videlicet Senatorum cogitatio diſtraheretur: ſed tota in rebus deliberandis dijudicandiſq; defigeretur. Nam in minimo plerũq; verbo permagna latet emphaſis, vt Dux Mauritiæ didicit in verbis *evvich & enich* quibus fuerat vſus Carolus V. Porrò, ſimul atque reſponſum à Principe datum erit, pauca ſubiunget, nec niſi de re, atque argumento tempori, loco, perſonæ ſuæ conuenienti, eritq; demum in Principem honorificus, quem demiſsè recedens venerabitur. Ad extremum, prætermiſsis, aut certè non accerſitis Aulicorum colloquijs, illos humaniter ſalutabit, domumq; ſe recipiet: quod ſi à quibuſdam primoribus Aulicis, vel alijs minorum gentium legatis reducatur, ſtudeat vt poſteà ſimilibus reſpondeat officijs, neq; vlla humanitate ab aliquo ſe maiori vinci patiatur. Nam de ijs qui multis paraſangis inferiores ſunt, quique publicam non ſuſtinent perſonam, planè alienum eſt à dignitate legati, vltroneis indulgere ſalutationibus. Dico vltroneis: nam vt adeuntibus promiſcuè & opido-quàm humanum ſeſe exhibeat, ſuadent peritiſsimi legationum. Hinc legimus Cyneam Pirrhi legatum Senatores Romanos comiter, & quidem nominatim reſalutaſſe. quippè ſciebat philautiam homini à natura inditam, & quoſq; impensè æſtimari ab alio gaudere, præſertim æſtimato. Ac licet fluxa & Vertumno inconſtantior ſit voluntatis propenſio, verborum, vt aſſolet, pompis declarata, immanè tamen quantum homines illâ capiantur: Si quandò autem aliquos primæ notæ viros viſitandos, ſalutandoſq; duxerit, videbit ne id crebrò fiat, verùm abundè erit, ſi eiuſmodi viſitationes geminauerit, aliterq; pro conſuetudinis regione vſurparit. Enimuerò, humana ambitio ne dicam vanitas, officijs iſtis mirè capitur; ideòque aduertat, ne vltra citraq; ciuilitatis fines in iſtis quicquam præſtet. Ac, vt ad inſtitutum redeam ſermonem, domum reuerſus curæ habeat vt diligenter memoriâ repetat, quæ in Senatu geſta, dictave à Principe fuerint, & quo nihil dictorum excidat, operæ pretium ſit Ephemerides ſub manu habere, quibus omnia ſigillatim conſignet. Denique ſi quæ legatus dicenda deprehenderit obliuione fortaſsis, vel alia de cauſâ à ſe prætermiſſa, aut non ita clarè vt decuit explicata, videat ne pudore vitioſo illa non detractet, aut primo quoq; tempore, etiam extra conſiſtorium Principi liberè edicat, alioqui paris eſſet periculi malum, ſi dolosè mandata reticeat, aut pudore iuuenili omiſſâ memoriæ, lapſu non prodat. Poſtremò, aduertendum legato ne mandata ab his qui lega-

legatione adeuntur accipiat, ſi vel ij hoſtes ſint, aut alias ſuo Principi ſuſpecti, vel illorum poſtulatis morem non geſſerit: quod is non careat fraudis, & doli ſuſpitione, qui cum norit iſtos Principes diuortia fouére animorum, complacet tamen ei, à quo cum repulſa redit. Atq; eo nomine Legatos ad Antonium miſſos acriter Cicero repræhēdit, quòd eius qui Senatui parere dedignatus fuiſſet, mandata ad Senatum ſuſcepiſſent, qua de re vberius alibi dicemus. Denique, legati prudentiæ incūbet, inquirere an alius item ſit ibi Legatus cui fortè debeat ſalutationis officium: in quo regionis, & vrbis quæ aditur conſuetudo maximè attendenda eſt. Certè Venetijs ita inter nuncios S. Sedis, & Legatos aliorum Principum perpetuò obſeruatur, vt is qui vltimo aduenit, primus ab alio adeatur, & viſitetur. Hinc ortam ſuperioribus annis difficultatem legimus, inter D. de Meſſe Regis legatum, & Nuncium Apoſtolicum, qui quod ille identidem pro re nata à ſuo Rege Venetias miſſus eſſet, vltimùm illuc aduenienti ſalutationem negauit, aſtruens illum non eſſe recens miſſum, & proinde illius eſſe ipſum præſalutare, id quod præſtitit: tum quia poſtremus illius reditus, nec pro primo ſuæ legationis ingreſſu capi interpretari vè poterat, tùm quia eò loci erant res regni, vt officijs, & humanitate potiùs deuincédi eſſent S. Pontificis miniſtri, quam anſam de prærogatiua certandi quærere. Legatus tamen Regis Catholici ſui magis plenus noluit, quod poſtremò Venetias appuliſſet, Nuncium Sedis Apoſtolicæ ibi agentem præſalutare, nec viciſsim Nuncius ipſum: ſic quod vtriq; annos ſuæ legationis, abſq; vllo ſalutationis officio tranſegerint.

Philip. 8.

F. Mathæi lib. 4. hiſt. narrat. 4. num. 7. An. 1591.

Capvt XXII.

Legatio qua lingua edi debeat: deq; Interpretibus Legatorum.

Vicino deflexu querendum eſt qua lingua Legatus promere debeat legationem. Breuiter dicimus, eius qui illum miſit, ſeu illius Imperij vndè aduenit. Pertinet enim ad maieſtatem mittentis ipſo ſermocinari idiomate, quo ſi mittens ipſe præſens eſſet: hinc in Catone ſcribit plutarchus ipſum Athenis morantem à Græcæ linguæ vſu, cuius tamen peritiſsimus erat, abſtinuiſſe, & quando latinè commodè non licuit, nec Græcè etiam loqui voluiſſe, ſed interpretis opera vſum fuiſſe. Tantum enim honorem latino ſermoni tribuebant Romani, vt ne Græcis quidem vnquam, teſte Valerio, niſi latinè reſponſa darent: nec in vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos lo-

lib. 2. c. 2.

qui cogerent, vt latinæ vocis honor per omnes gentes venerabilior 6. in Ver. diffunderetur. Vnde Ciceroni probro datum à Verre dicitur, *quod apud Græcos græcè locutus eſſet: id fieri nullo modo potuiſſe.* Tametſi autem legatum deceat lingua vti vernacula ſui Principis, non eò tamen imperitum volumus linguæ eius qui aditur, licet alioqui ſubſidiaria interpretum opera vti poſsit. hæc enim linguarum cognitio, varia, & magna incommoda amouet, vt contra affert ſumma, & plurima contraria, ſi vicaria alterius lingua vti neceſſe ſit. Vnde Pompeio Lentu- Plut. in Cato. Cæſ. lus auctor fuit, ne profectionem ad Parthum ſuſciperet, quod linguæ Parthicæ imperitus eſſet, qua de re latiùs diſſero lib. 3. Polit. Aphoriſmorum. Porrò Legatis iſtis diſsimili lingua ab illius qui legatione aditur vtentibus, Interpretes dari ſolent, iiq; è primoribus Senatus aut Magiſtratus, vel vt hodie vni de fidiſsimis Principis mini- A Gell. lib. 7. noct. Att. c. 14. ſtris. Vnde *tribus Philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatum populumq; Romanum legauerant, in ſenatum introductis, datus eſt interpres Cæcilius Senator.* Sic Cæſar cum in Duumnorigem Diuitiaci, ſibi alioqui amiciſsimi, fratrem, quid grauius ſtatuere conſtituiſſet, eundem Di- Cæſ. lib. 1. de bello Gall. uitiacum *ad ſe vocari iubet, & quotidianis interpretibus remotis per Caium Valerium Procillum Principem Galliæ Prouinciæ familiarem ſuum, cui ſummam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur, ſimul commonefacit, quæ ipſo præſente in Conſilio Gallorum de Duumnorige ſint dicta, atq; hortatur vt ſine eius aſſenſione animi, vel ipſe de eo cauſa cognita ſtatuat, vel Ciuitatem ſtatuere iubeat.* verùm, quia Interpres conſors eſt arcanorum Imperij, Principis quidem prudentis eſt, hoc munus non niſi dignitate præditis, & fide integritateque valde ſpectatis credere, præſertim cum illis ceù internuncijs plerumq; excipiantur ſubditorum, ac vicinorum deſideria. Non enim ex facili, & directò Principes ſui copiam faciunt, mauolunt per Interpretes, aut internuncios, quòd hinc maior ipſis concilietur veneratio, auctoritas, maieſtas. Hinc Alexandrum magnum Q. Curt. nedum Legatis, ſed & hominibus ſuæ linguæ nonniſi interpretis opera auſcultaſſe & reſpondiſſe ferunt. quomodo etiam Traianus Cæſar: Paneg. *Augebat,* inquit Plinius, *maieſtatem Præſidentis diuerſi poſtulantium habitus, ac diſſonæ voces, raraq; ſine interprete oratio.* & Senatus Rom. cum Legatos Antiochi Regis humaniter excipere iuſsiſſet. L. Quinctio mandarunt vt illos attentius audiret, ipſiſq; reſponderet *quæ ex dignitate, atq; vtilitate populi Rom. reſponderi poſſent.* In Pericle notat Plut. quod licet ſub initia Imperij comis & vbique adeuntibus ſe facilem præberet, poſtea tamen animaduertens ad auctoritatem (ſine qua incaſſùm eſt Principis poteſtas) non parum prodeſſe moderatam abſtractionem, à

priſtina

Digitized by Google

priſtina ſe ſubduxit conſuetudine. prudenter. *Nam* vt idem Plutar. inquit, *comitas facile omnem faſtum atterit, & in familiari conſuetudine ægrè cuſtodias illud opinionis de te Auguſtum.* Cæterùm, etiamſi moribus ſit introductum, vt Legatus in conſiſtorijs publicis non alia quam lingua eius Imperij, vel Principis vnde miſſus eſt vtatur: attamen ſecus dicendum eſt in ſacro illo, & auguſto Cardinalium conſiſtorio, cum in illo latini ſermonis dignitas, & vetuſtas ſemper ſit obſeruata, adeò vt tam in conſultationibus, quam reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Legatis Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijſq; ferè omnibus rebus gerendis, lingua hæc inuiolabilis perpetuò fuerit, vt memoriæ prodidit Illuſtriſs. Cardinalis Palæotus. In alijs autem Principum Conſiſtorijs vſus ita inoleuit, vt eius lingua legatus vtatur quæ Principi vernacula eſt vnde miſſus, non quòd legatus ijs plane verbis mandata exponere cogatur, quibus vſus eſt ipſe Princeps, cum ſatis ſit & abundè, ſi mentem illius ſuo idiomate, breuiter, & ſuccinctè explicet, ne alioqui nobis ex ſuperuacuò datam eſſe eloquentiam dicamus, ſi pro re, & occaſione eâ nobis vti haud liceat. Ego tamen cum erudito Paſcalio lingua demum Principis vel Reipublicæ cuius legatio agitur vtendum cenſuerim cum propria eſt. Nam incompta, egena, & contorta idiomata quarundam Prouinciarum, non tam linguæ, quam linguarum pediſſequæ dicendæ ſunt. ſecundo, cum ſolemnes tantùm ſunt legationes, & in Conſiſtorio explicantur mandata. Nam vbi priuatim cum Principe legatus agit, aut occultus eum adit, aut certè ſemota omni ſpecie, ac ſecretis ſermonibus res tranſigitur, atq; in tali ſecreto panduntur mandata, tum certè conſultiùs eſt, vt legatus, & Princeps, ſi quam habent peregrinæ linguæ notitiam, hac vterq; arcana ſua expectoret, & legatus quidem vt Principi quod affert altius inſerat, illiuſque vt ſic dicam præcordia excutiat. Princeps vt ſingula momenta legationis callidius penſet æſtimetq; ac ſua occulta facilius promat. Nam facultate viciſſim loquendi, intimi affectus viciſſim repræſentantur, cui rei impedimento eſt, frequens interuentus Interpretis, quo impetus orationis expugnator voluntatum frangitur.

In Pericle

De S. Conſiſt. Conſult. p. 5. cap. 2.

cap. 30.

Capvt XXIIII.

De excipiendis Legatis à Principe, & quidem amicorum Legatis.

Excipiẽdus Legatus à Principe vt ſit videamus. & quidẽ haud dubium eſt, quin alia atque alia habẽda ſit ratio legatorũ excipiẽdorum

illa ad armamentarium & ita ſuperioribus annis ſerenis; Dux ſabandiæ per primores Aulæ ſuę proceres opidoquam magnifico excipi curauit apparatu Dominū de Cheueriers quem Henricus IV. Gallorum Rex ad eum legarat, pro excipiendo ab illo Concordiæ, & pacis inter ipſos initæ iuramento. Finis non eſſet, ſi cum è veteri, tum noſtra memoria huius rei petantur exempla, quibus ſit perſpicuum legatos maiorum Principū, nedum per primæ notæ Aulicos excipi ſolitos, verum etiam aduentitio, ſeu honorario donari munere, ab omniq; impenſa, ſumtuq; quem per ditiones eius ad quem miſſi faciunt, liberari. Hac tamen humanitate non omnes legati excipiuntur. quid enim ſi prouincialium, aut Municipiorum ſint legati? hos ſane eo honore minus dignari nimis compertum eſt; vt nec incognitos, propter longinquitatem, aut obſcuritatem, quos Romani priuſquā admitterent, minores magiſtratus ijs mittebant obuiam, vt cuiates, & quid poſtularent, inquirerent. Ita Artafernes legatos Athenienſium ſciſcitatus eſt: *vnde itis, & qui mortales eſtis, qui expetitis ſocietatē Perſarū?* Acceptis igitur in modū, qui modo dictus eſt legatis, vbi illi aliquantiſper ſeſe collegerint ſolent admitti, non quidē priuatim ad Principē, ſed publicè, frequēti cōcilio: *alioquin enim*, inquit Diocaſsius, *è dignitate Reipublicæ eſt videri omnia eſſe in poteſtate Senatus, ac multos eſſe eorum aduerſarios qui eum ſpernant. Tateo quod Senatorum opera facilius ea quæ legibus ſunt conſona, Princeps exequetur, nihilq; iniuſſu eius cum quoquam agat: hoc pacto, & dignitas Imperij magis confirmabitur, & legum inſtituta aperta, ac conſpicua omnibus reddentur.* Quamquam nec hoc vrgent à Principe, vt ſemper pendeat à Sententia Senatus, cum quædam legationis capita plerumque paucioribus, & arcano conſilio ſint committenda, vt quotidianus rerum docet euentus, atque hoc ipſum, & Auguſtum Cæſ. & Tiberium & Galbam, & Veſpaſianum, & alios olim factitaſſe in Polit. Aphoriſmis oſtendimus. Siquando autem ad priuatum Principis colloquium admittendi, cautio iſta adhibenda, quam ſuggerit idem ille prudentiſsimus Comiræus: *Prudentia*, inquit, *ſingulari, & dexteritate quadam opus eſt in tractandis exterorum Legatis, & principio, meo quidem iudicio, amicorum Legati de quibus nullam habemus ſuſpicandi cauſam; liberaliter ſunt, & honeſtè tractandi, facta ſubinde illis poteſtate conueniendi Principis ad quem miſſi ſunt, modo ſit prudens, & honeſtâ ſpecie: Nam alioqui præſtat eum vel rarius conſpici, vel non diu inſiſtere collocutioni, ad quam cum deſcendit prouidere debet, vt ſit eleganter veſtitus, & de ijs quæ pronunciare, & reſpondere oportet edoctus; & mox reuocetur à congreſſu.* Nec enim diuturna eſt Principum beneuolentia, vt nec ex dignitate illius diutius quam par eſt ſui copiam facere; *cum nimius ad-*

An. 1601.
Herod. lib. 5.
lib. 52.
lib. 2. cap. XXIII.
lib. 4. Cōment.

lib. 35. *ſpectus*, vt Liuius loquitur, *minus verendos magnos homines ipſa ſatietate faciat*. Sed & illud conſideratione dignum eſt vt propter cultum corporis magnificum, adſciſcat etiam ea ornamēta, quæ maieſtatem Principis commendant. Alexandrum Magnum haud aliter Lagatos ad ſuum
Athé. lib. 12. cap. 18. tabernaculum admiſiſſe legimus, niſi circa ſe adſiſterent quingenti Perſæ Clauatores, veſtibus purpureis induti: poſt hos mille ſagittarij ſagati quibus antiſtabant quingenti Macedones clypeis argēteis. In meditullio tabernaculi ſtatuta erat aurea ſella, quâ ſedēs Rex ius dicere, & legationes audire ſolitus erat: Extra id tabernaculum in orbem diſpoſitū erat paratū agmē elephātorum cum mille Macedonibus veſtitu patrio: hos ſequebantur Perſarum millia decem, & quingēti purpurati, quibus Alexander eum ornatum iniunxerat. Nonnūquam huic ipſi Alexandro in hortis aureū ſoliū cōſtitutū fuit, & lecti fulti pedibus argenteis. Ibi ſedebat cum amicis, reſponſa dabat legationibus. Magnificētia hercle, vel ad inuidiā rara, nec noſtris imitāda, niſi ſignanda, vt pro ſuo quiſq; mo-
Zonar. tō. 1. Annal. do talē ſe præſtet qualis haberi cupit. Ideo Cyrus Rex inita cum Medis contra Aſſyrios ſocietate, monetur ab auunculo Cyaxaro, vt non niſi magnifico ornatu Indorū legatos accipiat, eoq; fine mittit illi pulcherrimā veſtem, vt ſummo in ſplendore ab Indis cōſpiceretur. Notauimus in libris Aphoriſ. ciuil. Ludouicum xi. Gallorū Regem non aliam ob cauſam ab Hiſpanis ridiculò habitū, quā quod cultu corporis abiecto, & infra priuati cōditionem neglecto ſe illis cōſpiciendum publicè præ-
An. 1601. buiſſet. Aliam hercle iniuit ſuperioribus annis rationē, Regina Angliæ, quæ vt audiuit Ducē Birroniū ad ſe ab Henrico IIII. Galliæ Rege legatum aduētare, id operam dedit, vt tota curia, totaq; Anglorū nobilitate vrbe exciperetur, in hoſpitiumq; duceretur, & vbi ſe collegiſſet biduo, aut triduo, inde in maiorē Regiæ aulam vſquequaq; magnificentia conſpicuam introduceretur. Ibi eminens ſolium Reginæ trigradum, auro, gemmiſq; exornatum, conopeium ſupra magnificentiam regiam, aulæa è peritiſsima Turcia exquiſitiſsima; ipſa veſte ſerica auro, gemmiſque bracteata & intexta: ſedes tamen legati quę propter ſolium nimium depreſſa; quò factum eſt vt Birronius ſtans dixerit, altero pedum, duntaxat primo ſolij gradu impoſito. Nam ad ſui Domini iniuriam pertinere exiſtimabat, ſi in imâ ſede, mandata expoſuiſſet. Atq; hæc quidem dicta ſint de excipiendis à Principe Legatis.

CAPVT XXIIII.

Aliter excipiuntur Legati exteri; aliter domeſtici, deq; hoſpitijs ijs dandis.

PRo conditione legationis ſolent Legati excipi, ijſq; hoſpitia aſsignari. Aut enim legationes externæ, aut domeſticæ ſunt. Illæ, prin-

cipum

Digitized by Google

cipum ſunt, aut Rerum publicarum ſui iuris; iſtæ, prouincialium qui iure Regio ſeu principali gubernantur: Illæ, maiori cura, & circumſpectione excipiebantur; iſtæ non itē. Itaq; in illis caueri ſolet ne legati, tam legati ſint, quam ſpeculatores, cum ſub ſpecie legationum permulta ſæpè perniciosa tractentur; ideoq; ſingulari quadam prudentia, & dexteritate opus eſt in tractandis exterorum legatis, quod pulchrè monuit Cominæus. hinc legimus Scipionē, & Gn. Octauiū ab Senatu miſſum ad explorādas gentes, & Regū mētes indagādas. Sic quo tēpore, inquit Polybius, victus à Romanis Annibal, relicta Africa, curſū ad Antiochū direxerat; Romani conatū Attolorū animaduertētes, legatos ad Antiochū miſerūt, *qui volūtatē Regis explorarēt, & ſub ſpecie legationis apparatum eius ſpecularētur*. Vaframētū nō tam priſci, quā & hodierni æui, quo iſti Prothei ſubdola humanitate penetrēt ſe in arcana Principū. Nā ſeu vocati, ſeu inuocati, ſolēnijs, ritibus, ſacris, ludis, ludicris, ſpectaculis interſunt, quo fine? niſi vt dextrè ſe inſinuēt & ſagaci naſo odorari, & rimari queāt, quæ animo populi, & Principis latēt? prudēter meo iudicio fecerint, ſi quos ad cōſilia ſua explorandū miſſos arbitrabūtur, aut mox auditos dimittant, aut diſſita ab aula aſſignent eis diuerſoria: ipſum quod Maximilianum I. Cæſarem factitaſſe proditum eſt, vt nunquam videlicet exteros legatos propè Aulam hoſpitio excipi vellet: quod & Cominæus in Hiſp. ſub Ferdin. Catholico Rege accidiſſe ſibi teſtificatur. Siquidē haud aliter diſtāt vt Cominæus loquitur, legāti ab exploratore, niſi nomine, & impunitate. Imò nullus eſt quātumuis prouidus, & fidus explorator, qui tantam habeat facultatem multa cognoſcēdi, quam eiuſmodi legati, qui cum ſint vnus, & alter, aut etiam plures, fieri non poteſt, quin multa videant, aut certè aliquid inaudiāt. Nam qui ſunt prudentes Principes eam operā dant, vt etiam apud aduerſarios habeant quoſdam à ſe non alienos, quos muneribus vel pecunia eo fine lactant: lib. 9. cōment. lib. 3.

——— Quidvis nummis præſentibus opta

Et veniet: clauſum poſſidet arca Iouem.

Illud ſatis cōſtat cōſiliū eſſe tam frequēs, quā Politicū in Aulis Principū, vt ſæpiſſimè miſſitent legationes ad eum Principē, quorū ipſi verentur potētiā, id quod exēplo Ducis Allobrogum docet prudēs Scriptor Petrus Mathæi, ſiquidē quādiu cōſiſtūt in Aula Principis ad quē miſſi sūt, oēs ingenij neruos extendūt, in explorādis arcanis illius Principis, deq; illis certiorē illū reddūt à quo miſſi ſunt, id quod eſt præcipuū, & maximū legati officiū. hinc antiqui moris fuit, vt auctor eſt Procopius, ſpecie honoris ſic obſeruare legatos, vt ne frigidam quidē guſtare eis liceret ſine permiſſu cuſtodum qui ijs appoſiti erāt; atq; adeò accepto reſpōſo lib. 2. hiſt. narrat. 5. lib. 1. Belli Gothici.

 continuò

continuò ad ſuos remeare iubebantur. Enimuerò, vetus Romanorum fuit inſtitutum, teſte Seruio, vt ſi quando Legati incogniti venire nunciarentur, primò quid vellent ab exploratoribus requireretur; poſtea ad eos egrediebantur Magiſtratus minores, & tunc demum Senatus, & ſi ita viſum fuiſſet, admittebantur. Henricus VII. Angliæ Rex paucis ante obitum annis, ita ſuſpectas habebat exterorum Principum legationes, præſertim ordinarias, vt quotquot erant in Anglia Principum legati, domum eos remiſiſſet, niſi morte præuentus fuiſſet. In poſtremo Ordinum conuentu Rothomagi celebrato anno reparatæ ſalutis 1617. Ludouico XII. Gallorum Regi propoſitum fuit ne fas cuiquam deinceps eſſet legatos exteros viſitare vel alloqui, ſine expreſſa Regis venia & facultate: quæ propoſitio adeo vſque Regi placuit, vt qui ſecus ſaxint, pœna læſæ Maieſtatis teneri voluerit.

CAPVT XXV.

De admiſſione, ſeu audientia Legatis danda.

QVi operam dederunt legationibus notarunt in Principibus aditis magna ſolere eos vti humanitate & comitate erga Legatos, quin etiam facilitate, in adeundo: cum ſpecies iniuriæ ſit, legatos longiore mora protrahere, diemque ex die ducere antequam admittantur. Illaudatus ab hac re Demetrius apud Plutarchum, cuius difficiles aditus, ſuperba reſponſa, intolerabilis faſtus erat, vnde factum vt regno è veſtigio eliminatus ſit. Nam & Legatos exterarum gentium, & nominatim Athenienſium poſtquam toto biennio vana ſpe lactaſſet, domum abire iuſſit. Nihilo humanior Conſtantius Imper. qui licet neceſſitatem itineris in Barbaros ſuſcipiendi prætexeret, pari tamen cōtemptu viginti Epiſcopos fidei Catholicæ contra Arrium aſſertores Adrianopoli ſuam expectare regreſſionem iuſſit, *vt cum*, inquit, *vniuerſa Reſpub. fuerit bene diſpoſita* (ſpecioſum hercle prætextum) *tunc quæ geſſerint audire poſſimus*: ſed illi videntes ſe dolis eludi Ariminum vbi conuocatum erat Patrum Conſilium, infectâ legatione redierunt. Non deſunt noſtra ætate tales verecundiæ, & comitatis funabuli, quos ſilentio ſatius ſit inuoluere. Non quin interdum interueniant impedimenta, quibus neceſſariò ſolet, aut negari legato admiſſio, aut certè in aliud tempus reijci. Quid enim ſi magnus aliquis ſit, aut ſuperueniat in Aulâ luctus, nonne verius eſt tunc legatum non vrgere eum, qui præter ſolatia nihil ſuſtinet? Notabilis eſt Iulij Publij apud Liuiū prudentia, qui cum intellexiſſet Regem Antiochum ad quem à Senatu miſſus erat; graui luctu ob mortem filij

Plut.

Niceph. lib. 9. c. 41.

lib. 25.

ſilij affectum, ne moleſtiam ipſius ægritudini animi adiungeret, ad ſuos infectâ legatione regredi maluit. Sæpè etiam accidit vt temporum & negociorum conditio legatum admitti ad Principem non patiatur; aut ſi admittatur citò à Principe abſolui, vt ſi nimirum vrgentibus alijs, an alijs Reip. negocijs aliò trāſmigrandum ſit; tum enim haud erit incongruum, ſi legatus Principem ſequatur, reſponſionem ab eo accepturus tempore, & loco oportunis. Ita Scipio legatos Carthaginenſium aduenientes quidem ſuſcepit, at deſideria ipſorum non illicò audiuit, verùm Tunetem venire iuſsit. Eodem modo Principes noſtri temporis ſi quando interueniant legati, nec ratio ſtatus exemplò patiatur illos audiri, mittunt qui ſignificét ſe alio, ſed magis congruo tempore pronis auribus mandata ipſorum accepturos, vt contigit nuper Domino de Cheuriers Legato Regis Galliæ miſſo ad Ducem Sabaudiæ pro confirmanda pace inita inter eum & Regem. Is enim vt aduenit Thurinum, & peractis de more quà publicè, qua priuatim cærimonijs, cæpit ordiri, & exponere cauſam ſuæ legationis, at Dux ſciens ſe in verba Concordiæ iurare non poſſe, niſi demum accepta à Rege Hiſpan. Iuriſiurandi formulâ, inducias aliquot dierum pro mutua & vlteriori ſermocinatione petijt: atque intereà temporis aduenit veredarius cum mandatis Regis, iuxta quorum ſeriem Dux cum legato negocium compoſuit. Ita ſub id tempus dum legati Veneti, Dominus videlicet Donatus, & Delphinus procuratores S. Marci, Lutetiā aduenilſent, eidem Henrico IV. Galliæ Regi gratulaturi de ſuo matrimonio in mandatis dedit Rex Domino de Rhoſny, vt ijs indicaret ſibi gratum forē ſi Fontembellacum concederent, præſertim cum vtrique legatio eſſet communis, & Regina iam tum vterum geſtare crederetur. In his igitur ſimilibuſq; rerum euentibus, haud ambigendum, quin liceat ſalua humanitate moram aliquam rebus interponere, dum tempus tamen, quod rerum omnium eſt primum, id patiatur.

Liu. lib. 10.

An. 1601.

CAPVT XXVI.

In Legatione hoſtili qua obſeruanda Principi: mandata ab hoſte ad Principem ſuum referre intutum Legato.

Cæterùm, ſi legatio miſſa eſt à Principe, vel gente minus amica, nihiloſecus amicè legati ſunt accipiendi, multiformiq; humanitatis officio æque atq; amici tractandi: hoc enim vt inquit Cominæus, ad ſecuritatem, & honeſtatem pertinet, ac ſimul eo confert vt quid agant, & quibuſcum loquantur, quoſq; habeant familiares cognoſcatur. Ferè enim

enim in omnibus Principum familijs ſemper aliqui exiſtunt, qui mutationem aliquam, & res nouas cupiant,

Vixq; tenent lacrymas cum nihil lacrymabile cernunt.

Et quoniam periculi plenum eſt habere domi ſuæ hoſtem, ſuaſerim primo quoq; tempore eiuſmodi legatos dimitti: verum ita, ne quam habeant querendi de inhumanitate occaſionem. Sed ne bello quidem exorto ſunt intermittendæ pacis rationes, aut repudiandi legati, quin audiendi ſunt, ac inuicem ad hoſtem mittendi, iiſq; mandatum vt diligentiſsimè obſeruent quid quoq; tempore geratur, qui cum quibus colloquantur. Ctebrò enim mittendum eſt etiamſi hoſtis iubeat abſtinere deinceps, & commeatu prohibeat. Neq; enim vllus quantumuis prouidus,& fidus explorator,facultatem habere poteſt tam multa cognoſcendi:atq; eiuſmodi legati,qui cum ſint vnus & alter,aut etiã interdũ plures,fieri non poteſt quin aliquid odorẽtur. Nã qui ſunt prudẽtiores Principes, omnem mouẽt lapidẽ,vt apud aduerſarios habeãt quoſdã à ſe non alienos. Verũ, ſi quis tam frequentes mittat internũcios, dicet aliquis,futurũ eſt vt hoſtis fiat inſolentior. Atqui in eo nihil eſt mali:& prætereà de ipſius rationibus ac cõſilijs cognoſcetur ſemper aliquid.& licet eandẽ rationẽ hoſtis inſtituat,& ſuos inuicẽ mittat nõ tamẽ idcircò deſiſtendũ eſt, imò vel ob hãc ſolã cauſam immorãdũ eſt legationibus, vt varia,multaq; cognoſcantur, & omnes practicæ omniaq; hoſtiũ vaframenta percipiãtur.Poſtremò, conandũ eſt vt aduerſarios prudentia vincamus.Nam ſemper melior eſt prudẽtioris cõditio.Cuius rei Anglis exẽplum proferre poſſum, quos ſemper Gallorũ induſtria vicit. Nã & ab Anglis dici ſolet, bello, & armis ſe ſemper Gallis fuiſſe ſuperiores, verũ cõſilio,tractatibus,prudẽtiã inferiores Hactenus Comineus;cuius verba ceù cedro digna, vt nõ piguit referre,ita illius mentem,nolim ſic accipi,quaſi in priuatos lares ſint hoſtiũ legati introducendi.Nã, vt auctor eſt Cicer. *domũ recipere legatũ hoſtiũ, in cubiculũ admittere, & reducere,*
Philip. 8. *hominis eſt nihil de dignitate, nihil de periculo cogitãtis.* Vndè Romani legatos
liu.lib.44 Perſei, ne quidẽ intra Vrbem admiſerũt,ſed Senatu foris dato,ijs vt
Zonar. 2. Italia excederẽt,mandarũt, vndecim dierũ interſtitio illis aſsignato,ad-
Annal. ditũq; ſi quid ijs poſthac opus eſſet, cum Publio Licinio Cõſule agerẽt, qui breui in Macedoniam cum exercitu profecturus eſſet, & nemini in poſterũ in Italiã reuerti liceret,comiteſq; adiũcti qui eoſdẽ, quo vſq; in nauim adſcẽderẽt,comitarẽtur. Sic nec Meleſippus legatus Lacedæmo-
Thucyd. niorũ Athenas miſſus, in Vrbẽ eſt admiſſus,neq; ei Senatus datus,quòd
lib. 2. ab hoſte armato miſſus eſſet. Sic Cõſtantinus Imp. legatũ Magnẽtij metu
Zonaras ſpeculationis caſtris excluſit. Siquidẽ è forma exercitus ex facili indica-
in Cõſtant bant Romani an is copioſus, an cõtra exiguus eſſet: nam ex ſemirotũda

exiguitatem copiarũ,ex quadrata numeroſum,ex triãgulari numeroſiſsimũ inferebant. Itaq; non temerè admittẽdos hoſtiũ legatos volunt, præſertim ſi ex mãdatis terreri aut percelli poſsint ciues: tum enim conſiliũ eſt vt publicè non admittantur, aut à pluribus ſpectentur vel audiantur: ſeorſum potius & extra populi coetũ mandata excipienda, ne arbitrio iſtius pondus legationis cõmiſſum videatur. At quid tempore belli? Certè, in caſtra minus recipiendi, vt exẽplis oſtendi: excipio niſi Admittentis ſint validiora: hic enim legatis peruia illa redderem, imò vbiq; perluſtrãda, vt factum anno ſalutis 1576. apud Andreoniam (Poloniæ opidũ). Cõuentus ibi erat equeſtris ordinis, quo multi mortales cõuenerant. Ibi Roſemberghius illuſtris eques Bohemus à Maximiliano Cæſare legatus ad Polonos per media caſtra, interq; equitũ confertiſsimas turmas exceptus, productuſq; eſt ad locum vbi Senatus frequẽs cõſederat, hoc cõſilio vt is rem omnẽ vt erat apud Cæſarẽ exprómeret, id quod memorat Carolus Paſcalius Regius Cõſiliarius, & pluſculis exẽplis idẽ cõfirmat monitũ. Ne tamẽ legatio ſperni, quadantenus videatur, ſi aditus ad priuatũ Principis cõgreſſum præcludatur, conſiliũ eſt vt Princeps ſimulato vel morbo, vel aliquo grauiori impedimento deleget qui excipiat, audiatq;. atq; hoc exemplo Antiochus legatos Senatus non audiuit: ſed id negotij mãdauit Principibus amicorũ, & quidem cum Minius, cui præ cæteris data erat ea cura, ea reſpondiſſet, quæ Antiochus auſus eſſet: tum Sulpitius legatus: *Fecit verecundè*, inquit Antiochus, *qui ſi alia pro cauſa eius non erant quæ dicerẽtur, quælibet iſta, quam ſe dicere maluit.* Hoc modeſtè Principibus; illud miniſtris Principũ amicè: tutũ valde eſſe, nõ impetrata prius fide publica proficiſci per hoſtilem regionẽ: deinde odio etiam plenũ mãdata ab alio, quam ſuo Principe accipere, multo magis verba, vel ſcripta cum hoſtibus, illorumve legatis cõferre: quippè quod nõ careat perfidiæ ſuſpitione, Principe ſuo imprudente negotio hoſtili, aut aliûs poteſtatis implicari. Hinc apud Antiochũ in inuidiã vocatus eſt Annibal, quod cum eo Romanorũ legati ad Antiochũ miſſi clanculũ ſermonis cõmunionẽ habuiſſent, vnde factũ vt illũ poſteà ceù hoſtẽ, ac proditorem ſuũ oĩs cõſilij expertẽ fecerit, vt auctor eſt Iuſtinus. Huius quoq; documẽti nõ neſcius fuit ſuperioribus annis Dñs de la Guiche pręfectus Vrbis Lugdunẽſis, cui cum Comes de Vieſque Ducis Sabaudię legatus litteras ſui Dñi dediſſet, illas è veſtigo Regi miſit: qui factum illud dilaudauit, atq; epiſtolari monito admodum notãdo, ſic illum erudiuit. Nequaquam erat neceſſe inquit litteras illas ad me mittere, vt de tua fide mihi conſtaret, cui ita certa atq; ſpectata eſt, vt neq; his, neq; cuiuſquam litteris in dubiũ queat reuocari. Tametſi qui prudẽtiores ſunt Principũ miniſtri, haud temer vnquam

Liu. lib. 25.

Iuſtin. lib. 31.

An. 1602.

recedunt ab antiquis Formulis, in queîs non eſt poſtrema iſta, nihil videre, aut recipere ab exteris Principibus ſuo inſcio, atq; inconſulto. Enimuerò à priſca illa Gallorum ſimplicitate ne latum vnguem recedendum, qui vt omnis doli expertes erant, ita non norant duabus ſedere ſellis, vt pleriq; hodie ſolent eſſe Prothei, atque in omnem vertere ſpeciem. Maiores quidem veſtri pro ſummo habuiſſent probro, Principis alicuius litteras accipere, niſi illas illicò ad Regem mitterent, quò, illius ſuper reſpōſo explorarent voluntatem. Nunquam non inter verba honoris, & adfectus, quæ extremo epiſtolæ ponuntur excepiſſent Principis perſonam, vt quæ ſola ſolidum miniſtri officium poſtulat, nec alteri cuipiam patitur communicari. Magnum inſuper erat magnanimitatis ſpecimen, aliorum Principum recuſare liberalitatem, illorūq; munera ſi non aſpernari, at negligere: *quod celſiore ſit animo is*, vt inquit
lib. 5 Var. hiſt. cap. 5. Aelianus, *qui non capit, quam qui donauit*. Sed hac de re alibi commodior dabitur ſcribendi anſa. Præmiſsis affine eſt, quod prudentibus notatur, Legatum in reditu ad ſuum Principem haud quaquam debere alia mandata ab eo qui aditus eſt accipere, niſi negotium ob quod miſſus eſt tangant: quod alioqui res ſit non caritura fraudis ſuſpitione, maximè Principes apud exteros, nec vllo conſanguinitatis, affinitatis, aut amicitiæ vinclo copulatos: quod ipſum alibi commonuiſſe me ſcio.

CAPVT XXVII.
Quo ordine Legati excipiendi.

LEgatis compluribus, iiſq; diuerſorum Principum admiſsis, dubitatur quo quiq; ordine ſint audiendi, quibuſq; primùm dicendi poteſtas ſit danda. Hoc moribus receptum eſt, vt primùm qui cæteris dignitate eminent audiantur. Alexandri magni docemur exemplo,
lib. 2. de geſt. Alex. quod tale ex Diod. Siculo: Sequenti anno, quo Athenis Ageſias impegerauit, & Romæ Conſules fuerunt Q. Popilius. & Papirius acta eſt Olympias 114. victore Micina Rhodio ex oībus fere orbis terrarū partibus Legati ad Alexandrum venerunt, aliqui vt ea quæ fœliciter geſſiſſet gratularentur, alij, vt coronas offerrent, nonnulli, amicitiam & ſocietatem petituri, à multis ſplendidiſsima offerebantur munera: quidam etiam de obiectis criminibus expurgatum venerant. Nec tantùm nationes, populiq; & Principis Aſiæ diuerſi legationes miſerant: ſed & pleriq; etiam ex Europa, & Aphrica. Hinc quidem Carthaginenſium, hinc Phœnicum gentiumque omnium iuxta mare ad columnas vſq; herculis habitantium; Illinc autem Græcarum plurium Ciuitatum

Macee

Macedonum Illyriorum. Denique, miſſæ ab his, qui vicina mari Adriatico incolunt à Traciæ gentibus, ac Gallis conterminis, quæ gens nunc demum cœpit innoteſcere. Alexander auditis omnium legatorum voluntatibus, conſtituit quibus primum, ac deinceps per ordinem ab ſe reſpondendum eſſet. Primi expediti ſunt qui ſacrarum rerum cauſa venerant. Secundi, qui munera attulerant; Tertij quorũ tractatio erat de obſidibus. Quarti quibus de priuatis negocijs agendum. Vltimis fuit locus exulum detrectantibus reſtitutionem. Ante omnes autem Hammonij, Delphici, Corinthij, Epidaurij, & alij quidam ob dignitatem ſacrorum de quibus agebãt cognitionem, & reſponſum obtinuerunt. Cunctiq; in vniuerſum legati benigna, ac liberali reſponſione, quantum eorum negotia patiebãtur, vt læti, ac bene erga ſe affecti dimitterentur, ſtuduit. Hactenus Siculus, ex quo, quid olim factum, quidq; hodie fieri debeat perſpectum habemus.

Caput XXVIII.

De audiendis ſuffragijs Conſiliariorum in Conſilijs publicis, in quêis admiſſi Legati.

Auditâ Legati propoſitione, conſilia inueſtigãda ſunt, diſcutienda, ponderanda, ſingulorum deniq; conſiliariorum ſententiæ eliciendæ. Bifariam autem ſententiæ, ſeu ſuffragia exquiruntur: vno modo ſecreto: altero, aperto. Secretus exquirendi modus is eſt, cum Senatores tabellis vel calculis ſententiam ſuam clam promunt, eamq; in vrnam conijciunt. Apertus, cum voce, aut externo aliquo ſigno, nimirum aſſurgendo, capite annuendo, aut quo ſimili modo cuiuſq; opinio profertur. Vter autem altero præſtet, paucis eſt nobis diſquirendum. ſunt qui priorem modũ præferant, cum liberiora videãtur ſuffragia, nec nemo quiſquam eo vtens odiũ vel offenſam Principis, vel legatorũ metuat. Hanc ob rem Romani veteres permultis annorum curriculis vſi fuerunt aperto iſto ſuffragandi modo, licet poſtea alter in mores receptus ſit, & latæ leges tabellariæ quibus ſuffragia occultabantur, quo quiſque liberius ex animi ſui ſententia loqueretur: vnde eiuſmodi tabellæ *Indices tacitæ libertatis ſeu vindices libertatis* ſunt appellatæ. *Si populo eſt grata tabella*, ait Cicero, *quæ frontes aperit, hominum, mentes tegit, dantq; eam libertatem vt quod velint faciant.* Auguſto Cæſari hunc modum ſuadebat Mæcenas; *In grauioribus cauſis, ſentẽtias non apertè rogabis, ne neceſſarijs ſuis fauentes non liberè quid ſentiant pronuntient; ſed in tabellas eas ſcriptas ad te ſolum, ne cui alij, innoteſcant perferri, ac deleri ſtatim lectas iube. Sic enim vniuſcuiuſq; ſententiam certiſſimè cognoſces, ſi eam illi à nemine alio cognitum iri perſuaſum habeant.*

Cic. 2. de l agra. Orat. pro Planc.

Apud Dio lib. 52.

Digitized by Google

In Nero cap. 15. Idipſumque Neronem vſurpaſſe Tranquillus Suetonius auctor eſt. Verum enimuerò apertam ego ſuffragãdi viam ſecretæ prætulerim: quãdo conſiliarij procliuius iſtâ corrũpantur, quam aliâ; cum non ignorent eorum ſuffragia occultanda iri, vel ſi adhæreant ſententiæ nequiſsimi, aliter atq; cum verbis ea palam ſunt pronuntianda: tum enim pudore & verecundiâ plerumq; deterrentur vt non audeant id palam cenſere, quod occultis cogitarent, vel auderent ſuffragijs. Vnde Cicero in ea eſt ſententia, *nihil vt ſit in ſuffragijs voce melius*. quod & alibi teſtatur, dum inquit: *Sic à me lex eſt recitata de ſuffragijs, optimatibus nota, Plebi libera ſunto: qua lex hanc ſententiam continet, vt leges omnes tollat; quæ tegunt omni ratione ſuffragium.* quod videtur à Platone mutuaſſe, qui in ſuis legibus ſtatuit vt ſuffragia manifeſtè ferrentur. Vnde mirum non eſt ſi Hæbrei poſtpoſita illa via ſecretiore, apertam ſint amplexati, quippe qui in ferendis ſententijs iuniores prodire, ſeniores ſubſequi iuberent: ne pudore vitioſo iuniores, antiquioribus contradicere non auderent: quod & in ampliſsimo ordine Pariſienſi obſeruari ſcribit Lyranus: & in Conſiſtorio ſeu Camera Apoſtolica idem ſeruari prodidit Illuſt. Card. Paleottus. Nec mouet quod ſupra adduximus, occultis ſuffragijs magis libertatem, ac fidem retineri Conſiliorum: quoniam id ſimpliciter verum non eſt, imò vitioſum ſuffragium occultari, nec dari Principi materiam deliberandi, ſi rationes, & argumenta ſecretâ hac viâ ſupprimantur. Quid quod non ſatis ſit rem quæ in Senatu proponitur ilicò probare, vel improbare, cum altiorem interdũm indaginem expoſtulet. vnde rectè & ex vero dixit Paulus Caſtrenſis: *Ea eſt aromatum natura, vt quò magis contrita ſunt, eò magis redoleant, ſic & virtus quanto magis contenditur, & oppugnatur, tantò magis expulſis nebulis in lucem progreditur.* Porrò in excipiendis in Concilijs Imperij Principum ſententijs annotatur, vt palam quiſque dicat ſuam ſententiam, quam in conſeſſu Principum, & ordinum inferiorum per Marſcalchum à Pappeſthaim tanquam vices eius gerentem excipit Dux Saxoniæ. In concilio autem Principum Electorum Archiepiſcopus Moguntinus, & Dux Saxoniæ alternis vicibus, ordine quo inter eos pactum, & conuentum eſt, & ſe viciſsim, & alios cuius ſententiæ ſint rogant, vt ſcriptum prodidit Conrardus Brunus.

lib. 3. de leg. — lib. 9. de leg. — De S. Conſiſt Cõſult p. 5. q. 3. — Conſil. 13. vol. 1. — de leg. lib. 5. cap. 5.

CAP.

Capvt XXIX.

De Reſponſis quæ Legatis dantur: qualia illa? eaq́; non præcipitanda.

ADmiſsionem legatis abnuere ſatius ſit, quam illis in Cōcilium admiſsis citra reſponſum remittere. Nempe contemni ſe exiſtimant à quibus legatio miſſa eſt, ſi ipſorum legati non aliquo reſponſo dignantur. Dantur autem reſponſa interdum miniſterio alicuius primarij Aulici: vt ecce cum ad Romanos Legati Antiochi Regis veniſſent, vbi eos humaniter excepiſſent L. Quinctio iuſſerunt vt illos attentius audiret, ipſiſq́; reſpōderet *quæ ex dignitate* (verba Linij) *atq́; vtilitate populi Romani reſponderi poſſent.* Siue autem Princeps, ſiue alius Principis nomine reſponſa det, curæ pretium ſit, vt breuia ſint, & laconica. Hinc inter elogia Theodorici Regis Gothorum illud eſt, quod intromiſsis gentium legationibus audiebat plurima, reſpondebat pauca. Sed & ſint nonnunquam obſcura, cum nimirum res dubiæ ſunt & parum expeditæ earumque reſolutio pendet à mora. Vtrobiq́; humana ſint, non ferocia. Nihil enim in Principe vtilius eſt, & ad laudem præſtantius, quam reſponſis humanitate plenis, vel infimæ ſortis homines ab ſe dimiſiſſe. Romani, tametſi rerum arbitri, mollia ſemper reſponſa legatis dabant. Tiberium teſtor Cæſarem, qui Rhoſcupori Thracium Regi, homini alioqui deterrimo, mite, breueq; reſponſum dedit: *ſi fraus abeſſet*, inquit, *poſſe eum innocentiæ fidere. Cæterùm neq́; ſe, neq́; Senatum, niſi cognita cauſa, ius & iniuriam diſcreturos; ad ſummam, molliter reſponſum.* Singularem inquies humanitatem. erras: Nam ecce ad eoſdem mittuntur Romanos Parthorum Legati, qui irriti quidem remittuntur, cum donis tamen. Celeberrimus eâ re quoq; Scipio prædicatur, qui tot fortunæ acerbitatibus iactatus, & caſuum varietate fatigatus, in ambiguis Hiſpanorum legationibus modeſtiam, & maieſtatem adeò retinuit, *vt nullum ferox verbum excideret.* Rhodij præ Romanis imbelles, Romam legatos mittunt, cum petulanti mandato, niſi contra Perſeum bello deſiſterent, *aduerſus Romanos, quid ſibi faciendum eſſet Rhodios conſideraturos eſſe.* Immane quantum exacerbauit Romanos hæc legatio, *quæ ne nunc quidem*, inquit Liuius, *ſine indignatione legi audirive poteſt.* Et nihilominus quæ modeſtia fuit Romanorum, munus paulo ante ferocientibus legatis miſerunt. Hanc humanitatem, & iſtiuſmodi benigna reſponſa minimè ſentiunt, qui ſuo vitio bello attriti ſunt. Idem Scipio petentibus pacem Carthaginenſium legatis, eam quidem dedit: ſed non niſi acri cum caſtigatione, & monitis perfidiæ. *vt cladibus*

lib. 34.

Sidon. Apoll. lib. 1. Epiſt. 2.

Tacit. 2. Hiſt.

Id lib. 15.

Id. lib. 16.

Lib. 44.

Liu. libro.

Digitized by Google

edocti tandem Deos, & Iuſiurandum eſſe crederent. Sic Alexander Legatis Darij: *Nunciate* inquit, *Dario gratiarum actionem apud hoſtem ſuperuacaneam eſſe, meq; qua clementer, & benignè fecerim, non amicitia eius tribuiſſe; ſed natura mea.* Non abſimiliter Conſul Romanus Aetolorum legato qui dixerat eum imprudentiâ labi, qui ea iuberet quæ non eſſent in more poſita apud Græcos, *nec Hercle*, inquit, *magnopere, nunc curo quid Aetoli ſatis ex more Græcorum factum cenſeant, dum ego more Romano Imperium habeam in deditos, modo decreto ſuo, ante armis victos. Itaq; ut properè ſit quod Impero, vinciri vos iam iubeo, afferriq; catenas, & circumſiſtere Lictores iuſsit.* Idem Scipio legatis Antiochi pacem poſtulantibus eam ſe dare teſtatur, qualem victores ſolent victis, idque verbis aliquanto ad hoc aſperioribus: *Poſtquam Helleſpontum*, inquit, *traiecimus, priuſquam Regia caſtra, priuſquam aciem videremus, cum communis Mars, & incertus belli euentus eſſet, de pace nobis agentibus, quas pares paribus ferebamus conditiones, eaſdem nunc victores victis ferimus.* Deinde datis pacis legibus, addidit: *In deteriori ſua fortuna pacem faciet Rex, quia ſerius facit, quam facere potuit; ſi nunc remoratus fuerit, ſciat Regum maieſtatem difficilius à ſummo faſtigio ad medium detrahi, quam à medijs adima præcipitari.* A Rege Macedonum vrgebat per legatos Ageſilaus tranſitum; & cum ſe deliberaturum reſpondiſſet, ergo deliberet, inquit, ſed nos interim tranſeamus. Eiuſmodi reſponſa haud dedecent magnos Principes; quibus ſi quid in reſponſis peccatur, eſt obtentui, & auctoritas, & circumfuſa negotiorum multitudo. Multò minus dabitur probro Principi, ſi indiſcretâ, & ineptâ loquacitate & legati petulanti arrogantiâ ſit accerſitus. Legati Romani apud Gallos cum gloriâ, & magnitudinem Imperij Rom. extuliſſent, ac petijſſent ne Pœno bellum Italiæ inferenti per agros, viteſq; ſuas, tranſitũ darét, tantus cum fremitu riſus inter eos exortus eſt, vt vix à Magiſtratibus, maioribuſq; natu iuuentus ſedaretur; adeò ſtolida impudenſq; poſtulatio viſa eſt. Sedato tandem fremitu reſponſum legatis eſt, *neq; Romanorum in ſe meritum eſſe, neq; Carthaginenſium iniuriam, ob quæ aut pro Romanis aut aduerſus Pœnos ſumant arma. cõtra, audire ſe gentis ſuæ homines agris, finibuſq; pelli à Romano populo ſtipendiumq; pendere, & indigna pati.* Eiuſdem farinæ Abderitarum Regis fuit reſponſum, qui legato plurima locuto, cum is tãdem deſtitiſſet, rogaretq; quid Ciuitati renunciaturus eſſet, *Te*, ait, *tacenti mihi tamdiu obſtrepuiſſe, ac meã partem orationis exſecutum eſſe.* Stolidus certè, & vanus qui rabulam forenſem, quam Oratorem agit: cum non tantum non perſuadeat, ſed etiam audienti Principi opidòquam moleſtus ſit, varijs vtpote curis negotijſque diſtricto.

Liu. lib. 10. belli Pu.

Id. lib. 7. belli Mac.

Id. lib. 2. belli Pun.

Liu. lib. 2. belli Pun.

Plut. in Apoph.

ſtricto.

ſtricto. Vt vaſcula inania maxime tinniũt, ſic quibus eſt minus men-
tis, eo plus eſt loquacitatis: contra quibus eſt minus loquentię cò plus
eſt ſolertię, atq; prudẽtię. Et hinc fit vt loquaculus legat', vel ridicu-
lo habeatur, vel dimittatur abſq; reſpõſo, vel pręcidatur, occupeturq;
illius ſermo. Labatus Lacedæmonius cuidam, cui us grauabatur mul-
tiloquio: *quid mihi*, inquit, *in re puſillâ longa texis proœmia?* Cauſa Zonaras
quamobrem Augustus Cæſar Antonij legatis poſt Actiacam victo- in Aug.
riam ad ipſum identidem miſsis, non reſpõderit, eorum multiloquio
nonnulli imputarũt. Ita Senatus Rom. legatis Philippi, *lõgiorem exorſis* liu. lib. 22.
orationem, breui interrogatione, ſeſſuruſne ijs tribus vrbibus eſſet, ſermonẽ in- Paſcha. in
cidit. Manum de tabula tollebam, cum vnũ, & alterũ occurrit docu- ſuo leg.
mentum, quo Politici monent Magnates, ne nimiopere feſtinent in
dandis reſpõſis, præſertim vbi res grauiores ex inopinatò proponun-
tur: Ponderanda, diſcutienda, diſcernenda, & conto prudentiæ inue-
ſtiganda. Vt Cocleæ lentè ingrediuntur, nec domicilio ſeſe exerunt,
aut vſquam ſe mouent, teſte Plinio, niſi cornibus prætẽtarint: ita ſa- lib. 9. c. 32.
pientem eſſe cunctabundũ decet, & pedetentim aggredi negocia, cum
ſemper præcipitantia boni conſilij ſit nouerca. Ab Ageſilao Rege vr- Plut.
gebant legati Thebani, vt ſibi reſponſum daret: quibus ille, *Annon*
ſcitis, inquit, *cum ſeria res agitur in mora multum eſſe concilij?* legatis Rom. liu. lib. 1.
& Athenienſiũ bellũ aduerſus Philippum Regem ſuadẽtibus Aetholi bellt Mac,
pro reſponſo dixerunt, rem concilijs nullam eſſe tam inimicã quam
celeritatem: celerem enim pœnitẽtiam, ſed tãdem ſeram, atq; inutilẽ
ſequi, cũ præcipitata raptim cõſilia, neq; reuocari, neq; in integrũ re-
ſtitui poſſent. Ideò veteres in grauioribus diſceptationibus, plerũq;
ſibi non liquére dicebãt, *& ſe maiore ad deliberandũ ſpatio indigere.* Nam ho-
mines quantumuis acumine ingenij valeãt, non ſtatim tamen tẽporis
momẽto ea omnia quę ad rem pertinẽt percipere poſſunt. Cum enim
duplex modus, (inquit eruditiſsimus Card. Paleottus) intelligendi de S. Cõſiſt.
in creaturis reperiatur, alter Angelorum proprius, qui protinus, ſine Conſul. p.
vlla mora, & labore res ipſas percipiunt per ſpecies à Deo intellectui 4. q. 5.
eorũ initio infuſas, vt ex ijs quæ naturaliter primo cognoſcũt, ſubitò
ea omnia quæ ſubſtãtialiter, aut accidẽtaliter (vt aiũt) rẽ cõſequũtur,
eodẽ momẽto cõprehendãt: alter eſt hominis, qui vt res cõprehẽdat, D. Tho p.
neceſſe eſt vt phãtaſmata ſpeculetur, ac aſsidua meditatione paulatim 1. q. 56.
quę rebus inſunt, per ſpecies à rebus ſenſibilibus abſtractas inueſtiget. art. 6.
Sicut ergò agricola vt fructus vberiores colligat iterũ, atq; iterũ agrũ
aratro ſubigit, ita oportet hoĩes, vt apertius rẽ intelligãt tota mẽtis aciem
illã ſępiſsimè, ac diligẽtiſsimè cõſiderare. Hinc Calixt' Papa dicebat:

Nec

cap. Pōderet. 10. diſt. *Nos tempore indigemus, vt aliquid maturè agamus, non præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neq; eorum ordinem corrumpamus.* Deniq; vbi Principum res ſunt dubiæ, & hauddum in vado conſtitutæ, conſilium eſt vt reſponſa item dentur dubia allegorijs obſcurata & Delio natatore digna. Tale fuit reſponſum à Senatu Rom. datū Achæis, & Lacedęmonijs, quod abſtruſo adeò ſenſu fuiſſe Liuius teſtatur, vt Achæi ſibi de Lacedęmone permiſſum acciperent, & Lacedęmonij non omnia conceſſa ijs interpretarentur. Reſponſa inquam in eiuſmodi euentu more carminum Sybillinorum inueniri debent, quæ adeò artificiosè contexta fuiſſe perhibentur, vt quicquid accidiſſet ab illa Sybilla, vt Cicero ſcribit, prædictum fuiſſe cenſeretur. Conſimilia reſponſa pleriq; danda eſſe cenſent vbi terror incutiendus. nam vt in tenebris omnia timori ſunt magis obnoxia, ita orationis vt ſic dicam tenebræ terribiliora reddunt ea quæ proponuntur. hoc videntur ſecuti Lacedæmonij cum ad Philippum ita ſcripſerunt: *Lacedæmonij Philippo. Dionyſius Corinthi.* quo obſcuro mordaciq; dicto innuebant Dionyſiū propter impotentiam dominandi regno exutum, & Corinthi priuatam vitam agere; Philippum ſi pari dominatu Lacedæmonas regat, ſimilem exitum manêre. Haud abſimile illud Demetrij ad Locréſes: *Faxo, Cicadæ apud vos humi cœnant.* quâ allegoria ſignificabat totam à ſe illorum regionem vaſtatum iri. Hoc Principibus; iſtud legato, vt huiuſmodi reſpōſa non ei vnde miſſus eſt referat, ſed ſcripto mandari poſtulet, ne obſcuritas illi in mente nata, non à Principis qui aditur calliditate profecta videatur.

lib. 26. (margin)

lib. 2. de Diuinat. (margin)

CAPVT XXX.

Legatus eſto interdum Conuiuator.

INter alia quæ Legato beneuolentiam, & cultum pariunt, libentiam eſſe putant conuiuiorum. *Eſt enim vt mihi quidem videtur,* inquit Cicero, *valde decorum patêre domus hominum illuſtrium, hoſpitibus illuſtribus.* Aedes Legati, ædes Cydonis eſſe cuperem. Nam ex tempeſtiua hoſpitalitate ac conuiuijs, & mutuis nobilium officijs, commoda dari ſolet facultas inquirendi de ſtatu Reipub. quæ legatione aditur: Hacque de cauſa non tantum Aulicos primæ notæ, verumetiam regios miniſtros epulis ſuis adhibebit, multiſque humanitatis officijs excipiet. Igitur cum illis familiariter ſermocinabitur; his dotes egregias tam ſui, quam ipſorum Principis commemorabit, cum illis etiam comiter verſabitur, vbi muneribus donabitur, ſed & viciſsim remunerabit

nerabit; his litteras alicundè allatas communicabit; illis mentem ſuam aperire ſimulabit, vt pectoris aperti arcana introſpiciat; omnes deniq; læta fronte, ambabuſque vlnis excipiet; & Simonem illum Terentianum aget:

——Facile omnes perferre, ac pati
Cum quibus erit, cumq; vna ijs ſeſe dedere,
Horum obſequi ſtudijs, aduerſus nemini,
Ita facillime,
Sine inuidia inuenias laudem; & amicos pares.

And. act. 1. Sc. 1.

Scio legatum publicam hoc eſt ſui Principis perſonam ſuſtinere, quam proinde circumſpectè tueri debet, neque committere, vt illius vnquam obliuiſcatur, ſed meminiſſe quoque cedere tempori ſapientis eſſe, relictâque publicâ, priuatam quandoque perſonam eſſe aſſumendam. Nam ſicut illi qui in comœdijs, aut tragœdijs, vt quidam inquit, Cæſarem, aut Pompeium repræſentant eorum videri quam-ſimillimi cupiunt, finita autem ſcena, relictaque chlamide ad geſtus veſtituſque proprios reuertuntur: ita & legatos in publicis theatris aut congreſsibus ſui Principis cuius perſonam referunt, par fuerit recordari: poſtea, ad priuati hominis perſonam redire, nequaquam ab illius dignitate alienum eſt. Etenim publicum cum priuato decoro ita eſt miſcendum, vt nec ſupra conditionem noſtram nos vnquam efferamus, nec nimium dimittentes, grauitatis noſtræ, & Principis à quo miſsi ſumus dignitatis penitus obliuiſcamur. Hoc vero cum in omni vita, tum maxime in conuiuijs, quæ ne tranſeant in commeſſationes, rectè prudentiores monent: ne ſpecioſo aliqui conuiuij prætexto, in turpes, & legato indignas debacchationes prolabamur. Ac licet ex excuſationem mœreri videantur, præſertim apud Septemtrionales, quòd per liberaliorem potationem arcana aliorum eliciantur, attamen non eò minus à periculo ſunt immunes: cum ij ipſi vbi mero incaluerint ſæpius proferant quod poſt paulò eos pœniteat. Non ſum quoque neſcius dandum eſſe interdum iocis locum, & recedendum à ſeueriore illa ſobrietate ſolutioris vitæ exprobratrice: aſt, vt in omnibus, ita in hoc, modus eſt adhibendus. *Miſce*, inquit Horatius, *ſtultitiam conſilijs breuem*: rectè breuem. Nam neque diu, aut ſæpe ad liberiorem vitam, aut potationem proſiliendum eſt, *ne animus malam conſuetudinem ducat, & tamen in exultationem libertatemq; aliquando extrahendus, triſtiſq; ſobrietas remouenda paulisper.* Tempori magis ſeruiet legatus, quam abdomini, & vultum madido aſsimilet, ne quæ à madidis licenter dicuntur, aut

Senec. de Tranq. animi c. 15.

fiunt.

fiunt ipſe ſobrius annotare videatur, ſicq; moleſtus moroſuſve conuiuator exiſtimetur. Equitis illius Romani meminerit:

Tibull. lib. 1. eleg. 6. *Sæpe mero ſomnum peperi tibi, at ipſe bibebam*
Sobria ſuppoſita pocula victor aqua.

In ſtrepitu tamen luxuriantis menſæ cauebit ne quiſquam ſuorum in obſcœnitates, & laſciuias prorumpat, quin Sertorium illum Romanum imitetur, quem ſuos admonere ſolitum legimus, ne quid in conuiuio præter decorum committerent, imprimis verò à iurgijs, & obſcænitate ſibi temperarent. *Neq; enim obſcæna petulantia menſis Principum (& legatorum) oberrare debet: ſed benigna inuitatio, & liberales ioci.* addo equidem ne nimioperè indulgeat multiloquio: nam conſiderato, & cocto paucoq; ſermone vti, id verò prudentis eſſe viri iudicatur. Marci quidem Varronis mihi placet opinio, ſcribentis, nec conuiuas loquaces eſſe oportere, nec mutos: *quia eloquentia*, inquit, *in foro eſt apud ſubſellia; ſilentium verò non in conuiuio, ſed in cubiculo eſſe debet. Sermones autem id temporis habendos eſſe cenſet, non ſuper rebus anxijs aut tortuoſis: ſed iucundos, atq; inuitabiles, & cum quadam illecebrâ, & voluptate vtiles, ex quibus ingenium noſtrum venuſtius fiat, & amœnius.* Procax verò locutio, ſcurrilitas, & acerbæ facetiæ, imprimis legato vitandæ, vt & multo magis praua illa calumniãdi libido: imo ne quiſquam præſente ſe alterius honorem depeculetur prouidebit, ne dictis ipſe adſtipulari videatur. *Ejice*, inquit ſacer Codex *deriſorem, & exibit cum eo iurgium cum omni dedecore.* Laudantur Cretenſium mores, qui poſt cœnam de rebus publicis primum conſultare ſolebant, poſtea de rebus in bello geſtis, eoſque laudabant qui viri boni, & fortes fuerant, iuuenes interim ad probitatem ſtrenuitatemque ſimul adhortantes. Sed nec illud omittendum eſt, legatorum menſas exquiſito epularum genere inſtructas eſſe debere; quippe ſi aliorum erga ſe humanitati non reſpondeant, pariaque non faciant, mox in ſuſpitionem auaritiæ venient, qua nihil eſt fœdius legationem adminiſtranti. Cum enim illius Principis vnde miſſus eſt præferat maieſtatem, nihilque magis Principem addeceat, quam liberalitas, & rerum omnium magnificentia, haud dubiè Principem ſuum non parua afficit iniuria, qui ſordidè, & illaudatè in tam laudabili munere ſe gerit. Vnde cauendum cenſebat ille Cato, ne maior cura marſupij, quam vitæ, & dignitatis ratio haberetur. Luxus tamen vitandus ſit: nam moueri, & diſſolui eſculentis, & poculentis, vt Xenophon inquit, porcinum quiddam, & immane videtur. Siquidem vt animal illud non niſi luto, ſordidoq; cœno delectatur; ita is qui nimiopere ſaginæ intentus

Marginal notes: Apud Plut. — Plin. Paneg. — Apud A. gell. 13. noct. att. cap. 12. — Prouer. 22. — Athen. lib. 4. cap. 5. — Xenoph. lib. 5.

intentus eſt, non poteſt non immergi volutabris vitiorum. vnde rectè D. Hieronymus dicebat: *venter æſtuans vino, facile deſpumat in libidinem.* quo ſpectat illud D. Ambroſij, *paſcitur libido conuiuijs, nutritur delicijs, vino accenditur, ebrietate inflammatur.* Optandum eſt, ſi non ſperandum, legatorum aliorumque magnatum menſas eſſe eiuſcemodi, quales tempore naſcentis Eccleſiæ, de quibus Tertullianus, cuius verba, quando Chriſtianus loquor, haud pigebit referre: *Nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ admittitur, non prius diſcumbitur, quam oratio ad Deum prægustetur. editur quantum eſurientes cupiunt; bibitur quantum pudicis eſt vtile: ita ſaturantur, vt qui meminerint, etiam per noctem ad orandum Deum ſibi eſſe: ita fabulantur, vt qui ſciant Dominum audire. Aequè oratio conuiuium dirimit; inde diſceditur, non in cateruas cæſionum, neq; in claſſes diſcurſionum, nec in eruptiones laſciuiarum: ſed ad eandem curam modeſtiæ, & pudicitiæ, vt qui non tam cœnam cœnauerint, quam diſciplinam.* De Pœnit. 2. c. 14. Apolog. aduerſus Gentes.

Capvt XXXI.

Legatus an interſit aliorum conuiuijs, & quid in choreis, & ſaltationibus?

Qvemadmodum dignitati legatorum expedit non nimium ſe præbere conuiuatores, ita quoq; ne crebrò ſint alijs cóuiuæ è re eſt bonæ famæ: ſed vbi, vt ſint, & tempus, & ratio ſtatus poſtulat, quæri ſolet, an quæ comites ſolent eſſe conuiuij choreis intereſſe poſſint? Equidem, cum choreæ & ſaltationes apud omnis æui gentes inter adiaphora cenſeantur, imò in laude apud pleraſq; ponantur, non video quid obſiſtat, quominus eiuſmodi laxamentis queant animum relaxare. Sint eiuſdem animi atq; iudicij vt Agricola ille Taciti, qui *tempora curarum remiſſionumq; diuidebat: vbi ſeria poſcerent, grauis, intentus, ſeuerus: vbi officio ſatiſfactum, nulla vltra poteſtatis perſona, triſtitiam & arrogantiam exuebat: nec illi, quod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeueritas amorem diminuebat.* Huius genij videtur fuiſſe ſapientiſsimus ille Socrates qui tantum abfuit vt ſaltationem duceret vituperandam, vt inter illius documenta legamus hanc quoque eſſe perdiſcendam, velut inſit multum voluptatis in apto concinnoque motu, & corporis afformatione compoſita, nec erubuit iam magno natu vir inter diſciplinas ſerias habere ſaltationem, ipſeque eam frequenter vſurpare, vt ex Xenophonte teſtatur Athenæus. Coel. Rho 5. antiq. lect. c. 3.

libr. 1. c. 16. Quid mirer ſapientem ſaltaſſe? cum Apollinem Pindarus orcheſten dicat, id eſt ſaltatorem, quod & Homerici comprobarunt hymni. Quinimò etiam alicubi ſaltantem comperias Iouem Deorum, vt veteres volebant Principem. Hinc pleriq; Principes, qui Græcis Διογενεῖς id eſt Ioue editi, ſiue etiam Διοτρεφέες Iouis alumni dicebantur, ſaltationibus mirè addictos fuiſſe legimus, vnde Periclem Thucydides, Antiochum Regem Demetrius, Sceppius Pyrrhum, Achillis filium Coelius, Epaminondam Thebanorum Ducem Alexander, Caligulam Cæſarem Dion, alijque alios ſaltitaſſe ſcribunt. Perſæ quoq; ſicuti equitare, ita & ſaltare diſcebant, modulatam id genus corporis motionem robori plurimum conferre arbitrati. Recentioris tamen æui Principes ab illa multum abhorruiſſe in comperto eſt, vt in Alberto, & Friderico Imperatoribus, & Alphonſo Neapoli Rege conſtat, quorum iſte cum argueretur quod cum à ſaltatione tantoperè ipſe abhorreret, in aduentu tamen Friderici Imperatoris tertij cum ipſo Imperatore, & Leonora Auguſta ſaltitare palam viſus eſſet, reſpődit eum quidem qui luxuriæ cauſa ſaltaret, ſtultũ, & inſanum meritò eſſe: ſed ſi honoris alicuius gratia fieret, reprehenſionem aliqua ex parte effugere, quandoquidem cum magnis viris inſanire decorum aliquando videatur. Noſtro æuo ſi Galliam, Angliam, ac pleraſq; Europæ partes conſideremus, vix eſt vt in vitijs ponantur ſaltationes, imò inter laxamenta animi quæ legatis exhiberi ſolent, primum dici poſſunt. Reapſe hoc oſtendit ſuperioribus annis Regina Angliæ dum Ducem exciperet Bironium ab Henrico IV. Galliæ Rege ad ſe miſſum. Nam dum ipſe conaretur officijs Galliæ Regis reſpondere, nihil non omittebat, quod ad ornamentum dignitatis ipſius legati reſpondere videretur. Vnde inter alia notatum fuit illum ad Reginæ Gynæceum admiſſum fuiſſe, dum cultui corporis operam daret, id quod ante ipſum legato conceſſum fuiſſe nemini ſcriptis proditum eſt. Iam, vt alia omittam, interdiu venationes, noctu ſympoſia, ſaltationeſq; mandato Reginæ ordinabantur, quibus intererat quantum erat virorum nobiliorum, quantum lectiſsimarum Angliæ Nympharum. Quid quæris? erat vt ille inquit

Coel. d. cap. 5.

Panor lib. 2 de Reb. geſt. Alphon.

An. 1601.

Maxima lætitia pars, & ſplendoris in illis,
Panyaſis *Saltantum choreis, & dulci munere amoris,*
Quare epulas inter letè potare iubemus.

Epulas enim, & conuiuia etiam inter ea haberi, quibus Principis, qui aditur, beneuolentia panditur, haud dubium eſt. Teſtatur certè Cleopatra

Cleopatra apud Lucanum: lib. 10.

Pax vbi parta Duci doniſq; ingentibus empta eſt,
Excepêre epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; ſuos magno Cleopatra tumultu,
Nondum tranſlatos Romana in ſæcula luxus.

Atq; ab epulari accubatione legatis ea oſtendi ſolêre in comperto eſt, quæ laudem eius circumferendi qui aditur occaſionem præbent, veluti ſunt traphæa, manubiæ, ſigna hoſtibus erepta, ſtatuæ, gazophylacia, armamentaria, aliaq; id genus, ex quibus Imperio reuerentia, Principi amor, gloria, maieſtas conciliatur; quæ longum ſit, & ſuperfluum exemplis firmare.

Capvt XXXII.

De Mandatorum generibus quæ Legatis dantur.

Acturo hic de mandatis quæ legato dari ſolent, diſquirendum eſt mihi primum quid ſit Mandatum. Inter omnes conuenit Mandatum eſſe certam legationis conficiendæ formam quæ iis qui mittuntur dari ſolet. Vulgus *Inſtructionem* proprio nomine appellat, ab inſtruendo quod per eam inſtruatur legatus vt rem ſibi creditam gerat. Dandorum verò mandatorum duplex eſt ratio: quædam ſunt *libera*, ſeu *abſoluta*, & quæ verbo plerumq; dantur; & his nihil aliud continetur, quam vt legatus ſuo marte rem expediat, vtpote quæ tota ipſius fidei à Principe committitur: cuiuſmodi erant Athenienſium legationes quæ hac formulâ mandabantur: *legati præterea quicquid boni poſſunt agunto.* Alia verò ſunt *definita*, & quæ certis quibuſdam litterarum formulis circumſcripta ſunt. De illis primùm tractandum nobis eſt. Igitur dicimus libera legatis mandata haud temerè dari, neq; non niſi de his rebus, quæ aliter expediri non poſſunt, quam ſi fidei, & poteſtati legatorum committantur, hodieq; magni Principes conſueuerunt in rebus grauioris curæ, vel libera mandata ſine ſcripto (datis duntaxat litteris fidei ſeu credentiæ de quibus poſtea) vel definita in ſcriptis, cum facultate tamen pro re nata ſupplendi quæ litteris mandati continentur, legatis concedere. Tale illud Selymi Othomanni ad Campſorum Gaurium Sulthanum: Mitto ad te Cadileſcher legatum meum vt de illo rationem belli Perſici totam cognoſcas. Non enim cur mihi impedimento eſſe debeas, quo minus Hiſmaelem bello perſequar, qui tot tantaſq; Aſiæ calamitates intulit, induxitq; nouis ſuperſtitionibus Mahometanæ religionis certiſsimas Ex Epiſt. Mūdi procerum.

leges deprauare dilacerareq́; contendit. Ipſi legato meo in omnibus, & quibuſcumq́; rebus plenam indubitatamq́; fidem adhibeas velim, à quo quicquid fœderis percuſſum, vel ſancitum fuerit, ratum firmumq́; eſſe volo. Ita Carthaginenſes legatos ſuos Romam miſiſſe legimus cum mandatis, vt pro re nata cum Romanis liberè agerent.

Liu. lib. 5. Conſimilem in modum Aetolorum, legati ad Conſulem Romanum mittuntur, vt quod ex vſu Aetholorum erat cum illo agerent. Itaq́;

lib. 5. de bell Gall. pace impetrata in fidem ſe dedêre Romanorum. Nec diſsimili conſilio Iulius Cæſar in Britanniam traiecturus Labiênum in Gallia reliquit, diuerſis quidem mandatis, ſed præcipuè *vt conſilium pro tempore, & re caperet*. Solent autem *libera mandata* legatis dari in rebus dubijs, ac celeritatem poſtulantibus, & quæ magis à caſu, quam conſilio

lib. 1. Annal. dependent. Vide mihi Tiberium Cæſarem apud Tacitum, ac leges Druſum filium ſuum in Pãnomam ad ſeditionem militum compeſcendam *cum primoribus Ciuitatis, duabuſq́; pratorijs cohortibus miſiſſe, nullis certis mandatis ex re conſulturum*: Sed & Claudiũ Cæſarem qui Heluium

Tacit. lib. 12. Annal. Priſcum in Armeniam (vbi tum temporis res tuibidæ) miſit *pro tempore vt conſuleret*. Nimioplura ſunt huius generis exempla, quibus palam fit libera legatis mandata dari pro vſu, & tempore ſic exigente, neceſsitate dico id dictante, & rebus vt dixi creperis & celeritatem exigentibus & quarum procuratio etiam diſsita eſt & longinqua. Ac licet hæc forma ſuo periculo non careat, attamen in tali euentu ſanè quam neceſſaria eſt, cum multa exinopinatò eueniant, de quibus nihil in mandatis actum, vel agi, tractarive minus potuit, aut debuit. Quotuſquiſq́; enim eſt, qui non videat rem multo facilius expediri per eum (dummodo acumine ingenij valeat) qui præſens eſt, quam qui remotus eſt? præterquam quod *ex diſtantibus terrarum ſpatijs*, vt

lib 19. hiſt. Tacitus loquitur, *conſilia poſt res afferuntur*. Quamquam ſemper meminiſſe debet is præſertim qui mandata certis habet circumſcripta articulis, vt ſi res moram patiatur, nihil vnquam ſtatuat, cõcludatq́;, quin prius Principis ſui ſententiam exquirat, aut certè cum intimis miniſtrorum qui in regione adita conſiſtunt negocium communicet: ita inuidiam defugiet, & offenſam Principis vitabit ſi res minus illius votis reſpondeat. Atq́; hactenus de *liberis mandatis*, nunc de *Definitis*. quæ illa ſint, ſupra oſtendimus. Illa autem duobus modis dantur, primò ſi negocium tractandum legato exprimatur; at modus ipſe expediendi, prudentiæ & peritiæ illius committitur. Secundò, ſi certum negocium eiuſque gerendi deſignata forma, & certis verborum formulis, certuſque modus exprimatur, & vtrobique

biq́ue in ſcriptis datur, adeò vt ne latum quidem vnguem à data formula recedi queat, ſiue illa de ſcripto recitetur, ſiue memoriæ mandetur. Neq́ue enim tam eloquentiæ laus eſt legato quærenda, quam obſequij gloria. quam demum ſibi quiſque retuliſſe putabit, ſi omnia ex ſententia ſui Domini exſecutus ſit.

Capvt XXXIII.
De mandatis apertis ſeu manifeſtis, deq́; mandatis occultis.

DIxi mandata tum *Libera*, tum *Definita*, verbo, & ſcriptis dari. Quæ ſcriptis, alia ſunt *Aperta*, alia *Occulta*. *Aperta* ſunt quæ rem vt eſt explanant, vt bellum indicere, fœdus ſancire, gratulationem promere, munus offerre, & id genus multa. *Occulta* ſunt quibus arcana legationis continentur, eaq́ue vel mandatarijs duntaxat cognita eſſe cupimus, vel ne his quidem, niſi præfinito tempore. Talia Amilcar cum claſſe nauigaret in Siciliam dedit nauium gubernatoribus, & quidem ſignata: addito, ne quis legeret niſi vi tempeſtatis à curſu Prætoriæ nauis abductus eſſet. Sic C. Marius Conſul bello Cymbrico, & Teutonico ad executiendam Gallorum, & Ligurum fidem, litteras eis miſit, quarum pars prior præcipiebat ne interiores quæ præſignatæ erant, ante certum tempus aperirentur, eaſdem poſtea ante præſtitutum diem repetijt: & quia reſignatas repererat intellexit hoſtilia agitari. Talia denique acceperunt M. Manlius & L. Marius Cenſorinus Coſs. miſsi in Africam ad tertium bellum Punicum. Atque hæc occulta mandata plerumque eiuſmodi ſunt, vt præter id quod publicum negocium tangit, ſingulare aliquod legato detur: quale fuit illud quod Rex Antiochus Byzanthio Heraclidi legato dedit. Nam præter illud mandatum quod ad Roman. Conſul. de pace petenda apertè conſtituerat, illud quoque in mandatis dedit, vt priuatim ea de re Scipionis animum tentaret, ac ad dandum quod petebat, etiam magnificis promiſsis alliceret: & huiuſmodi mandatum nulli mortalium legatus communicat; & ne fortè incidat in alienas manus, ſecretis ſolent notis conſcribi: imò nec litteris, aut notis exarari: ſed verbis duntaxat declarari. In Vlyſſe legimus nunquam, aut rarò mandata ſcriptis accipere ſolitum; vtpote cuius ſollertia pro certiſsimis mandatis erat. Quid, quod pleraque ſunt negocia in quibus tanta opus eſt ſimulatione, vt ne quidem ſecretis, ſeu occultis mandatis,

Paſchal. ex Front. cap. 1.

Id. cap. 2.

liu. lib. 42. bell. Mac.

Digitized by Google

tutò committantur, ideoq; qui eum ad quem legatus mittitur circumſcribere vult, decipulo debet prius legatum ipſum illaqueare:

Seneca Thyeſt.

——Sæpè Reges eos
Per quos fallere alium cogitant,
Fallunt.

Nimirum, quò magis vero propiora credimus, eò preſsiori pede in illa incumbimus; præterquam quod non omnis aptam ſimulatoris perſonam ſuſtineat. Accedit, quò minus quis periculum intelligit, eò animoſius illud ſuſcipit & exequitur: fit etiam circumſpectior, dum ab euentu facili laudem & gloriam ſperat. Sed hæc decipula in rebus negocijſq; grauioris ponderis vſurpari ſolent: quæ tecta eſſe Principis intereſt, ne intellecta, nullo negocio inuertantur, negligantur.

CAPVT XXXIV.

Fines mandati Legatum non debere tranſgredi.

LEgatum ad præſcriptum illius à quo miſſus eſt exequi debere mandata in confeſſo eſt. Imperium enim, & auctoritas mandantis vileſcit, vbi obſequium illius minuitur. Hinc prudentiores legati ne apud ſuos Principes offendant rataq; non habeantur eorum geſta, non prius itineri ſe accingunt, quam Inſtructionem acceperint rerum earum, de quibus ipſi verba facturi ſunt; quin eorum adeò mandatis inhærent, vt ne ab ipſis verborũ formulis, quoad res ipſa patitur, vnquã recedant. Meritò: cum ſemper capitale fuerit recedere à formula mãdatorũ, etiãſi res alioqui ex animi ſentẽtia ceſſura eſſet. *Aliæ enim ſunt legati partes, atq; Imperatoris: alter omnia agere ad præſcriptum; alter liberè ad ſummam rerum conſulere debet.* Docuerũt hoc Athenienſes, qui legatos ſuos in Arcadiã miſſos, quoniam alia via, quam imperatum erat profecti fuerant, tametſi rem benè geſsiſſent, morte mulctarunt. Ita P. Craſſus Mucianus, cum in Conſulatu obtineret Aſiam Prouinciam, & circumſedere, oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opuſque eſſet firmâ, ac procerâ trabe, quâ arietem faceret, quò muros eius oppidi quateret; ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum amicorumq; Populi Romani, vt ex malis duobus quos apud eos vidiſſet, vter maior eſſet, eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρχιτέκτων comperto quamobrem malum deſideraret, non vti iuſſus erat, maiorem; ſed quem eſſe magis idoneum aptioremq; faciendo arieti faciliorem que portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum vocari iuſsit, & cum interrogaſſet cur nõ quem iuſſerat miſiſſet,

l. 3. § in bello ff. de Re milit.
Iul. Cæſ. de bello ciuili lib. 3
Aelia. lib. 6. cap. 5.
A gell. lib. 1. cap. 13.

cauſis

cauſis rationibuſq; quas dictitabat ſpretis, veſtimenta detrahi imperauit, virgiſq; multum cecidit: *Corrumpi, atq; diſſolui omne officium imperantis ratus, ſi quis ad id quod facere iuſſus eſt non obſequio debito, ſed conſilio non conſiderato reſpondeat.* Papirius item Dictator, cum aduerſus imperium eius Q. Fabius Rullianus Magiſter equitum exercitum in aciem eduxiſſet, quamquam fuſis Samnitibus in caſtra redierat, tamen neque virtute eius, neque ſucceſſu, neq; nobilitate motus, virgas expediri, eumq; nudari iuſsit, & reuera acriter cæſus fuiſſet, niſi à Populo Rom. & vniuerſis ciuibus exoratus improuiſo facinori, veniam dediſſet Papirius: teſtatus interim non pœnam illam ſe Fabio, ſed Populo Romeno, & Tribunitiæ concedere poteſtati. Sint igitur legati circumſpecti, ne quid vltra, citraque mandati fines exequantur, cum ſemper intutum ſit iuſſa Principis negligere, aut in hanc, vel illam partem interpretari. Hinc Cæſar dicebat, Syllæ conſilium (quem caſtris præfecerat) non reprehendendum videri, quod ſuos milites longius Pompeianos perſequentes reuocaſſet, licet non deeſſent, qui exiſtimarent, ſi acrius inſequi voluiſſet, bellum eo die finiri potuiſſe. Semper enim, & auctoritas, & reuerentia Principis iudicio proprio præferenda; imò ſic illud volútati illius cedere debet, quemadmodum lutum obſequitur ſuo figulo. Patrum memoria, cum Rex Galliæ Scotis bellum inferret, Mareſchallus de Termes belli Dux quendam gregarium militem, qui primus propugnaculum quoddam iam tum obſeſſum tranſcendiſſet, inſigniter remuneratus eſt: at poſt paulò eundem quod ſuo iniuſſu id tentaſſet in furcam agi, & ſtrangulari mandauit. Philippus Cominæus cum à Carolo VIII. Gallorum Rege legatus miſſus eſſet ad Venetos, vt illos in fide, & amicitia Regis contineret, legati Cæſaris, & Regis Hiſpaniæ paulò poſt aduenerunt, qui Venetos ab eiuſmodi ſententia diuerterent, ac fœdus potius inirent cum Cæſare, Regeq; Hiſpaniæ, in quo queſtus vt fuit Cominæus, nec id citra violati fœderis crimen poſſe Venetos cum aduerſarijs ſocietatem coire, illique reſpondiſſent non eſſe ipſorum conſilij, aut voluntatis inire fœdus contra Regem; ſed potius cum ipſo, & cum Maximiliano Cæſare, & Hiſpaniarum Rege, & cum Italiæ Principibus omnibus velle fœdus facere contra vim, & tyrannydem Turcicam; diſsidiaque inter dictum Galliæ Regem, & ipſos Regemque Neapoli, tollere his & his conditionibus velle, tum ad ea Cominæus reſpondit, non eſſe ſui officij, nec auctoritatis ea quæ propoſuiſſent acceptare, ſcripturum omnia diligenter Regi: cui etſi haud inutiles ceſſuræ erant dictæ conditiones, noluit tamen illis aſſentiri,

Val. Max. lib. 2. c. 7.

Bellefor.

de bello Neap.

niſi

niſi illius accederet mandatum. Horum igitur omnium exemplis, diſcat legatus ne quod mandato non ineſt, vel quod eſt contra eius formam id faciat vel exequatur. Imò etiamſi non definitam, ſed liberam exequendi mandata habeat facultatem, illa tamen vti non debet, ſi quidem res ipſa patiatur: ſed Principem ſuum reddat de Senatuconſultis certiorem, illiuſq; expoſtulet auctoritatem, vt diſcipulus potius quam magiſter, vt quidam inquit, mandatorum videri velit. Cum enim variè admodum accipi, & interpretari ſoleat legatio, & vix etiam benè meritis exigua interdum referatur gratia, annon ſatius ſit obſecundare nutui ſui Domini, quam ſuæ neſcio ea in parte ſeruire cupiditati? proinde inoleuit haud plane ſpernenda apud nonnullos conſuetudo, vt quæ antea legati iudicio permittebatur oratio, nunc exhibeatur ſcripto, vt ne tranſuerſum quidē vnguē à præſcripta formula diſcedatur: neque enim tam eloquentiæ laus (à qua paulò longius abeſt qui de ſcripto dicit) quærenda eſt legato, quam flagrās obſequij ſtudium, quod quiſque demum aſſequitur cum ſui Domini mandata diligenter exequitur. Ac licet in differendi vſu, atq; copia, vt & in dignitate actionis, magnum momentum ſit poſitum, maluit tamen nonnemo, etiam his aliquādo caruiſſe, dum Principis ſui gratiam referret. Quamquam conſultius eſt ea dicendi grauitate, atq; copia legatos mittere, qui mentem comodè Principis ſui explicent, modo tamen à lineis mandatorum non excidant. Sic ſuperioribus annis cum de reſtituendo Marchionatu Salutiæ Regi Galliæ, legatos inter Ducis Sabaudiæ, & Regis tractaretur, placuiſſetque Regi certis conditionibus reſtitui, qua de re Dux certa dederat ſuis legatis mandata, inter quos D. Roncas, is tamen hinc inde actis ſubſcribere recuſauit, niſi nouis à ſuo Principe acceptis mandatis, etiamſi alioqui mandato ea comprehenſa videantur, ſine quo mandatum exequi non poteſt, quemadmodum hoc pleniore manu refert Petrus Mathæi lib. 4. Hiſtoriarum Galliæ.

CAPVT XXXV.

Legatus fineſne mandati tranſgredi interdum poſſit?

SVnt tamen qui exiſtimant fines mandatorum legatum tranſgredi poſſe, ſi vel occaſio nouiter oblata, certum rerum ſucceſſum polliceatur, vel ea interueniat neceſsitas, quæ Principem à quo miſſus eſt adire non patiatur. Nimirum ſic pote volunt eſſe legatum vt nauclerum

clerum, qui cum remis veliſque paſsis portum aſſequi non poteſt, commoda ſaltem velificatione, & obliquis fluctibus littus petit. Inepti enim qui vires ſuas ab obiecto rerum præſentium metiuntur, vt non audeant quod ex vſu Principis, aut rei ſit publicæ de ſuo quicquam promere. Neq; enim nati ſumus æuo ſeuerioris illius diſciplinæ. qua vſi Papirius, P. Craſſus, Mutianus, Malnius, Poſthumius, & alij homines antiquorum vt ſic dicam hominum: ſatis ſit, & abundè ſi pro re nata conſilium legatus capiat, id eſt pro occaſionum opportunitate rem ſibi commiſſam exequatur. Eſt enim occaſio anima actionum, & rerum benè gerendarum mater, cui ſi ocyus morem non geras, fruſtrà poſteà amiſſam ſtudeas recuperare, iuxta illud:

Fronte capillata, poſt hac Occaſio calua.

vnde pulchrè, ac vere, Sophocles adſtruit:

Momentum haud exiguum confert Philoct.
Rebus agendis oportunitas;
Conſilia omnia ſuperat.

Hinc Reſpublica Romanorum pro ſolemni habuit more, vt rebus in dubijs libera ſuis daret Ducibus mandata cum cautione hac, *Ne Reſpublica aliquid detrimenti caperet.* Quid quæris? Cæſar ipſe liu. lib. 2. quoties res ita poſtularet arbitrio ſuorum legatorum relinquebat, *vti rerum euentu.* quod docuit in Labieno, qui cum certiorem ipſum feciſſet, quod illi mandauerat, non ſine grandi periculo exequi poſſe, Cæſar illius animum laudare, illius iudicium prædicare, monens ad certum diem adeſſe, *ſed ita, ſi Reipublicæ commodo facere poſſet.* Rurſum, legati ab Senatu miſsi ad Octauium ea quæ poſt liu. lib. 6. ipſorum diſceſſum ab ordine ampliſsimo decreta erant audierunt, non expectato iuſſu eius in Vrbem remearunt. Amplius, legati Appian. 3. Ciuil. eiuſdem Senatus miſsi, in Græciam cognitores controuerſiarum quæ Achæos inter, & Lacedæmonios erant, cum obuiam habuiſſent Græcam legationem, quæ ad ipſam Romam mittebatur, quamuis iniuſſu domum reuerſi ſunt. P. Scipio Africanus Senatuſconſulto ad ſe perlato de pace cum Carthaginéſibus facienda, nequaquam Zonar. lib. 2. vt obtemperaret animum induxit. quid ita? quod illi compertum erat Carthaginenſes fallacem pacem petijſſe ab Senatu, vt eam aperto bello commutarent. Rurſum, legati Romani etſi ad plebem miſsi, Dio. Hali. cum ſummo iure promittendi quicquid illa poſtularet, tamen ſta- car. lib 6. tim vt Tribunorum mentio facta eſt, rem nouam, & inauditam Senatui ſeruauerunt integram. Alia qui volet exempla, legat in legato

L Paſchalij.

Paſchalij. Quibus exemplis, & documentis licet cuipiam videri poſſit, Principum mandata pro neceſsitate, an oportunitate rerum mutabilia, tamen auctor eſſe nolim, vt quæ conceptis verbis à Principe mandata ſunt, ea immutare ſe poſſe credat: cum Principes non aliter hodiè permittant ſuis legatis recedere à religione mandatorum, niſi in his quæ expreſsè prudentiæ, ac iudicio illorum relicta ſunt. Definita verò mandata, id eſt quæ certis præceptis circumſcripta ſunt, immutabilia eſſe volunt, & ab his ne latum quidem vnguem recedere legatum patiuntur, niſi ex noua cauſſa quæ Committentem latebat, præſertim ſi Mandato vel Inſtructioni, vt vocant, clauſula hæc inſerta ſit: Reliqua tuæ prudentiæ & diſcretioni committimus.

And. Gail de Pace pub. c. 4.

CAPVT XXXVI.

An Legatus cogi poſsit vt mandata depromat? & an expediat eum vltrò proferre? & quid de litteris fidei ſeu Credentiæ.

QVæſtionis eſt an legatus cogi poſsit ab eo qui aditur, vt mādata promat. De litteris fidei, ſeu, vt vulgus appellat, Credentiæ, haud dubium eſt quin iuſſus debeat proferre: at in mandatis, ſeu inſtructionibus præſertim occultis, in quibus arcana legationis continentur, nemo non neſcit cogi non poſſe. Satis enim eſſe debet Principi ad quem itur, quod legatus ſit actor publicus, quodq; acta ipſius à quo miſſus eſt non reſcindentur. De eo autem cautum eſt ſatis & ſuper, per litteras, vt diximus Credentiæ, ob quas is qui mittit, contractibus eorum qui mittuntur obligatur. Interdum etiam expedit legato, vltrò mandata proferre; vt ecce cum agitur quippiam tanti momenti, vt promiſſa dictaq; legati firmanda ſint auctoritate mandatorum, vt accidit Aetholorum legato Romam miſſo: hic vt apertè Senatui dixit Aetolos ſe ſuaq; omnia fidei Populi Rom. permittere, Conſulque fidem dictis haud ineſſe ſubdubitaret, legatus decretum, quo id conceptis verbis expreſſum erat, protulit. Secundò, cum res liquidò ſciri non poteſt, niſi inſpectis mandatis, vt in Demetrio Philippi Regis Macedoniæ filio legimus, cuius iuuenilis ætas haud temerè expediendæ, & exponendæ parentis legationis capax erat, ideò rogatus à Senatu Romano proferre Commentarium quem à patre acceperat, ilicò edidit, ita quidem vt illum ſolus inſpiceret, ac recitaret. Inſuper, cum pactis conuentis ſubſcribere debent ij quorum intereſt: tum enim nihil conuenientius, & expeditius, quam promere mādata

Liu. lib. 26.

Ia idem.

eius

eius rei quæ iam ſenſu communi expedita eſt. Ad hæc, vbi ſuſpitio oritur fraudis inter contrahentes. Amplius, cum legatus mittitur ad dirimendas lites inter aliquos: vt enim decreta eius firma rataq; ſint, profertur illa ipſa mandati pagina, qua id Iuriſdictionis continetur ad eam propè formam, quâ à procuratore mandatum exigitur, ſine quo geſta eius nulla ſunt. Poſtremò, cum legatio eſt odioſa, quæ nonniſi ſimili oratione edi poteſt: tunc enim prudenter legatus abſtinebit (inquit Paſchalius) à verbis caninis, minantibus, aut male ominatis: ſed ipſa potius edet mandata Principi recitanda, aut legenda vt ſic legatio cum bona potius componatur gratia, quam cum mala: alioqui etſi ſis exſors culpæ, dum ſeriem exponis ſuperbæ legationis, tamen vix eſt vt Princeps non excandeſcat, aut verba non commutet. vnde legati Senatus miſsi ad Antonium cum mandatis odioſis, ac monſtroſis, nihil ipſi Antonio dixerunt: ſed mandata Senatus ei porrexerunt, vt illinc ipſi narraret decretum ordinis ampliſsimi. Illud ſilentio non eſt inuoluendum, ſi legatus mittatur ad diuerſas vnius prouinciæ regiones, ſatis ei eſſe ſi in Curia Præſidis Prouinciæ fidei edat, quia per omnes Prouinciæ regiones ei exinde credetur. In legatis verò Apoſtolicæ Sedis hoc obſeruatur, vt in ingreſſu Prouinciæ ſibi decretæ ſoleant legationis ſuæ litteras publicare, ne quis deinceps poſsit ignorantiam aliquam prætexere, 16. diſt. c. quod dicitis c. 1. de poſtul. prælat. quod hactenus accipe, ſi de alicuius præiudicio agatur, aut de re quæ ſpeciale fortaſsis mandatum poſtularet: alias enim nulla opus eſt litterarum demonſtratione c. nobiliſsimus 97. diſt. & d. l. prohibitum. 2. quæſt. 5. c. quæ de cauſſa. Bondiſſaulus de Villadiego tract. de legato quæſt. 6. nu. 18. Card. Tuſchus tom. 5. concluſ. 160.

De leg.

Bart. in l. Prohibitū C. de Iure Fiſci l. vnica C. de mād. Principi.

Capvt XXXVII.

De conſtantia Legatorum & libertate loquendi.

LEgatos modeſtiæ, ac humanitatis ſemper meminiſſe par eſt; at non ita, vt non cum vſus poſtulat in alia eat omnia, deque reſponſa viro magnanimo digna. Minus enim probantur, qui ſubleſtâ humanitate blandis verbis cum adito Principe agunt, timore, an odio, vel aliquâ ſpe lucelli iniectâ, obitam ſemel legationem ſuſque deque ferunt, aut quod peius deſerunt, vel illam remiſsiori animo, quam legationis cauſa poſtulat exſequuntur. Contra, prædicantur, qui ſpem, & metum quibus maximè faſcinari, mouerique ſolent

mortalium animi, pro nihilo habent. Iſti enim liberè, & grauiter eloquentur, reſpondebunt prudenter, obiecta diluent fortiter, firmi denique ſtabileſque in propoſitò conſiſtent. Vide quam fuerit inconcuſſus ille Pompeius. Is cum legationis officio fungeretur, in-
lib. 3. c. 3. quit Valerius, à Gentio Rege Illyriorum interceptus, cum Senatus conſilia prodere iuberetur, ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit: eaque patientiâ Regi ſimul, & deſperationem tormentis quicquam ex ſe cognoſcendi excuſsit, & expetendæ Populi Romani amicitiæ magnam cupiditatem ingenerauit. Eiuſ-
lib. 19. dem animi Theodorus ille apud Ammianum, cuius linguam non effrenem modò norant omnes, ſed deſpicientem quæ loqueretur.
liu. lib. 1. ſecun. bell Pun. Q. Fabius Romanus, legatus Carthaginem miſſus, ad percunctandum publicóne conſilio Annibal Saguntum oppugnaſſet, & ſi id faterentur Carthaginienſes, bellum eis indiceret, leui quidem oratione quod mandatum erat percunctatus eſt, ſed ferociore non ſolum ſermone, ſed etiam facto, bellum indixit. Nam Pœno ſuperbius reſpondente: *Quod parturit animus veſter, aliquando pariat*, ſinu ex toga facto, *Hic*, inquit, *vobis bellum, & pacem portamus.* Par conſtantia in Mutio Scæuolâ, cui legato à Senatu ad Carthaginienſes miſſo, duæ teſſeræ punico ingenio oblatæ ſunt, in quarum vna pacis ſignum inſcriptum erat; in alterâ belli, eiuſque arbitrio permiſſum eſt, vt vtram vellet referret; Ille autem vtramque ſuſtulit, & ait, Carthaginienſes petere debere vtram mallent accipere, & ſic aſtuto conſilio calumniam euaſit, declarauitque Romanos potentiores, digniore ſque Carthaginenſibus eſſe. Itaque vt hæc conſtantia, ſiue etiam in dicendo libertas citra reprehenſionem, aut periculum vſurpetur, diligenter conſiderandum eſt vter Principum auctoritate, & potentiâ altero præſtet, quoque animo vtrique ſint affecti: nam ſi is qui eum miſit formidabilis ſit ei ad quem mittitur, atq; etiam ſit ita affectus, vt iniuriarum tam ſibi, quam legatis illatarum ſit impatiens, tum verbis etiam ferocioribus vti licebit, mo-
lib. 2. de leg. do tamen (vt rectè monuit Conrardus Brunus) eiuſmodi verba ad tuendam Principis vnde miſſus eſt dignitatem non iniuriam cuiquam irrogandam pertineant. Sin verò periculum ſit, ne irritent eos apud quos dicunt, tum abſtinendum erit verbis durioribus, & talibus vtendum quibus nec offendantur ipſi qui legatione adeuntur, nec dignitas, & vtilitas eorum qui eos miſerunt negligatur.
Polyb. lib. 2. in pr. Teucas Illyriorum Regina, cum duobus Romanorum legatis, querelas ſociorum, prædas, & iniurias, quas ab Illyrijs paterentur ſibi
expo-

exponentibus, reſpondiſſet datu:am ſe operam ne quà ab Illyrijs iniuria publica Romanis inferretur: cæterum prohibere Illyrijs, quò minus p iuatim fructum è mari caperent (fecerat enim i.s nauigandi poteſtatem, & maris latrocinium in quoſcunque finitimorum exercendi) neque Regij id moris eſſe, neque prohibituram. Ad ea Reginæ verba, qui inter duos legatos minor erat (inquit Polybius) intrepidè quidem magnanimum reſponſum; ſed non ſatis pro tempore, in hunc modum dedit: *At quoniam* inquit *Romanis, ô Teuca optimus mos eſt priuatas iniurias publicè vlciſcendi, iuuandiq́, iniuriâ affectos, dabimus operam, Dijs volentibus, vt vel inuita regias iſtas conſuetudines emendes.* Quo feroci reſponſo temerè, ac muliebri ingenio cò iracundiæ prorupit, vt neglecto iure gentium cum legati reuerterentur, miſerit, qui eos ſequerentur, & iuniorem illum auctorem eiuſmodi verborum obtruncarent. Præcopis Tartarorum filius bello profligatus & captus à Stephano Præfecto Valachiæ, centum legati miſſi ad eum redimendum; qui minis vſi atrocioribus, Ni filius Principis redire poſtliminio patiatur totam regionem ferro flammiſque deleturos. Hac contumelia & arrogantia ſic excanduit Præfectus, vt mox omnes interimi legatos præter vnum iuſſerit, qui quid contumelia poſſet Domino referret. Sic dum Legatus Auguſti Cæſaris Antonio, vt ſe dederet, denunciaret, ab Antonio, actutum è medio ſublatus eſt. Ex his vides, quam cauto, & cocto ſermone vtendum, cum his qui potentiâ, & auctoritate præualent. Ergò B. Anthelmo meritò placuit, vt

γλῶσσα χαλινὸν ἔχοι κραδίης ἔνδοθι δεδεμένα: In Monoſt.

Lingua ſuos habeat frenos in corde ligatos.

Abſit itaque omnis à verbis aſperitas, à voce contentio, & clamor, à vultu, atque à cætero corporis habitu iræ, vel alterius perturbationis ſuſpitio; nihil denique arroganter, nihil protervè, nihil ad oſtentationem proferatur, vt rectè ex Quintiliano monebat Illuſtrimus Cardinalis Palæottus. Et quoniam loquendi fiduciam conſcientia ipſa, atque innocentia excitare ſolet, proderit multum, ſi is qui dicturus eſt, veterem virtutis exiſtimationem ſibi antea compararit, nec eo tantum tempore, & loco qui ſe tunc offert; ſed quandocunque res poſtulat liberè loqui aſſueuerit, ita vt eam ſibi apud alios opinionem vitæ, probitatis conquiſierit, ſe ad publicæ rei commodum, & dignitatem, actiones ſuas præcipuè referre. Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus ſenſit, cum ſcripſit libertatem loquendi ab eo aptius exercendam, De S. Cōſiſt. cōſult. p. 5. q. 1. lib. 11. c. 1.

cuius

An. Syluius lib. 3. de geſt. Alphon. cuius mens vitijs omnibus erit libera. Teſtor Ludouicum ſeniorem Bauariæ Ducem Stephani Ducis filium, qui etſi in vinculis ab Alberto Marchione Brandeburgenſi detineretur, hicq; in illum mirum in modum excandeſceret, quod quædam ab ipſo petita abnuiſſet, eoque traditurum ſe illum in manus inimiciſsimi cuiuſdam, tum Ludouicus: *qua poteris ex me*, inquit, *libero imperare, eadem ex capto modo petito. Siquid amplius voles, corpus meum in tua poteſtate, animum mihi, non tibi inuenies obnoxium.* Pomponius omitti nō debuit, non Ic^tus^ ille, ſed Eques Rom. vtpote à conſtantia & libertate dicendi valdè celebris, is cum in Luculli exercitu contra Mithridatem ſtipendia faceret, fortè incidit, vulneribus iam pœnè confectus, in manus Mithridatis, à quo interrogatus ſi curatis vulneribus liberaretur, amicuſne ei futurus eſſet, intrepidè reſpondit fore ſe, ſi ipſe quoq; Rom. Populus amicus foret. Quid de legato illo Athenienſium dicam? qui Philippo Macedonum Regi ſibi capitis minutionem minitanti, reſpondit, *ſtatuam pro capite, pro morte, immortalitatem patriam reddituram.* Omitto Fabricios, Scæuolas, alioſq; Romanos ab eadem virtute, & dicendi libertate celeberrimos, tantum dico legatos alioſque Principis miniſtros, non magis ſine libertate dicendi exequi poſſe ea quæ muneris ſui ſunt, quam militem ſine manibus hoſtem depugnare, ſiue id metu ſiue pudore, ſiue affectatâ nimium reuerentia, ſiue proprij amoris inuolucris, ſiue quacumq; id ſpecie accidat: cum conſtantia, & libertas dicendi, vt inquit idem Illuſt. Card. Palæottus, ſint veluti nerui

lib. 1. de Offic. ſpiritus, & vita conſilij. Itaque rectè M. Tullius dicebat, nihil eſſe quod tam deceat, quam in omni re gerenda conſilioq; capiendo ſeruare conſtantiam. Quid enim prodeſt acutè, & prudenter proſpicere quid conſulendum ſit, ſi id eloqui liberè non audeas? inutile, languidum, emortuum ſit neceſſe eſt, quicquid liberè non enunciatur. Vi-

S Gregor. 1. Moral. cap. 16. dit hoc vir diuinus: *Vile eſt conſilium cui robur fortitudinis deeſt. quia quod tractando inuenit carens viribus, vſq; ad perfectionem operis non perducit.* Graphicè etiam Seneca *Mutatio voluntatis indicat animum natare alibi,*

Epiſt. 35. *atq; alibi apparere prout tulit ventus. Non vagatur, quod eſt fixum & fundatum.* Neq; putes libertatem ſeu conſtantiam ad audaciam, vel immodeſtiam, contentionisue ſtudium pertinere; quin ad charitatem potius, ad ingenuitatem, ad benè de alijs merendi propenſam voluntatem: nam qui liberè dicit, nihil ad ſuum commodum refert, ſed publicæ ſeruit vtilitati, quando non perſonam ſuſtineat priuati, ſed publica procurantis. Quare, & liberum, & modeſtum eſſe licet, imò modeſtia cum libertate iuncta, proprium eſt, & magnum legati, &

Conſi-

Conſiliarij ornamentum. Fiducia autem auctoritatis Principis cuius negocium geris, ſed & eruditionis virtutiſq́; tuæ, animum tibi dabit ad audendum: Nam vt nobiliſsimus iuxta ac eruditiſsimus D. Hermannus à Burgundia Comes Falleſius in ſua Dauidis Monomachia canit:

———Omnia Virtus
Supplet, & excelſo nihil inſuperabile cordi eſt. lib. 1. pag. 7.

Capvt XXXVIII.

Quibus de rebus certiorem reddit Legatus ſuum Principem, & obiter de ſtylo epiſtolari: deq́; Notis & characteribus occultis.

Solent quidem legati Principes ſuos non raró certiores facere his de rebus, quæ vel in aulâ, vel ditione eius apud quem legatione funguntur interueniunt: ſed dubitatur an, promiſcuè de omnibus. Ego in ea ſum ſententia, vt imprimis ea potiſsimum ſcribant, quæ negocium legationi cauſam dedit concernūt: eorum enim minimam partem omittere ſocordiæ, & negligentiæ imputatur. Ideò non modo res ipſas quæ in Senatu propoſitæ ſunt perſcribet: ſed ordinem ipſum rerum agitatarum, adeò etiam vt verba ipſa quo ad eius fieri poterit, & quo loco, & tempore, nec non à quo, & quo vultu dicta ſint, an etiam extemporali, an verò meditatâ oratione res ad Senatum delata ſit, ſcriptis conſignabit: quæ licet leuia, ac minuta hæc prima fronte videantur, iuſta tamen iudicij trutina appenſa, ſuum momentum habitura ſunt: cum ex rerum perſonarumq́ue circumſtantijs, magnarum ſæpè rerum certiſsimæ coniecturæ oriantur. Adhæc, vt ſi quid aduerſus Principis ſui auctoritatem dictū factumq́ue intellexerit, nō aliter perſcribat, quam ſi in publico cœtu id euenerit. quid enim ſi nugigerulus quiſpiam, aut madidus, menteq́ue alienatus quicquam de ſuo Principe effinxerit? hoccine ſtylo committet? nequaquam. Si enim nunciata falſa ſint, exiſtimatio eius periclitabitur; ſi vera, nihilo plus augebitur. Philippi itaq́; Cominæi ſequatur monitum, vt non temerè rumores qui leuiter de Principe ſparguntur ei nunciet, ne pro beneuolentia, maleuolentiam conſequatur. Nam plerumq́; accidit, vt ob falſam aliquam contumeliam Principibus delatam, fœdera (quæ alioqui ſunt arctiſsima Imperij vincula) nonnunquam interrumpantur. Itaq́; non temerè nunciabit Legatus, quæ priuatim de Principe ſuo dicta fuerint. Imò nec

delato-

delatoribus eiuſmodi haud facile fidem adhibebit: cum pleriq; alios deferant, vel ob odium in ipſos, vel etiam ob gratiam, quam ab æmulo accuſandi reportare ſperant. Hinc Tiberius Cæſar cum ei accuſatus fuiſſet Silanus, *non quidem ſibi ignara reſpondit quæ de Silano vulgabātur: ſed non ex rumore ſtatuendū.* Si Princeps ille parui retulit vulgi rumorem, multò herclè minus feciſſet miniſtri aut inuidi alicuius ea de re ſcripta. Aliud tamen dicendum eſt vbi vel in Senatu, vel pro concionibus, aut comædijs, aut libellis famatorijs aliqua Princeps notaretur ignominiâ: aut etiam fraus pararetur patriæ ob quam miſſus eſt: tum enim nulla interpoſita mora debet hoc ei nunciare, & calumniæ vel damni vindictam ab adito Principe poſtulare. Sed quid in extero Principe? huic duntaxat ea nunciabit quæ grata ei futura ſunt, nec ingrata aut inhoneſta ei cuius gerit legationem. Priuatarum verò rerum ſuarum nihil legatus ſuis inſeret litteris: quòd grauiter, moleſtèq; ferant res priuatas ſuis negocijs commiſceri. At, quid ſi iniuria affectus, aut laceſſitus ſit? diſtinguendum eſt, ſi iniuriam acceperit publicè, videlicet aut à Principe, vel à populo, aut etiam à priuato, ſed frequenti concilio, eoq; conniuente; ex templò Principi ſignificabit. ſin aliter, ſed à priuato priuatim, tum remedium habet ordinarium vlciſcendi iniuriam per principem aditum, qui violator iuris gentium diceretur, niſi iniuriam legato illatam iuſto ſupplicio vindicaret. Sed longū ſit ſingula exſequi, tantū dico, vbi quid erit, quod cunq; pretium ſcribere iudicabit, aduertat diligēter ne à quoquam mortalium præueniatur: quippè ſi aliundè nuncianda inaudierit Princeps, nullam gratiam referet, imò in ſocordiæ & negligentiæ ſuſpitionem veniet. Hinc riſu exceptus fuit Saxoniæ Ducis, & Philippi Langrauij Heſſiæ bello Saxonico in Gallijs legatus, qui cum Franciſco Galliæ Regi nūciare deberet progreſſus Caroli V. in Germaniâ, non prius intellexit Dominos ſuos à Carolo interceptos, quam illud ipſum Rex illi ſignificaret. Hoc in legatis Principibus iſtud politici proponunt, vt quæ renunciata ſunt diligenter examinent iuſtaque iudicij trutina ponderent; neq; ea tanquam à verò aliena negligant. Ferdinandus Gonzaga, cum Salaſsiorum Marchio ei fidem non habuiſſet, in extremum ferè periculum vniuerſum Inſubriæ ſtatum adduxit. Monuerat is eundem Ferdinandum Dominum de Nerieu de Vercellarum oppido Gallis prodendo conſilia tractare, ac ſimul auxilia, rebus ſuis poſtularat. lectis litteris Gonzaga ſibi perſuaſit id eo tantum à prædicto Marchione confictum eſſe, vt auxilia tanto facilius impetraret. quid cōtigit? vix menſis exierat cum,

Tacit. 3. Annal.

eum Vercellarum oppidum Domini de Neriu potiſsimum opera in Gallorum poteſtatem venit, ac niſi arx, cuius ope deinde oppidum fuit recuperatum hoſtiles manus effugiſſet vniuerſus Inſubriæ ſtatus ad incitas & ſummam miſeriam redactus fuiſſet: quod quidem periculum, & alia multa nunquam incurriſſet Conzaga, ſi huiuſmodi monitum atque alia generis eiuſdem obſeruaſſet, qualia ſunt audire omnia, ſecreta habere omnia, examinare diligenter omnes circunſtantias & conditiones perſonarum, rerum, loci, temporis, & alia ex quibus aliquomodo, verum vel falſum inueſtigari poteſt. Cæterùm, vt regrediar vnde diuerti, cum litteræ legati nedū ab ijs qui à ſecretis ſunt leguntur: ſed etiam ab ipſis Principibus, vbi ſcilicet res ipſorum oculis digna, aduertat neceſſe eſt quo ſcribēdi genere vtatur. Sententia receptior eſt ſtylum debere eſſe breuem, nec prolixum: niſi preſſum, & abſciſſum, Plinio hoc ſuadente; *& preſſus ſermo*, inquit, *puruſq́ʒ ex epiſtolis petatur.* Sermo autem breuis fiet, inquit Lipſius, obſeruatione triplici, Rerum, Compoſitionis, Verborum. Rerum, vt ſuperuacuum nihil admiſceas, nihil repetas; imprimis non capita ad quæ reſpondes. Compoſitionis; vt ſtructuram, & periodum longiorem omnem fugias, membris vtare, & aſyntetis ſæpè. Verborum; vt lætior omnis phraſis, allegoria, imago abdicetur, parca, & pura oratio ſit, neceſſaria ſupellectile verborum contenta. Ad hæc non ſit affectatus ſtylus: ſed ſimplex, & *quotidianis verbis*, vt Cicero inquit, *Compoſitus*. pro qua ſententia etiam Demetrius Phalereus: φιλοφρόνησις γάρ τις βούλεται εἶναι ἡ ἐπιστολὴ σύντομος, καὶ περὶ ἁπλοῦ πράγματος ἔκθεσις, καὶ ἐν ὀνόμασιν ἁπλοῖς: *Come quiddam vult eſſe epiſtola; breue, & de re ſimplici expoſitio, etiam verbis ſimplicibus*: licet in re grauioris curæ, non negem eminentiori vtendum ſtylo, eodem Plinio teſte: *vt in pictura lumen non alia res magis quam vmbra commendat, ita orationem tam ſubmittere, quam attollere decet.* Inſuper vt venuſtatem aliquam, & decorum, quod Græci τὸ πρέπον dixêre, adhibeat. Id autem potiſsimum conſiſtit, in parœmijs, ſiue prouerbijs, & alluſionibus ad priſca dicta, & facta, vt & in quibuſdam ſalibus, & iocis opportunè inſertis, & nequaquàm à perſona cui ſcribitur abhorrentibus, vt nec etiam anxiâ curâ ſeruabit aliquem ordinem, quin laudantur quibus nullus eſt, aut neglectus, licet in ſerijs nonnulli ordinem velint adhiberi: vt & delectum aliquem verborum, quæ vt ne nimium abſtruſa ſint, aut obſoleta & maximè è Comicorum claſſe petita cauendum. Atenim verò mos ille iam Aulis Principum inualuit, vt res ſingulæ ſingulis articulis

lib. 7. Epiſt. 9.

In Inſtit. Epiſt. c. 7.

De Elocut.

lib. 3. Epiſt. 15.

circumſcribantur: hoc enim iuuat & memoriam, & maiorem præbet facilitatem ad reſponſa: in quibus vitandum ne capita ad quæ reſpondes repetantur. Denique, tradi ſolent legato notæ & characteres quidam, quibus quaſi inuolucro quodam occultatur ſcribentis ſermo: ſed de his exſtant, aut certè extiterunt libri Caij Cæſaris ad C. Oppium, & B. Cornelium, qui res eius abſentis curabant: in quibus ſi qua occultius proferenda erant, per notas ſcripſit, id eſt ſic commutato litterarum ſitu, vt nullum verbum effici poſſet: ſed ex conuentione inter eos clandeſtinâ, facile erat intelligentibus, quæ littera pro qua eſſet ſubdita, ſcribentis conſilium (alijs hanc ſcribendi latebram ignorantibus incognitum) intelligere. Sed quando de occultis notis & characteribus, ſiue illorum ſymbolis extent libri iam editi, ex ſuperuacuo eſſet labore diutius iſtis inhærere. Tantum ad extremum dico, eos qui accuratiores haberi volunt ſolêre ſuarum exemplaria litterarum ſibi retinere, multis vtpote & magnis vſibus ſibi futura: quod & in priuatis negocijs, certè alicuius ponderis, pleroſq; laudabili inſtituto factitare videmus.

CAPVT XXXIX.

Vtrum legatus fingere aliquid, ſeu ſimulare, an etiam mentiri poſſit?

Fingere, inquit B. Gregorius Homil. 23. componere dicimus; vnde & compoſitores luti figulos dicimus. Sic vultum ſibi fingere hilarem, lætum, triſtem, grauem, cum in contrarium componitur atq; affectus eſt animus, quo ſenſu non in vitio ponitur fictio, quin laudi datur, vel Satyrici ſenſu:

Iuuenal. ———*Melior qui ſemper & omni*
Sat. 3. *Nocte dieq; poteſt alienum ſumere vultum.*

Quò adſpexit Seneca: *faciet etiam ſapiens quæ non probabit, vt*
Apud Lactan. c. 15. *etiam ad maiora tranſitum inueniat: non relinquet bonos mores: ſed tempori aptabit, & quibus vtuntur alij ad gloriam, aut voluptatem, vtetur agenda rei cauſa.* & Laertius optimè: Εἶναι γὰρ ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφόν· ὃς ἄν τε Θερσίτου, ἄν τε Ἀγαμέμνονος πρόσω-
In Zenone πον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως: *Eſſe bono hiſtrioni ſimilem ſapientem: qui ſiue Therſitæ, ſiue Agamemnonis perſonam acceperit, vtramq; decenter exprimit, & imitatur.* Talis erat ſimulationis archi-
Dio. lib. 57. tectus Tiberius Cæſar, qui nullam ex virtutibus ſuis magis, quam diſſimulationem diligebat. hinc verba eius plerumq; obſcura, ſuſpenſa, nunc perplexa, immò in ſpeciem recuſantis compoſita. Ideóq;

Principis animum nemini cognitum eſſe debere cenſebat: dicens eum intellectum multorum, & magnorum cauſam eſſe malorum; contra, diſsimulatum plura, ac maiora commoda conſequi. quod quidem factis ſæpè edocuit: ſed tum maximè cum defuncto Auguſto ſimulauit ſe deſiderare ſocium aliquem in Principatu. quo fine? niſi vt Senatorum voluntates indagaret, vt ijs poſtea cognitis, certius, meliusq; rebus ſuis cōſuleret. L. etiam Syllæ, teſte Salluſtio ad ſimulāda negocia, altitudo ingenij incredibilis fuit. Nec illi abſimilis Ageſilaus Lacedæmoniorum Dux, qui vultum quidem ſuum ſic efformabat, vt metuens hilaris, ſecundiſque in rebus longè timidiſsimus videretur. Itaq; *vtilem eſſe ſimulationem* cum D. Hieronymo dicendum eſt. Nam & ſeruator generis humani niſi ad humanos affectus ſeſe dimiſiſſet, inquit Gregoras, & cum Publicanis cibum cœpiſſet, & humanitatem præ ſe tuliſſet, & quatenus ratio ſineret omnium ingenijs ſeſe accomodaſſet, haud facilè totas ciuitates, ac populos ad amplectendas res vtiles, & ſalutares perduxiſſet. Sed vt benignus ille Deus ſimulationem non eſſe ſpernendam edocuit, ita quoq; veritatem ore Sirachidis commendauit: *Ne velis mentiri*, inquit, *omne mendacium*. præſertim quod animi degeneris ſit, abiecti etiam & plebei, teſte Philone, fraudibus, mendacijs, & dolis actiones ſuas inuoluere. Priſci Aegyptiorum Principes patrio inſtituto torquem aureum lapillis diſtinctum, cui nomen Veritas, collo decus geſtabant, inſigne videlicet genuinæ veritatis quæ eſt coruſco ſydere pulchrior, vt docerentur ſe nulla re magis honeſtari, quam nitore vitæ, & ſimplicitate ſermonum; quorum vtrumq; in legato conſpicuum eſſe debet, cum is non ſolum ſit legatus negociorum: ſed etiam morum. Apud Perſas quoq; turpiſsimum erat mentiri: ſecundo in ære alieno eſſe, cum ob alias cauſas, tum maximè quod neceſſe ſit eundem qui debet, mendacio quoq; eſſe obnoxium. Non ſum neſcius Rationem ſtatus, vt vocant, mendacia officioſa, & Reipub. vtilia admittere: vnde Plato ſcribit *crebro mendacio vti debere Imperantes ad commodum ſcilicet ſubditorum*. & Diphilus apertè:

Tacit. 1. Annal. — in c. Vtilem 22. q. 2. — lib. 3. Hiſt. Biſant. — Eccleſ. 7. — De Principe cap. 7. — lib. 5. de Repub.

Ὑπολαμβάνω τὸ ψεῦδος ἐπὶ σωτηρίᾳ
λεγόμενον οὐδὲν περιποιεῖσθαι δυσχερὲς:

Ego exiſtimo mendacium ſalutis gratiâ
Prolatum, nihil adferre mali

Idemq; probat Plinius: *Decipere*, inquit, *pro moribus temporum, prudentia eſt*. Vnde facetè narratur de quodam Florentino qui Leoni X. Pontifici Max. Florentiam ingredienti comitem lateralem ſe præbe- lib. 8. Epiſt.

bat, quem dum Pontifex interrogaret cuius eſſent villæ, quas adequitando paſsim intuebatur, illum tali promptitudine, ac ſi paterna rura fuiſſent, ſingularum villarum, ac prætoriorum Dominos, ſæpius tamen falsò, enarraſſe. Alius autem ex aſſeclis ſermones illos fortè inaudiens obſeruabat hunc Pontificis aſſeclam ſplendida mendacia effutientem, illiuſque impudentiam admirabatur. Cum verò propter obuios Magiſtratus tandem Papæ latus reliquiſſet, non potuit ſe alter continere, quin illum interrogaret, ecquid auſus fuiſſet tanta cum audacia, adeòque firmo vultu coram Pontifice tot mendacia comminiſci, cui ille: Volebaſne ſtolidè vt Papa me demiſſo alium accerſiuiſſet, à quo de villis illis edoceretur? præterquam quod parum referre videbatur, an talis villa, taleve prætorium Titij, an Mæuij eſſet. Verumenimuerò vt ſint qui admittant, licet malè, minuta illa mendacia, tamen grandiora, & pernitioſas illas fraudes, quibus alteri iniuria factum itur, nulli ſunt qui admittant, niſi fortè qui prodiere è ludo Macchiauelli quem conſtat non honeſtum vtili, ſed vtile honeſto antetuliſſe. At qui meliore indole ad virtutem ſunt, hauddubium quin minores maioreſque dolos penitus auerruncent: cum non careant impunitate talium fraudum architecti. Ciceronem ipſum teſtor: *Quæ pœna*, inquit, *à Dijs immortalibus periurio, hac mendaci. conſtituta eſt. Non enim ex pactione verborum quibus iuſiurandum comprehenditur: ſed ex perfidia, ac malitia, per quam inſidiæ tenduntur alicui, Dij immortales iraſci, ac ſuccenſere conſueuerunt.* Itaque hæc mendacia quibus alij pernities intenditur è hominum ſocietate penitus tollenda, nec illud Iulij Cæſaris admittendum: *Si violandum eſt ius, regnandi cauſa violandum eſt; in alijs rebus pietatem colas.* Sed prô Deum immortalem! quam multi ſunt etiamnum Iulij, qui ſi non illius, at Macchiauelli edocti magiſterio fas, & æquum contemnunt, & rationem ſtatus veritati, imò & religioni præferendam plenis buccis dictitant: nihil enim illis illo notius: *à quello chi à ſaputo meglio vſare la volpe, e meglio ſucceſſo.* Sed de his, plus ſatis dictum eſt.

Pro Roſc.

Apud Suet.

CAP.

Capvt XL.

Legatos non eſſe violandos: & an tuti ſunt in ditione eius Principis qui non aditur? & quid ſi inibi intercipiantur?

INter ea quæ iuregentium ſacroſancta, vel barbaris ipſis habentur,
ius legatorum numeratur, quod adeò humanis, diuiniſque legi-
bus defenditur, vt etiam inter hoſtes ſanctum inuiolabileque repute-
tur. Si ſeuerè animaduertitur in violatores ſtatuarum, nulla vindi-
cabitur pœna qui temerario auſu legatum, qui Principis cuius
agit legationem viuam præfert imaginem, violabit? Ideòque qui
legatum hoſtium pulſaſſet, aut iniuria affeciſſet, contra ius gentium
id commiſſum eſſe veteres decernebant, eumque, dedi hoſtibus quo-
rum erant legati volebant; quia *ſancti*, inquit I^tus^ *habentur legati.* l. ſi quis ff.
Iulius ille Cæſar id apertè adſtruit: *Nomen legati*, inquit, *apud omnes* de legat.
nationes ſanctum inuiolatumq́; ſemper fuit. & Tacitus: *ſacrum etiam in-* lib. 3. de
ter exteras gentes legatorum ius. Ab hac mente M. Cicero: *Nomen legati* bell. Gall. lib. 3. Hiſt.
eiuſmodi eſſe debet, quod non modo inter ſociorum iura: ſed etiam inter hoſtium Orat. 6. in
tela incolume verſetur. Sed & Dionyſius, legatum *poteſtatem Imperatoris,* Ver.
ſanctitatem, & venerationem Sacerdotis habuiſſe narrat. Quin Paulus Io- lib. 11.
uius *Ius legatorum etiam apud efferatiſſimas gentes ſanctiſſimum eſſe* dixit: lib. 18. hiſt. lib. 1. hiſt.
Rurſum Tacitus, cum de periculo Planci qui à Tiberio Cæſare ad le-
giones Germaniæ tumultuantes legatus miſſus fuerat, tractat, ſcelus
illud, & periculum auget his verbis, *rarum etiam inter hoſtes, vt legatus
Populi Romani, Romanis in caſtris ſanguine ſuo altaria Deûm commaculaſſet.*
Vnde Scipio Africanus cum onuſtam multis, & illuſtrium Cartha- Val. Max.
ginenſium viris nauem in ſuam poteſtatem redegiſſet, inuiolatam lib. 6. c. 6.
dimiſit; quia ſe legatos ad eum miſſos dicebant: tametſi manifeſtum
erat illos vitandi periculi præſentis gratia falſum legationis nomen
amplecti, vt Rom. Imperatoris potius decepta fides, quam fruſtra
implorata iudicaretur. Sic Tarquiniorum legati, iam regno pulſi, liu. lib. 2.
cum Romam veniſſent res ablatas repetitum, occultèque cum ado-
leſcentibus quibuſdam Romanæ iuuentutis de recipiendis, reducen-
diſque Regibus tractarent, re per quendam ſeruum detecta, & Con-
ſulibus delata, quamuis viſi eſſent commiſiſſe, vt pro hoſtium loco
haberentur, *valuit tamen*, vt ait Liuius, *ius gentium.* Sic Volchi cum Dio. Hali-
aliquos exploratores miſiſſent ſpecie legatorum in caſtra Roma- car. lib. 6.
norum qui explorarent eorum numerum, & apparatum belli,

quamuis

quamuis conuictos, & confeſſos, tamen Poſthumius Dictator concitata ad feriendum multitudine, incolumes ſeruauit; inani legationis nomini tantum tribuens: ne ſcilicet daretur hoſtibus aliquis honeſtus belli prætextus, ſimulaturis legatos violatos contra ius gentium. Vnde & Veneti Fœcialem Regis Galliarum, bellum Reipub. denunciantem, iniuſtitiamq; & alia ijs exprobrantem religioſè dimiſerunt.
An. 1541. Vt meritò Franciſcus I. Galliæ expoſtularit cum Carolo V. de legatis ſuis præter ius gentium cæſis Fregoſio Ligure, & Rinconio Hiſpano; quos Gallicæ legationis Principes dum Venetias proficiſcerētur Cæſariani interceptos crudeliter enecarunt. Scimus etiam Turcarum Imperatorem ægrè tuliſſe ſuos milites Regis Poloniæ legatos tumultuarios occidiſſe. Deniq; quantoperè ſuperioribus annis Henricus IV. Galliæ Rex perculſus, ac indignatus fuerit vt intellexit ædes D. Rochepotij legati ſui in Hiſpania per officiatos Regis violatas, hinc liquet, quod è veſtigio, & citatis equis eum ab Aula reuocarit. Siquidem, collo, vt aiunt, obtorto, quoſdam è domeſticis legati in quibus illius nepos per vim domo eductos in carcerem coniecerant, hoc prætextu quod nonnullos Hiſpanos partim male multaſſent, partim etiam interfeciſſent: at illi non iniuriam intuliſſe; ſed vindicaſſe repoſuerunt: quòd ipſis natantibus Hiſpani veſtes eorum in profluentem proieciſſent. Quibus tamen exemplis nolim exiſtimulari legatos ad audendum aliquid in fraudem pernitiemve eorum apud quos legatione funguntur. Fruſtra enim, deq; nihilo, poſtulat fidem ei ſeruari, qui primus illam violat atque labefactat, vt infra dicemus. Denique adeò ſunt ſancta legatorum iura, vt ne quidem pro Repræſalijs vt loquimur capi aut retineri queant: quod procedit nedum in loco ad quem deſtinatur legatus, ſed nec alibi vt auctor eſt Bartol, & alij quos appellat Villadiego. Enimuerò, adeò eſſe inuiolata voluerunt veteres legatorum iura, vt ad familiares ipſorū, & comites, qui ad ærarium aut in commentarium Principis relati ſunt extendi voluerint, quod & ſcripto prodidit Chopinus. Caueat tamen legatus ne obtentu iuris iſtius gentium, domum ſuam efficiat aſylum reorum iudicij capitalis, præſertim ſi ſubditi ſint ditionis eius, in qua legatione fungitur: quoniam pluribus hoc peſſimè ceſſit; præterquam quod ſi deprecatorem pro illis ſe præbeat; repulſæ periculo ſe ſubijcit, vnde aliud ex alio malum enaſci haud dubium eſt. Atque hactenus dicta ſint de his qui eadem viuunt religionis normâ. Quid in hæreticis? Mauelim lectorem remittere ad Ioannem Molanum Theologum Louanienſem, & nouiſſimè ad Heribertum

P. Mathæi 4. Hiſt. 2. nar.

de leg. p. 2 q. 5. nu. 2.

de Doma: Franciæ tit. 11.

Roſnue-

Roſnueydium Societatis Ieſu, qui ex profeſſo hanc diſputationis palæſtram ſunt ingreſsi, quam velut rem his tẽporibus nimioperè anxiã odioſamque curam ſtudioſè prætergredior. Tantum dico, quoties legati ſe vſpiam violatos ſenſerint, vt è veſtigio Principem ſuum reddant certiorem; ſed hactenus ſi à Principe, vel eius miniſtris qui aditus eſt læſi violatiq; ſint. Nam ſi ab ipſius ſubditis, ex facili eam ſibi ſumet vindictam, quam quilibet ſolet peregrinus, & aduena vbi læditur, id eſt ope eius Principis, à quo admiſſa eſt legatio. Sed quæri ſolet, quid ſi legatus violetur in ditione eius Principis, qui legatione non aditur, an fruatur quoq; publico nationum iure? Nequaquam: quod tum ceſſet ratio iuris gentium. Ideoq; cui legato per aliûs Prouinciæ limites proficiſcendum eſt, exploratum eſſe debet, an Princeps ille amicus ſit, vel hoſtis ſui Domini, item an ditio illa bellis ſit implicata: vtrobiq; ſatius eſt, aut fide publicâ ſe communire, & tranſitus viam petere, nec prius ſe committere itineri, quam probè ſit ſibi cautum à Principe per cuius ditiones iter eſt agendum, aut certè clandeſtinò illud ſuſcipiendum, præſertim ſi ſine ſpe fidei publicæ tranſeundum ſit. Huius rei documentum eſſe poteſt Legatus ille Turcicus qui ſuperioribus annis admiſſus à Batauis, imprudèns vicinas, inconſultis Dominis, aduenit regiones: qui profectò non iniuriâ eum ibi aliquamdiu detinueri curarunt, potuiſſentq; quid grauius in eum ſtatuere, niſi ſingulari clementia ſupinam eius ignoratiam palam hominibus oſtendere voluiſſent. Verùm, an in hoc euentu ſi legatus à prædonibus intercipiatur, an Princeps eum redimere debeat? quæſtio eſt, quæ veteribus fuit in vtramq; partem agitata: tandem placuit, ſi is non ſe obtulit legationi, ſed rogatus aut iuſſus eam ſuſcepit, caſum illum fraudi ipſi eſſe non debere, ſed mage Principi à quo miſſus, atq; ita Iureconſultis reſponſum eſt. Villadiego tract. de leg. p. 2. q. 4. nu. 10

Capvt XLI.

Quâ animaduerſione puniantur violatores Legationum.

Oſtendimus ſuperiori capite quam ſancta, quam inuiolabilia ſint iura legationum. Agè nunc videamus quâ pœnâ mulctentur huiuſce iuris violatores. Si antiquitatem ſpectemus, qui legatum hoſtium pulſaſſet, aut iniuria affeciſſet, dedi hoſtibus ſolebat. Ita M. Aemilio Lepido, C. Flaminio Coſs. L. Manlium, & L. Minutium Carthaginenſium legatis, qui manus his attulerant, per Feciales

Culeo Prætor ex Sc^to dedendos, & Carthaginem ducendos curauit. Similiter Senatus, quòd Q. Fabius, & Cn. Apronius Aediles ortâ contentione legatos ab vrbe Apollonia Romam miſſos pulſaſſent, continuò per Feciales legatis dedidit, Quæſtoremq; cum his Brunduſium ire iuſsit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent. quæ pœna adeò debita erat his violatoribus iuris publici, vt niſi dederentur, aut publicè non ratũ eorũ facinus haberetur, bellum indici ſoleret. Decantata eſt contumelia illata Dauidis Regis legatis, cum barba eis media abraſa, & vſq; ad nates veſte circumciſa ab Annone Rege Ammonitarum ludibrio habiti ſunt: hinc exarſit ingens bellum, & vniuerſa gens vna cum Syris auxiliaribus victa, acres dedit pœnas violatæ legationis. Tyrij quoq; Alexandri Caduceatores inhumaniter trucidarunt, & eorum cadauera inſepulta piſcibus maris dederũt: at meritiſsimas violati iuris gentium tulêre pœnas. Nam Alexander ſuorum Fecialium acerba nece commotus, Tyrum famigeratam vrbem circũſedit, & ſeptimo menſe obſidionis expugnauit: Incolarum ſex millia interfici, & ciuium laribus ignem inijci iuſsit. Addendi ſunt Sybaritæ, qui à Crotoniatibus ad ſe triginta miſſos legatos interemerunt, eorumq; corpora è muris deiecta abiecerunt Pabulum feris. Huius ſceleris ergò à Crotoniatibus exciſi ſunt, ac deleti. M. Manlium legatum Romanum deſpicatui, ludibrioq; habuit Mithridates, adeò vt aſino impoſitum circumduci per compita iuberet. quò factum eſt, vt exſcandeſcenti Populo Romano ſuaderet M. Cicero mittendum Pompeium aduerſus Regem illum legatorum interfectorem. Nec prætermittendi Corinthij qui petulanter Romanos inceſſerunt, & inſolenter lotio perfuderunt, quam indignitatem non eſſe ferendam Romani iudicarunt, & L. Minnio Duce ingentem exercitum in eos miſerunt, qui ſuperbam vrbem poſt longam obſidionem expugnauit, incendit, ſolo æquauit, quæ vltio ad alias etiam vrbes peruaſit. Nam Thebæ, & Calcis à quibus auxilia portata ijs qui legatos Romanos violauerant, ex Sc^to dirutæ ſunt. De his alicubi Cicero: *legati*, inquit *quod appellati ſuperbius, Corinthum patres noſtri totius Græciæ lumen exſtinctum eſſe voluerunt.* Amplius Iulium Cæſarem legimus in Venetos animaduertiſſe ob violatum ius legationis. *Veneti*, inquit ille, *reliquaq; item Ciuitates cognito Cæſaris aduentu, ſimul quod quantum in ſe facinus admiſiſſet intelligebat, legatos (quod nomen apud omnes nationes ſanctum, inuiolatumq; ſemper fuiſſet) retentos ab ſe, & in vincula coniectos, pro magnitudine periculi, bellum parare, & maximè ea, quæ ad vſum nauium pertinérent, prouidére inſtituũt, &c.* Deniq; Achomatem Baiazetis eius

[Margin notes: Ibidem. — 2. Reg. 10. & 11. — Q. Curt. lib. 4. — Athen. Lib. 12. — Orat. pro l. Manil. — Strab. lib. 7. liu. 4. — Polib. — lib. 3. de bell Gall. — P. Iouius.]

eius nominis ſecundi Turcarũ Imp. filiũ natu maximũ Patris ſui legatos, qui illũ à minore Aſia quam bello infeſtabat, euocare ſatagebãt in cõſpectu ſuo iugulari iuſsit, quã indignitatẽ Baiazetes à filio cum ferre nõ poſſet, bellum oĩum Ducũ ſuaſu illi indixit, quod geſtũ eſt per Selymũ filiũ natu maximũ, Muſtaphas, quoq; ac Baſſãges, & Prætoriani maximè, cæteriq; qui Selymi rebus occultè fauebãt: hæc per idoneos homines ſingulari calliditate in vulgus militũ ſpargi curauerãt, muſſare primũ, atrocitatẽ ſceleris admirari, veluti dãnarent quidẽ crudele factũ, auctorẽ verò minimè criminarẽtur: Mox, vbi Baiazetẽ proprio ardore, & vocibus militũ ſatis incitatum, & ex fiduciâ ſuperioris victoriæ ad vlciſcendũ iniuriam paratum vident, quam acerbiſsimè, & crudeliſsimè in Achomatem inuehuntur; eum vt parricidam, vt Imperij hoſtem bello perſequendum cenſent; tollũtq; ſubinde ad cœlum militũ fidem, atq; virtutem laudibus, qui pro ſalute, ac dignitate Imperatoris nouos vltrò labores ſibi expeterent. Ita Achomates aſtu, ac ſolertiâ Ducum patris iracundiâ, atq; omniũ deniq; militũ iudicio hoſtis declaratur: Decernuntur Prætorianæ cohortes, & magna pars Europæi equitatus, quibus prin o quoq; tẽpore aduerſus eum in Aſia bellum geratur, quod ſanè bellum legatorum violatorum cauſa ſuſceptum, ſenſit ſibi acerbiſsimũ Achomates, adeòq; vt ipſe vita, Prouincia, & Imperij ſucceſsione quæ ſibi ætatis prærogatiua debebatur, ſpoliaretur. Clemens V. Pontifex Max. cum Hieroſolymitanam expeditionẽ meditatus, eam ob cauſam Epiſcopũ Epamẽſem ad Philippum Regẽ Francorũ, qui ipſum tanquam Chriſtianũ Regem ad eam rem cohortaretur, Rex autẽ ſubito ſubitò in carcerẽ conieciſſet, mox aliũ legatũ miſit, qui ſuo nomine Regi mãdaret vt miſsũ faceret captum legatũ, quod ſi nõ impetraret, diceret regnũ Frãciæ ad Eccleſiã deuolui ob cõtumaciam Regis, & violatũ ius gentiũ, adderetq; Anathema & Frãcos omnes à fidelitate Regia abſolueret. Verùm, infinita poſſent huius generis cumulari exẽpla, niſi ſuperfluũ ambitioſũq; videretur probare omni ætate ſæuitiã in legatos cõmiſſã à Principibus acriter vindicatã. Vnde & lege Iulia de vi publica tenetur (inquit Vlp) qui legatos, Oratores, comiteſve eorũ pulſaſſe, ſiue iniuriã feciſſe arguerctur. Pontificum verò conſtitutionibus, anathematis vinclo feriuntur, qui quid duriùs in legatũ ſtatuerint. Quid quod diuinitus etiam punitos legamus violatores iuris gentium? nimi um quos humana non arcent ſupplicia, quos hominum non mouent exempla, Dei certè vindicta à tali facinore abſterreantur. *Vigilat enim oculus iuſtitiæ diuinæ ſempiternus*, inquit Ammianus, *vltriceſq; diræ ſunt legatorum.*

Platina. (margin)

l lege Iulia ff. ad l. Iul. de vi pub. (margin)

Pauſan. lib. 2. (margin)

N Teſtes

Pauſan. lib. 1. Teſtes ſunt imprimis Megarenſes, qui quod Anthemocritum Caduceatorem ad ſe miſſum occiderant, per multas ætates læſi Numinis pœnas dederunt. His ſuccedant Arabes, qui quoniam legatos Hærodis Regis, quo tamen validiores erant, occiderant, Deo pro eiuſmodi delicto vindictam repoſcente, bellis attriti fuêre, vtpotè quamplurimis occiſis, non paucis interceptis, omnibus prælio victis, atq; in poteſtatem Regis redactis. Quis neſciat peſtilentiam vltricem fuiſſe violatæ legationis Perſarum in Lacedæmonios quæ omnes ferè vrbes depopulata eſt? & quaſi hæc ad iniuriam ſuis legatis factam parua eſſent, coactis copijs Rex Perſarum in Lacedæmonios bella mouit, & grauiſsimis cladibus qui ſuos oratores eius nomine aquam terramq; petentes, quà in puteum, quà in baratrum, iubentes illinc terram, & aquam deferre, demerſerant, affecit. Memorat è Plutar. Paſcalius è Lacedæmonijs qui Darij Caduceatores interemerant, duos repertos tanta vi animi, vt vltrò ad Xerxem Darij filiũ profecti ſint, ſuâ pœnâ expiaturi ſcelus quod fuerat vniuerſorum, & ſuâ morte finituri periculum publicum, propemodum fortia illa pronunciantes:

Egeſip. 2. cap. 32.

Herod. 7. Polym.

In Apoph

ἥκαμεν οἱ κτείναντες, ἀπότρεπε λοιγὸν
Ἀπολλον:
Hem tibi vtrumq; caput nos confice Apollo,
Ac perde has animas patriam bonus eripe noxa.

Virtute tam animoſa motus Darius eam pari clemẽtiâ remunerauit; remiſſa viris fortibus, cui voluntariè ſeſe obtulerant pœna, vt qui ſe fato damnarant, regiâ virtute renaſcerentur.

CAPVT XLII.

Legatos interdum non iniuria violari.

QVod diximus legatos nefas eſſe violare, hactenus cape, niſi ij ipſi alijs iniurij ſint. quidni enim iniuriam à ſe propulſent quibus illata? cum legationum iura æquabilia ſint, pariq; paſſu ambulent. vnde vt violati iuris gentium reus eſt, qui verbo factovè lædit legatum: ita pari crimine alligatur legatus, qui eum ad quem mittitur iniuria laceſsit, vt tres Fabij fecêre ad Gallos miſsi, & eâ re, vt Liuius, & Plinius ſcribunt, ius gentium violauêre, dictaq; dies Q. Fabio à Tribunoplebis. Similiter L. Setinus qui ab Latinis legatus Romam, ita in Senatu Romano loquebatur tanquam victor armis Capitolium cœpiſſet, non legatus iure gentium tutus, quà ex re Senatus Populuſque Rom. bellum Latinis indixit, ac intulit. Legati Perſici barbaro ornatu inſignes,

lin. lib. 25.

Id. lib. 8

Herod. lib. 6.

inſignes, vt inſolenti ſpecie Romanos ſicuti contemptibiles, & meticuloſos territarent, iuſſu Alexandri Seueri ſunt comprehenſi, demptoq; illis Perſico ornatu in Phrygiam ſunt ablegati, vt ibi ex Oratoribus fierent aratores, foſſores, & caprimulgi, vt ex Herodiano Paſcalius notat. Holſtano Gothorum Rege imperante Shoningæ, & Hollandiæ regiones à regni Gothici finibus vindicare contendebat Sinaldus Danorum Rex, quaſi à ſe violentius quam iuſtius ademptas, exorto ob id bello moritur Sinaldus Sinione filio regni ſucceſſore, ac hærede relicto. Is non aperto Marte vt pater, ſed dolis depugnãdum cenſet. Miſsâ itaq; ſolemni legatione filiam Holſtani in vxorem ſibi dari poſtulat: qui facile perſentiſcens quorſum tenderent iſtæ nuptiæ, legatos confeſtim à ſe indignabundus abire iuſsit, quos denuò, & importuniore temeritate in eodem negocio reuerſos publico ſuſpendio confecit. Sed maximè legatos in ſe ſæuiendi materiam præbere ob mulierum prolubium incomperto eſt. Nam eccè Arabum quidam legatus venit in ſuſpitionem incontinentiæ apud Herodem Regem Iudæorum, quippè qui inuitatus à Rege ad cœnam, in Salomen Regis ſororem amore accenditur, conceptumque amorem adeò non diſsimulat, quin nutibus, & oculis incontinentiam ſuam proderet, ob quã ab omnibus ludibrio habitus legatione infectâ diſcedere coactus eſt. Itaq; etſi iura legationum ſint ſancta, & inuiolabilia, tamen ſi ad quos mittuntur inſolentius ſe gerant, non nefas haud dubiè erit, ſi quorum pernitiem moliuntur, horum vltionem experiantur. Legatio ſiquidem vallata, & tecta eſſe debet ipſa innocẽtiâ, & non ſtupris, ac maleficijs cooperta. Hinc præclarè ſcriptum Procopio: *magna quidem, & inclyta oratorum dignitas eſt, & apud omnes mortales alioqui honorabilis: ſed tam diu id in ſe muneris retinent quoad ipſi ſuæ legationis officium ſeruant. Nam hominem occidere qui legatione fungitur tunc quidem, & iure pro humanis legibus licet, cum Regem videbitur cõtumelia affeciſſe, vel ſi adulterium commiſerit.* Laudantur à Nicephoro Euphrates, & Vincentius Epiſcopi pro Anaſtaſio ad Conſtantium miſsi, quibus cum à Stephano Antiochiæ Epiſcopo (qui metuebat ne Athanaſius cuius gratia legatio iſta miſſa fuerat eccleſias à quibus propter fidem exulabat reciperet) ſubmiſſa eſſet ancilla è proſtibulo mercede conducta, de cuius compreſſu per certos flagitioſos accuſari apud Imperatorem debebant, ſtatim vt alter eorum impudicæ illius lupæ aduentum ſenſit, dæmonem eſſe ratus pſalmũ cecinit. vt verò fraus Imperatori detecta fuit, Stephanus vt nefarij ſceleris artifex exauctoratus, & Leontinus Antiochiæ Epiſcopus delectus eſt. Cæterùm, ſi ius gentium non tuetur

Io Magn. lib. 8. hiſt. Goth. c. 25

Ioſeph. ant. Iud. 16. c. 7.

lib. 1. belli Goth.

lib. 9. c. 23

Digitized by Google

legatos qui iniuria laceſſunt eos apud quos legatione funguntur, multominus eos tuebitur qui hoſtilia, proditionemve moliri comperientur. In quo euentu notandum, Reos criminis manifeſti non ſolere ilicò puniri: ſed à Principe cuius eſt legatio inquiri an rata habeat eiuſmodi molimina: ſi non, ei remittitur, vt violator iuris gentium puniatur, aut vt dictum eſt ſupra, dedatur: Si contra, vix eſt vt non denuncietur bellum ei cuius conſilio inſidiæ, fraudes, coniurationes ſtructæ ſunt. Similiter haud erunt tuti legati Imperij noſtri, vel Principum aliorum, quando ſcilicet iſtos conſtabit hoſtilia tentaſſe, illos verò facinus commiſſorium commiſiſſe. Sic enim Athenienſes intercepêre legatos Spartanorum miſſos ad Perſam. Itidem Romani Carthaginenſium legatos miſſos ad Macedoniæ Regem. Itaque patrum memoria Franciſcus Sfortia Dux Mediòlanenſis caput præſcindi iuſsit cuidam legato ſibi ſubdito à Rege Galliæ ad ipſum miſſo. Similiter quidam Vicarius Papæ legatum Ducis Vrbini ſiſti curauit in terris Eccleſiæ, ſeu dominio Papæ, vtpote illius ſubditum. Plura poſſent necti huius farinæ exempla: verùm ad alia tranſgredior, & quæro, an legatus tutus ſit in regionibus aliûs Principis ad quem non eſt miſſus? ſolutio pendet ex eo, vtrum Princeps ille, ſit amicus ipſius Principis, an aliter, & vtrum ditiones illæ bellis flagrent, an non? vtrobique magis erit cautum legato, ſi litteras ſecuritatis poſtulet ab eo per cuius fines, ac ditiones iter agit. Nam ſi is hoſtis ſit, erit cur de ſe queratur, qui hoſticum ingreſſus eſt ſine fide publicâ: ſin amicus; ſed bellum gerat cum alio, meminerit iure gentium ſe minimè tutum, nec legationum iura obtinere, niſi apud eum eiuſve ditiones conſiſtat qui legatione aditur. Nihilominus ab Gallis reprehenſum Carolum V. legimus, quod is ipſorum legatos eiuſque ſubditos ad Turcam proficiſcentes necari iuſsiſſet. atq; hactenus de priuilegijs legatorum: ſtylum iam ad illorum comites transferamus.

Thucyd. lib. 2.

Liu. lib. 3.

CAP. VI.

Capvt XLIII.

De Comitibus, & familia legatorum. ſit illa ſpectata à moribus: & an Comes itineris cœptam legationem exequi poßit?

Comites cum Labeone Iurecóſulto appellamus eos, qui frequentandi cuiuſque cauſa vt ſequerentur deſtinati ſunt. & eiuſmodi ſunt quales olim magiſtratibus Prouincias ſortitis dabantur: qui duplicis erant generis, vt ex Budæo notat Brunus. Quidam velut negociorum publicorum adiutores dabantur, vt Aſſeſſores Iudicum, legatus, Quæſtor, alijque: quorum opera officiales Principum in negocijs adminiſtrationis ſuæ vtuntur. Alij ſunt, quos ex domeſticis conuictoribus, aut ex neceſsarijs apparitoribus ſecum eſſe volunt ij qui Prouincijs præficiuntur, vt Accenſus, Preco, Medicus, Viatores, Aruſpices, Scribæ, Statores, Lictores, de quibus Lipſius noſter plenâ manu ſcripſit. Hodierno æuo præcipui legatorum Comites ſunt Secretarius, œconomus, Interpretes, Cubicularij, & ſi qui tales neceſſarij legationis Adminiſtri, quos ſanè ex optimis quibuſq;, vitæq; integritate ſpectatiſsimis eligere è re nominis eſt legati. Hoc certè ſuadet Iſocrates: Εἰς ἀρχὴν καταςαθεὶς μηδενὶ χρῶ πονηρῷ πρὸς τὰς διοικήσεις, ὧν γὰρ ἂν ἐκεῖνος ἁμάρτοι, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν: *Magiſtratum* (& legationem) *adeptus nullius improbi miniſterio vtitor: nam quicquid ille deliquerit, id tibi imputabitur.* Quam ob cauſſam Q. Fratrem Proconſulari Imperio Aſiam gubernantem prudenter monebat M. Cicero: *Sint hæc fundamenta*, inquit, *dignitatis tuæ, tua primum integritas, & continentia, deinde omnium qui tecum ſunt pudor, delectus in familiaritatibus percautus, & diligens, familia demúm, grauis, & conſtans diſciplina.* Quid ita? quia vt ibidē ſubijcit: *horum non modo facta: ſed dicta etiam omnia tibi praſtanda ſunt. vas enim factus es pro ipſorum factu, & dictu.* vndè rectè poſtea monet: *ſi innocentes exiſtimari volumus, non ſolū nos abſtinentes, verumetiam noſtros comites praſtare debemus.* quod reapſe oſtendit apud Thucididem Braſidas: *Et ego*, inquit, *oſtendam me eum eſſe qui non magis alios officij ſui moneā, quam ipſe factis praſtem.* Talem ergò te tuis præbe, quales illos habere cupis: ſint ornamenta legationis tuæ, non dehoneſtamenta gloriæ & dignitatis. Superiori æuo malè ceſsit Domino de Canny legato ad Ducem Burgundiæ miſſo à Rege Galliæ infidus ipſius comes à ſecretis: qui vel imprudentiâ, vel muneribus, (quod vero-ſimilius eſt) corruptus, Inſtructiones Domini ſui quibus inerant arcana legationis legēdas præbuerat Duci, ipſiuſq; miniſtris:

l. 15. § comitem. de Iniur.

lib. 2. de leg. c. 15.

lib. 1. Electorum.

de Regno.

Epiſt. 1. ad Q. Frat.

lib. 4.

vnde

vndè acriter poſtea reprehenſus fuit, quin etiam carceribus Baſiliæ Lutetianæ mancipatus. Vetus eſt ſanè Principum vaframentum nihil non moliri & ſatagere, vt ad ipſorum notitiam perueniant legatorum Inſtructiones, priuſquam illi mandata Senatui promant. Hoc ingenio legitur fuiſſe è veteribus Alcibiades qui aſtù effecit, vt legati Spartani antequam proferrent mandata, ſecum loquerentur, è recentioribus verò Galeacius Dux Mediolani, vt & Maximilianus Imperator alijq; noſtra tempeſtate non pauci. Quorum documentis & exemplis diſcimus, quanti referat habere comites, & fidei expertæ adminiſtros; præſertim conſiliorum legationis; cum ſemper extent in Aulis Coricæi quidam, callidiq; ſecretorum venatores. Certè vel eò maximè expedit vt interuentu morbi, vel neceſsitatis in itinere habeat ſub manu per quos legatio perfici queat: ſiquidē, ex ſententia Icti, licet in eiuſmodi euentu cœptam affectamq; legationem miniſterio ſocij, vel aliûs amici perficere: quamquam, tum videatur ſatius eorum à quibus miſsi ſunt expectare ſententiam. Cum enim legati induſtria, & prudentia à Principe ſit electa, vix eſt vt legatus ſuſceptam legationem per alium exequi, & perficere poſsit. Omninò autem diligenti curâ aduertendum eſt, vt ſub initia legationis, legati ſuos contineant miniſtros, propterea quod Vlyſſæis, vt ſic dicam, commentis variè illos tentaturi ſint exteri, in ipſorumq; familiaritatem ſeſe penetraturi, vt ſimulatâ morum congruentiâ, ijſdem quibus illi vel ſimulatis vitijs affines illos reddere poſsint. Dixi autem, ſub initia, eòquod in omnibus negocijs, validiſsima ſint prima cœpta: quòd tum ob oculos mortalium maximè verſentur exotici iſti: atq; ab exordio rerum, de progreſſu plerumq; iudicetur. Sed & illud animaduerſum, ſeruos interdum legatis dari à prudentiâ, & aſtutiâ probatis. Hoc conſilio ac potius calliditate vſus eſt Scipio ille Africanus in legatione quam expediebat ad Regem Syphacem, Cum legatis, inquit Liuius, quos mitteret ad Syphacem, calonum loco primos ordinis ſpectatæ virtutis atq; prudentiæ ſeruili habitu mittebat: vt nimirum dum legati cum Rege ſermocinarentur, per caſtra illi inambularent, ac vires hoſtium indagarent.

Plut. in Alcib.

l. 2. C. de leg. lib. 10 ibi DD.

lib. 30.

CAP.

Digitized by Google

Capvt XLIV.

Familia Legatorum an numeroſa eſſe debeat. In Legatione plurium, ſimultas & diſsidia auerruncanda.

Porrò quæſtionis eſt, an par ſit numeroſam eſſe Legati familiã, an verò paucitate circumſcriptam? equidem pro re, & conditione mittentium, & eorum qui legatione adeuntur metiendum eſſe reor munerum familiarium. Scipio Aemilianus, teſte Valerio, poſt duos inclytos Conſulatus, totidemq; præcipuæ gloriæ triumphos ſeptem ſeruis ſequentibus. officio legationis functus eſt. Cęſar ille Iulius cum frequentibus nauigijs in Britanniam nauigaſſet, ternos ſecum familiares duxit. At hic reſtrictior numerus moderationi adſcribendus, in quam à noſtris multifariam peccatur. Cui enim vſui agmina, vt ſic dicam ſeruorum, niſi in pompam, & ignominiam (ob licentiam quam ſibi præſumunt plerique) Dominorum. Quanquam non nego quin pro magnitudine rei ob quam ſuſcepta legatio eſt, vel pro dignitate eius qui mittit, quiq; aditur, liceat numeroſum adſciſcere comitatum, dum ne à tumido aliquo, ſed ad dignitatem tuendam curioſo proceſsiſſe iudicetur. Exemplo ſit legatio Cõſtantij ad Orientales, qui cum propagandæ veræ pietatis (inquit Nicephorus) & confirmandæ fidei gratiâ ad eoſdem Orientales nationes mittendam exiſtimaret, ambitioſâ munificentiâ, eam inſtruxiſſe dicitur, miſsis illuc quamplurimis, ſed Theophilo cognominato Indo, legationis Principe, viro doctrinâ, & pietate claro, cum ducentis generoſis è Cappadociâ equis, alijſq; inſuper donis, vt ſcilicet illi ſimul, & liberalitatis amplitudinem, & animi magnitudinem admirarentur. Verumenimuerò, numeroſæ iſtæ & in pompam, inſtructæ legationes, Principibus nonnunquam ſuſpectæ ſunt, aut certè inuiſæ. teſtis ſit legatio Hungarorum ad Federicum Imperatorem Neapolim miſſa, vt diadema regni ſui redimerent. quæ quod magis ad terrorem quam honorem inſtructa videretur, tantum non fuit ſpreta, & reiecta: cum enim illa tribus millibus equitum conſtaret, dum portas vrbis appropinquat, renunciatum legato, non legationem iſtam, ſed magis legionem militarem videri. ideò vnus duntaxat legatus cum 200. Equitibus introductus eſt. At enim legationes iſtæ demum inſtitui ſolent, vbi inferior Princeps cum maiore negocium habet: tum enim ratio poſtulat, vt aliquanto luculentior, & numeroſior legatio mittatur, ne ad inſtar Demetrij neglectum contemptumq; ſeſe iudicet qui

lib. 4. c. 3.

lib. 9. cap. 17.

aditur:

CAPVT XLV.

An Legatus comite vxore proficiſci debeat? Mulieribus quandoq; legationes commiſſæ.

VIcina eſt quæſtio, an vxor legati, vt thori ſic legationis ſocia ſit. Multi abnuūt:quod hic ſexus impar ſit laboribus, pronus etiā in ambitionem,leuitaté,libidinem. Deindè ineſſe mulierū comitatui,vt S.Cæcinna inquiebat,*quæ pacē luxu,bellū formidine morētur:non imbecillum tantū & imparē laboribus ſexū, ſed ſi licentia adſit, ſæuū, ambitioſum,poteſtatis auidū.* Documento ſint plerique, qui licet repetundarū arguerentur, plura tamen vxoribus obiectabantur, ab his etiā negocia ſuſcipi, tranſigi deprehenſum, quod quam ſit Reipublicæ nociuum,experti ſunt non pauci, quos recenſet auctor quidam ſequioris religionis. Ludouicus Pius Imperat. Caroli Magni filius, cum totus penderet à conſilijs vxoris, multa impiè, crudeliterque perpetrauit, qua de cauſa in inuidiam apud ſuos Proceres vocatus, mox incitatis contra eum filijs, prætextu occultarum molitionum nouercæ, regno amotum carceri incluſerunt. Ita Baſiliſcus qui Zenone in exilium pulſo Imperium rapuerat, incitatus à coniuge edicta propoſuit, quibus aboleuit ſententias, & decreta Synodi Chalcedonenſis, & aliquantò poſt Iuſtinianus in dicta quinta Synodo oecumenica reſtituit decreta Synodi Chalcedonenſis, & ea de nouo ſanciuit, & ſtabiliuit. Sed idem Iuſtinianus paulò poſt perſuaſus, ac delinitus coniugis illecebris, & blandimentis, deſciuit à veriore ſententia ad Euſtychianos, multiſq;, & magnis motibus præbuit cauſam in Imperio. Atque ita ratiocinantur qui mulieres à contubernio legationem ſuſcipientis amouent. In quos tamen exſurgunt nonnulli, in queis Valerius Meſſalinus, qui ſententiæ iam dicti Cæcinnæ apertè aduerſatur. Nam demus, inquit, quoſdam corruptos prauitatibus vxorum maritos, num ergò omnes cœlibes integri? quaſdam in ambitionem, aut auaritiam prolapſas, an ideò omnes arcendæ? quid? ipſorum Magiſtratuum nónne pleroſq; vidimus varijs libidinibus obnoxios, non tamen ideò neminem in Prouinciam mitti. Nec etiam æquum eſt, ob vnius, aut alterius imbecillum animum eripi maritis conſortia rerum ſecundarum, aduerſarumque. Si præſenti cuſtodiâ vix maneant illæſa coniugia, quid erit abſentibus maritis, ſi in modum diſsidij oblitterentur? Nonnè ex facili ille ſexus exponetur ſuo luxu cupiditatibus alienis? mox ſubijcit ipſum Auguſtum in

Apud Tacit. 3. Annal.

Apud Tacit.d.lib.3

O Occiden-

Digitized by Google

Occidentē, atq; Orientem cōmeauiſſe comite Liuia; ſe quoq; in Illyricum profectum, & ſi ita conducat alias ad gentes iturum, haud ſemper æquo animo ſi ab vxore chariſsima, & tot cōmunium liberorum parente diuelleretur. His dictis eluſam Cecinnæ ſententiam Tacitus ſcribit, & obtentum, vt vxores poſſent eſſe maritorum comites, ad Prouincias proficiſcentium. Atq; ego etiam in ea ſum ſententia, vt ſi legatio diuturnior ſit, quales ſunt legationes ordinariæ, ducenda ſit vxor. Nam ſi interdum, hoc eſt, cum neceſsitas poſtulauit, cum magno Reip. fructu mulieribus legationes commiſſæ, quid ni ſocias patiamur eſſe maritorū legatione fungentium? Regnante Romulo bello Sabino Sctum. factum fuit, quo Sabinis mulieribus filios Romæ habētibus facultas data eſt, relictis apud viros filijs, legationem obeundi apud Sabinos; cuius legationis Princeps fuit Herſilia, quæ pacem compoſuerunt inter Romulum & Tatium Sabinorum Regem, qua de cauſa à Regibus magni honores illis conceſsi ſunt. Prætereà cum Mutius Coriolanus iniquo conſilio à Romanis multatus, ad vindicandam iniuriam fuſis, ac cæſis aliquot exercitibus Romanorum, ad ipſa mœnia Vrbis acceſsiſſet; & neq; legati ad eum deprecandū miſsi, neq; Sacerdotes cum Infulis quicquam proficerent, Veturia Coriolani mater, Volumniam cum liberis eius vxorem ſecum trahens, filium precibus ſuis, & lacrymis expugnauit, & exarmauit; atque ita quam viri armis defendere non potuerunt Vrbem; mulieres precibus, & lacrymis defenderunt. Conſimili propè legatione functas legimus mulieres Romanas ad Conſtantium Imper. miſſas, rogatum vt Liberium Pontificem, quem in exilium egerat, ſummum populo Paſtorem reſtitueret. Superioribus quoq; annis Perſarum Rex non Satrapas aliquos miſit legatos ad Imperatricem Turcicam quæ ob filij ignauiam tum ſola rem gerebat publicam: ſed fœminam præcipuæ nobilitatis, ratus illum in Seralium introductam per ſe commodiùs ſibi commiſſa executuram, quam legatos, qui nonniſi perſonis interpoſitis mandata deferre nequirent. Itaq; ſi magnarum plerumq; rerum adminiſtratio fœminis committitur, quid ni, illas legationes gerentium comites eſſe patiamur? Patimur ergò: ſed hactenus, vt quæ vxorum propria ſunt non excedant, nec ei rei quæ legationem tangit ſeſe immiſceant; nam iuxta diuini Platonis ſcitum, Ἀνδρὸς ἀρετὴ πόλιν εὖ διοικεῖν γυναικὸς δ' οἰκίαν: *viri virtus adminiſtrare Rempub. mulieris familiam.* Certè, vel in eo maximè proderit marito, quod ipſius vigilātia ſtabit diſciplina domeſtica, vitabūturq; sūptus maiores, quibus alioqui ferēdis imparē tātum non legatū publica reddūt negocia.

Dio. Halicar.

Val. Max. lib. 5. c. 4.

Theod. lib. 2. c. 17.

CAP.

CAPVT XLVI.

An habeat iuriſdictionem in ſuam familiam? & an alius in ipſum, ſi ciuiliter obligetur.

QVæſtionis eſt vtrum legatus Iuriſdictionem habeat in ſuam familiam? verbi cauſſa, quiſpiam miniſtrorum facinus aliquod commiſit, quis illius Cognitor? legatúſne, an Princeps aditus? Breuiter, in eam itum eſt ſentẽtiam, vt ſi facinus ſit leuioris noxæ, quod pœnam capitalem non mereatur, liceat legato in ſuos domeſticos animaduertere; quod contra ſi fraus capitalis ſit admiſſa: hic enim Imperium eius qui aditus eſt cognoſcere, cui vni vltorem gladium leges permittunt. eâ re ſuperioribus annis legatus Regis Danię in Angliam miſſus, cum vnum è ſuis ab altero occiſum deprehẽdiſſet, illius cædis vltorem ſe non præbuit: ſed illius cognitionem Reginæ permiſit, quæ vſa humanitate exequi facinus noluit: ſed cædis auctorem in Daniã reduci paſſa eſt, vt cauſâ cognitâ per eum cui etiã ius gladij eſſet ſumeretur. Itaq; in eiuſmodi euentu dicendum iniuſſu Principis qui legatione aditur, legato non eſſe permiſſum de capite ſui domeſtici ius dicere, niſi ſpeciali Principis reſcripto cuius agitur legatio id ei conceſſum ſit, vt certè concedi deberet, vbi diſsita expeditur legatio, ne alioqui domeſticorum legati facinora maneant inulta. Porrò in leuioribus delictis, coercitio erit penes legatum, vt prædictum eſt. at quid ſi ciuiliter ipſe obligetur, an experiundi poteſtas ſit creditori, & coram quo? reſpondetur, ſi de ære contracto ante tempus legationis agatur, iuri non ſiſtetur niſi illo finito: ſi tempore legationis coram eo iudice ſub cuius iuriſdictione abiuit in creditum: ne alioqui quiſpiam facili occaſione cum alterius damno locupletetur.

CAPVT XLVII.

De Profectione legati ad Principem ad quem mittitur.

COngruens nunc videtur, vt aliquid de itinere per legatum faciũdo dicamus, & quidem breuiter ſummatimq;. Atq; imprimis diſquirendũ nobis eſt quid is obſeruare, & notare debeat. nã vt illi qui telum librãt prius collineãt quo illud dirigãt, ſic legati prudentiæ eſt prouidere non ſolum vt legatio ſuccedat ex animi ſententia, ſed etiam quid ex peregrinatione, queat aſſequi quidque commodi reportare ſtudeat ediſcere, ſcimus multos haud mediocri teneri deſiderio vi-

dendarum vrbium, Regionum, Prouinciarum, ſed vt cum ratione ac fructu peregrinationem inſtituat pauciſsimi norunt. Placet itaq; opinio exiſtimantium, vt per itinera notentur Vrbium poſitus, aliaque locorum ac regionum ingenia, munitiones, & arces, aditus ad Prouincias faciles, & difficiles, vt & viarum cōpendia, mores etiam, & inſtituta gentium, diſciplinam quoq; militarem, deniq; vires Imperij quod aditum eſt, quæ potiſsimum conſiſtunt in cenſu, vectigalibus, copijs militaribus, & fœderibus: idcòq; ſigillatim de iſtis inquirendum, & Principi ſuo in tempore referendum. Cæterùm quos adire legatus debeat, dum iter agit ad Principem qui legatione aditur, breui etiam eſt examinandum: & quidem præſcripſit Carolus Paſcalius, vt obuij Principes adeantur, & ſalutentur ſi amici ſunt; ſin aliter, vitentur. Prætextus aſſumetur, neceſſaria celeritas, quæ negociorum occaſiones magna ex parte ſibi vindicat. Excuſatione factū probatur, aut coloratur. Vtrobiq; cauēdum ne ſuperbia, eiq; indiuiduus deſpectus prodantur. Neq; enim alia excuſatè fiunt, quam quæ non malignè fieri palam eſt. Vt adire Magiſtratus municipales eſt infra dignitatem legationis, ita quoque ij ſcire debent publicè mitti eum, qui illac iter facit. Ideo iſti legatum, & ſalutatione, & alijs obſeruantiæ documentis excipient. Saltem qualicunq; hoſpitalitate ſignificabūt animum bonum; qui apud bonos inuenit gratiam beneficij: hanc beneuolentiam legatus expeditâ comitate, & moderatione remunerari debet. Quod ſi nihil horum eſt, nec legatus vllis verborum officijs dignus eſt exiſtimatus, ibi verò aut iuſtitiam, & ruſticitatem gentis, aut odium, aut quod odio odioſius eſt, contemptorem animum aduertere poteſt: quæ quidem Principi, aut Senatui referet. Atq; hæc breuiter dicta ſint de profectione legati. nūc de illius reditu pauca.

CAPVT XLVIII.

De reditu Legati ad ſuum Principem, deq; Reſponſis capiendis ab eo vnde abit. Et an mandata eius ad ſuum Principem tutò deferat?

DE itione legati diximus ſuperiori capite; nunc de illius reditu: hic mihi imprimis aduerte officium legati durare quamdiu is apud eum qui aditus eſt conſiſtit. Tamdiu autem conſiſtet dum reſponſum acceperit de re ob quam miſſus eſt. Nam ante vaſa colligere, crimen ſit indeuotionis. Imò habito reſponſo ne tunc quidem recedet, niſi ſi à Principe vndè prodijt reuocetur: non aliter atq; ſignifer ſariſſam, aut vexillum non deſerit, niſi Tribuni cui ſubeſt, mandatum accedat; alioqui deſertor habetur, niſi tamen neceſsitatis leges aliud ſuadeant, in quo euentu etiam ſuggeritur vt non ex abruptò, & inopinatò

pinatò patrios repetat lares, ſed vbi proximat confinio certiorem ſui reditus reddat Principem, ne non præuiſus ille caſus percellat animũ eius, qui ſemper in ſecundas res magis eſt pronus. Itaq; reſponſo accepto, Principis ſui iuſſum expectet. Nam ſicuti voluntate contrahitur mandatum, ita etiam diſſoluitur, & quidem ſolius mandantis. cuius enim eſt mandati legem dare, eius etiam eſt reuocare. Porrò reſponſum accipiet legatus ſcriptũ, aut nec ſcriptũ, aut ſcripto voceq; mixtum. Prius accipiet, ſi minoris curæ, aut Imperij ſit legatio, ita tamen vt in illo ſolerter præſtet Principem vndè abit ſuæ fiduciæ, & induſtriæ buccinatorem. alterum, & tertium, legatis dari ſolet, vbi illi miſſi à Principe aliquo potente: quod docemur Alexandri facto, qui legatis Darij ad ſe cum litteris miſſis, & orantibus vt matrem, vxorẽ, liberos dimitteret, nullum reſponſum voce dedit. ſed Therſippum vna cum litteris ad Darium cum epiſtola ſua, quã ad litteras Regis, & poſtulata legatorum reſpõdet, ire iuſſit. Sed & Iuſtini qui legato Cabadis cum in Perſidem remitteret, promiſit ſe ſuos haud multo poſt illo miſſurum, quorũ opera, & interuentu pax firmaretur. & Theobaldi Regis Francorum, qui licet legatis Iuſtiniani reſponſum dediſſet, firmauit tamen ſe propediem de illo ipſo negocio legatos miſſurum Conſtantinopolim. Expectandum igitur reſponſum ne deſertæ legationis reus inſimuletur. An ſemper? Negat Paſcalius, tum cum legato, inquit, cõpertum eſt agitari hoſtilia, vna cum fraudibus expediri vim, bellum nondum oſtendi; ſed parari. Quæ omnia ſi non à ſuis propediem reſcita fuerint, his vndiq; pericula ſurgant. Nẽpe qui talia agitant, aſtutè ducũt legatũ, qualibet ſpecie reſpõſum differẽtes, ac proindè reditum eius, deniq; toti legationi callidè illudunt, vt ſine bono euẽtu ſit fruſtratio verius quã legatio. Sic Cæſar ludos fecit legatos Heluetiorũ, dein Pharnacis; & Philippus Macedo legatos Aetolorum. Hæ artes ſimul atque legato ſunt cognitæ, enimuerò is ſeſe erigere, ac reſponſum tanta ſedulitate, conſtantiâque petere debet, vt etiam ab inuitis illud propemodùm extorqueat, potiſsimum ſi miſſus eſt à magno validoq; Imperio. Habito reſponſo ocyus vaſa colligat, diſcedatque citius quam aſparagi, vt dictitare ſolebat Auguſtus, coquuntur. ſcilicet vbi fraudes aliquas ſibi moliri perſentiſcit, non itinerũ aſperitates aut cœli iniuriam pertimeſcat, ne occaſio rei benè fœliciterq; gerendæ Principi ſuo elabatur. Cæterũ, quærũt nõnulli, an legatus rediens ad ſuos mandata ab eo ad quem legatione functus eſt in patriam perferre poſsit? Diſtinctione ſoluitur quæſtio; ſi inimici ſint, non rectè accipiunt, imò non caret præſenti

ſuſpi-

l. 12. §. peni ff. Mãdati.

Arriã. lib. 2. de geſt. Alexand.

Paſcal. & & Procop. lib. 1.

lib. 1. bell. Gall.

ſuſpitione, qui ſtudet duobus Dominis, quibus inter ſe non conuenit, ſeruire: atq; hoc nomine Cicero legatos ad M. Antonium miſſos reprehendit, quod eius qui Senatui parere dedignatus fuiſſet, mandata ad Senatum ſuſcepiſſent. Sin amici ſunt ad quos mittuntur legati, citra repræhenſionem accipiunt. Sic Latinus apud Virgilium non veritus fuit legatis Aeneæ poſtquam eorum poſtulatis annuerat dicere:

lib. 7. Aeneid.

Vos contra Regi mea nunc mandata referte;
Eſt mihi nata, &c.

Rurſum licitè accipi tradit Paſcalius, tum cum negocium commune quidem eſt, at nondum peractum, quod tamen perfici non minus intereſt accipientis, quam dantis. Ita Cæſar, per L. Cæſarem, & Roſcium Prætorem idoneos nactus homines per quos ea quæ vellet ad Pompeium deferrentur, petit ab vtroq;, quoniã Pompei mandata ad ſe detulerint, ne grauentur ſua quoq; ad eũ mãdata deferre Atq; hi licet ſpecioſo excuſari videãtur prætextu, tamẽ ſatius eſt propria id expediri legatione: Corbulonis exemplo, qui venientes Tiridatis, Vologeſiſq; de pace legatos, haud quaquam aſpernatus, adiunxit ijs Centuriones cum mãdatis non immitibus vt Tacitus auctor eſt. & Theobaldus Petro legato Iuſtiniani redeunti Conſtantinopolim addidit ſuum, & cum Irene Imperatrix miſiſſet ſuum legatum Leonem Spatarium ad Carolum Magnũ de ſancienda pace inter Græcos, & Francos, viciſsim Imperator in hoc ipſum miſit ſuos legatos Ieſſe Epiſcopum Ambianenſem, & Helingandum Comitem. Excipio niſi vtriq; Principes arcto amicitiæ, & cõſanguinitatis vinculo iuncti ſint, ſintq; mandata negocium concernentia ob quod legatio ſuſcepta eſt. Hic enim citra ſuſpitionem violatæ fidei mandata eius, vnde abijt, liberè conferet.

lib. 1. ciuil

lib. 5. hiſt.

Procop. lib. 1. bell. Goth.

Annon. 4. cap. 89.

CAPVT XLIX.

De Renunciatione legatorum. His maximè cauendum ne fœliciter geſta ſibi adſcribant.

LEgatus domum reuerſus eniti debet vt ijs ipſis verbis, aut ſuppa ribus reſponſa, decreta ve illius vnde receſsit, Principi ſuo exponat, & quidem, vt complurimum ſolet, frequenti Concilio. Nam quemadmodum legationes audiri haud aliter ſolent niſi præſentibus Conciliarijs: ita legatis reuerſis eorum reſponſa excipi per eos decet, qui cenſendi, opinandiq; à Principe habent poteſtatem. Non quia ad id Princeps obſtringatur: ſed quod ſit congruum illius iudicium coercere intra orbitam ſententiæ plurimorum. quamquam tutius eſt

Digitized by Google

& conſonum rationi, vt priuſquam referri ad Senatum patiatur acta legationis, ſolus à ſolo, vel vno ſaltem & altero arbitro præſente audiatur, vt inſtructiorem rationibus Senatui ſe præſtet. Dixi ijſdem verbis quibus data ſunt reſponſa per legatum enuncianda, cum plerumq; in vnius voculæ diſcrimine, tota Senatuſconſulti; aut Principis immutetur ſententia. Diximus etiam alibi legatis adeò vſq; obſcura dari nonnunquam reſponſa, vt ijs intelligendis, Delio, quod aiunt natatore opus ſit. Quare non ſim alienior ab opinione eorum qui putant, benè, prudenterq; legatum facturum, ſi in rebus magni ponderis, Principum reſponſa, Senatuſve decreta ſcriptis dari ſibi poſtulet: vt alias diximus. Nam etſi periculum reprehenſionis memoriæ adire eâ re videatur, tamen in legatione arduâ mauelim hic offendere, quã verbis capi, quod procliue eſt, vbi interdum ex compacto reſponſa numeris, vt aiũt, Platonicis obſcuriora redduntur. Quæ tamen extra legationis momenta verſantur, vt humanitas legato exhibita, munera data, & accepta, contumeliæ etiam, & ludibria iniecta, quo vultu & animo reſponſum enunciarit Princeps, omnia ſigillatim & ſincerè verbis ſunt aperienda & deſignanda. Nam ab illis honoratum ſe Principem, aut ſequius acceptum iudicabit. Vulgi etiam rumores minus ſubticebit. Vt etiam executus fuerit quæ in mandatis accepit. Summè autem cauebit vt ne intempeſtiuè, imò nunquam quę fœliciter geſta ſunt, ſuæ virtuti, aut fortunæ, ſed Principis à quo miſſus eſt attribuat; cæteroquin luſerit non dubiè operam: & famam, & honorem quæ meritorum maxima ſunt prœmia non reportabit. Teſtor Silium illum Romanum qui non aliundè exitium ſibi accerſiuit, quam à tumido animo quem prodebat intolerantius ſe iactando, ſui videlicet vnius auctoritate, & induſtriâ Germanicas legiones haud defeciſſe, adeòq; cladem ab Imperio auertiſſe. Iactãtiam hanc ægrè admodum ferebat Tiberius Cæſar, *qui* vt inquit Tacitus, *deſtrui ſuam fortunam imparemq; tanto Imperio rebatur.* Fœlicitatem miniſtrorum ægris oculis intuentur Principes, & in ſuam contumeliam verti autumant, ſi quid benè geſtum ad ipſorum prouidentiam non referatur. Sic Antonius Primus ſui quoq; Principis indignationem incurrit, quod *nimius eſſet commemorandis quæ meruiſſet.* & legatus Aetolorum de quo Liuius: *Prouectus deniq; eſt intemperantiâ linguæ, & non victoriam de Philippo virtute Aetolorum partam: ſed etiam ſalutem, ipſumq; & exercitum ſua opera ſeruatum.* Sic Gregorium legatum Mauritij Imperatoris ferunt gloriatum Perſarum Regem confeſſum eſſe, ſe ob legati virtutem bello ſuperſedere: qua ex re ſic excanduit Imperator, vt cane peius, & angue poſt

Tacit. lib. 4. Hiſt.

Tacit. lib. 4. hiſt.

Digitized by Google

poſt illa enim oderit. Plura huius formæ exempla petat qui volet à noſtris libris Politicorum Aphoriſmorū, quibus facilè patebit quam noxia res ſit legato commemoratio meritorum, *quæ*, vt Terentius inquit, *exprobratio eſt beneficij*. Ipſum quod probè quoq; conſiderauit, Agrippa, qui idcircò Auguſti Cæſaris gratiam reportauit, quod cum rei militaris eſſet callentiſsimus, omnium laborum ſuorū, fructuum, & gloriam, & laudem acceptum à Principis ſui fortuna referebat, & Tacitus ſocerum ſuum Agricolam ab hac modeſtia valde dilaudat, ſcribitq; illum *nunquam in ſuam famam geſtis exultauiſſe, ad auctorem, & Ducem vt miniſtrum fortunam retuliſſe: ita virtute in obſequendo, verecundia in prædicando, extra inuidiam, nec extra gloriam erat*. Germanicus quoq; apud eundem Tacitum, victo Arminio trophæum, non ſibi vti, Dux Albanus in arce Antuerpienſi, ſed Tiberio Cæſari poſuit, cum inſcriptione hac: *Debellatis inter Rhenum, Albimq́ nationibus exercitus Tiberij Cæſaris hoc monumentum Matri & Auguſto ſacrauit*. Bello Ticinenſi in Italia non interfuit Carolus V. Imperator. Gualtij tamen Marchio belli Dux cum priuatis, tum publicis litteris teſtatus eſt ab illius prouidentia victoriā proceſsiſſe. His atq; alijs exemplis diſcāt legati plurimum facere, & minimùm de ſe loqui: deniq; ſimulatione famæ famam ſuam augêre, & Principibus ijſq; qui circa eos ſunt tempus donent recolendi memoriâ magnitudinem meritorum, qua ſenſibus ſemel inſinua, ta non eſt quod de præmio diffidant. Poſtremò, ad relationem legationis etiam pertinet referre vires illius Prouinciæ quam adijt, quantum militum illic legere, pecuniæ vim quantam quotannis reddere, quæ tributa, vectigalia, quos ſocios habeat, quos ſtipendiadiarios, qua quiſq; ſit lege, religione, conditione, fœdere, & qui aditus ſint peruij, quæ viarum compendia, locorum ſitus, quas gentes vicinas, & conterminas habeat, quibus & qualibus miniſtris hi vel illi Principes vtantur, & multa generis eiuſdem, queis Principis ingenium, potentia, vel infirmitas regionum vnde redijt, cognoſci poſsit.

Tacit in eius vita.

CVPVT L.

De præmijs quæ dantur Legatis domum reuerſis.

VSus, & res ipſa docet hominum induſtriam in quouis genere virtutis langueſcere, ſi nullis præmijs, ceù calcaribus quibuſdam excitetur. quin langueſcunt omnes virtutes, niſi liberalitatem ceù nutricem quandam & matrem habeant. Iccircò aſſolent Principes miniſtrorum labores munerari, rati *eò impendi laborem, ac periculum vnde emolumentum*,

Livius.

Digitized by Google

mentum, atq; honos ſperatur. Nihil non aggreſſuros homines, ſi conatibus, magna præmia proponantur: magnos animos magnis honoribus fieri. Hanc ob cauſam Alexander Seuerus, ſi quos virtutibus claros intelligeret, vel nihil ab ſe petijſſe, vel non tantum quo ſumptus ſuos tolerarent, aliquo accito, *Quid eſt*, inquiebat, *quãobrem nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? Pete, ne priuatus de me querare.* Quid liberalitatis exercendæ in A. Cæcinnam, L. Apronium, C. Silonem, Senatui Romano occaſionem dedit? Nonne res præclarè cum Germanico geſtæ? Itaq; decreta ijs triumphalia inſignia, vt notat Tacitus. Verùm, vt præmia meritis reſpondeant, curæ Principalis eſt: iccircò ſolent legatos eos qui operoſiorem, lõginquioremq; obiuêre legationem, maioribus, ijs quibus faciliorem, tutioreq;, dedere, honeſtioribuſq; prœmijs cõdecorare. Diocletianus, & Maximilianus Impp. legatione perfunctis biennij vacationem dederunt; ſi illa tranſmarina fuiſſet, non æquè ſi propinqua. Sed & illi qui hauddum legatione finita mortalitatem explerũt, condignis virtutis ſuæ præmijs nequaquam fraudandi ſunt. Hinc Seruio Sulpitio cum in legatione perijſſet, ſtatuã in roſtris Populus Ro. poſuit, *quem honorem ſtatuæ* (inquit Cicero) *nemini tribuendum cenſuit, niſi qui ferro eſſet in legatione interfectus. Ego autem interpretor ita ſenſiſſe maiores noſtros, vt cauſam mortis cenſuerint, non genus eſſe quærendum. Etenim cui legatio ipſa morti fuiſſet, eius monimentum extare voluerunt, vt in bellis periculoſis obirent homines legationis munus audacius. Laertes Tolumnius Rex Veientium quatuor legatos populi Romani Fidenis interemit, quorum ſtatuæ in Roſtris ſteterunt vſq; ad noſtram memoriam. Iuſtus honos: ijs enim maiores noſtri qui ob Rempub. mortem obierant, pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt.* Cæterùm, quæ hactenus dicta ſunt, capienda de gratuita legatione, quam Princeps, vel Reſpub. alicui dat, vſu ac neceſsitate ſic exigente; hic quippè legatus lucrum honorariumve, aut ſalariũ non quærit, niſi quod à Principis munificentia præſtolatur: ac licet gratuitam dicatur impendere operam, ſumptus tamen, & viaticũ, quod legaticium dicitur, accipere non prohibetur: quin etiam ſi quos de ſuo, bona fide fecerit, vel alias dãnum ſuſtinuerit, à damnũ inferente recuperabit: cum officiũ ſuum, vt reſpondit Africanus, nemini damnoſum eſſe debeat, præſertim ſi ſit neceſſarium. In legationibus verò ob lucrum ſuſceptis, nullum deberi prœmium, nullum honorarium, verius eſt; quia cum de certa ſalarij quantitate inter mandantem, & legatum ſit conuentum, non eſt quod vltra expectet niſi legaticium, quod gratuitis quoq; legationibus deberi diximus.

lib. 1. Annal.

l. 3. C. de legat. lib. 10.

l. 2. § 43. ff de orig. iur.

Philipp. 9.

l. 18. § 13. ff. de Muner. & hõ.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE

INDEX RERVM MAXIME NOTABILIVM.

A

A. Gellij ſententia in loquaculos. p.1. 10.
Abſtractio moderata vtilis Principib⁹ 54.
Accelerari Legationes quando expediat. 43.
Admiſsiones Legatorum fraudulēter plerumq; Principes remorantur. 40.
Adulatio legatis vitanda. 46. 50.
Admiſsionem legatus interdum non debet maturare. 41.
Aegyptij torquem cui nomen Veritas collo geſtabant, & quare. 91.
Aetas in legato conſideranda. 18.
Agentes Principum qui? 2.
Ageſilaus magnus ſimulator. 91.
Ageſilaus Spartanorum Rex deformis. 23.
Albertus Imper. à ſaltationibus & choreis abhorrebat. 24.
Alphonſi Regis Hiſpaniæ munera. 34.
Alexandri Magni ſolenne in admittendis legatis. 58.
Alphonſi Arragonum Regis apophtegma. 16.
Alphonſus Arragonum Rex abſtemius. 28.
Ambroſij ſententia inſignis, & legato notanda. 28.
Animum antiqui ex ipſa corporis conſtitutione metiebantur, 22.
Animo per libidines corrupto nihil honeſtum ineſt. 26.
Angliæ Regina Ducem Birronium legatū in ſuâ magnificentiâ excipit. 58.
Apophoreta citra repræhenſionem accipiunt legati. 51.
Apophtegma Henrici IV. Imper. 28.
Ariſtotelis Cyrenenſis dictum. 35.
Aſperitas in verbis vitanda legato. 85.
Auaritia in legato culpatur. 23. & 24.
Auctoritas in legato attendenda. 5.
Auctoritas vnde naſcatur. ibid.

B

Babilonij legatos non admittebant ſine muneribus. 33.
Baſilij Imperatoris elegans monitum. 16.
Baſiliſcus Imp. incitatus à Coniuge reuocat Decreta Synodi Chalcedoneñ. 105
Bellum omne facile ſumitur, ſed difficile deſinit. 3.
D. Bernardi monitum. 19.
Dñi de Belieure legati Galliæ factum. 36.
Bellicæ res incertæ. 8.
Birronius legatus Regis Galliæ. 45.
Birronius Dux legatus in Angliam. 74.
Breuitas magnatibus amica. 10.
Breuiloquentia Legatis conueniens. ibid.

C

Catonis dictum contra legatos deformes. 22.
Cannij legatus Regis Galliæ à ſuis miniſtris deceptus. 101.
Celeritas legatis ſemper ſuſpecta. 42.
Cicero Conſul ridiculus à Catone dictus, & quare? 29.
Choreis an interſit legatus? 73.
D. de Cheurier legatus Regis Galliæ. 32. 57. 61.
Clemens VIII. Pontifex repræhendit Aloyſium Loderinum & Andreolum Nicolinum Legatos, & quare. 14. & 15.
Comitas Ciceroni quid? 29.
Comites, & familia legatorum qualis? 101.
Commiſſarij ſunt qui à Principe ad ſubditos mittuntur. 2.
Congreſſus Clementis VII. cum Franciſco IV. 46.
Congreſſuum legatorum locus. 46. & 47.
Conſtantia legatorum. 83.
Cougreſſus legatorum. 44.
In cōgreſsibus quis præuenire debeat? 46.
Conuiuijs legatus an interſit. 70.
Conſilia rebus aptari debent. 7.
Conſtantia legatorum. 83.
Conſtantinus Imperat. differt admittere legatos conſilij Ariminenſis. 60.
Corinthij legatos Romanorū violant. 26.
Corinthij vetebant legatione fungentes

munera

munera accipere. 32.

D

Dauidis Regis legatis illata cõtumelia. 96.
Decôrum in dicendo ſeruandum. 10.
Delectus verborum in oratione habendus. 11.
Difficile exercitũ continere otioſum. 47.
Diſsidia tollẽda inter adminiſtros publicę functionis. 104.
Diſsidia legatione potius tollenda, quam armis. 3.
Ducis Sabaudiæ munificentia in legatũ 32
Dux Birronius legatis Regis Galliæ. 41.

E

Ebrietas legatis vitanda. 27.
Eccleſiaſticis opportunè & concinnè committi legationes. 19.
Eloquentia legatis neceſſaria. 9.
Eloquentia vt aſſequatur. ibid.
Exteri ad legationes non admittendi. 20.

F

Familia legatorum qualis? 101.
Familia legatorum an numeroſa eſſe debeat. 103.
Ferdinandi Vngariæ & Bohemiæ Regis munera. 34.
Ferdinandus Imp. legati cuiuſdam ruſticitatem taxat. 29.
Floſculi dicendi legato negligendi. 12.
Formę dignitas in legatis conſideratur. 15.
Formam vocauit Theophraſtus fraudem filentem. ibid.
Forma potiſsimum à virtute. 23.
Franciſcus I. queritur de legatis ſuis violatis. 94.

G

Galli rem militarem amant, & argutiam in loquendo. 10.
Grati mittendi in legationem. 17.
Gratulatoriæ legationes accelerandæ. 43.
Gregorij Nazianzæni dictũm. 10.
Gregorius X. è Canonico Leodienſi Pontifex factus. 19.

H

Henrici IV. Gallorum Regis dictum in loquaculum. 10.
Henricus IV. Gallorum Rex affectatum ſermonem faſtidiebat. 12
Henrici IV. Imp. ſymbolum. 28
Henricus IV. Galliæ Rex faſtidiebat prolixum ſermonem. 28
Henricus IV. Galliæ Rex legatos ad Regem Angliæ mittit. 43
Henricus IV. Galliæ Rex queritur de legato ſuo violato. 94
Henrici IV. Regis Gall. monitum ad Præfectum vrbis Lugdunenſis. 63. in fin.
Henricus VII. Angliæ Rex ſuſpectas ſemper habuit legationes. 60
Hiſtoria legato vtilis. 7
Honoribus debitis fraudare Principes legato intutum. 50
Hoſtium legatio quomodo admittenda. 62

I

Inconſtantia reprehenditur. 86
Indigenæ potius mittendi in legat. quam exteri. 20
Ingreſſus legati in vrbem. 47
Inſtructiones legatorum. 75
Inſtructioni inſiſtere debet legatus. 78
Interpretes idiomatum. 54
Inſtructiones legatorum diligenter aſſeruandæ. 102.
Iocis interdum indulgendum. 71
Iulianus Imperat. notatur à Gregorio Nazianzeno. 12
Iulij Cæſaris dictum. 92
Iuuenes arcendi à legationibus. 15
Iuſtinianus Imp. faſcinatus ab vxore. 105

L

Lacedæmonij probis tantum viris Remp. credebant. 5
Legato aduẽniẽti mittũtur aliqui obuiã. 48
Legati Aſiatici barbarum factum. 15
Legatus non recedat ab aula iniuſſu eius quo miſſus. 36
Legati faſtidium & arrogãtiam ponant. 36
Legati Regis Hiſpan. ad Ludouicum XII. Galliæ Regem ſuper obitu Hen. IV. 44
Legati Caroli V. ad Turcam facetum factum. 45
Legatus cum aulicis Principis aditi aſſueſcat. 50
Legatus dignitatem ſuam tueatur. 51

Legatio quâ lingua edi debeat. 53
Legatis interdum ſtudiò nō datur audientia. 61
Legati nihil recipiant ab exteris niſi ea referant Principi. 64
Legatus reſpondeat liberalitati aliorū. 72
Legatus an fines legati interdum tranſgredi poſsit? 80
Legati nullatenus violandi. 93
Legatorum ius ſanctū & inuiolabile. ibid.
Legati pro Repræſalijs retineri non poſſunt. 94
Legati facineroſos ad ſe non recipiant. 94
Legati ſi violati quid iuris? 59
Legati violatio quando impunita. 99
Legatus an tutus ſit in Prouincia alterius Principis ad quem non mittitur? 100
Legatio cœpta an perfici poſsit per alios? 102
Legatis prudentes miniſtros dabat Scipio Africanus. ibid.
Legatus an habeat Iuriſdictionem in ſuam familiam. 107
Legatus coram quo conueniatur. 107
Legati per itinera excipi debent à Magiſtratibus. 108
Legatus an mandata à Principe adito ad ſuum deferat. 109
Legatus fęliciter geſta accepta ferat Principi. 111
Legati definitio. 1
Legatio alia libera, alia publica: iſta, vel ordinaria, vel extraordinariá. 2
Legatio neceſsitatis inuentum. 2
Legatione ad ſubditos, vel ſeditioſos vtendum non eſt. 3. & 4
Legatus habeat amicos in Aula vnde prodijt. 8
Legatus abſtineat à vulgaribus verbis & obſoletis. 11
Legati oratio ſimplex & incompoſita. 12
Legati in orando abſtineant à figura Rhetorum quam præſumptionē vocant. 13.
Legatio Nobilibus potiſsimum committenda. 13
Legatus gratus eſto adituris. 17
Legatorum ingenia diſcernenda. 18
Legationis munus Eccleſiaſticis interdum concinnè demandatur. 19
Legatus diſsimulet ſi quid minus terſum in dictione Principis depræhendat. 29.
Legatorum ſeſsio qualis? 36.
Legationes non ambiendæ. 37
Legati interdum ſtudiò à Principe adito remorantur. 39
Legato maturanda quandoque non eſt admiſsio, 4
Legatus de quibus rebus Principem ſuum certiorem reddet. 87
Legati cuiuſdam Athenienſis magnanimitas. 86
Legati Sedis Apoſtolicæ in ingreſſu Prouinciæ ſolent litteras ſuę legationis publicarė. 83
Legatus an cogi poſsit promere mādata. 82
Legatio res difficilis. 37. & 80
Legatus an ſaltationibus animum laxet. 73
Legatus ſit conuiuator. 70
Legatus litteras aliorum Principum non accipit, niſi illas Principi ſuo communicet. 65
Legati quo ordine excipiendi. 64
Legatione hoſtili quæ obſeruanda. 61
Legatus plerumq; remoratur. 61
Legati humaniter excipi ſolent. 60.
Legatos exteros viſitare vel alloqui in Gallia ferè nefas inconſulto Rege. 60
Legati plerique ab exploratoribus vix diſtant. 59.
Legatis hoſpitia aſsignantur. 56
Legati liberaliter & honeſtè tractandi. 57
Legatis aduentantibus occurrere ſolent primarij aulici. 55 & ſeqq.
Legatus quid notet ante ingreſſum in Vrbem. 47
Legatio accelerāda in gratulatorijs & ſolatijs. 43
Legatus mandata ſi volet recitare poteſt nec cogi poteſt vt edat. 42.
Libertas dicendi. 84. & ſeqq.
Libido legatis fugienda. 25
Loquaces Inepti à Cicerone dicuntur. 10
Loquacitas odioſa. 69
Loquacitas reprehenditur. 59. & 69

Ludouici.

Digitized by Google

Ludouici Bauari magnanimitas. 86
Ludouicus XI. Gallorũ Rex deriſus quod habitu plebeo legationes audiret. 58
Ludouicus XII. Gallorum Rex cauet ne legati exteri viſitentur ſine ſuo iuſſu. 60
Ludouicus Pius Caroli magni filius pẽdet à conſilijs ſuæ vxoris. 105

M

Mandata an de ſcripto dicenda. 80
Mandati fines an legatus aliquando tranſgredi poſsit. 80
Mandata an cogi poſsit legatus vt edat. 81
Mandata legatis dari ſolita quotuplicia illa. 75. & ſeqq.
Manlius Senatu motus propter oſculum vxori filia præſente datum. 30
Martini S. Sedis legatus remoratur & eluditur à Perſa. 39
Martini Cardinalis continentia. 31
Marcus Curius munera legatorum Samnitum ſpernit. 30
Marius VII. Conſul ignobilis. 16
Mareſchalli de Termes inſignis ſeueritas. 79
Maximiliani I. Cæſaris vſus in excipiendis exterorum legatis. 59
Menſæ & conuiuia primitiuæ Eccleſiæ. 73
Mentiri turpiſsimum apud Perſas. 91
Mendaciloquium reprehenditur. 92
Memoriam roborat diſpoſitio dicendorum. 10
Mutij ſcęuolæ conſtantia. 84
Moſcouitæ legatos capite multabant ſi munera acciperent. 32
Multiloquio in conuiuijs abſtinendum. 28
Muneribus legatus abſtineat. 29
Muneribus Principes ſibi inuicẽ officioſi ſint. 33
Munera quæ maximè placeant. 34
Munera accipientes remunerare debent. 35
Mulieres interdũ legationẽ obiuerũt. 106

N

Nobilitas in legatis attendenda. 13. & 14
Nobiles proniore aure audiuntur. 14
Nobilis is non eſt qui nomine tantum nobilis. 16
Noſce te ipſum. 38
Notæ & characteres occulti. 90

O

Occaſio rerum benè gerendarũ mater. 81
Oliuarius tonſor Ludouici XI. Gallorũ Regis legatus. 14
Oratio legati ſimplex, & incompoſita. 12

P

Penſionarij Principum. 59. 52. 53.
Perſis turpiſsimum eſſe in ære alieno. 91.
Perſę neminem ad ſe admittebant ſine munere. 34
Perſarum Rex mulieres mittit in legationem. 106
Perſæ ſaltationibus indulgebant. 74
Philippi Cominæi dictum. 5
Philippus Cominæus legatus ad Venetos. 43. 48. 79
Philippi Cominæi monitum in admittendis legatis ad colloquium Principis. 57.
Philippi Cominęi monitum non facilè rumores eſſe Principi nunciandos. 87
Pietas in legato attendenda. 5
Platonis dictum. 91
Pompei magni conſtantia. 84
Præfecti Vrbis Lugdunenſis prudentia. 63
Præſumptione figurâ Rhetorum non vtantur legati 13
Principis autoritas iudicio legati proprio præferenda. 79
Principis animus nemini cognitus eſſe debet ex ſententia Tiberij Cæſaris. 91
Principis eſt prudentis prouidere quibus negocia ſua credat. 5
Principibus tria commendata à Leone X. Pont. Max. 8
Principes legatorum ſcriptis credant. 88
Pronunciatio in orando qualis. 12
Prudentia in legato neceſſaria. 6
Prudentia quì paretur. 6. & 7
Pulchri Etymon. 21
Pulchritudo in legato attendenda. 21

Q

Quincti Fabij Romani conſtantia & magnanimitas. 85.
Quincti Ciceronis continentia. 30.

R

Reditus legati. 108

Digitized by Google

Reſponſa ſcriptis accipere tutius eſt legato. 111
Reſponſa an ſemper expectanda. 109
Reſponſa legatis dari ſolita. 105
Reſponſa dubia in rebus dubijs. 70
Reſponſa Principum humana. 67
Reſponſa quæ legatis dari ſolent. 67
Reſponſa non feſtinanda. 59
Reſponſa obſcura quando danda. 20
D. de Rhoſny legatus Regis Galliæ. 32
Richardi Angliæ Regis liberalitas 32
Rumoribus vulgi non inſiſtendum. 87

S

Saltationes an probentur? 73
Salutatio legatorum. 52
Saltationibus an interſit legatus? 73
Sapientis abſtinere à bellis. 4
Saxoniæ Ducis legatus irriſus. 88
Scipio Africanus reſtrictus in familia ſuæ legationis. 103
Scipionis modeſtia in reſpondendo. 67
Scommata vitanda. 29
Scurrilitas arcenda menſis legatorum. 72
Seneca quæ munera danda cenſeat. 34
Seſsio legatorum qualis. 36
Serijs ioci interdum miſcendi. 29
Socrates ſaltationibus operam dedit. 73
Socrates Alcibiadis munera ſpernit. 30
Simulatio legatis probatur. 90
Silius Romanus exitium ſibi peperit à iactantia. 111
Stephani Antiochiæ Epiſcopi mira fraus. 99
Statuæ honos quibus antiquitus daretur. 113
Stylus epiſtolaris. 89
Suffragandi ratio antiquis. 65
Suffragandi ratio in Concilijs Imperij. 66

T

Tempori ſeruiet legatus. 71
Temperantia in legato conſideratur. 25
Theobaldus è Canonico & Archidiacono Leodieñ Summus Pontifex factus. 19
Theodoricus Gothorum Rex audiebat plurima, reſpondebat pauca. 67
Tiberius Cæſar magnus ſimulator. 90
Tiberij Cæſaris dictum. 4
Tiberius Cæſar non temerè credebat delatoribus. 88
Tituli eorum qui adeuntur per legatos attendendi. 46
Turcæ alieni ſunt à deformitate corporũ.

V

Valerius Meſſalinus cenſet vxores legatorum comites debere eſſe legationis. 105
Veneti caſtigati ob violatum ius legationis. 96
Veneti legatos expediunt ad Henricũ IV. Regem Galliæ. 43
Venetis capitale legatum munera accipere. 32
Veſtes legati quæ? 47. 49.
Vinum hominis mentem patefacit. 27
Vino pleriq; ſecreta eliciunt. 28
Vino nonnunquam indulgendum. ibid. (& 17.
In vino veritas. 40
Violatores legatorum diuinitus pũniti. 97
Viſitatio legatorum. 52
Vlyſsi mandata libera dabantur. 77
Vxor legati, an ſocia ſit itineris? 105

X

Xenia munerum appellatione non veniũt. 31
Xenia propriè quæ? ibid.
Xenia citra reprehenſionem accipiunt legati. 31

Digitized by Google

ERRATA TYPOGRAPHICA.

PAg. 1. lin. 11. ſine leg. ſiue. pag. 9. lin. 24 apertè leg. aptè. pag. 12. lin. 12. muneris leg. numeris. pag. 14. lin. 11. ob Romanos leg. Romanos ob. pag. 15. lin. 28. animum leg. animam. pag. 19. lin. 2. contenſioſas leg. contentioſus. pag. 20. lin. 7. officio leg. efficio. Ibid. lin. 11. ipſo leg. ipſis. pag. 22. in fien. Nauactum leg. Naubactum. pag. 23. lin. 27. Comitus leg. Comicus. pag. 24. lin 8. fama leg. fana. pag. 25. lin. 20. qvæ leg. qui. pag. 26 lin. 26. rogauit leg. rogauerauт. Ibid. lin. 32. coërceat leg. coërceant. pag. 29. in fi. negartemq; leg. negarentq; pag. 31. lin. 8. Piſos leg. Piſas. pag. 32. lin. 5. filio leg. filiæ. pag. 33. lin. 19. ſe ærarium, dele ſe. Ibid. in fi. probum leg. probrum. pag. 34. lin. 7. accurſiſſe leg. accurriſſe. Ibid. lin. 13. in auream leg. inaur am. pag. 38. lin. 25. Epictetius leg. Epictetus. pag. 40. lin. 13. par leg. pares. pag. 43. liu. 28. Marchione leg. Marchionem. pag. 45. lin. 12. maieſtas leg. maieſtati Ibid. lin. 26. falsè leg. falsê pag. 46. lin. 27. iniuriâ lege iniuriam Ibid. in fi. Duce leg. Duces. pag. 48. lin. 18. exquiſiiam lege exquiſiram pag. 49. lin. 4. reſerat lege referat pag. 50. lin. 25. conſcidi lege concîdi pag. 51. lin. 11. tactum lege tectum Ibid. lin. 14. cumplurimũ lege cõplurimum pag. 53. lin. 26. querendum lege quærendum. pag 48. lin. 14. hoſpitum lege hoſpitium Ibidem lin. 25. acceraito lege accerſito Ibid. lin 31. ſinguls lege ſiugulis pag. 58. lin. 4. lagatos lege legatos pag. 60. lin. 30. funabuli lege funâbuli pag. 61. lin. 10. exemplò lege exemplò pag. 63. in fi. temer lege temerè pag. 64. in fi. quidem lege quidam Ibid. lin. 14. cœpit lege cepit. Ibid. lin. 30. offerebantur lege offereban-tur Ibid. lin. 33. Principis lege Principes pag. 67 liu. 4. illis admiſſis lege illos admiſſos pag. 58. in fin. feriæ lege certè pag. 59. lin. 10. ſeſſurus lege ceſſurus pag. 65. lin 26. nec lege & pag. 75. lin. 8. traphea lege trophea pag. 81. lin. 6. Malnius lege Manlius pag. 83. lin 25 quſiſt. lege quæſt. pag. 97. lin. 25. ſubitò ſubitò lege ſubitò pag. 103. lin. 4. munerum lege numerum pag. 104. lin. 6. aditur adde oſtendit pag, 106, lin. 29, illum leg, illam pag 107 lin 14. eſſet deeſt vox vindicta pag, 112, lin, 22, inſinua,tanoa lege inſinuata Ibid. lin. 1. enim lege eum, pag, 109. inſtituat leg, inſtituant.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

35
BIBLIOTECA